Christopher Isherwood

Hoşça Kal Berlin

ROMAN

Çeviren: Zehra Gencosman

YKY'de 2. baskı

YKY
YAPI KREDİ YAYINLARI

HOŞÇA KAL BERLİN

Christopher William Bradshaw-Isherwood (26 Ağustos 1904-4 Ocak 1986) Cheshire'da (İngiltere) doğdu. On yaşında babasını kaybetti. Küçük yaşlardan itibaren yazma denemeleri yapmaya başladı. 1929-1933 yıllarını, genç yaşta keşfettiği eşcinselliğini daha özgürce yaşayabilmek için o dönem eşcinsel alt kültürüyle ünlü Berlin'de geçirdi. Bu yıllarda yaşadıklarını *Hoşça Kal Berlin* ve *Mr. Norris Aktarma Yapıyor* adlı eserlerinde romanlaştırdı. 1938'de W. H. Auden'la Çin'e seyahat etti. Daha sonra kısa sürelerle Hollanda, Danimarka, İspanya ve Portekiz'de bulunan Isherwood, 1939'da, hayatının sonuna dek yaşayacağı ABD'ye yerleşti. Burada Hollywood için dönem dönem senaryo yazarlığı yaptı. ABD'deyken Hinduizm'le yakından ilgilendi ve bazı önemli Hindu metinlerinin İngilizceye çevrilmesi üzerinde çalıştı. 1986'da Kaliforniya'da öldü.

Isherwood'un en ünlü romanlarından *Hoşça Kal Berlin, I am a Camera* adıyla 1951'de tiyatroya, 1955'te sinemaya uyarlandı. Oyundan uyarlanan 1966 tarihli Broadway müzikali *Cabaret* büyük bir başarı sağladı, 1972'de aynı isimli bir sinema uyarlaması çekildi. Yazarın bir diğer ünlü romanı *Tek Başına Bir Adam* ise 2009'da sinemaya uyarlandı.

Isherwood'un romanları, hayat hikâyesiyle ayrılmaz bir bütün oluşturur. Romanlarının hemen hepsi yazarla aynı adı taşıyan ya da onunla birçok yönden benzerlikler taşıyan bir anlatıcı aracılığıyla aktarılır. Kısa "sahne"lerden oluşan, hızlı tempolu, olayların kenarında duran bir "göz"ün bakışının egemen olduğu sinematografik üslup, Isherwood'un romancılığının en önemli teknik özelliğidir.

Başlıca yapıtları:

Roman: *Mr Norris Changes Trains*, 1935 (*Mr. Norris Aktarma Yapıyor*; YKY, 2014) *Goodbye to Berlin*, 1939 (*Hoşça Kal Berlin*; İletişim, 1999; YKY, 2012); *Down There On A Visit*, 1962; *A Single Man*, 1964 (*Tek Başına Bir Adam*; Metis, 1987; YKY, 2012).

Oyun: *The Dog Beneath the Skin*, 1935 (W. H. Auden'la birlikte); *The Ascent of F6*, 1936 (W. H. Auden'la birlikte).

Gezi: *Journey to a War*, 1939 (W. H. Auden'la birlikte).

Otobiyografi: *Christopher and his Kind*, 1976.

Zehra Gencosman, 1926 yılında Ankara'da doğdu. Yüksek öğrenimini Ankara Üniversitesi Dil Tarih-Coğrafya Fakültesi'nde tamamladı. Bugüne kadar dilimize kazandırdığı kitaplar arasında Nina Berberova'nın *Kara Acı*, Christopher Isherwood'un *Hoşça Kal Berlin*, Milan Kundera'nın *Şaka*, Gündüz Vassaf'ın İngilizce kaleme aldığı *Cehenneme Övgü: Gündelik Hayatta Totalitarizm*, Jack Lynn'in *Öğretmen*, Ernle Bradford'un *Barbaros Hayrettin*, Dolores Ibaruri'nin *Faşizmi Ezeceğiz* ve Régis Debray'nin *Che'nin Günlüğü* adlı yapıtlar sayılabilir.

Christopher Isherwood'un
YKY'deki kitapları

Hoşça Kal Berlin *(2012)*
Tek Başına Bir Adam *(2012)*
Mr. Norris Aktarma Yapıyor *(2014)*

CHRISTOPHER ISHERWOOD

Hoşça Kal Berlin

Roman

Çeviren
Zehra Gencosman

YAPI KREDİ YAYINLARI

Yapı Kredi Yayınları - 3559
Edebiyat - 1021

Hoşça Kal Berlin / Christopher Isherwood
Özgün adı: Goodbye to Berlin
Çeviren: Zehra Gencosman

Kitap editörü: Darmin Hadzibegovic
Düzelti: Nilüfer Altınel

Kapak tasarımı: Nahide Dikel

Baskı ve Cilt: Ertem Basım Yayın Dağıtım San. ve Tic. Ltd. Şti.
Başkent O.S.B. 22. Cad. No: 6 Malıköy / Ankara
Tel: (0312) 640 16 23
Sertifika No: 26886

Çeviriye temel alınan baskı: Vintage, 1998
1. baskı: İletişim, 1999
YKY'de 1. baskı: İstanbul, Mart 2012
2. baskı: İstanbul, Mart 2014
ISBN 978-975-08-2210-0

© Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş. 2011
Sertifika No: 12334
© Christopher Isherwood 1939

Bütün yayın hakları saklıdır.
Kaynak gösterilerek tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında
yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş.
İstiklal Caddesi No: 142 Odakule İş Merkezi Kat: 3 Beyoğlu 34430 İstanbul
Telefon: (0 212) 252 47 00 (pbx) Faks: (0 212) 293 07 23
http://www.ykykultur.com.tr
e-posta: ykykultur@ykykultur.com.tr
İnternet satış adresi: http://alisveris.yapikredi.com.tr

John ve Beatrix Lehmann'a

Bu kitapta yer alan altı bölüm kabaca bir devamlılığa sahip bir anlatı oluşturuyor. Bu bölümler, gerçekte Hitler öncesi Berlin hakkında olması planlanmış ve *The Lost* olarak adlandırmaya niyetli olduğum devasa bir epizodik romandan geriye kalan parçalardır. Eski başlığı değiştirdim çünkü bu kısa ve birbirine gevşekçe bağlı günlük parçaları ve skeçler serisi.için fazla gösterişliydi.

Mr Norris Changes Trains'in okuyucuları, o romandaki kimi karakter ve durumların burada yazdıklarımla örtüştüğünü ya da çeliştiğini görecekler – Sally Bowles, örneğin, Frl. Schroeder'in merdiveninde Mr. Norris'e rastlıyordu; Christopher Isherwood ise kesinlikle bir akşam kendi evine geldiğinde yatağında William Bradshaw'ı uyuyor bulmuştu. Açıklama basit: Mr. Norris'in maceraları bir zamanlar *The Lost*'un bir kısmını oluşturuyordu. Bu romanın anlatıcısına kendi adımı vermiş olmam, okuyucuların, romanın sayfalarının tamamen otobiyografik olduğunu veya karakterlerin gerçek kişilerin iftira derecesinde bire bir portreleri olduğunu varsayma hakları olduğu anlamına gelmiyor. "Christopher Isherwood" kullanışlı bir vantrilok kuklasıydı, o kadar.

İlk *Berlin Günlüğü*, *Nowaklar* ve *Landauerler* başlıklı bölümler daha önce John Lehmann'ın *New Writing*'inde yayımlandı. Bunlardan *Berlin Günlüğü* ile *Nowaklar* ve ayrıca ikinci *Berlin Günlüğü* Lehmann'ın hazırladığı Penguin *New Writing*'de yayımlandı. *Sally Bowles* başlıklı bölümse The Hogarth Press tarafından ayrı bir kitap olarak basıldı.

C. I.
Eylül 1935

İÇİNDEKİLER

Berlin Günlüğü *(1930 Sonbaharı)* • 11
Sally Bowles • 31
Ruegen Adası'nda *(1931 Yazı)* • 84
Nowaklar • 108
Landauerler • 145
Berlin Günlüğü *(1932-33 Kışı)* • 190

Berlin Günlüğü
(1930 Sonbaharı)

Penceremden geniş, kasvetli, kocaman bir sokak görünüyor. Havaleli balkon cephelerinin gölgesi altında, içinde gün boyu ışık yanan içki mahzenleri. Kirli sıvalı yüzleri, kıvrımlı kabartma ve armalarla bezeli yapılar. Bütün mahalle aynı görünümde: İflas etmiş bir orta sınıfın kararmış, kirlenmiş ziynet eşyaları ve elden düşme mobilyalarıyla tıka basa dolu, eski püskü devasa kasalara benzeyen evlere birbiri ardına çıkan sokaklar.

Ben kayıt yapan, düşünmeyen, epey pasif, objektifi açık bir fotoğraf makinesiyim. Karşı pencerede tıraş olan adamı ve saçını yıkayan kimonolu kadını kaydediyorum. Bir gün bütün bunların banyo edilmesi, özenle basılması, sabitleştirilmesi gerekecek.

Akşam sekizde evlerin kapıları kitlenecek. Çocuklar akşam yemeği yiyorlar. Dükkânlar kapanıyor. Köşedeki, bir saatliğine oda kiralayabileceğiniz küçük otelin gece zilinin üzerindeki elektrikli tabela yakılıyor. Ve çok geçmeden ıslıklar başlayacak. Delikanlılar sevgililerini çağırıyorlar. Aşağıda soğukta duruyor ve sıcacık odaların aydınlık pencerelerine doğru ıslık çalıyorlar. İçeri alınmak istedikleri odalarda yataklar gece için hazırlanmıştır bile. Verdikleri sinyaller sokağın derinliklerinde şehvetli, mahrem ve kederli yankılar uyandırıyor. Bu ıslıklar yüzünden akşamları buralarda olmak istemiyorum. Bana yabancı bir kentte, yapayalnız, evimden uzakta olduğumu anımsatıyor. Kimi zaman onları duymamaya karar veriyorum, bir kitap alıp okumaya çalışıyorum. Ama her seferinde çok geçmeden öylesine keskin, öyle-

sine ısrarlı, öylesine umutsuzca insani bir çağrı geliyor ki sonunda yerimden kalkıp bu çağrının benim için olmadığından kesinlikle emin olmak üzere jaluzinin aralıklarından bakmak zorunda kalıyorum – benim için olamayacağını gayet iyi bildiğim halde.

Soba yanarken ve pencere kapalıyken odamda tuhaf bir koku oluyor. Aslında bütünüyle kötü sayılmaz, tütsü ve bayat çörek karışımı. Uzun çinili soba, göz kamaştırıcı renkleriyle bir mihrap gibi. Lavabo Gotik bir mabede benziyor. Oymalı katedral pencereleriyle dolap da Gotik tarzında: Vitrayların içinde Bismarck, Prusya kralıyla yüz yüze. En sevdiğim koltuk bir piskopos tahtından farksız. Köşede, ortaçağdan kalmış hissini veren, birbirine bağlanmış üç uyduruk baltalı kargı, şapka asacağı görevini üstlenmiş (Bir gezgin tiyatro kumpanyasından mı alınmış ne?) Fräulein* Schroeder zaman zaman baltaların kafalarını söküyor ve parlatıyor. Bu kafalar bir insanı rahatça öldürecek kadar ağır ve keskin.

Odadaki her şey böyle: Gereksiz derecede sağlam, anormal derecede ağır ve tehlikeli biçimde keskin. Burada, yazı masasının başında da bir alay metal nesneyle karşı karşıyayım – birbirine dolanmış yılanlar biçiminde bir çift şamdan, içinden bir timsah başı uzanan bir kül tablası, bir Floransa kamasından kopya edilmiş bir mektup açacağı, kuyruğunun ucunda küçük, bozuk bir saat taşıyan pirinç bir yunus. Böyle şeyler sonunda ne olur? Bunlar nasıl yok edilir? Herhalde binlerce yıl öylece, el sürülmeden kalacaklar: İnsanlar onları müzelerde değerlendirecek. Ya da belki savaşta eritilerek cephane olarak kullanılacaklar. Her sabah Frl. Schroeder onları büyük bir özenle, belirli, değişmez yerlerine yerleştirir: Onlar, kendisinin Kapital ve Toplum, Din ve Seks konularındaki görüşlerinin taviz vermeyen simgeleri gibi öylece dururlar orada.

Frl. Schroeder bütün gün bu rengi solmuş, havı dökülmüş kocaman dairede koşuşturup durur. Şekilsiz ama çevik vücuduyla, ayağmda keçe terlikleri, üstünde kombinezonu ya da korsajı birazcık bile görülmeyecek şekilde ustalıkla sımsıkı tuttu-

* Almancada evli olmayan kadınlara Fräulein, evlilere Frau şeklinde hitap edilir. (ç. n.)

rulmuş çiçekli bir sabahlıkla odadan odaya seğirtir, toz bezini oradan oraya gezdirir, her yeri gizlice kolaçan eder, kısa ve sivri burnunu kiracılarının dolap ve bavullarının içine sokar. Parlak, koyu renkli, meraklı gözleri ve medarı iftiharı olan güzel, dalgalı, kumral saçları var. Elli beş yaşlarında olmalı.

Uzun zaman önce, Savaş'tan ve Enflasyon'dan evvel nispeten varlıklıymış. Yaz tatillerinde Baltık Denizi kıyılarına gidermiş. Ev işlerini yaptırmak için de bir hizmetçisi varmış. Son otuz yıldır burada oturuyor ve evini kiralıyormuş. Arkadaşlığa gereksinim duyduğu için bu işi yapıyormuş.

"'Lina,' derdi arkadaşlarım bana, 'bunu nasıl yaparsın? Yabancı insanların evinde yaşamalarına, eşyalarını tahrip etmelerine nasıl katlanabiliyorsun, üstelik bağımsız yaşayabilecek paran olduğu halde?' Ben de onlara hep aynı cevabı verirdim. '*Benim* kiracılarım kiracı değil,' derdim, 'onlar benim konuklarım.'

"Görüyorsunuz ya, Herr Issyvoo, o günlerde, burada kalmaya gelen insanları seçerken çok titiz davranabiliyordum. Onları istediğim gibi seçebiliyordum. Ancak iyi bir çevresi olanları ve iyi eğitim almış olanları kabul ediyordum. Sizin gibi kibar takımından olanları, Herr Issyvoo. Bir keresinde bir baron, sonra bir süvari yüzbaşısı, bir de profesör ağırladım burada. Bana sık sık armağanlar verirlerdi – bir şişe konyak, bir kutu çikolata ya da çiçek. İçlerinden biri tatile gittiğinde bana her zaman kart yollardı, Londra'dan belki ya da Paris'ten veya Baden-Baden'den. Öyle güzel kartlar alırdım ki..."

Oysa şimdi Frl. Schroeder'in kendine ait bir odası bile yok. Oturma odasında uyumak zorunda, bir paravanın arkasında, yayları kırık, küçük bir divanın üzerinde. Eski Berlin evlerinin çoğunda olduğu gibi, oturma odamız evin ön tarafı ile arka tarafı arasında bir geçit yeri. Evin ön tarafında oturanlar banyoya gitmek için oturma odasından geçmek zorunda. Bu yüzden Frl. Schroeder geceleri sık sık rahatsız ediliyor. "Ama ben hemen uykuya dalıyorum yine. Beni rahatsız etmiyor. Zaten öylesine yorgun oluyorum ki!" Bütün ev işini kendisi yapmak zorunda. Bu da gününün çoğunu alıyor. "Yirmi yıl önce birisi bana kendi döşemelerimi fırça ile ovmamı söylese yüzüne bir tokat aşkederdim ama insan alışıyor işte. Her şeye alışılıyor. Bu odayı boşalt-

maktansa sağ elimi kesmeyi yeğlediğim o günleri anımsıyorum da... Oysa şimdi," diyor Frl. Schroeder, hareketini sözlerine uydurarak: "Hey Allahım, bir fincan çay doldurmaktan farksız benim için artık."

Frl. Schroeder bu odada kalan kiracıların bıraktıkları çeşitli izleri ve lekeleri bana göstermekten çok hoşlanıyor:

"Evet, Herr Issyvoo, her birini bana hatırlatacak şeyler var... Şu kilime bakın –bilmem kaç kez temizleyiciye yolladım ama bu lekeyi hiçbir şey çıkaramıyor– Herr Noeske, doğum günü partisinden sonra işte tam şuraya kusmuştu. Böyle bir pislik yapmak için acaba ne yemiş olabilir? Biliyor musunuz, Berlin'e okumaya gelmişti. Annesiyle babası Brandenburg'da oturuyorlardı – birinci sınıf bir aileydi, ah sizi temin ederim! Dünya kadar paraları vardı! Beybabası cerrahtı. Eh, tabii oğlunun da kendi izinden gitmesini istiyordu... Ne sevimli bir gençti! 'Herr Noeske,' derdim kendisine, 'kusuruma bakmayın ama gerçekten daha çok çalışmalısınız – şu zekânızla! Beybabanızı ve hanımannenizi düşünün, paralarını böyle çarçur etmek onlara karşı hiç de doğru bir davranış değil. Paranızı nehre atın daha iyi. En azından bir ses çıkarır!' Ben onun annesi gibiydim. Ve her seferinde, başı belaya girdiğinde –öylesine düşüncesizdi ki– doğru bana gelir: 'Schroedercik,' derdi, 'ne olur bana kızma... Dün akşam oyun oynadık. Aylığımın tümünü oyunda yitirdim. Babama söylemeye cesaret edemiyorum...' Sonra o kocaman gözleriyle bana öyle bir bakardı ki. Neyin peşinde olduğunu hemen anlardım, köftehor! Ama onu reddetmeye gönlüm razı olmazdı. Oturur hanımannesine bir mektup yazar, bu seferlik onu bağışlaması ve biraz daha para yollaması için yalvarırdım. O da her zaman yollardı... Tabii, kadın olarak, bir annenin duygularına nasıl hitap edileceğini biliyordum, hiç kendi çocuğum olmadığı halde... Neye gülümsüyorsunuz, Herr Issyvoo? Eee, ne yapalım! İnsanlar hata yapar, değil mi ya?

"İşte şurası da, süvari yüzbaşısının her seferinde kahve fincanını devirip duvar kâğıdını lekelediği yer. Şu divanda nişanlısıyla birlikte otururdu. 'Yüzbaşım,' derdim kendisine, 'ne olur, kahvenizi masada için. Tabirimi maruz görün, öbür işe sonra gi-

rişirsiniz...' Ama hayır, hep o divanın üstünde oturmaya devam ederdi. Derken tabii heyecanlanır, duygularına hâkim olamaz, kahve fincanlarını devirirdi... Ne yakışıklı bir centilmendi! Validesi hanımefendi ile kız kardeşi bazan bizi görmeye gelirlerdi. Berlin'e gelmekten pek hoşlanırlardı. 'Frl. Schroeder,' derlerdi bana, 'burada oturmakla ne kadar şanslı olduğunuzun farkında değilsiniz, olayların tam ortasındasınız. Bizler taşralıyız size gıpta ediyoruz! Şimdi bize son saray skandallarını anlatın!' Tabii, sadece şaka ediyorlardı. Halberstadt'a yakın, Harz'da dünya tatlısı bir evleri vardı. Bana resimlerini gösterirlerdi. Rüya gibi!

"Halının üzerindeki şu mürekkep lekelerini görüyor musunuz? Orası, Profesör Koch'un dolmakalemini silkelediği yerdi. Kendisine yüz kere söyledim. Sonunda, sandalyesinin etrafına tabaka tabaka kurutma kâğıtları bile yaydım. Öylesine dalgındı ki... Ne tatlı bir ihtiyarcıktı! Ne de saftı. Onu çok severdim. Bir gömleğini onardığım ya da çorabını yamadığım zaman bana, gözlerinde yaşlarla teşekkür ederdi. Muziplikten de hoşlanırdı. Kimi zaman, geldiğimi duyduğunda, ışığı söndürür ve kapının arkasına saklanırdı; sonra aslan gibi kükrerdi, beni korkutmak için. Çocuktan farksızdı..."

Frl. Schroeder, kendini yinelemeden, böyle saatlerce devam edebilir. Onu bir süre dinledikten sonra âdeta kendimden geçiyor, transa benzer garip bir depresyona giriyorum. Kendimi son derece mutsuz hissediyorum. Bütün bu kiracılar kimbilir nerede şimdi? Bir on yıl sonra, ben nerede olacağım? Herhalde burada değil. O uzak güne ulaşmam için kimbilir daha kaç deniz, kaç sınır aşmak zorunda kalacağım? Yaya, at sırtında, arabayla, bisikletle, uçakla, vapurla, trenle, asansörle, yürüyen merdivenle ve tramvayla daha ne kadar yol katedeceğim, kimbilir? Bu muazzam yolculuk için bana ne kadar para gerekecek? Yolculuk süresince, yavaş yavaş, yorgun argın ne kadar yiyecek tüketmek zorunda kalacağım? Kaç çift pabuç eskiteceğim? Kaç bin sigara içeceğim? Kaç fincan çay ve kaç bardak bira içeceğim? Ne korkunç, ne tatsız bir gelecek! Ve yine de ölmek zorunda olmak... Birden belirsiz bir korku ile bağırsaklarıma bir sancı giriyor, özür dileyerek kendimi tuvalete atıyorum.

Frl. Schroeder, bir zamanlar tıp öğrencisi olduğumu öğrendiğinde, bana göğüslerinin büyüklüğü yüzünden ne denli mutsuz olduğunu itiraf ediyor. Çarpıntılar yüzünden ıstırap çekiyor ve bunlara kalp üzerindeki ağırlığın neden olduğuna inanıyor. Acaba ameliyat mı olsa? Kimi dostları ona olmasını öneriyor, kimileri de karşı çıkıyor:

"Aman Yarabbi, bu ağır yükü oradan oraya taşımak ne zor! Bir bilseniz – Herr Issyvoo; bir zamanlar sizin kadar inceydim!"

"Pek çok hayranınız vardı, herhalde, değil mi, Frl. Schroeder?

Evet, sürüyle varmış. Ama yalnız bir tek arkadaşı olmuş. Karısından ayrı yaşayan evli bir adam. Karısı bir türlü boşanmamış.

"On bir yıl birlikte yaşadık. Sonra zatürreeden öldü. Kimi zaman geceyarısı uyanıyorum, hava soğukken ve ah, şimdi yanımda olsa, diyorum. İnsan yalnız başına yatarken galiba hiç ısınamıyor."

Bizim dairede dört kiracı daha var. Yanı başımda, ön taraftaki büyük odada Frl. Kost oturuyor. Karşı tarafta, avluya bakan odada Frl. Mayr. Arkada, oturma odasının ötesinde Bobby. Onun odasının arkasında, banyo dairesinin üstünde, bir merdivenin tepesinde ise minnacık bir tavan arası var. Frl. Schroeder, bilinmeyen bir nedenle buraya "İsveç Pavyonu" diyor. Burayı ayda yirmi marka, gezginci bir tüccara kiralamış. Adam bütün gün, gecenin de büyük bir bölümünde dışarıda. Pazar sabahları ara sıra ona mutfakta, üstünde bir pantolon ve yelekle ayaklarını sürüye sürüye, özür dileyen bir tavırla bir kibrit kutusu ararken rastlıyorum.

Bobby batı yakasında, Troika adında bir barda barmenlik yapıyor. Gerçek adını bilmiyorum. Berlin'in kibar fahişeler çevresinde şu sıralar İngiliz adları pek moda olduğundan bu takma adı almış. Solgun, üzgün yüzlü, şık giyimli bir genç. İnce, parlak, siyah saçları var . Öğleden sonraları yataktan kalkar kalkmaz, üzerinde bir gömlek, başında saç filesi, ortalıkta dolanır.

Frl. Schroeder ile Bobby sıkı ve teklifsiz iki arkadaş. Bobby onu gıdıklar ve poposuna bir şaplak atar, o da tavasıyla ya da süpürge sopasıyla Bobby'nin kafasına vurur. Onları ilk kez böyle

itişip kakışırlarken yakaladığımda biraz utandılar ama artık benim varlığımı doğal karşılıyorlar.

Frl. Kost sağlıklı, al yanaklı bir sarışın. Kocaman, aptal bakışlı mavi gözleri var. Sabahlıklarımızı kuşanmış, banyoya gidip gelirken karşılaştığımızda, utangaç bir tavırla bakışlarımdan kaçınır. Tombul ama güzel vücutlu bir kız.

Bir gün Frl. Schroeder'e doğrudan sordum: Frl. Kost'un mesleği neydi acaba?

"Meslek mi? Ha hay, bu güzel işte! Tam üstüne bastınız! Aa, evet, iyi bir mesleği var doğrusu. İşte böyle–"

Son derece komik bir şey yapıyormuş gibi bir edayla, bir toz bezini başparmağıyla işaret parmağının arasında tuttuğu çıtkırıldım bir tavırla tutarak, mutfakta ördek gibi badi badi dolaşmaya başladı. Kapıya gelince, muzaffer bir edayla çevresinde döndü, toz bezini ipek mendilmiş gibi gösterişli bir hareketle havalandırdı ve eliyle bana bir öpücük göndererek alaylı alaylı:

"Evet, evet, Herr Issyvoo! İşte böyle yapıyorlar," dedi.

"İyice anlayamadım Frl. Schroeder, kendisi ip cambazı mı, demek istiyorsunuz?"

"Hah, hah, ha! Bu çok güzel, gerçekten, Herr Issyvoo! Evet, doğru! Tam üstüne bastınız! Ekmek parası için ipin üzerinde yürüyor. Bundan daha iyi bir tarif olamaz!"

Bir akşam, bu konuşmadan hemen sonra, merdivende Frl. Kost'a bir Japonla birlikte rasladım. Frl. Schroeder bana bu adamın Frl. Kost'un en iyi müşterilerinden biri olduğunu söyledi. Yatakta olmadıkları zaman nasıl vakit geçirdiklerini sormuş Frl. Kost'a. Çünkü Japon, hemen hiç Almanca bilmiyormuş.

"Canım, ne olacak," demiş Frl. Kost, "Birlikte gramofon çalıyoruz, çikolata yiyoruz, bol bol gülüyoruz, o gülmeye bayılıyor..."

Frl. Schroeder aslında Frl. Kost'tan hoşlanıyor. İşine de ahlaki açıdan kesinlikle hiçbir itirazı yok. Ancak, Frl. Kost çaydanlığın ağzını kırdığı için ya da oturma odasındaki kara tahta üzerinde telefon konuşmalarını işaretlemeyi unuttuğu için öfkelendiği zaman, her seferinde:

"Ne olacak, bu tür bir kadından, adi bir fahişeden başka ne beklenir?" der. "Onun eskiden ne olduğunu biliyor musunuz, Herr Issyvoo? Bir hizmetçi! Ne olacak? Sonradan patronuyla

mahrem bir ilişkiye girmiş ve günün birinde tabii, kendini zor bir durumda bulmuş... Eh, o küçük engel de ortadan kalktıktan sonra gitmek zorunda kalmış..."

Frl. Mayr bir müzikhol *jodlerin**'i. Tüm Almanya'nın en iyilerinden biri diye bana saygıyla teminat veriyor Frl. Schroeder. Gerçi Frl. Mayr'dan fazla hoşlanmıyor ama haklı olarak ondan çok çekiniyor. Frl. Mayr'ın buldog gibi bir çenesi, devasa kolları, kaba saba, sicim gibi saçları var. Son derece saldırgan bir Bavyera lehçesiyle konuşuyor. Evde olduğu zaman, oturma odasındaki masada savaş atı gibi dimdik oturuyor, Frl. Schroeder'in iskambil kâğıtlarını masaya sıralamasına yardım ediyor. İkisi de usta birer falcı; fala başvurmadan güne başlamayı akıllarından bile geçirmezler. İkisinin de şu anda bilmek istediği en önemli şey, Frl. Mayr'ın ne zaman yeniden iş alacağı. Bu soru Frl. Schroeder'i en az Frl. Mayr kadar ilgilendiriyor çünkü, Frl. Mayr kirayı ödemekte gecikmiş durumda.

Motzstrasse'nin köşesinde, iyi havalarda, çadır beziyle kaplı taşınabilir bir barakanın yanında kılıksız, patlak gözlü bir adam durur. Barakanm çevresine yıldız falı şemaları ve memnun kalan müşterilerin imzalı tavsiye mektupları iliştirilmiş. Frl. Schroeder, ücretini ödemeye ne zaman gücü yeterse, ona danışmaya gider. Aslında bu adamın, onun yaşamında çok önemli bir rolü vardır. Frl. Schroeder'in ona karşı davranışları yağcılık ve tehditlerden oluşan bir karışım. Adamın vadettiği iyi şeyler gerçekleşirse onu öpeceğini, akşam yemeğine çağıracağını, ona bir altın saat alacağını söylüyor; ama gerçekleşmezse de gırtlağını sıkacağını, tokatlayacağını, polise şikâyet edeceğini. Başka kehanetler meyanında, falcı ona Prusya Devlet Piyangosu'ndan bir miktar para kazanacağını söylemiş. Bugüne dek şansı yaver gitmemiş. Ama sürekli, kazandığı parayla neler yapacağını tartışıyor. Tabii, hepimize armağanlar alınacak. Bana bir şapka verilecekmiş çünkü Frl. Schroeder, benim formasyonumda bir centilmenin şapkasız dolaşmasının çok uygunsuz olduğunu düşünüyor.

Fal açmakla meşgul olmadığı zamanlar Frl. Mayr çay içer ve Frl. Schroeder'e geçmişteki tiyatro başarıları hakkında konferans verir:

* Tirolyen şarkılar ustası (ç. n.)

"Ve Menajer bana dedi ki: 'Fritzi, seni bana Tanrı gönderdi! Başrol oyuncum hastalandı. Bu gece Kopenhag'a gidiyorsun.' Dahasını söyleyeyim mi, reddetmeme meydan vermedi bile. 'Fritzi,' dedi, (bana hep öyle hitap ederdi), 'Fritzi, eski arkadaşını yarı yolda bırakmazsın, değil mi?' Ben de öylece gittim..." Frl. Mayr düşünceye dalmış, çayını yudumluyor; "Çok hoş bir adam. Ve ne kadar da iyi yetişmiş." Gülümsüyor: "Samimi... ama her zaman laubaliliğe kaçmadan iyi davranmasını bilirdi."

Frl. Schroeder şevkle başını sallıyor, sözcükleri içiyor, keyfini çıkarıyor.

"Bu yöneticilerin bazıları kimbilir ne küstah ve serseriydi, değil mi? (Biraz daha sosis almaz mısınız, Frl. Mayr?)"

"(Teşekkür ederim, Frl. Schroeder, küçücük bir parça alayım.) Evet, bazıları... İnanmayacaksınız ama ben her zaman kendimi korumasını bildim. Fidan gibi bir kızken bile..."

Frl. Mayr'ın çıplak ve etli kollarının kasları itici bir kasılmayla oynuyor. Buldog çenesini öne doğru çıkarıyor:

"Ben Bavyeralıyım; bir Bavyeralı kendisine verilen zararı hiçbir zaman unutmaz."

Dün akşam oturma odasına girdiğimde Frl. Schroeder'le Frl. Mayr'ı yerde karınüstü yatmış, kulaklarını halıya dayamış buldum. Arada bir neşeyle gülüşüyorlar ya da sevinçle birbirlerini çimdikliyorlar, aynı anda "Şşş!" diye sesleniyorlardı.

"Dinle bak!" diye fısıldadı Frl. Schroeder, "adam bütün mobilyaları parçalıyor!"

"Kadını dayaktan gebertiyor," diye seslendi Frl. Mayr, coşkuyla.

"Paaat! Şu sesi dinle !"

"Şşş! Şşş!"

"Şşş!

Frl. Schroeder iyice kendinden geçmişti. Ona ne olup bittiğini sorduğumda, güçlükle ayaklarının üstünde doğruldu, badi badi öne doğru yürüdü ve belime sarılarak benimle küçük bir vals yaptı: "Herr Issyvoo! Herr Issyvoo! Herr Issyvoo!" dedi, soluğu kesilene dek.

"Peki ama ne oldu?" diye sordum.

"Şşş!" diye buyurdu, Frl. Mayr, yerden. "Şşş! Yeniden başladılar!"

Bizimkinin altındaki dairede Frau Glanterneck adında biri oturuyor. Kendisi Galiçyalı bir Yahudi. Bu, Frl. Mayr'ın ona düşman olması için başlı başına yeterli bir neden, zira, Frl. Mayr, söylemesi gereksiz, ateşli bir Nazi. Ayrıca, bundan başka, bir gün merdivenlerde Frau Glanterneck'le, Frl. Mayr arasmda bir söz düellosu geçmiş; Frl. Mayr'ın Tirolyen şarkıları yüzünden. Frau Glanterneck, ari ırktan olmadığı için herhalde, kedilerin çıkardığı sesleri yeğlediğini söylemiş. Böylelikle, yalnız Frl. Mayr'a değil, tüm Bavyera ve tüm Alman kadınlarına hakaret etmiş oluyordu: Frl. Mayr'a da onların öcünü almak gibi zevkli bir görev düşmüştü.

Bundan iki hafta önce, komşuların öğrendiğine göre, altmış yaşlarında ve bir cadı kadar çirkin olan Frau Glanterneck, koca aranıyor diye gazeteye ilan vermiş. Üstelik, ufukta bir aday belirmişti: Halle'de çalışan, karısı ölmüş bir kasap. Frau Glanterneck'i görmüş olmasına rağmen onunla evlenmeye hazırdı. Frl. Mayr'a fırsat doğmuştu. Dolaylı bir soruşturmadan sonra, kasabın adını adresini öğrenmiş ve kendisine isimsiz bir mektup yollamıştı: Frau Glanterneck'in a) dairesinde tahtakuruları bulunduğundan, b) sahtekârlık yüzünden tutuklandığından ve akıl hastası olduğu için serbest bırakıldığından, c) ahlak dışı amaçlarla kendi yatak odasını kiraladığından ve d) aynı yatakta, sonradan çarşafları değiştirmeden yattığından haberi var mıydı? İşte şimdi kasap, Frau Glanterneck'i mektupla yüzleştirmek için arzı endam etmişti. İkisinin de sesi belirgin bir şekilde duyuluyordu: Öfkeden kudurmuş Prusyalının homurtuları ile Yahudi kadının tiz ve cırlak çığlıkları. Arada bir tahtaya indirilen bir yumruk, bazen de kırılan bir cam sesi. Kavga bir saatten fazla sürdü.

Bu sabah, komşuların bu rahatsızlıktan ötürü kapıcı kadına şikâyette bulunduklarını ve Frau Glanterneck'in bir gözü mosmor halde görüldüğünü duyduk. Evlilik suya düştü tabii.

Bu sokağın sakinleri artık beni tanıyorlar. Bakkaldan bir pound tereyağ istediğimde, İngiliz aksanımı duyanlar artık başlarını çevirip bakmıyor. Sokağın köşesinde, karanlık bastıktan sonra, o

üç fahişe ben geçerken boğuk sesleriyle: "Komm, Süsser!"* diye fısıldamıyorlar artık.

Üçünün de elli yaşın üstünde oldukları besbelli. Yaşlarını saklamaya çalışmıyorlar. Göze çarpacak şekilde boyanmış ya da pudralanmış değiller. Üstlerinde çuval gibi eski kürk mantolar, uzunca etekler ve ağırbaşlı şapkalar var. Bobby'ye laf arasında onlardan söz etmiştim. O da bana rahat, halim selim kadın tipine gereksinim duyulduğunu anlattı. Birçok orta yaşlı erkek genç kızlardan çok onları yeğliyordu. Delikanlılar bile onları çekici buluyorlar. Bir genç kendi yaşındaki bir kıza karşı çekingenlik duyuyor, diye açıkladı Bobby ama anası olacak yaşta bir kadına karşı öyle değil. Tüm barmenler gibi, Bobby de cinsel meseleler konusunda uzman.

Geçen akşam iş saatlerinde onu görmeye gittim.

Troika'ya vardığımda vakit çok erkendi, saat dokuz sularındaydı. Burası umduğumdan çok daha büyük ve görkemliydi. Bir arşidük gibi sırmalı kordonlu bir görevli ben İngilizce konuşana dek şapkasız başıma kuşkuyla baktı. Şık bir veştiyerci kız, çuval gibi pantolonumun üzerindeki en kötü lekeleri gizleyen paltomu almakta ısrar etti. Tezgâhın üzerine tüneyen resmî kıyafetli küçük görevli, iç kapıyı açmak için yerinden bile kalkmadı. Allahtan Bobby mavili gümüşlü barın arkasındaki yerindeydi. Eski bir arkadaşa yönelir gibi ona doğru yöneldim. Beni çok dostça karşıladı:

"İyi akşamlar, Mr. Isherwood. Sizi burada gördüğüme çok sevindim."

Bir bira ısmarladım ve köşedeki taburenin üzerine yerleştim. Sırtım duvara dönük, tüm salona rahatça göz gezdirebiliyordum.

"İşler nasıl?" diye sordum.

Bobby'in gecenin izlerini taşıyan, pudralanmış, kaygılı yüzü birden ciddileşti. Başını mahrem ve pohpohlayıcı bir ciddiyetle barın üzerinden bana doğru uzattı:

"Pek iyi değil, Mr. Isherwood," dedi. "Bugünlerde buraya gelen halk... İnanmayacaksınız ama vallahi bir yıl önce onları şu kapıdan içeri sokmazdık. Bir bira ısmarlıyorlar, sonra bütün gece burada oturmak hakkına sahip olduklarını sanıyorlar."

* Gel, tatlım. (ç. n.)

Bobby çok acı konuşuyordu. Rahatsız olmaya başlamıştım:

"Sen ne içersin?" diye sordum, biramı suçlu suçlu mideye indirirken; sonra yanlış anlaşılmasını önlemek için ekledim: "Ben bir viski soda içeceğim."

Bobby, "Ben de içerim," dedi.

Salon neredeyse boş sayılırdı. Birkaç müşteriyi, Bobby'nin hayal kırıklığı içindeki gözleriyle görmeye çalıştım. Üç tane çekici, iyi giyinmiş kız barda oturuyordu: bana en yakın olanı özellikle şıktı, iyice kozmopolit bir havası vardı. Ama sohbetimizdeki bir sessizlik sırasında, öteki barmenle yaptığı konuşmadan bazı bölümler kulağıma geldi. Kaba bir Berlin lehçesi konuşuyordu. Yorgun ve bıkkın görünüyordu; dudakları sarkmıştı. Genç bir adam ona yaklaştı ve konuşmaya katıldı. Yakışıklı, geniş omuzlu bir gençti, üzerinde iyi dikilmiş bir smokin vardı. Tatile çıkmış bir İngiliz özel okulu sınıf mümessili olabilirdi, pekâlâ.

"Nee, nee,"* dediğini duydum. "Bei mir nicht!"** Sırıttı, sonra kısa ve kaba bir sokak işareti yaptı.

Öte yandaki köşede küçük yaşta bir görevli oturmuş, beyaz ceketli, tuvalet bekçisi ihtiyarcıkla sohbet ediyordu. Çocuk bir şey söyledi, güldü, birden gülmeyi keserek, ağzını kocaman açtı ve esnedi. Platformdaki üç müzisyen çene çalıyordu. Kendilerini dinlemeye layık bir dinleyici zümresi olmadan çalmaya başlamak istemiyorlardı anlaşılan. Masalardan birinde gerçek bir müşteri görür gibi oldum. Bıyıklı, şişman bir adam. Ama bir an sonra göz göze geldik, adam küçük bir reverans yaptı. Onun müdür olması gerektiğini anladım.

Kapı açıldı. İki erkek ve iki kadın girdi. Kadınlar yaşlıcaydı, kalın bacaklı, kısacık saçlıydılar. Üzerlerinde pahalı tuvaletler vardı. Erkekler ağırkanlı, soluk yüzlüydü. Herhalde Hollandalıydılar. Bunların para babası olduğu apaçıktı. Troyka bir anda değişime uğradı. Müdür, sigara-satıcısı çocuk, tuvalet bekçisi, hepsi birden ayağa fırladılar. Tuvalet bekçisi gözden kayboldu. Müdür sigara-satıcısı çocuğa alçak sesle, öfkeli öfkeli bir şeyler söyledi, çocuk da gözden kayboldu.

* Yok, yok. (ç. n.)

** Benimle olmaz. (ç. n.)

Müdür, başını hafifçe eğip selam vererek ve gülümseyerek konukların masasına doğru ilerledi, iki erkekle el sıkıştı. Sigara-satıcısı çocuk tepsisiyle belirdi; şarap listesini sunan garson da onu izliyordu. Bu arada üç kişilik orkestra hareketli bir şeyler çalıyordu . Barda oturan kızlar yüzlerinde yarı davetkâr bir gülüşle taburelerinde döndüler. Jigololar, tümüyle yabancıymışlar gibi onlara doğru ilerlediler, resmî bir reverans yaptılar ve kültürlü bir sesle, bu dansı kendilerine lütfetmelerini talep ettiler. Zarif ve şık sigara-satıcısı çocuk alaycı bir gülümsemeyle bir çiçek gibi belinden bükülerek, sigara tepsisiyle odayı baştan başa katetti: *"Zigarren! Zigaretten!"** Sesi alaycıydı ve bir aktörünki gibi tiz ve yüksek perdeden çınlıyordu. Garson yine aynı tonda, yalnız daha yüksek perdeden, alaycı ve hepimizin işitebileceği şekilde sevinçli bir sesle Bobby'ye seslendi: "Heidsieck Monopole!"

Dansçılar saçma ve aşırı bir ciddiyetle, karmaşık figürlerini icra ettiler. Her hareketlerinden oynadıkları rolün bilincinde oldukları seziliyordu. Saksafoncu, bir kurdeleyle boynuna asılı olan enstrümanını sallandırarak platformun ucuna geldi. Elinde küçük bir megafon:

Sie werden lachen
Ich lieb'
*Meine eigene Frau...***

Hınzırca bir bakışla, hepimizi bu oyunun içine katarak söylüyor, sesine imalar yükleyerek aşırı zevkin saralı pantomimi içinde gözlerini yuvarlıyordu. Bobby, beş yıl gençleşmiş, zarif ve şık hareketlerle şişeleri kullanıyordu. Bu arada o iki uyuşuk beyefendi birbiriyle, herhalde iş hakkında sohbet ediyor, hayata geçirdikleri gece yaşamını umursamıyorlardı bile; yanlarındaki hanımlar ise suskun, ihmal edilmiş, şaşkın, tedirgin ve çok sıkılmış bir görünüm sergiliyorlardı.

* Puro! Sigara! (ç. n.)
** Güleceksiniz, ama
Ben kendi
Karıma âşığım... (ç. n.)

İlk öğrencim Frl. Hippi Bernstein Grünewald'de, neredeyse sırf camdan yapılmış bir evde oturuyor. Berlin'in en zengin ailelerinin çoğu Grünewald'de otururlar. Bunun sebebini anlamak zor. Villaları, eksantrik rokoko çılgınlığından tutun da kübist, dümdüz çatılı çelik ve cam kutulara varıncaya kadar bilinen tüm pahalı çirkinlik üslubundaki abidelerden oluşuyor. Hepsi bu karanlık ve kasvetli çam ormanına doldurulmuş. İçlerinden pek azı büyük bir bahçeye sahip; çünkü arazi burada ateş pahası. Tek manzaraları komşularının arka avlusu; villaların her biri tel çitler ve vahşi köpeklerle korunuyor. Soyulma ve ihtilal korkusu, bu bedbaht insanları kuşatma koşulları altında yaşamaya itmiş. Mahremiyetten ve güneşten yoksunlar. Bölge aslında milyonerlerin kenar mahallesi.

Bahçe kapısının zilini çaldığımda genç bir uşak, elinde evin anahtarı, kapıda göründü. Hırlayan iri bir Alsas çoban köpeği onu izliyordu.

Uşak sırıtarak, "Ben buradayken sizi ısırmaz" diye teminat verdi.

Bernstein malikânesinin holünde iri başlı metal çivilerle süslü kapılar ile duvara kalın çivilerle tutturulmuş bir buharlı gemi saati. Basınç ölçme aleti, termometre ve elektrik dağıtım tablosuna benzer şekilde tasarlanmış modernist üslupta lambalar. Ama mobilyalar bu dekora uymamış. Ev bir elektrik santraline benziyor. Mühendisler eski moda, saygıdeğer bir pansiyondan getirtilen sandalyeler ve masalarla rahat bir atmosfer sağlamak istemişler sanki. Sert görünümlü metal duvarların üzerinde pırıl pırıl cilalı on dokuzuncu yüzyıl manzaraları, som altın çerçevelerin içinde sırıtıyor. Herr Bernstein, herhalde bir pervasızlık anında, villayı popüler avangard bir mimara ısmarlamış, sonuç karşısında dehşete kapılmış ve aile eşyalarıyla mümkün mertebe bu görünümü örtbas etmeye çalışmış.

Frl. Hippi şişman, güzel yüzlü, on dokuz yaşlarında bir genç kız; parlak kestane rengi saçlı, sağlam dişli ve iri manda gözlü. Tembel, neşeli, zevkine düşkün bir gülüşü, biçimli göğüsleri var. Okul İngilizcesi konuşuyor, hafif bir Amerikan aksanıyla. Kendinden çok memnun. Çalışmaya hiç niyetli olmadığı besbelli. Âcizane bir ders planı önerdiğim zaman, ikide bir sözümü ke-

serek bana çikolata, kahve ve sigara ikram etti: "Özür dilerim, bir dakika, burada biraz meyve yok," diyerek gülümsedi, ev telefonunun ahizesini kaldırdı: "Anna, lütfen biraz portakal getir," dedi.

Hizmetçi portakalları getirince tüm itirazlarıma rağmen, önümde tabak, çatal bıçak, düzenli bir yemek yemeye zorlandım. Bu da öğretmen-öğrenci ilişkisi aldatmacasını bozmaya yetti. Alımlı bir ahçı tarafından mutfakta kendisine yemek verilen bir polis memuru gibi hissettim kendimi. Frl. Hippi oturmuş, iyi huylu ve tembel gülümsemesiyle, benim yemek yiyişimi seyrediyordu:

"Söyleyin bana, lütfen, neden siz geldi Almanya'ya?"

Beni merak ediyor, ama sadece bahçe kapısının parmaklıkları arasından tembel tembel kafasını sokmaya çalışan bir inek gibi. Kapının açılmasını da pek istediği yok hani. Almanya'yı çok ilginç bulduğumu söyledim.

Öğretmen sesimle, "Politik ve ekonomik durum," diye doğaçlama bir atılım yaptım otoriterce, "Almanya'da, herhangi bir Avrupa ülkesinden daha ilginç."

"Tabii Rusya dışında," diye ekledim, deneyimli bir tonla.

Ama Frl. Hippi tepki göstermedi. Tatlı tatlı gülümsedi, sadece:

"Burada siz sıkılacak, sanıyorum? Yok, çok arkadaşlarınız Berlin'de?"

Bu durum Hippi'nin hoşuna gidiyor, onu eğlendiriyordu galiba:

"Siz güzel kızlar tanıyorsunuz?"

O anda ev telefonu çaldı, Hippi tembel tembel gülümseyerek ahizeyi eline aldı, ama ahizeden duyulan alçak sesi dinlemiyormuş gibi görünüyordu. Bitişik odadan konuşan Hippi'nin annesi Frau Bernstein'ın gerçek sesini iyice işitebiliyordum.

"Kırmızı kitabını burada mı bıraktın?" diye yineledi Frl. Hippi alaycı bir sesle. Benim de paylaşmam gereken bir şakaymış gibi bana bakıp gülümsüyordu: "Hayır burada görmüyorum. Herhalde aşağıda çalışma odasında olacak. Babişkoya telefon et. Evet, şu anda orada çalışıyor." İşaretle bana bir portakal daha ikram etti. Ben başımı nezaketle sallayarak reddettim. İkimiz de

gülümsedik: "Anneciğim, bugün öğle yemeğinde ne yiyeceğiz? Evet, sahi mi? Harika!"

Ahizeyi duvara astı ve soruşturmasına devam etti:

"Hiç güzel kızlar tanımıyorsunuz?"

"Güzel bir kız tanımıyor musunuz?" diye kaçamak bir şekilde düzelttim. Ama Frl. Hippi sadece gülümsedi ve sorusunun cevabını bekledi.

"Evet. Bir tane," diye eklemek zorunda kaldım, Frl. Kost'u düşünerek.

"Yalnız bir tane mi?" Komik bir hayret ifadesiyle kaşlarını kaldırdı. "Söyleyin lütfen bana, Alman kızlarını İngiliz kızlarına farklı mı buluyorsunuz?"

Kızardım. "Alman kızlarını..." diye başladım, yanlışını düzeltmeye çalışarak, sonra durdum, "... kızlarına göre farklı" mı yoksa "kızlarından farklı" mı denilirdi, emin olmadığımı tam zamanında fark ederek.

"Alman kızlarını İngiliz kızlarına farklı mı buluyorsunuz?" diye yineledi Hippi, gülümsemekte direnerek.

Daha beter kızardım. "Evet, çok farklı," dedim cüretle.

"Nasıl farklı?"

Allahtan telefon yeniden çaldı. Bu kez arayan mutfaktan biriydi. Öğle yemeğinin her günkünden bir saat önce yenileceğini bildiriyordu. Herr Bernstein o gün öğleden sonra kente inecekmiş.

"Üzgünüm," dedi Frl. Hippi, kalkarak, "Bugün için bitirmek zorundayız. Cuma günü yine bizi görüyoruz? Öyleyse, hoşça kalın, Mr. Isherwood. Çok teşekkür ederim."

Çantasını karıştırdı ve bana bir zarf uzattı. Acemice cebime tıktım. Ancak Bernstein'ların evi gözden kaybolduktan sonra zarfı yırttım. İçinde beş marklık bir banknot vardı. Havaya attım, tutamadım, beş dakika arandıktan sonra kumun içine gömülmüş buldum; tramvay durağına kadar şarkı söyleyerek ve yol kenarındaki taşlara ayağımla vurarak koştum. Kendimi son derece suçlu ve sevinçli hissediyordum. Sanki küçük bir hırsızlığı başarıyla gerçekleştirmiştim.

Frl. Hippi'ye herhangi bir şey öğretmeye çalışmak vakit kaybından başka bir şey değil. Bir sözcüğü bilmediği zaman Almanca-

sını söylüyor. Yanlışını düzelttim mi onu Almanca olarak yineliyor. Ben böylesine tembel olmasından memnunum tabii ama Frau Bernstein'ın, kızının ne denli az ilerleme kaydettiğini keşfetmesinden korkuyorum. Ancak bu çok zayıf bir olasılık. Zenginlerin çoğu size bir kez güvenmeye karar verdiler mi, onlara hemen her şeyi kabul ettirebilirsiniz. Özel öğretmen için yegâne sorun ön kapıdan içeri ayağını atmaktır.

Hippi'ye gelince, o benim ziyaretlerimden memnun görünüyor. Geçen gün söylediği bir laftan, okul arkadaşlarına, gerçek bir İngiliz öğretmeni olduğu için övündüğü sonucuna vardım. Birbirimizi çok iyi anlıyoruz. İngiliz dilini yorucu ve sıkıcı kılmamam için bana meyve tarzında rüşvet veriliyor: O da annesiyle babasına, bugüne kadar kendisine ders veren en iyi öğretmen olduğumu söyleyerek kendi payına düşeni yapıyor. Onu ilgilendiren şeyler hakkında Almanca dedikodu yapıyoruz. Her üç ya da dört dakikada bir konuşmamız kesiliyor; Hippi, ev telefonu ile tümüyle önemsiz mesajlar alıp vermek suretiyle, aile oyununa katılıyor.

Hippi'nin gelecek için hiçbir kaygısı yok. Berlin'de oturan herkes gibi, o da sürekli olarak politik durumdan söz ediyor, ama kısa sözcüklerle ve geleneksel bir melankoliyle; insanların dinden söz etmesi gibi. Onun için gerçek dışı bir durum bu. Üniversiteye gitmeyi, yolculuk yapmayı, deli dolu vakit geçirmeyi, ve eninde sonunda, tabii, evlenmeyi tasarlıyor. Daha şimdiden birçok erkek arkadaşı var. Onlardan söz ederek bolca vakit geçiriyoruz. Bir tanesinin harika bir arabası var. Bir diğerinin uçağı. Bir başkasının başmdan yedi düello geçmiş. Yine bir tanesi, sokak lambalarının belli bir yerine ustaca bir tekme savurarak söndürme tekniğini keşfetmiş. Bir gece, bir danstan dönüşte, Hippi ile bu arkadaşı çevredeki tüm lambaları bu yöntemle söndürmüşler.

Bugün, Bernstein'larda öğlen yemeği erken yenildi; bu yüzden, "dersimi" vermek yerine ben de yemeğe davet edildim. Tüm aile hazır ve nazırdı: Frau Bernstein, şişman, halim selim; Herr Bernstein, ufak tefek, zayıf ve kurnaz. Bir de daha küçük bir kız kardeş vardı, on iki yaşlarında bir okul çocuğu, son derece şişman.

Kız, Hippi'nin şakalarına ve çatlayacaksın uyarılarına aldırış etmeksizin yedi de yedi. Kendilerine özgü bu rahat ve dışa kapalı mekânlarında, tümü de birbirine çok bağlı görünüyor. Aralarında küçük bir aile tartışması oldu, Herr Bernstein karısının o gün öğleden sonra arabayla alışverişe gitmesini istemiyordu. Son günlerde kentte çok sayıda Nazi ayaklanması olmuştu.

"Tramvayla gidebilirsin," dedi Herr Bernstein, "güzelim arabamı taşlamalarına izin veremem."

"Ya bana taş atarlarsa?" diye sordu Frau Bernstein, şakacı bir tavırla.

"Aa, onun ne önemi var? Sana taş atacak olurlarsa, kafanı sarmak için yara bandı alırım. Bu bana ancak beş feniğe patlar. Ama arabamı taşlayacak olurlarsa, belki de beş yüz marka mal olur bana."

Sorun böylece çözümlendi. Herr Bernstein dikkatini bana yöneltti:

"Burada sana kötü davrandığımızı söyleyemezsin, değil mi delikanlı? Sana güzel bir yemek yedirdiğimiz gibi, üstüne para veriyoruz!"

Hippi'nin yüz ifadesinden, Bernstein mizahı için bile fazla ileri gidildiğini anladım. Ben de güldüm ve:

"Peki, yediğim her ekstra tabak için bir mark ekstra verecek misiniz?" dedim.

Bu sözüm Herr Bernstein'ı çok eğlendirdi; ama benim ciddi olmadığımı anladığını belirtmekten de geri kalmadı.

Geçen hafta bizim ev halkı arasında korkunç bir kavga koptu.

Kavga, Frl. Kost, Frl. Schroeder'e gidip odasından elli markın çalındığını bildirdiğinde başladı. Çok üzgündü; özellikle de bu para, kira ve telefon masrafını karşılamak üzere bir kenara ayırdığı para olduğu için. Elli marklık banknot Frl. Kost'un oda kapısının yanı başındaki dolabın çekmecesinde duruyormuş.

Frl. Schroeder'in ilk düşüncesi, pek tabii, bu paranın Frl. Kost'un müşterilerinden biri tarafından çalındığı oldu. Frl. Kost bunun kesinlikle mümkün olmadığını söyledi. Şu son üç gün içinde hiçbiri onu ziyaret etmemişti. Üstelik, diye ekledi, *onun* arkadaşlarının hiçbirinden şüphe edilemezdi. Onlar varlıklı bi-

rer beyefendiydi. Elli marklık zavallı bir banknot, onlar için bir hiçti. Bu açıklama Frl. Schroeder'i çok kızdırdı:

"*Bizden* birinin bunu yaptığını ima etmek istiyor, galiba! Şu küstahlığa bakın! İnan olsun, Herr Issyvoo, onu parçalayabilirdim!"

"Evet, Frl. Schroeder, bundan eminim."

Frl. Schroeder, bunun akabinde, paranın asla çalınmadığı, Frl. Kost'un salt kirayı ödememek için böyle bir hileye başvurduğu teorisini geliştirdi. Bunu ima edince, Frl. Kost köpürdü. Her halükârda, birkaç gün içinde bu parayı çıkaracağını söyledi: Nitekim, çıkardı da. Ayrıca, ay sonunda odasını bırakacağını bildirdi.

Bu arada ben, tamamen rastlantı olarak, Frl. Kost'un Bobby ile bir ilişkisi olduğunu keşfettim. Bir akşam eve geldiğimde, Frl. Kost'un odasında ışık olmadığını fark ettim. Bu ışığı her zaman görmek mümkün çünkü onun oda kapısında, holü aydınlatsın diye buzlu cam var. Sonradan, yatakta kitap okurken, Frl. Kost'un kapısının açıldığını ve Bobby'nin gülen ve fısıldayan sesini işittim. Tahta gıcırtılar ve boğuk kahkahalardan sonra, Bobby, ayak ucuna basarak daireden ayrıldı, kapıyı arkasından mümkün olduğu kadar sessizce kapattı. Bir dakika sonra, büyük bir gürültü ve patırtıyla yeniden eve girdi, doğruca oturma odasına gitti; Frl. Schroeder'e iyi geceler dediğini işittim.

Frl. Schroeder bu durumu tam tamına bilmiyorsa bile, en azından kuşkulanıyor. Bu, Frl. Kost'a karşı olan öfkesini açıklıyor; çünkü doğrusunu isterseniz son derece kıskanç. Çok garip ve utanç verici olaylar geçiyordu başımızdan. Bir sabah banyoya girmek istediğimde, Frl. Kost'un benden önce girdiğini anladım. Frl. Schroeder, ben onu engelleyemeden, kapıya doğru koştu ve Frl. Kost'a derhal dışarı çıkmasını buyurdu; tabii, Frl. Kost itaat etmeyince, Frl. Schroder, tüm itirazlarıma rağmen kapıyı yumruklamaya başladı. "Banyomdan çık!" diye haykırıyordu. "Hemen, şu an çık, yoksa seni çıkarmaları için polise haber vereceğim!"

Sonra ağlamaya başladı. Ağlama çarpıntılara yol açtı. Bobby onu soluk soluğa ve hıçkırıklar içinde divana taşımak zorunda kaldı. Hepimiz etrafını sarmış, çaresiz bekleşirken, Frl. Mayr

yüzünde bir cellat ifadesiyle kapıda belirdi. Korkunç bir sesle Frl. Kost'a: "Ölümüne neden olmadıysan eğer, kendini şanslı sayabilirsin!" dedi. Sonra duruma tümüyle el koydu, hepimizin odadan çıkmasını buyurdu, beni de aşağıdaki bakkala nane ruhu almaya yolladı. Döndüğümde divanın yanma oturmuş, Frl. Schroeder'in elini okşuyor ve en trajik sesiyle: "Lina, zavallı yavrucuğum... Sana ne yaptılar böyle?" diyordu.

Sally Bowles

Bir gün öğleden sonra, ekim başlarında, Fritz Wendel'in evine sade kahve içmeye davet edildim. Fritz her zaman, "sade"yi özellikle vurgulayarak, sizi "sade kahve" içmeye çağırırdı. Kahvesiyle çok gurur duyardı. Herkes bunun Berlin'in en kuvvetli kahvesi olduğunu söylerdi.

Fritz, her zamanki kahve-partisi kıyafetini giymişti – yat kulübü üyelerine özgü çok kalın, beyaz bir kazak ve çok açık mavi flanel kumaştan pantolon. Beni o ballar akan gülüşüyle karşıladı:

"Mer'aba, Chris!"

"Merhaba, Fritz. Nasılsın?"

"İyiyim." Kahve makinasının üzerine eğildi, parlak siyah saçları, yapıştırıldıkları kafa derisinden sıyrılarak, esans kokulu bukleler halinde gözlerinin üzerine düştü.

"Bu mübarek şey çalışmıyor," dedi.

"İşler nasıl?" diye sordum.

"İğrenç ve berbat." Fritz gürültülü bir kahkaha attı. "İyi bir iş çeviriyorum gelecek ayda, ya oluyorum bir jigolo."

"*Ya* öyle *ya da* böyle..." diye düzelttim, profesyonel bir alışkanlıkla.

"Ben şu sırada berbat bir İngilizce konuşuyorum," dedi Fritz sözcükleri uzata uzata, kendinden memnun.

"Sally söylüyor, belki bana birkaç ders verecek."

"Sally kim?"

"Haa, unuttum. Sen Sally'i tanımıyorsun. Ayıp yaptım. Sonuç olarak, bugün öğleden sonra buraya geliyor."

"Nasıl, hoş bir kız mı?"

Fritz muzip kara gözlerini yuvarlayarak, orijinal tabakasından bana romla ıslatılmış bir sigara uzattı:

"*Ha*-rika!" dedi sözcüğü uzatarak. "Sonuç olarak ona deli oluyorum, galiba."

"Peki kim bu? Ne yapıyor?"

"Bir İngiliz kızı, bir sanatçı: Lady Windermere'de şarkı söylüyor. İyi parça, inan bana!"

"Bu söylediklerini bir İngiliz kızıyla pek bağdaştıramadım, doğrusunu istersen."

"Sonuç olarak, içinde biraz Fransız kanı var. Annesi Fransızmış."

Birkaç dakika sonra Sally bizzat çıkageldi.

"Çok mu geç kaldım, Fritz, sevgilim?"

"Sadece yarım saat, sanırım," dedi Fritz, sahiplenmenin zevkiyle sırıtarak. "Mr. Isherwood'u tanıştırabilir miyim Miss Bowles? Mr. Isherwood genellikle Chris olarak tanınır."

"Hiç de değil," dedim. "Fritz, tüm yaşamımda bana Chris diyen yegâne insan."

Sally güldü. Üzerinde siyah ipek bir giysi, omuzlarında küçük bir pelerin, başında da asansörcü çocuklarınki gibi yan oturtulmuş ufak bir kep vardı:

"Telefonunu kullanabilir miyim, tatlım?"

"Tabii. Keyfine bak." Fritz'le göz göze geldik. "Gel öbür odaya, geçelim, Chris, sana bir şey göstermek istiyorum," dedi. Yeni kazancı Sally ile ilgili ilk izlenimlerimi öğrenmek için can atıyordu belli ki.

"Allah aşkına, beni bu adamla yalnız bırakmayın!" diye seslendi Sally. "Yoksa telefonda beni baştan çıkaracak. Öylesine çılgınca ihtiraslı ki."

Numarayı çevirirken, tırnaklarının zümrüt yeşili boyalı olduğunu fark ettim. Bu talihsiz bir seçimdi çünkü tüm dikkati ellerine çekiyordu. Oysa elleri, sigara içmekten lekeler içinde ve küçük bir kızmkiler kadar kirliydi. Fritz'in kız kardeşi olacak kadar esmerdi. Uzun ve zayıf yüzü, ölü beyazlığında pudralıydı. Çok iri kahverengi gözleri vardı. Daha koyu olsalardı, saçıyla ve kalemle koyulttuğu kaşlarıyla uyum sağlayacaklardı.

"Mer'aba," dedi kumru gibi cilveli bir sesle, parlak kiraz rengi dudaklarını telefon ahizesini öpecekmiş gibi büzerek: "Ist dass Du, mein Liebling?"* Ağzı aptalca ve tatlı bir gülüşle açıldı. Fritz'le oturmuş, tiyatroda oyun seyreder gibi onu izliyorduk. "Was wollen wir machen, Morgen Abend? Oh, wie wunderbar... Nein, nein, ich werde bleiben Heute Abend zu Hause. Auf Wiedersehen, mein Liebling..."**

Ahizeyi yerine astı, sonra, gururla bize döndü.

"Dün gece yattığım adamdı bu," diye açıkladı. "Harika sevişiyor. İşinde tam bir dâhi, üstelik son derece zengin–" Divana, Fritz'in yanma oturdu, yastıkların içine gömülerek içini çekti: "Bana biraz kahve ver, olur mu, sevgilim? Susuzluktan ölüyorum."

Biraz sonra Fritz'in en sevdiği konuya girdik. Onu 'Larv'*** diye telaffuz ediyordu.

"Ortalama," dedi, "iki yılda bir büyük bir aşk yaşıyorum."

"Peki, son yaşadığın aşktan bu yana ne kadar oldu?" diye sordu Sally.

"Tam bir yıl ve on bir ay!" Fritz ona en yaramaz bakışıyla baktı.

"Ne harika!" Sally burnunu kırıştırarak, küçük ve gümüşi bir sahne kahkahası attı. "N'olur söyle bana, sonuncusu nasıldı?"

Bu, tabii, Fritz'in komple bir özyaşam açıklaması yapmasına yol açtı. Paris'te bir baştan çıkarılma öyküsü, Las Palmas'ta bir tatil macerasının ayrıntıları, başlıca dört New York serüveni, Chicago'da bir hayal kırıklığı, Boston'da bir zafer; sonra biraz dinlenmek için yeniden Paris'e dönüş, Viyana'da şahane bir epizot, Londra'ya teselli için dönüş ve en sonunda Berlin.

"Biliyor musun, Fritz, sevgilim," dedi Sally, bana doğru burnunu buruşturarak. "Senin sorununun kendine denk bir kadını hiçbir zaman bulamamak olduğuna inanıyorum ben."

"Belki de haklısın," dedi Fritz. Bu iddiayı çok ciddiye aldı. Kara gözleri dolu dolu, duygusal bir ifadeye büründü: "Belki ben hâlâ idealimi arıyorum..."

* Sen misin, sevgilim? (ç. n.)

** Yarın akşam, ne yapalım? Ah, harika... Yok, yok, ben bu akşam evdeyim. Hoşça kal sevgilim. (ç. n.)

*** Aşk. (ç.n.)

"Ama onu bir gün bulacağından kesinlikle eminim." Sally, bir bakışla, Fritz'le dalga geçme oyununa beni de kattı.

"Öyle mi düşünüyorsun?" dedi Fritz ağzını yaya yaya, hayran hayran Sally'ye bakarak.

"*Sen* öyle düşünmüyor musun?" Sally benden medet umuyordu.

"Vallahi bilemem," dedim. "Çünkü ben Fritz'in idealinin ne olduğunu hiçbir zaman anlayamadım."

Nedense bu Fritz'in hoşuna gitti. Bunu bir çeşit takdirname olarak kabul etti; "Chris beni iyi tanır," diye girdi araya. "Eğer Chris iyi bilmiyorsa, kimse bilmiyor demektir."

Artık Sally'nin gitme zamanı gelmişti.

"Adlon'da bir adamla beşte buluşacaktım," diye açıkladı. "Saat altı olmuş! Boşver, ihtiyar domuz beklesin dursun. Onun metresi olmamı istiyor ama ben ona, tüm borçlarımı ödemedikçe canın cehenneme, bunu yapmam, dedim. Erkekler niye hep böyle hayvan?" Çantasını açarak, çabucak dudaklarına ve kaşlarına rötuş yaptı; "Haa, aklıma gelmişken, Fritz sevgilim, bir melek ol ve bana on mark borç ver, olur mu? Taksiye verecek meteliğim bile yok."

"Aa, tabii." Fritz elini cebine soktu, hiç duraksamadan, bir kahraman edasıyla parayı verdi.

Sally bana döndü: "Bana bak. Bir gün bana çay içmeye gelir misin? Bana telefonunu ver. Seni ararım."

Beni paralı sanıyor herhalde, diye düşündüm. Eh, bu ona ilk ve son olarak iyi bir ders olur. Telefon numaramı minicik deri kaplı defterine yazdım. Fritz onu kapıya kadar geçirdi.

"Eee!" diye zıplayarak odaya girdi ve neşeyle kapıyı kapattı. "Ne düşünüyorsun onun hakkında, Chris? Ne kadar çekici olduğunu söylemedim mi?"

"Söyledin, doğru!"

"Onu her gördüğümde, onun için daha deli oluyorum!" Keyifle içini çekerek, bir sigaraya davrandı. "Daha kahve, Chris?"

"Hayır, çok teşekkür ederim."

"Biliyor musun, Chris, senden de çok hoşlandı, sanıyorum."

"Hadi canım, saçma!"

"İnan bana!" Fritz memnun görünüyordu. "Sonuç olarak, bundan böyle, onu sık sık göreceğiz, sanırım."

Frl. Schroeder'in evine döndüğümde öylesine başım dönüyordu ki yarım saat yatağıma uzanmak zorunda kaldım. Fritz'in sade kahvesi, her zamanki kadar zehirliydi.

Birkaç gün sonra Fritz beni Sally'nin şarkı söylediği yere götürdü.

Lady Windermere, (duyduğuma göre şimdi artık mevcut değil) Tauentzeinstrasse'nin biraz aşağısında, entel, resmî olmayan bir bardı.. Sahibi, besbelli burayı mümkün olduğu kadar Montparnasse'a benzetmeye çalışmıştı. Duvarlar, yemek listelerinin üzerine çizilmiş skeçler, karikatürler ve imzalı tiyatro fotoğraflarıyla örtülmüştü: ("Biricik Lady Windermere'e." "Johnny'e, tüm kalbimle.") Aslından dört kat büyük bir yelpaze ise barın üstünde görkemli bir şekilde sergileniyordu. Odanın ortasındaki bir platformun üzerinde büyük bir piyano vardı.

Sally'nin nasıl davranacağını merak ediyordum. Nedense sahnede sinirli olacağını düşünmüştüm ama hiç de öyle değildi. Sesi hiç beklemediğim kadar gür ve boğuktu. Kötü söylüyordu, yüzünde hiçbir ifade olmadan, kolları iki yanına sarkmış, öylece duruyordu. Ancak, şaşırtıcı görünümü ve insanların kendisi hakkında ne düşündüğüne metelik vermeyen havası, performansını kendine özgü bir biçimde etkili kılıyordu. Kollar iki yanma cansız olarak sarkmış, yüzünde ister beğen ister beğenme gülüşü seyirciye sesleniyordu:

Şimdi biliyorum Annem
Neden beni ötekilerden ayırdı
Tam senin gibi Biri
İçin sakladı.

Epeyce alkışlandı. Dalgalı, sarı saçlı, yakışıklı bir genç olan piyanist ayağa kalktı ve merasimle Sally'nin elini öptü. Sally biri Fransızca diğeri Almanca iki şarkı daha söyledi. Bunlar o kadar beğenilmedi.

Şarkılardan sonra, daha birçok el öpmeler oldu, sonra bara doğru genel bir hareket başladı. Sally, oradaki herkesi tanıyordu sanki. Hepsine Sen ve Sevgilim diye hitap ediyordu. Müstakbel bir kibar fahişe için şaşılacak derecede, iş kadını zihniyetinden

ve taktik kullanma yeteneğinden yoksundu. Yaşlıca bir beyefendiye kur yaparak bir sürü vakit harcadı, oysa adamcağızın barmenle sohbet etmeyi yeğlediği besbelliydi. Sonra hepimiz bir hayli sarhoş olduk. Derken, Sally'nin bir randevuya yetişmesi gerekti. Bar sahibi gelip masamıza oturdu; Fritz'le karşılıklı İngiliz Lordlar sınıfını tartıştılar. Fritz ortamını bulmuştu. Bana gelince, daha önce çoğu kez yaptığım gibi, bir daha böyle bir yere asla gelmeme kararı verdim.

Sally, söz verdiği gibi, beni çaya çağırmak için telefon etti.

Kurfürstendamm'ın epeyce aşağısında, Halensee'ye giden o kasvetli bölgenin sonunda oturuyordu. Şişman, pasaklı, karakurbağanın sarkan kesesi gibi bir gıdısı olan ev sahibesi, beni yarı döşenmiş, kasvetli, büyük bir odaya aldı. Bir köşede kırık dökük bir divan, bir de bir on sekizinci yüzyıl savaşını gösteren soluk bir resim vardı; yaralılar dirseklerinin üzerinde zarif pozlarda yerde dinleniyor, Büyük Frederick'in atının şahlanışını hayran hayran seyrediyorlardı.

"Oo, merhaba Chris, sevgilim!" diye seslendi Sally kapıdan. "İyi ki geldin! Kendimi korkunç derecede yalnız hissediyordum. Frau Karpf'ın göğsüne yumulmuş ağlıyordum. Nicht wahr, Frau Karpf?"* Kurbağa ev sahibesine seslendi: "Ich habe geweint auf dein Brust."** Frau Karpf göğsünü kurbağavari bir gülüşle salladı.

"Chris, kahve mi istersin, yoksa çay mı?" diye devam etti Sally. "İkisi de olabilir. Yalnız çayı fazla tavsiye etmem. Frau Karpf'm çayı nasıl yaptığını bilmiyorum; tüm bulaşık sularını bir kaba boşaltıp çay yapraklarıyla birlikte kaynatıyor, galiba."

"Öyleyse kahve içerim."

"Frau Karpf, Liebling, willst du sein ein Engel und bring zwei Tassen von Kaffee?"*** Sally'nin Almancası sadece yanlış değil, tümüyle ona özgüydü. Her sözcüğü, nazlı edalı, bir "yabancı" tarzında söylüyordu. Yabancı bir dil konuştuğunu yüz ifadesinden bile anlayabilirdiniz. "Chris, sevgilim, bir melek olup şu perdeleri çeker misin?"

* Değil mi, Frau Karpf? (ç. n.)

** Senin göğsünde ağladım. (ç. n.)

*** Frau Karpf, sevgilim, bir melek olup iki fincan kahve getirir misin?" (ç. n.)

Dışarısı hâlâ iyice aydınlık olduğu halde, dediğini yaptım. Sally bu arada masa lambasını yakmıştı. Pencereden döndüğümde, divanın üzerine zarif bir hareketle bir kedi gibi uzanarak büzüldü ve çantasını açarak sigara arandı. Ama poz henüz tamamlanmıştı ki yeniden ayağa fırladı:

"Bir Prairie Oyster* ister misin?" Bardaklar, yumurtalar ve yerde sökülü duran lavabonun altındaki ayakkabı dolabından bir sos şişesi çıkardı. "Ben hemen hemen yalnızca bununla yaşıyorum," dedi. Yumurtaları ustaca bardakların içine kırdı, sosu ekledi ve bu bileşimi bir dolmakalem ucuyla karıştırdı: "Param ancak bunlara yetiyor işte." Yine divana döndü, zarif bir hareketle kıvrılıp yattı.

Aynı siyah giysi vardı üzerinde; ama pelerin yoktu. Onun yerine, küçük beyaz bir yaka ve manşet takmıştı. Bunlar operadaki bir rahibe gibi masum ve teatral bir görünüm yaratıyordu. "Neye gülüyorsun, Chris?" diye sordu.

"Bilmiyorum," dedim. Ama gülmekten kendimi alamıyordum. Sally'nin görünümünde, o anda öylesine komik bir şey vardı ki. Gerçekten çok güzeldi Sally; küçük ve esmer başı, kocaman gözleri, narin kavisli burnuyla – ama tüm bu özelliklerinin öyle komik bir biçimde bilincindeydi ki. Kendinden memnun bir dişi kumru gibi başını dikmiş, ellerini zarif bir pozda bitiştirmiş, orada öylece yatıyordu.

"Chris, seni domuz seni, niye güldüğünü söylesene."

"Gerçekten hiçbir fikrim yok."

Bunun üzerine o da gülmeye başladı; "Sen delisin, biliyor musun?"

"Burada çoktan beri mi oturuyorsun?" diye sordum, gözlerimi büyük ve kasvetli odada gezdirerek.

"Berlin'e geldiğimden beri. Dur bakayım – iki ay kadar oldu."

Almanya'ya gelmenin nereden aklına estiğini sordum. Yalnız mı gelmişti? Hayır, bir kız arkadaşıyla birlikte. Bir aktris. Sally'den büyükmüş. Kız daha önce Berlin'e gitmişti. Sally'e Ufa'da kesinlikle iş bulabileceklerini söylemişti. Sally de tatlı, yaşlı bir beyefendiden on sterlin borç almış ve ona katılmıştı.

* Çiğ yumurta, acılı sos, tuz ve karabiberle yapılan, akşamdan kalmayken içilen bir kokteyl. (ed. n.)

Arkadaşıyla birlikte Almanya topraklarına ayak basmazdan önce annesine babasına hiçbir şey söylememişti: "Diana'yı tanımanı çok isterdim. Tasavvur edebileceğin en harika altın arayıcısıydı. Nerede olursa olsun, erkekleri tavlamasını bilirdi – dillerini bilsin, bilmesin. İnsanı gülmekten öldürürdü. Ben ona deli olurdum."

Ama Berlin'de üç hafta birlikte kaldıktan sonra, hiçbir iş bulamayınca, Diana bir bankeri tavlamış, banker de onu alıp Paris'e götürmüştü.

"Ve seni burada yalnız bıraktı, ha? Doğrusu çok soysuzmuş."

"Valla, bilmiyorum... Her koyun kendi bacağından asılmak zorunda, herhalde. Ben onun yerinde olsaydım, belki de aynı şeyi yapardım."

"Eminim, yapmazdın!"

"Her neyse, ben iyiyim. Yalnız da olsam, her zaman başımın çaresine bakabilirim."

"Kaç yaşındasın, Sally?"

"On dokuz."

"Aman Yarabbim! Ben seni yirmi beş filan sanıyordum!"

"Biliyorum; herkes öyle sanıyor."

Frau Karpf, aşınmış bir madeni tepsi üstünde iki fincan kahveyle, ayaklarını sürüye sürüye çıkageldi.

"Ah, Frau Karpf, Liebling, Wie Wunderbar von Dich!"*

"Bu evde seni tutan nedir?" diye sordum, ev sahibesi dışarı çıktığında: "Eminim, bundan çok daha iyi bir oda bulabilirsin."

"Evet, biliyorum, bulabilirim."

"Eee, öyleyse neden bulmuyorsun?"

"Valla, bilmiyorum. Tembelim herhalde."

"Buraya ne veriyorsun?"

"Ayda seksen mark."

"Kahvaltı dâhil mi?"

"Hayır, sanmıyorum."

"Sanmıyor musun?" diye bağırdım, sert bir sesle. "Ama bunu kesinlikle bilmek zorundasın, öyle değil mi?"

Sally uysalca yanıtladı: "Evet, aptallık ediyorum herhalde.

* Ah, Frau Karpf, sevgilim, sen ne kadar iyi! (ç. n.)

Ama ben ancak elime biraz para geçince kadıncağıza veriyorum. Onun için, bunun tam hesabını yapmak biraz zor."

"Hay Allah, Sally – ben kendi odama, kahvaltı dâhil, sadece ayda elli veriyorum, üstelik bu odadan kat kat daha güzel!"

Sally kuzu kuzu başını salladı, sonra özür dileyen bir sesle devam etti: "Christopher, sevgilim, bak, bir şey daha var; Frau Karpf ben onu bırakırsam ne yapar, bilmiyorum. Eminim, bir daha başka kiracı bulamaz. Kimse onun suratına, kokusuna ve diğer şeylerine tahammül edemez. Zaten üç ay kira borcu var, şu sırada. Kiracısı olmadığını bilseler, onu hemen kapı dışarı atarlar. O zaman intihar ederim, diyor."

"Ne olursa olsun, kendini onun için feda etmeni anlayamıyorum."

"Aslında kendimi feda etmiyorum. Burada olmaktan hoşlanıyorum, biliyor musun? Frau Karpf'la ben birbirimizi anlıyoruz. O benim aşağı yukarı otuz yıl sonraki halim. Saygıdeğer bir ev sahibesi beni bir hafta sonra kapı dışarı ederdi herhalde."

"Benim ev sahibem seni kapı dışarı etmez."

Sally hafifçe güldü, burnunu kırıştırarak: "Kahveyi nasıl buldun, Chris sevgilim?" diye sordu.

"Fritz'inkine tercih ederim," dedim, kaçamak yollu.

Sally güldü: "Fritz harika, değil mi? Ona bayılıyorum. "Lanet olmasın," deyişine de bayılıyorum."

"Allah'ın belâsı, lanet olmasın," Fritz'i taklit etmeye çalıştım. İkimiz de güldük. Sally bir sigara daha yaktı: devamlı sigara içiyordu. Ellerinin lamba ışığında ne denli yaşlı göründüğünü fark ettim. Sinirli, damarlı ve çok zayıf ellerdi bunlar – orta yaşlı bir kadının elleri. Yeşil tırnaklar, sanki ona ait değildi; rastlantı eseri ellerine konmuşlardı – sert, parlak, çirkin küçük böcekler gibi. "Garip gelecek ama," dedi Sally, düşünceli, "Fritz'le ben hiç yatmadık." Durdu, merakla sordu. "Yoksa sen öyle mi sanıyordun?"

"E-evet, öyle sanıyordum, herhalde."

"Hayır, bir kere bile..." Esnedi. "Eh, bundan sonra hiçbir zaman olacağını da sanmıyorum."

Birkaç dakika sessizce sigara içtik. Sonra Sally bana ailesini anlatmaya koyuldu. Bir Lancashire kumaş fabrikatörünün kı-

zıydı. Annesi Miss Bowles, malikâne sahibi bir mirasçıydı. Bu yüzden, Mr. Jackson'la evlendiği zaman adlarını birleştirmişler: "Babacığım dehşetli züppedir, öyle görünmemeye çalışsa bile. Asıl adım Jackson-Bowles; ama bu adla sahneye çıkamam tabii. Herkes beni deli sanır."

"Fritz bana annenin Fransız olduğunu söylemişti."

"Yok canım, değil, tabii!" Sally epey kızmış görünüyordu. "Fritz aptalın teki. Hep bir şeyler uydurur."

Sally'nin Betty adında bir kız kardeşi vardı. "O tam bir melek. Ona bayılıyorum. On yedi yaşında ama hâlâ son derece masum. Annem onu tam bir aristokrat gibi yetiştiriyor. Betty benim nasıl yıllanmış bir orospu olduğumu bilse, yüreğine inerdi. Erkekler hakkında hiçbir şey bilmez."

"Peki, sen niye aristokrat değilsin, Sally?"

"Bilmiyorum. Herhalde baba tarafım ağır basıyor. Babamı tanısan bayılırsın. Kimseyi iplemez. Harika bir iş adamı. Ayda bir körkütük sarhoş olur, annemin tüm soylu arkadaşlarını dehşete düşürür. Londra'ya gidip oyunculuk öğrenmemi o önerdi."

"Okulu çok erken yaşta bıraktın, herhalde."

"Evet. Okula katlanamadım. Kendimi kovdurdum."

"Onu nasıl becerdin?"

"Okul müdiresine, bir bebeğim olacağını söyledim."

"Yapma, Sally, doğru değil bu!"

"Doğru, yemin ederim! Korkunç bir kıyamet koptu. Beni muayene etmesi için bir doktor çağırdılar ve annemle babama haber verdiler. Bir şeyim olmadığını öğrenince korkunç bir hayal kırıklığına uğradılar. Okul müdiresi, böylesine iğrenç bir şeyi aklından geçirebilen bir kızın okulda kalmasına ve diğer kızları baştan çıkarmasına izin verilemeyeceğini söyledi. Böylece ben de muradıma erdim. Sonra, Londra'ya gidebileceğimi söyleyinceye dek babamın başının etini yedim."

Sally, Londra'da, başka kız öğrencilerle birlikte bir yurda yerleşmişti. Orada denetim altında olmasına rağmen, gecenin büyük bölümünü delikanlıların apartman dairelerinde geçirmeyi başarmıştı: "Beni ilk baştan çıkaran erkeğin, sonradan ben söyleyene dek bakire olduğumdan haberi yoktu. Harika bir adam-

dı. Ona bayılıyordum. Komedi oyuncusu olarak bir dâhiydi. Bir gün çok meşhur olacağından eminim."

Bir süre sonra Sally filmlerde figüran olarak iş bulmuş; sonunda gezginci bir oyuncu grubuna katılarak ufak bir rolde oynamış. Sonra Diana'ya rastlamış.

"Peki, Berlin'de daha ne kadar kalacaksın?" diye sordum.

"Allah bilir. Şu Lady Windermere'deki iş sadece bir hafta daha sürecek. Bunu, Eden Bar'da tanıştığım bir adam aracılığıyla bulmuştum. Ama adam şimdi Viyana'ya gitti. Ufa'dakileri yeniden aramam gerek, herhalde. Bir de, beni ara sıra bir yerlere götüren berbat, yaşlı bir Yahudi var. Hep bana birilerinden bir kontrat koparacağını vadediyor ama bütün istediği benimle yatmak, ihtiyar domuz. Bu ülkedeki erkekler korkunç. Hiçbirinde para mara yok, bir kutu çikolata karşılığında seni baştan çıkarmalarına izin vermeni bekliyorlar."

"Peki, bu iş bitince nasıl idare edeceksin, Allah aşkına?"

"Canım, evden küçük bir aylık alıyorum işte. Ama o da çok uzun sürmeyecek tabii. Annem şimdiden yakında İngiltere'ye dönmezsem aylığımı kesmekle tehdit ediyor... Tabii, burada bir kız arkadaşımla birlikte olduğumu sanıyorlar. Annem kendi başıma olduğumu bilse, yüreğine inerdi. Her neyse, yakında kendimi geçindirmeye yetecek kadarını bulurum. Onlardan para istemekten nefret ediyorum. Babamın işleri şu sırada çok bozuk, krizden ötürü."

"Bak Sally, bir gün başın belaya girerse ne olur bana haber ver."

Sally güldü: "Çok tatlısın, Chris ama ben arkadaşlarımı sömürmem."

"Peki, Fritz arkadaşın değil mi?" Ağzımdan kaçmıştı. Ama Sally umursamadı bile.

"Aa, evet, Fritz'i çok severim, tabii. Ama onun çuval dolusu parası var. Nedense, bol parası olanlar hakkında insan başka türlü düşünüyor. Neden bilmem."

"Peki, benim çuvallar dolusu param olmadığını nereden biliyorsun?"

"Senin mi?" Sally kahkahayı bastı. "Senin kıt kanaat geçindiğini daha seni görür görmez anladım!"

Sally'nin bana çaya geleceği gün, Frl. Schroeder heyecandan kendinden geçmişti. Bu özel gün için en iyi elbisesini giydi ve saçını maşayla kıvırdı. Zil çalındığında kapıyı merasimle açtı: "Herr Issyvoo," diye seslendi, bana kasten göz kırparak ve çok yüksek sesle konuşarak: "Bir hanımefendi sizi görmeye geldi!"

Ben de bunun üzerine, Sally ile Frl. Schroeder'i birbirleriyle tanıştırdım. Frl. Schroeder, aşırı bir kibarlıkla Sally'e tekrar tekrar: "Saygıdeğer Frl." diye hitap ediyordu. Sally, asansörcü çocuk kepi kulağının üzerine kaykılmış, gümüş çıngırak gibi kahkahalar atıp kibarca divana oturdu. Frl. Schroeder gerçek bir hayranlık ve hayret içinde, etrafında pervane gibi dönüyordu. Anlaşılan Sally gibi birisini şimdiye kadar hiç görmemişti. Çayları her zamanki renksiz, tatsız kuru pasta parçaları yerine, yıldız şeklinde sıralanmış, reçelli keklerle dolu bir tabakla birlikte getirdi. Kenarları dantel gibi işlenmiş iki minik kâğıt peçete de koymayı ihmal etmemişti. (Sonradan, bu hazırlıklar için kendisini kutladığım zaman, Yüzbaşı'nın nişanlısı çaya geldiği zamanlarda da hep bu peçeteleri kullandığını bana söyledi. "Aa, evet Herr Issyvoo, bana güvenebilirsiniz. Genç bir hanımın nelerden hoşlandığını bilirim ben!")

"Divanına uzanmama izin verir misin, sevgilim?" diye sordu Sally, benimle yalnız kalır kalmaz.

"Tabii, niye olmasın?"

Sally kepini çekip çıkardı, küçük kadife pabuçlu ayaklarını divanın üzerine çekti, çantasını açtı ve pudralanmaya başladı: "Korkunç yorgunum. Dün gece gözümü kırpmadım. Yeni bir sevgilim var, harika bir adam!"

Çayı fincanlara doldurmaya başladım. Sally bana yan yan baktı:

"Böyle konuştuğum zaman seni çok şaşırtıyor muyum, Christopher, sevgilim?"

"Hiç mi hiç."

"Ama hoşlanmıyorsun, değil mi?"

"Beni ilgilendirmez." Çay bardağını ona uzattım.

"Amaan, Allah aşkına," diye bağırdı Sally, "İngilizlik taslama! Tabii ki düşündüklerin seni ilgilendirir!"

"Peki öyleyse, doğrusunu istersen beni sıkıyor bu konuşmalar."

Bu, onu istediğimden daha çok kızdırdı. Ses tonu değişti: soğuk bir tavırla: "Anlayacağını ummuştum," dedi. İçini çekti: "Ama unutmuşum – sen erkeksin."

"Üzgünüm, Sally. Erkek olmamak elimde değil tabii... Ama lütfen bana kızma. Ben şunu kastetmiştim; böyle konuştuğun zaman, aslında sırf sinirden yapıyorsun; yapın gereği, yabancıların yanında oldukça çekingensin, diye düşünüyorum; bu yüzden böyle bir hileye başvuruyorsun: Onların üstüne varıp seni şiddetle onaylamalarını ya da hiç onaylamamalarını sağlamaya çalışıyorsun. Biliyorum, çünkü ben kendim de bunu bazen deniyorum... Yalnız bunu benim üzerimde denememeni yeğlerdim çünkü bana sökmez; beni ancak müşkül durumda bırakıyor. Berlin'de ne kadar erkek varsa, her biriyle yatağa girip her seferinde gelip bana anlatsan, yine de beni *Kamelyalı Kadın* olduğuna ikna edemezsin çünkü sen de aslında biliyorsun ki, değilsin."

"Hayır... değilim, herhalde" – Sally'nin sesi ölçülüydü. Bu konuşma hoşuna gitmeye başlamıştı. Onu, yeni bir tarzda övmeyi başarmıştım: "Peki, gerçekte tam anlamıyla neyim, Christopher sevgilim?"

"Sen, Mr. ve Mrs. Jackson-Bowles'ın kızlarısın."

Sally çayını yudumladı: "Evet... Ne demek istediğini anladığımı sanıyorum... Belki haklısın... Öyleyse, sevgili edinmekten tümüyle vazgeçmem gerektiğini mi düşünüyorsun?"

"Tabii ki hayır. Gerçekten eğlendiğinden emin olduğun sürece."

"Tabii," dedi Sally, bir aradan sonra, ciddi bir sesle, "aşkın işime müdahale etmesine asla izin vermemeliyim. İş her şeyden önce gelir... Ama bir kadının hiçbir aşk ilişkisi olmadan büyük bir aktris olabileceğine inanmıyorum–" birden sözünü kesti: "Neye gülüyorsun, Chris?"

"Gülmüyorum."

"Sen hep bana gülüyorsun. Benim en büyük enayi dümbeleği olduğuma mı inanıyorsun?"

"Hayır, Sally. Hiç de enayi olduğunu düşünmüyorum. Gü-

lüyordum, doğru. Nedense, hoşlandığım insanlara gülmek gelir içimden. Nedenini bilmiyorum."

"Öyleyse, benden hoşlanıyorsun, değil mi Christopher, sevgilim?"

"Evet, tabii hoşlanıyorum, Sally. Ne sanıyordun?"

"Ama bana âşık değilsin, değil mi?"

"Hayır, sana âşık değilim."

"Çok sevindim. Benden hoşlanmanı, ilk tanıştığımız günden beri istiyordum. Ama bana âşık olmadığına memnunum çünkü nasılsa ben sana âşık olamazdım – o yüzden, eğer sen olsaydın, her şey mahvolurdu."

"Öyleyse çok şanslıyız, değil mi?"

"Evet, çok..." Sally duraksadı. "Sana itiraf etmek istediğim bir şey var, Chris sevgilim... Anlayıp anlamayacağından emin değilim."

"Ben sadece bir erkeğim Sally, unutma."

Sally güldü: "Küçük, aptalca bir şey. Ama, nedense, ben sana söylemeden bunu öğrenirsen, üzülürüm... Hani geçen gün, 'Fritz bana annenin Fransız olduğunu söyledi,' dedin ya?"

"Evet, hatırlıyorum."

"Ben de sana, bunu uydurduğunu söyledim... Şey, o uydurmadı. Bunu ona ben söylemiştim."

"Allah aşkına, bunu niye yaptın?"

İkimiz de gülmeye başladık. "Allah bilir," dedi Sally. "Herhalde onu etkilemek istiyordum."

"Peki ama, insanın annesinin Fransız olması neden etkileyici olsun?"

"Ben ara sıra biraz böyle deli oluyorum, Chris. Bana karşı sabırlı olmalısın."

"Peki Sally, sabırlı olurum."

"Fritz'e söylememeye şerefin üzerine yemin eder misin?"

"Yemin ederim."

"Eğer söylersen, seni domuz seni," dedi Sally gülerek ve yazı masasının üzerindeki hançer şeklindeki mektup açacağını alarak ekledi, "boğazını keserim!"

Sonradan Frl. Schroeder'e Sally hakkında ne düşündüğünü sordum. Büyülenmiş gibiydi: "Resim gibi, Herr Issyvoo," dedi.

"Ve ne kadar şık. Elleri ve ayakları ne kadar güzel! Onun en iyi çevreden geldiğini insan hemen anlıyor... Biliyor musunuz, Herr Issyvoo, böyle bir hanım arkadaşınız olduğunu hiç bilmiyordum! Öyle sessiz sakinsiniz ki!.."

"Yaa, Frl. Schroeder, asıl böyle sessiz sakin olanlardan–"

Kısa bacakları üzerinde öne ve arkaya doğru sallanarak küçük kahkaha çığlığını attı:

"Çok doğru, Herr Issyvoo! Çok doğru!"

Yılbaşı arifesinde Sally, Frl. Schroeder'in evine taşındı.

Her şey son dakikada ayarlanmıştı. Sürekli uyarılarım sonucunda Sally'nin şüpheleri keskinleşmiş, bir gün Frau Karpf'ı, son derece kaba ve beceriksiz bir dolandırıcılık yaparken suçüstü yakalamıştı. Bunun üzerine yüreğine taş basarak, oradan ayrılacağını bildirmişti. Frl. Kost'un eski odası.Sally'e verilecekti. Frl. Schroeder sevinçten uçuyordu tabii.

Hepimiz Yılbaşı arifesi akşam yemeğini evde yedik: Frl. Schroeder, Frl. Mayr, Sally, Bobby, Troika'dan bir barmen arkadaşı ve ben. Yemek çok başarılı oldu. İtibarı yeniden iade edilen Bobby, Frl. Schroeder'le cesurca flört ediyordu. Bir büyük sanatçının bir diğer büyük sanatçıyla konuşması gibi, Frl. Mayr ile Sally İngiltere'de müzikholde çalışma olanaklarını tartışıyorlardı. Sally, o anda belki kendisinin de yarı yarıya inandığı şaşırtıcı yalanlar söylüyor, Palladium'da ve London Coliseum'da nasıl sahneye çıktığını anlatıyordu. Frl. Mayr, Münih sokaklarında coşkulu öğrenciler tarafından çekilen bir arabada nasıl gezdirildiğini anlatarak hepsinin üstüne tüy dikti. O andan itibaren de Sally'nin Frl. Mayr'ı *Sennerin Abschied von der Alm*'ı söylemeye ikna etmesi uzun sürmedi. Bir kadeh Bordo şarabı ve bir şişe çok ucuz konyaktan sonra bu şarkı ruh halime öylesine uygun düştü ki, birkaç damla gözyaşı dökmekten kendimi alamadım. Nakaratlara ve finaldeki kulak zarını patlatıcı *Juch-he!* ünlemine hepimiz katıldık. Sonra Sally, "I've Got Those Little Boy Blues"u, öylesine duygu yükleyerek söyledi ki Bobby'nin barmen arkadaşı bunu kendi üstüne alındı ve Sally'nin beline sarılıverdi. Bobby, işe dönme zamanının geldiğini kesin bir dille hatırlatarak, onu frenlemek zorunda kaldı.

Sally ile ben onunla birlikte Troika'ya gittik; orada Fritz'e rastladık. Sally, Lady Windermere'de söylerken ona eşlik eden genç piyanist Klaus Linke, Fritz'le birlikteydi. Sonra Fritz'le ben oradan ayrıldık. Fritz keyifsiz görünüyordu ama bana nedenini söylemedi. Birkaç kız bir tül perdenin arkasında klasik tableau vivant'lar yapıyorlardı. Sonra masaların üstünde telefonlar bulunan büyük bir dans salonuna girdik. Bildiğimiz türden konuşmalar: Özür dilerim madam, sesinizden, uzun siyah kirpikli, küçük bir sarışın olduğunuzdan eminim – tam benim tipim. Nasıl mı anladım? Aa, o benim sırrım. Evet – doğru bildiniz: Ben uzun boylu, esmer, geniş omuzlu, asker görünümlü ve ufacık bıyığı olan bir erkeğim... Bana inanmıyor musunuz? Öyleyse kendiniz gelip görün!" Çiftler, eller birbirlerinin kalçasında, birbirlerinin yüzüne doğru bağırıp çağırarak, kan ter içinde dansedip duruyorlardı. Bavyera kostümleri giyinmiş orkestra üyeleri de bağırıp çağırıyor, bira içiyor, bira terleri döküyorlardı. Salon hayvanat bahçesi gibi kokuyordu. Daha sonra galiba tek başıma, avare avare, saatlerce bir konfeti ormanının içinde dolandım durdum. Ertesi sabah uyandığımda, yatağım bunlarla doluydu.

Kalkalı ve giyineli epey olmuştu ki Sally eve döndü. Doğru benim odama geldi. Yorgun ama kendinden memnun görünüyordu.

"Merhaba, sevgilim! Saat kaç?"

"Neredeyse öğle vakti."

"Vay canına, sahi mi? Ne güzel! Açlıktan neredeyse ölmek üzereyim. Kahvaltıda bir fincan kahveden başka bir şey mideme girmedi..." Sustu, umutla bundan sonraki soruyu sormamı bekledi.

"Neredeydin?" diye sordum.

"Ama sevgilim" Sally, gözlerini yapmacık bir hayretle büyük büyük açtı: "Bildiğini sanıyordum!"

"En ufak bir fikrim yok."

"Saçma!"

"Gerçekten yok, Sally."

"Ah, Christopher sevgilim, nasıl böyle yalan söyleyebilirsin? Bunu tasarladığın apaçık ortada! Fritz'den nasıl kurtuldun – öyle kızgın görünüyordu ki, Klaus'la ben gülmekten öldük."

Yine de tam rahat görünmüyordu. İlk kez kızardığını gördüm.

"Sigaran var mı, Chris?"

Ona bir sigara verdim ve yaktım. Uzun bir duman savurdu, yavaşça pencereye doğru gitti:

"Ona deliler gibi âşığım."

Döndü, hafifçe kaşlarını çattı, divana doğru yürüdü ve özenle kıvrılıp yattı, ellerini ve ayaklarını dikkatle yerleştirdi: "En azından, öyle olduğumu sanıyorum," diye ekledi.

Saygıyla bir an sustum, sonra "Klaus da sana âşık mı?" diye sordum.

"Bana bayılıyor." Sally gerçekten çok ciddiydi. Birkaç dakika sigara içmeye devam etti: "İlk tanıştığımız gün, Lady Windermere'de, bana âşık olduğunu söylüyor. Ama birlikte çalıştığımız sürece bir şey söylemeye cesaret edememiş. Şarkı söylememi etkileyebileceğinden korkmuş... Beni tanımazdan önce, bir kadın vücudunun ne harikulâde bir şey olduğu hakkında hiçbir fikri olmadığını söylüyor. Aşağı yukarı üç kadına filân sahip olmuş bugüne kadar..."

Bir sigara yaktım.

"Tabii, Chris, senin tam anlamıyla anladığını sanmıyorum... Bunu açıklamak çok zor..."

"Öyle olduğuna eminim."

"Saat dörtte onunla yeniden buluşacağım." Sally'nin ses tonu biraz meydan okur gibiydi.

"O halde biraz uyusan iyi olur. Frl. Schroeder'e sana sahanda yumurta yapmasını söylerim ya da hâlâ ayılmamışsa kendim yaparım. Sen yatağına gir. Yumurtalarını orada yersin."

"Sağ ol, Chris, sevgilim. Sen bir meleksin." Sally esnedi. "Sensiz ne yaparım bilmiyorum."

Bundan sonra Sally ile Klaus birbirlerini her gün görmeye başladılar. Genellikle bizim evde buluşuyorlardı; bir keresinde Klaus bütün gece kaldı. Frl. Schroeder bana bu konuda fazla bir şey söylemedi ama şaşkın olduğunu görüyordum. Klaus'u onaylamadığından değil; tersine onu çok çekici buluyordu ama Sally'nin bana ait olduğunu düşünüyordu ve benim hiç diren-

meden bir kenarda durduğumu gördükçe hayret ediyordu. Ama benim bu ilişkiden haberim olmasaydı ve Sally beni gerçekten aldatıyor olsaydı, Frl. Schroeder bu gizli ittifakı büyük bir zevkle desteklerdi, eminim.

Bu arada Klaus'la ben birbirimizden biraz çekiniyorduk. Merdivenlerde rastlantıyla karşılaştığımızda, iki düşman gibi birbirimize soğuk soğuk selam veriyorduk.

Ocak ortalarında Klaus aniden İngiltere'ye gitti. Hiç beklenmedik bir anda çok iyi bir iş teklifi almıştı; film müziklerini senkronize edecekti. Bir gün öğleden sonra, bize veda etmeye geldiğinde, evde bir ameliyat havası esti; sanki Sally tehlikeli bir ameliyat geçiriyordu. Frl. Schroeder ile Frl. Mayr oturma odasında masa başında iskambil falı açıyorlardı. Sonuçlar, Frl. Schroeder'in sonradan beni temin ettiği üzere, daha iyi olamazdı. Sinek sekizlisi tam üç kez diğer kâğıtlarla uygun bir bağlantı kurmuştu.

Sally ertesi gün tüm vaktini odasındaki divanın üzerine kıvrılıp yatarak geçirdi. Kucağında kâğıt kalem, şiir yazıyordu. Şiirlerini görmeme izin vermedi. Sigara üzerine sigara içiyor, Prairie Oyster yapıyor ama Frl. Schroeder'in yaptığı omletten birkaç lokmadan fazla yemeyi reddediyordu.

"Sana birşeyler getirebilir miyim, Sally?"

"Hayır, Chris sevgilim, hiçbir şey yemek istemiyorum. Kendimi son derece iyi ve yücelmiş hissediyorum; ruhani bir ermiş, ya da ona benzer bir şeymişim gibi. Bunun ne kadar şahane bir duygu olduğunu bilemezsin... Çikolata ister misin, sevgilim? Klaus bana üç kutu verdi. Biraz daha yersem midem bulanacak."

"Teşekkür ederim."

"Onunla hiçbir zaman evleneceğimi sanmıyorum. Bu, kariyerlerimizi mahveder. Görüyorsun Christopher, bana öylesine tapıyor ki sürekli onun çevresinde olmam onun için iyi olmaz."

"İkiniz de şöhret sahibi olduktan sonra evlenebilirsiniz."

Sally, bunu düşündü:

"Hayır... Bu her şeyi bozar. O zaman hep eski kişiliklerimize dönmeye çalışacağız, ne demek istediğimi anlıyor musun? Ama ikimiz de değişmiş olacağız... O öyle harika, öyle ilkel bir

yaratıktı ki; tıpkı bir faun* gibi. Bana kendimi harika bir orman perisiymişim gibi hissettirdi, herkesten, her şeyden uzaklarda, ormanın ortasında."

Klaus'un ilk mektubu tam zamanmda geldi. Hepimiz endişe içinde bekliyorduk; Frl. Schroeder, geldiğini söylemek için beni erkenden uyandırdı. Belki de, bizzat okuma şansına hiçbir zaman sahip olamayacağından korkuyor ve benim ona mektubun içeriğini anlatacağıma güveniyordu. Eğer öyleyse, korkuları yersizdi. Sally, mektubu Frl. Schroeder'e, Frl. Mayr'a, Bobby'ye ve bana göstermekle kalmadı, kirayı toplamak üzere yukarı çıkan kapıcının karısının önünde, mektuptan bazı seçmeleri yüksek sesle okudu.

Daha ilk andan itibaren mektup ağzımda kötü bir tat bıraktı. Bencil ve biraz da tepeden bakan bir üslupla yazılmıştı. Klaus Londra'dan hoşlanmamıştı. Orada kendini yalnız hissediyordu. Yemeklerle arası iyi değildi. Stüdyodaki insanlar ona gereken önemi vermiyordu. Keşke Sally onunla birlikte olsaydı: Ona birçok bakımdan yardımcı olabilirdi. Ama artık İngiltere'de olduğuna göre elinden geleni yapmaya çalışacaktı. Çok çalışacak ve para kazanacaktı; Sally de çok çalışmalıydı. Çalışmak onu neşelendirecek ve depresyona girmesini engelleyecekti. Mektubun sonunda çeşitli sevgi sözcükleri yer alıyordu; beceriyle oraya buraya serpiştirilmişlerdi. Okudukça insan, bunları daha önce pek çok kez yazmış olduğu hissine kapılıyordu.

Sally sevinçten uçuyordu. Klaus'un tembihleri onu öyle etkilemişti ki hemen birkaç film şirketine, bir tiyatro ajansına ve yarım düzine kadar tanıdığı 'iş' adamına telefon etti. Gerçi hiçbirinden kesin bir sonuca varılamadı ama, sonraki yirmi dört saatinin son derece iyimser geçmesini sağladı. Düşleri bile, bana söylediğine göre kontratlar ve dört haneli çeklerle doluymuş. "Bu harika bir duygu, Chris, artık yükseleceğimi ve dünyanın en harika aktrisi olacağımı biliyorum."

Bir sabah, bundan yaklaşık bir hafta sonra Sally'nin odasına gittim ve onu elinde bir mektupla buldum. Klaus'un el yazısını hemen tanıdım.

* Roma mitolojisinde, keçi ayaklı, yarı tanrı yarı insan bir yaratık. (ç. n.)

"İyi günler, Chris sevgilim."

"İyi günler, Sally."

"Nasıl uyudun?" Ses tonunda yapmacık bir canlılık ve sohbet havası seziliyordu.

"İyi uyudum sayılır, sağ ol. Ya sen?"

"Oldukça iyi... Ne kötü hava değil mi?"

"Evet." Bakmak için pencereye doğru yürüdüm. Hava gerçekten kötüydü.

Sally, hoşsohbet gülümsedi: "Bu pis domuzun ne yaptığını biliyor musun?"

"Ne domuzu?" Kendimi ele vermek niyetinde değildim.

"Amaan Chris! Allah aşkına bu kadar salak olma!"

"Çok özür dilerim. Bu sabah jeton biraz geç düşüyor."

"Sana anlatmaya uğraşacak değilim, sevgilim." Sally mektubu uzattı. "İşte, oku bunu, tamam mı? Yüzsüzlüğün daniskası! Yüksek sesle oku. Kulağa nasıl geldiğini duymak istiyorum."

"Mein liebes, armes Kind,"* diye başlıyordu mektup. Klaus, Sally'ye, benim zavallı, sevgili yavrum, diyor çünkü, diye devam ediyor, ona söyleyeceklerinin kendisini son derece mutsuz edeceğinden korktuğunu açıklıyordu. Ama her şeye rağmen söylemek zorundaydı: bir karara vardığını ona söylemek zorundaydı. Bunun kendisi için kolay olduğunu sanmamalıydı: tersine son derece zor ve acılı olmuştu. Buna rağmen haklı olduğundan emindi. Sözün kısası, ayrılmaları gerekiyordu.

"Şimdi anlıyorum ki," diye yazıyordu Klaus, "ben çok bencil davranmışım. Yalnız kendi zevkimi düşünmüşüm. Senin üzerinde çok kötü bir etkim olduğunun farkına varıyorum. Yavrucuğum, sen bana çok fazla bağlandın. Birlikte olmaya devam edecek olursak, kısa zamanda aklını ve iradeni yitireceksin." Klaus, Sally'ye salt işi için yaşamasını önermeye devam ediyordu. "Şunu anladım ki, çalışmak, yaşamda önemli olan tek şey." Sally'nin kendisini haddinden fazla üzmesinden çok endişe ediyordu. "Cesur olmalısın Sally, benim zavallı sevgili yavrum."

Mektubun tam sonunda Klaus baklayı ağzından çıkarıyordu:

"Birkaç gece önce, İngiliz aristokrasisinin başta gelenlerin-

* "Sevgili, zavallı çocuğum." (ç. n.)

den Lady Klein'in evinde bir partiye çağrılmıştım. Orada Miss Gore-Eckersley adında çok güzel ve akıllı genç bir İngiliz kızıyla tanıştım. Adını pek iyi işitemediğim bir İngiliz lordunun akrabasıymış – kimi kastettiğimi sen bilirsin herhalde. O günden sonra iki kez daha buluştuk ve kendisiyle birçok şey hakkında çok güzel konuşmalar yaptık. Benim düşüncelerimi bu kadar iyi anlayan bir kıza bugüne dek rastladığımı sanmıyorum–"

"Bu tam bir sürpriz benim için," diye sözümü kesti Sally acı bir sesle, sonra kısa bir kahkaha attı: "Bugüne kadar bu oğlanın bir aklı olduğundan hiç şüphelenmemiştim."

Gizli bir şeylerin kokusunu alan Frl. Schroeder, Sally'ye banyo yapmak isteyip istemediğini sormak bahanesiyle o anda odaya daldı. Bu fırsatı en iyi şekilde değerlendirmeleri için onları yalnız bıraktım.

"Bu serseme kızamıyorum," dedi Sally sonradan, odasında bir aşağı bir yukarı gezinip öfkeyle sigara içerken: "Ona bir analık duygusuyla sadece acıyorum. Peki, kendini bu kadınların ayağının dibine atarsa, *onun* işine ne olacak, düşünemiyorum doğrusu."

Odada bir tur daha attı:

"Bir başka kadınla doğru dürüst bir ilişkisi olsaydı ve bana ancak uzun bir süre devam ettikten sonra söyleseydi, daha çok üzülürdüm. Ama bu kız! Valla, onun metresi olduğunu bile sanmıyorum."

"Eminim değildir," dedim, ona hak vererek. "Bana bak, Prairie Oyster içelim mi?"

"Ne harikasın Chris! Her zaman en uygun şeyi düşünürsün. Sana âşık olmayı ne kadar isterdim. Klaus senin küçük parmağın bile olamaz."

"Olamayacağını biliyorum."

"Şu alçağın küstahlığına bak," diye bağırdı Sally, Worcester sosunu yutup üst dudağını yalarken, "Ona aşırı bağlanmışım, ona tapıyormuşum!.. İşin kötüsü, öyleydim."

O akşam odasına uğradığımda onu elinde kâğıt kalemle buldum:

"Klaus'a milyonlarca mektup yazdım, hepsini de yırttım."

"Bir yararı yok, Sally. Hadi sinemaya gidelim."

"Haklısın, Chris sevgilim." Sally, minicik mendiliyle gözlerini sildi. "Üzülmenin bir yararı yok, değil mi?"

"En ufak bir yararı yok."

"Ve şimdi gerçekten büyük bir yıldız olacağım, sırf ona göstermek için!"

"Hah işte, şimdi oldu."

Büllowstrasse'deki küçük bir sinemaya gittik. Büyük Aşk, Ev Hayatı ve Çocuklar uğruna sahne hayatını feda eden bir kızın yaşamını anlatan bir film izledik. O kadar çok güldük ki sonunu beklemeden ayrılmak zorunda kaldık.

"Şimdi kendimi çok daha iyi hissediyorum," dedi Sally, sinemadan çıkarken.

"Memnun oldum."

"Belki de ona tam anlamıyla âşık değildim... Ne dersin?"

"Valla, bunu kestirmek zor benim için."

"Çoğu kez bir erkeğe âşık olduğumu sanmış, sonra da yanıldığımı anlamışımdır. Ama bu kez..." Sally'nin sesi üzgündü, "Gerçekten, emindim... Ve şimdi, bir şekilde, her şey biraz karışmışa benziyor..."

"Belki de şok yüzünden acı çekiyorsun," diye atıldım.

Sally bu düşüncemi çok sevdi: "Biliyor musun, galiba öyle!.. Vallahi Chris, sen kadınları harika anlıyorsun. Şimdiye kadar rastladığım erkeklerin hepsinden daha iyi... Eminim bir gün, öyle harika bir roman yazacaksm ki milyonlarca kopya satılacak."

"Bana inandığın için sağ ol, Sally."

"Sen de bana inanıyor musun, Chris?"

"Tabii, inanıyorum."

"Yok, ama doğru söyle."

"Bak... Bir şeyde muazzam bir başarıya ulaşacağmdan eminim... Ancak bunun ne olacağından pek emin değilim... Yani, gayret etsen yapabileceğin o kadar çok şey var ki, öyle değil mi?"

"Öyle herhalde." Sally düşünceye daldı. "En azından, bazen öyle hissediyorum... Bazen de hiçbir boka yaramadığımı hissediyorum... Baksana, bir erkeği bir ay bile elimde tutamıyorum."

"Aman Sally, yeniden başlamayalım!"

"Peki Chris – yeniden başlamayacağız. Hadi, gidip bir şeyler içelim."

Bunu izleyen haftalar boyunca Sally ile ben günlerimizin büyük bir bölümünü birlikte geçirdik. O büyük ve kasvetli odadaki divanın üzerine kıvrılıp yatıyor, sigara tüttürüyor, Prairie Oyster içiyor ve sürekli gelecekten söz ediyordu. Hava güzelse, benim de o gün dersim yoksa, Wittenbergplatz'a kadar uzanıyor, güneşli bir bankın üzerinde oturuyor, gelip geçenler hakkında fikir yürütüyorduk. Herkes Sally'e şaşkın şaşkın bakıyor, başındaki kanarya sarısı bere ile yaşlı, üyuz bir köpek derisine benzeyen, eski püskü kürk mantosu ilgilerini çekiyordu.

"Merak ediyorum," diyordu Sally, keyifli keyifli: "Bizim gibi iki serserinin geleceğin en harika yazarı ve dünyanın en büyük film yıldızı olacağını bilseler acaba ne derlerdi?"

"Herhalde çok şaşırırlardı."

"Mercedes'imizle dolaşıp dururken, geride bıraktığımız şu günleri anımsayarak: 'Hani çok da kötü değildi o günler!' diyeceğiz, herhalde."

"Mercedes şimdi bizim olsa, çok da kötü olmazdı hani."

Sürekli zenginlik, şan şöhret, Sally için dolgun kontratlar ve benim bir gün yazacağım satış rekorları kıran romanlardan söz ediyorduk. "Bence," diyordu Sally, "roman yazarı olmak harika bir şey olmalı. Son derece hayalperest, beceriksiz ve işten anlamayan biri gibi görünüyorsun, insanlar seni istedikleri gibi kazıklayabileceklerini sanıyorlar – derken günün birinde sen oturuyor ve onlar hakkında, hepsinin ne domuz olduklarını anlatan bir roman attırıyorsun, roman muazzam bir sükse yapıyor, sen de para babası olup çıkıyorsun, vay be!"

"Bende eksik olan yeterince hayalperest olmayışım, herhalde..."

"... Ah, gerçekten zengin olan bir âşık edinebilsem. Şöyle bir düşünelim... Yılda üç bin, bir apartman dairesi, bir doğru dürüst arabadan fazla bir şey istemezdim. Şu sırada, zengin olmak için her şeyi yapardım. İnsan zengin olunca gerçekten iyi bir kontrat için bekleyebilir; sana ilk gelen teklifi kapmak, üstüne atlamak zorunda kalmazsın... Tabii âşığıma sadakatte asla kusur etmezdim–"

Sally böyle şeyleri büyük bir ciddiyetle söylüyor ve söylediklerine içtenlikle inanıyordu. Garip bir ruh hali içindeydi; huzur-

suz ve sinirli. Sık sık, sebepsiz yere öfkeye kapılıyordu. Sürekli olarak iş bulmaktan söz ediyor ama bunun için çaba göstermiyordu. Annesinin gönderdiği aylık bugüne kadar kesilmemişti nasılsa, biz de çok ucuza yaşıyorduk çünkü Sally artık geceleri çıkmaktan ya da başkalarını görmekten hoşlanmıyordu. Bir seferinde Fritz çaya geldi. Ben daha sonra onları yalnız bırakıp mektup yazmaya odama gittim. Döndüğümde Fritz gitmiş, Sally gözyaşları içindeydi.

"Bu adam beni öylesine sıkıyor ki!" diye hıçkırdı. "Ondan nefret ediyorum! Onu öldürmek istiyorum!"

Ama birkaç dakika içinde sakinleşmişti. Ben her zamanki gibi o kaçınılmaz Prairie Oysterları yapmaya başladım. Divanın üzerinde kıvrılmış yatan Sally, düşünceli düşünceli sigara içiyordu:

"Merak ediyorum," dedi birden, "acaba çocuğum mu olacak?"

"Aman Yarabbim!" Neredeyse bardağı düşürüyordum: "Gerçekten öyle mi düşünüyorsun?"

"Bilmiyorum. Benim için bunu bilmek çok zor; âdetlerim öyle düzensiz ki... Ara sıra midem bulanıyor. Herhalde, yediğim bir şeyden olacak..."

"Gidip bir doktora danışsan daha iyi değil mi?"

"Amaan, boşver!" Sally tembel tembel esnedi. "Acelesi yok."

"Tabii ki var! Yarın gidip bir doktora görüneceksin!"

"Bana bak, Chris, lanet olsun, sen kime emir verdiğini sanıyorsun? Keşke hiçbir şey söylemeseydim!" Sally yeniden ağlamak üzereydi.

"Peki, tamam! Tamam!" Alelacele onu yatıştırmaya çalıştım. "Ne istersen onu yap. Bu iş beni ilgilendirmez."

"Özür dilerim, sevgilim. Terslik etmek istemedim. Yarın sabah, bakalım nasıl olacağım. Belki de sonunda o doktora giderim."

Ama gitmedi tabii. Ertesi gün, gerçekten çok daha neşeli görünüyordu: "Bu akşam çıkalım Chris. Bu odadan bıktım, usandım. Gidip biraz dünyayı görelim."

"Haklısın, Sally. Nereye gitmek istersin?"

"Troika'ya gidip şu bizim sersem Bobby ile konuşalım. Belki bize beleşten bir içki verir, hiç bilinmez!"

Bobby bize içki filan vermedi ama Sally'nin önerisi yine de işe yaradı. Çünkü, Troika'nm barında otururken Clive'la tanıştık.

O andan başlayarak, Sally ile ben ya ayrı ya da beraber sürekli onunla birlikteydik. Clive'ı hiçbir zaman ayık görmedim. Bize, kahvaltıdan önce her gün yarım şişe viski içtiğini söyledi; buna inanmamam için hiçbir neden yoktu. Sık sık bize neden bu kadar çok içtiğini anlatmaya başlardı – son derece mutsuzdu. Ama neden bu denli mutsuz olduğunu hiçbir zaman öğrenemedim çünkü Sally her zaman araya girer, oradan ayrılma ya da başka bir yere gitme zamanının geldiğini, sigara ya da bir bardak viski daha içmesi gerektiğini söylerdi. O da neredeyse Clive kadar viski içiyordu. Hiçbir zaman tam anlamıyla sarhoş olmuyordu ama gözleri, zaman zaman haşlanmış gibi korkunç bir görünüm alıyordu. Her gün yüzündeki makyaj tabakası bir kat daha kalınlaşıyordu sanki.

Clive, eski Romalıları andıran çok iri yapılı, oldukça yakışıklı, şişmanlamaya yüz tutmuş bir erkekti. Hüzünlü, Amerikalılara özgü dalgın ve kararsız bir havası vardı. Bu her zaman için çekici bir özellik; hele bu kadar çok parası olan birinde çekicilik iki kat oluyor. Kararsız, dalgın, içinde bulunduğu ortamda kaybolmuş gibi görünüyordu; hem eğlenmeye istekliydi hem de bunu nasıl yapacağından emin değildi. Gerçekten zevk alıp almadığını, yaptıklarımızın gerçekten eğlenceli olup olmadığını bir türlü kestiremiyordu. Ona her an teminat vermek gerekiyordu. Gerçek hadise bu muydu? En garantili, en iyi eğlence şekli gerçekten bu muydu? Öyle miydi? Evet, evet, tabii. Bu harikaydı işte! Bu süperdi! Ha, ha, ha! Kocaman, okul-çocuğu kahkahası gümbür gümbür ortalığı çınlatıyor, yankılanıyor, sonra zorlanıyor ve birden, şaşkın bir soru havası içinde yitip gidiyordu. Bizim desteğimiz olmadan bir adım atmaya bile cesareti yoktu. Ancak ara sıra, bizden yardım dilediği anlarda bile, garip ve kurnazca bir alaycılığın pırıltılarını sezinler gibi oluyordum. Acaba bizim hakkımızda ne düşünüyordu?

Clive her sabah, kaldığı otele götürmek üzere bize kiralık bir araba yolluyordu. Şoför her zaman Linden'deki en pahalı çiçekçiye ısmarlanmış nefis bir buket çiçek getiriyordu. Bir sabah,

verilecek bir dersim olduğundan, Sally ile, onlara sonradan katılmam için anlaşmıştık. Otele geldiğimde Clive ile Sally'nin erken saatte Dresden'e uçtuklarını öğrendim. Clive bir not bırakmıştı. Bol keseden özür diliyor ve beni otelin restoranında tek başıma, onun konuğu olarak öğle yemeği yemeğe davet ediyordu. Ama yapmadım. Başgarsonun gözlerindeki bakıştan çekiniyordum. Akşamüstü Clive ile Sally döndüler. Clive bana bir armağan getirmişti: Altı ipek gömlekten oluşan bir paket. Sally kulağıma, "Sana bir altın tabaka almak istedi," diye fısıldadı, "ama ben ona, gömlek daha iyi olur dedim. Seninkiler öyle berbat durumda ki... Ayrıca şimdilik yavaştan almalıyız. Bizim altın arayıcıları olduğumuzu sanmasını istemeyiz, herhalde..."

Gömlekleri minnettarlıkla kabul ettim. Başka ne yapabilirdim? Clive ahlakımızı iyice bozmuştu. Sally'nin sahne yaşamına atılması için gereken parayı yatıracağını anlıyorduk. Bunu sık sık, gerçekten kibar bir tavırla söylüyordu; sanki çok önemsiz, arkadaşlar arasında gürültüsüz patırtısız çözümlenecek bir işmiş gibi. Ama bu konuya değinir değinmez, ilgisi yeniden başka bir yere kayıyordu. Düşünceleri bir çocuğunki kadar kolaylıkla başka bir tarafa çekilebiliyordu. Bazen Sally'nin, sabırsızlığını örtbas etmek için çok zorlandığını görüyordum. "Şimdi bizi biraz yalnız bırak, sevgilim," diye fısıldardı bana, "Clive'la ben iş konuşması yapacağız." Ama Sally ne denli ustalıkla onun sadece gelmesini sağlamaya çalışırsa çalışsın, tam bir başarıya ulaşamıyordu. Yarım saat sonra onlara katıldığımda, Clive'ın gülümseyerek viskisini yudumladığına ve Sally'nin de yine gülümseyerek, aşırı kızgınlığını saklamaya uğraştığına tanık oluyordum.

Yalnız kaldığımızda Sally tekrar tekrar ve büyük bir ciddiyetle, "Ona bayılıyorum," diyordu. Buna şiddetle inanıyordu. Yeni benimsenmiş dinsel bir inancın doktrini gibi: Sally, Clive'a bayılıyor. Bir milyonere 'bayılmak', çok ciddi bir girişimdi. Sally'nin yüz hatları giderek, vecd içindeki bir rahibenin yüz ifadesine dönüşüyordu. Gerçekten de Clive, o sevimli silik havasıyla, özellikle göze çarpan profesyonel bir dilenciye yirmi marklık bir banknot uzattığı zaman, Sally ile ben gerçek bir huşu içinde göz göze geliyorduk. Paranın böylesine israfı, bir Tanrı buyruğu, bir çeşit mucize gibi etkiliyordu bizi.

Bir öğleden sonra, Clive her zamankinden biraz daha ayıkmış gibi göründü gözümüze. Planlar yapmaya başladı. Birkaç gün içinde, üçümüz de Berlin'den temelli olarak ayrılacaktık. Orient Express'le Atina'ya gidecektik. Oradan Mısır'a uçacaktık. Mısır'dan Marsilya'ya. Marsilya'dan gemiyle Güney Amerika'ya. Sonra Tahiti, Singapur, Japonya. Clive bu adları, Wannsee demiryolu üzerindeki tren istasyonları gibi, çok doğal bir şeymiş gibi sıralıyordu. Daha önceleri oralarda bulunmuştu. Hepsini biliyordu. Onun alışılmış can sıkıntısı, bu akılalmaz konuşmayı benim gözümde giderek gerçekçi bir havaya dönüştürdü. Bütün dediklerini pekâlâ yapabilirdi; ve yapmak niyetinde olduğuna ciddi olarak inanmaya başladım. Servetini ufak bir jestle hareket geçirerek, yaşamlarımızın tüm doğrultusunu değiştirebilirdi.

Peki, bizim durumumuz ne olurdu? Bir kez başladık mı, artık geri dönemezdik. Clive'ı hiçbir zaman bırakamazdık. Sally ile evlenirdi, tabii. Benim ise, tanımlaması biraz güç bir mevkiim olacaktı: Hiçbir görevi olmayan bir çeşit özel sekreter. Şöyle bir bakışta, bundan on yıl sonraki görünümümü hayal edebiliyordum; üstümde flanel pantolon, ayağımda siyah beyaz pabuçlar, çifte gerdan, gözler cam gibi, bir Kaliforniya otelinin lobisinde, bir bardağa içki dolduruyorum.

"Gel de şu cenazeye bir göz at," diyordu Clive.

"Ne cenazesi, sevgilim?" diye sordu Sally, sabırla. Bu, yeni bir tür kesintiydi.

"Yaa, yoksa farkında değil misin?" Clive güldü. "Çok şık bir cenaze alayı. Bir saatten beri yolda."

Üçümüz de Clive'ın otel odasının balkonuna çıktık. Gerçekten, altımızdan geçen yolda yığınla insan vardı. Hermann Müller'in cenaze törenine katılmışlardı. Prusya Sosyal Demokratları'nın, soluk, sarsılmaz ve metin yüzlü kâtiplerinden, hükümet görevlilerinden, sendikacılarından oluşan bezgin bir alay, sancaklarının altında, uzakta gölgelenen Brandenburg Kapısı kemerlerine doğru yorgun argın yürüyor, kemerlerden sarkan uzun siyah şeritler akşam rüzgârında yavaş yavaş dalgalanıyordu.

"Söylesene, kimdi bu adam kuzum?" dedi Clive, aşağı bakarak. "Herhalde kodamanın biri olmalı."

"Allah bilir," dedi Sally, esneyerek. "Bak Clive, sevgilim, bu harika bir günbatımı, değil mi?"

Haklıydı. Şu aşağıda asker gibi yürüyen Almanlarla, tabutun içindeki ölüyle ya da sancakların üstündeki yazılarla hiçbir ilgimiz yoktu. Birkaç gün içinde, diye düşündüm, dünya nüfusunun yüzde doksan dokuzuyla, geçimlerini çalışarak sağlayan, yaşamlarını sigorta ettiren, çocuklarının geleceği için endişelenen tüm erkekler ve kadınlarla olan benzerliğimizi yitirmiş olacağız. Belki ortaçağda, ruhlarını şeytana sattıklarına inanan insanlar kendilerini böyle hissediyorlardı. Bu, garip, neşe veren, hiç de nahoş olmayan bir duyguydu; ama aynı zamanda biraz korkuyordum. Evet, dedim, kendi kendime, sonunda becerdim; kayboldum ben.

Ertesi sabah otele her zamanki gibi, aynı saatte geldik. Kapıcı, bana biraz tuhaf gelen bir bakışla bizi süzdü.

"Kimi görmek istemiştiniz, Madam?"

Soru o kadar olağandışıydı ki ikimiz de gülmekten kendimizi alamadık.

"Numara 365, tabii," diye yanıtladı, Sally, "Ne sandınız? Şimdiye kadar bizi hâlâ tanımadınız mı?"

"Üzgünüm, Madam. 365'teki beyefendi bu sabah erkenden gitti."

"Gitti mi? Yani dışarı mı çıktı? Tuhaf şey! Peki, ne zaman dönecek?"

"Dönmekten söz etmedi, Madam. Budapeşte'ye gidiyormuş."

Gözlerimiz fal taşı gibi açılmış, kapıcıya bakarken, bir garson elinde bir notla çıkageldi.

"Sevgili Sally ve Chris," diye yazılıydı notta. "Bu Allahın cezası kente daha fazla dayanamayacağım. Bir gün görüşmek üzere, Clive.

"(Şayet bir şey unuttumsa, bunlar onu karşılar.)"

Zarfın içinde üç yüz mark vardı. Bu banknotlar, solmakta olan çiçekler, Sally'nin Dresden'den alınan dört çift ayakkabısı ve iki şapkası, benim de altı ipek gömleğim, Clive'ın ziyaretinden elde ettiğimiz yegâne kazançlarımızdı. Sally ilk anda çok kızdı; sonra ikimiz de gülmeye başladık:

"Doğrusunu istersen Chris, altın arayıcıları olarak pek başarılı sayılmayız, değil mi, sevgilim?"

Bütün gün Clive'ın gidişinin önceden tasarlanmış bir numara olup olmadığını tartıştık. Ben öyle olmadığını düşünme eğilimindeydim. Her kentten ve her yeni arkadaş grubundan hemen hemen aynı biçimde ayrıldığını tasavvur ediyordum. Ona büyük ölçüde hak veriyordum.

Sonra sıra, bu parayla ne yapılacağı meselesine geldi. Sally, iki yüz elli markı yeni giysiler için bir yana ayırmaya karar verdi: Elli markı ise bu gece ıslatacaktık.

Ama bu elli markı ıslatmak, sandığımız kadar eğlenceli olmadı. Sally kendini rahatsız hissediyordu ve ısmarladığımız o nefis yemeği yemek içinden gelmiyordu. İkimizin de süngüsü düşüktü, keyifsizdik.

"Biliyor musun, Chris, erkeklerin beni her zaman terk edeceğini düşünmeye başladım. Bunu düşündükçe, ne çok erkeğin beni terk ettiğini hatırlıyorum. Bu korkunç bir şey, gerçekten."

"Ben seni hiçbir zaman terk etmeyeceğim, Şally."

"Etmeyecek misin, sevgilim?.. Bak, ciddi söylüyorum, ben aslında bir tür İdeal Kadınım, ne demek istediğimi anlıyorsan eğer. Erkekleri, karılarının elinden alabilen türden bir kadın; ama uzun süre kimseyi elimde tutamıyorum; her erkek istediği tip kadının ben olduğumu sanıyor, ta ki beni elde edinceye kadar, o zaman da, aslında istediğinin ben olmadığımı anlıyor."

"Altın Kalpli Çirkin Ördek Yavrusu olmaktansa, böyle olmayı yeğlersin, öyle değil mi?"

"Clive'a karşı davranışlarımdan ötürü kendimi tokatlayabilirim. Para için bu denli üstüne varmamalıydım. Beni diğerleri gibi adi, küçük bir orospu sandı, herhalde. Ama ben aslında ona tapıyordum – bir bakıma... Onunla evlenseydim, onu adam ederdim. İçkiyi bırakmasını sağlardım."

"Ne de iyi bir örnek olmuştun ona."

İkimiz de güldük.

"İhtiyar domuz, bana dolgun bir çek bırakabilirdi, hiç olmazsa."

"Boşver, sevgilim. Onun geldiği yerden daha çok gelenler olur."

"Umurumda değil," dedi Sally. "Orospu olmaktan usandım artık. Parası olan bir erkeğin yüzüne bile bakmayacağım bundan böyle."

Ertesi sabah, Sally kendini çok rahatsız hissetti. İkimiz de bunun içkiden olduğu kanısındaydık. Bütün sabahı yatağında geçirdi. Ayağa kalktığında düşüp bayıldı. Hemen bir doktora görünmesini istedim ama kabul etmedi. Çay saatine doğru yeniden bayıldı. Ayıldığında öyle kötü görünüyordu ki Frl. Schroeder ve ben, ona hiç danışmadan bir doktor çağırdık.

Doktor geldikten sonra, uzun süre Sally'nin yanında kaldı. Frl. Schroeder'le ben oturma odasında, doktorun tanısını öğrenmek için bekliyorduk. Ama doktor bizi hayretler içinde bırakarak, büyük bir acele içinde, hoşça kal bile demeden evden ayrıldı. Ben hemen Sally'nin odasına koştum. Sally yatakta oturuyordu. Yüzünde sabit bir gülüş vardı:

"Christopher sevgilim, bana 1 Nisan şakası yaptılar."

"Ne demek istiyorsun?"

Sally gülmeye çalıştı:

"Doktor, bir bebeğim olacağını söyledi."

"Aman Tanrım!"

"Öyle korkma, sevgilim! Bir bakıma bunu bekliyordum, biliyorsun."

"Klaus'tan, değil mi?"

"Evet."

"Peki, ne yapmayı düşünüyorsun?"

"Aldırmayı tabii." Sally bir sigara almak için uzandı. Ben oturmuş, aptal aptal pabuçlarıma bakıyordum.

"Peki, doktor..."

"Hayır, doktor bunu yapmayacak. Ona doğrudan sordum. Âdeta şok geçirdi. Ben, 'Sevgili dostum,' dedim, 'bu talihsiz çocuk dünyaya gelecek olursa, akıbetinin ne olacağını düşünebiliyor musunuz? Ben iyi bir anne olacağa benziyor muyum?'"

"Peki, o ne dedi?"

"Bunun tümüyle konu dışı olduğunu düşünüyordu. Onun için önemli olan tek şey, mesleki itibarı."

"Öyleyse, mesleki itibarı olmayan birini bulmamız gerekiyor, hepsi bu kadar."

"Bence, Frl. Schroeder'e sormamız iyi olacak," dedi Sally.

Böylece, Frl. Schroeder'e danışıldı. Çok iyi karşıladı; telaşlandı ama çok pratik bir çözüm buldu. Evet, bir tanıdığı vardı. Bir arkadaşımn arkadaşının arkadaşı vaktiyle müşkül bir durumda kalmıştı. Doktor da tam vasıflı, çok becerikli birisiydi. Tek sorun, çok pahalı olabilirdi.

"Oh, çok şükür," dedi Sally. "Clive domuzunun tüm parasını harcamadık, değil mi?"

"Bak, şunu söylemeliyim, bence Klaus'a–"

"Bana bak, Chris. Sana ilk ve son olarak şunu söyleyeyim: Klaus'a bu olay hakkında bir şey yazdığını öğrenirsem, seni asla bağışlamam ve seninle bir daha asla konuşmam!"

"Aman, peki, peki... Tabii, yazmam. Bu sadece bir öneriydi, o kadar."

Doktordan hoşlanmadım. Sally'nin kolunu okşuyor, çimdikliyor, elini kavrayıp duruyordu. Ama bu iş için biçilmiş kaftan izlenimini verdi bana. Sally, boş oda bulunur bulunmaz, onun özel kliniğine gidecekti. Her şey gayet resmî ve yasal bir hava içinde cereyan ediyordu. Ufak tefek, açıkgöz doktor, birkaç cilalı cümleyle en küçük yasa dışı esintileri bile dağıtmaktan geri kalmadı. Sally'nin sağlık durumu, doğum yapmanın tehlikelerine maruz bırakılmasını olanaksız kılıyordu. Bunu belirten bir de rapor verilecekti. Tabii, bu rapor, söylemesi gereksiz ama oldukça pahalıya mal olacaktı. Klinik masrafları ve ameliyatın bizzat kendisi de öyle, tabii. Doktor, herhangi bir hazırlık yapmadan önce, iki yüz elli mark peşin istiyordu. Sonunda bunu iki yüze indirmeyi başardık. Sally, sonradan açıkladığına göre, bu elli markı, yeni gecelikler almak için istemişti.

Sonunda bahar geldi. Kafeler kaldırımların üzerine tahta platformlar yerleştiriyor, dondurmacı dükkânları açılıyor, dondurmalarını tekerlekleri rengârenk arabalarda sergiliyorlardı. Özel kliniğe üstü açık bir taksiyle gittik. Bu güzel hava sayesinde Sally, haftalardan beri içinde bulunduğunu gördüğüm neşesiz ruh halinden sıyrılmıştı. Ama Frl. Schroeder, cesurca gülmeye

çalışmasına rağmen, ağlamak üzereydi. "Doktor Yahudi değildir umarım?" diye sordu Frl. Mayr, sertçe. "O pis Yahudilerden hiçbirinin ona el sürmesine izin vermeyin, sakın. Hep de böyle işler bulurlar, hayvanlar!"

Sally'nin odası güzeldi. Temiz ve aydınlık; bir de balkonu vardı. Akşamüstü yeniden uğradım. Orada yatakta, makyajsız yatıyor, yüzü küçük bir kız çocuğu gibi, çok daha genç görünüyordu.

"Merhaba, sevgilim... Daha beni öldüremediler, gördüğün gibi. Ama öldürmek için ellerinden geleni yaptılar... Bu ne garip bir yer, değil mi?.. O domuz Klaus'un beni görmesini isterdim... Onun *zihninden geçenleri* anlamamanın sonu bu işte..."

Biraz ateşli görünüyordu. Boyuna gülüyordu. Hemşirelerden biri, bir şey arıyormuş gibi, bir an için odaya daldı, sonra hemen dışarı çıktı.

"Seni göz ucuyla görmek için can atıyor," dedi Sally. "Doğrusunu istersen, ona çocuğun babasının sen olduğunu söyledim. Kusura bakmazsın, değil mi sevgilim?"

"Ne münasebet. Bunu iltifat sayarım."

"Böyle olması her şeyi çok daha kolaylaştırıyor. Aksi halde, ortada kimse yoksa, çok garip olduğunu düşünecekler. Beni aşağılamalarını, ihanete uğrayan, âşığı tarafından terk edilen zavallı kız diye bana acımalarını istemiyorum. Bu, herhalde pek övünülecek bir şey değil, öyle değil mi? Onun için, hemşireye birbirimize deli gibi âşık olduğumuzu ama çok sıkıntı çektiğimizi, bu yüzden evlenemediğimizi, ikimizin de zengin ve meşhur olacağımız günleri hayal ettiğimizi, ileride bu bebeği telafi etmek için on kişilik bir aile kurmayı düşündüğümüzü anlattım. Hemşire öylesine duygulandı ki zavallıcık ağladı. Bu gece nöbetçiymiş, bana *kendi* sevgilisinin resimlerini gösterecekmiş. Ne tatlı, değil mi?"

Ertesi gün, Frl. Schroeder'le birlikte kliniğe gittik. Sally'yi, çarşafları çenesine kadar çekmiş, yatakta dümdüz yatarken bulduk:

"Oo, merhabalar! Oturmaz mısınız? Saat kaç?" Yatakta zorlukla döndü, gözlerini ovuşturdu: "Bütün bu çiçekler de nereden geldi?"

"Biz getirdik!"

"Ne harikasınız." Sally belli belirsiz gülümsedi. "Bugün böyle sersem olduğum için kusura bakmaym... Şu Allahın belası kloroform yüzünden... Kafamın içi dopdolu."

Ancak birkaç dakika kaldık yanında. Frl. Schroeder dönüşte çok üzgündü: "İnanır mısınız Herr Issyvoo, kendi öz kızım olsaydı ancak bu kadar üzülürdüm. Vallahi, bu zavallı yavrucuğun böyle acı çektiğini gördükçe, onun yerine benim orada yatacağım geliyor – gerçekten öyle!"

Ertesi gün Sally çok daha iyiydi. Hepimiz onu görmeye gittik: Frl. Schroeder, Frl. Mayr, Bobby ve Fritz. Fritz'in gerçekte olup bitenler hakkında en ufak bir bilgisi yoktu, tabii. Ona, Sally'nin küçük bir ülser ameliyatı geçirdiği söylenmişti. Ama gerçeği bilmeyen insanların her zaman yaptığı gibi, istemeyerek, ve şaşılacak biçimde bu duruma uygun düşen, leylekler, bebek arabaları ve genelde bebeklere göndermeler yaptı Fritz. Hattâ, geçenlerde yasa dışı bir ameliyat geçirdiği söylenen, çok tanınmış bir Berlin sosyete kadınına ilişkin bir skandal haberini de iletti. Sally ile göz göze gelmekten kaçındık.

Ertesi günün akşamı, Sally'yi son kez klinikte görmeye gittim. Ertesi sabah taburcu edilecekti. Yalnızdı. Birlikte balkonda oturduk. Oldukça iyi görünüyordu; odada dolaşabiliyordu.

"Hemşireye bugün senden başka kimseyi görmek istemediğimi söyledim." Sally tembel tembel esnedi. "İnsanlar beni öylesine yoruyor ki."

"Benim de gitmemi ister misin?"

"Yoo, hayır," dedi Sally isteksizce. "Sen gidersen, hemşirelerden biri gelip gevezeliğe başlar; onlara canlı ve neşeli görünmezsem bu Allahın belası yerde iki gün daha kalmam gerektiğini söyleyecekler, buna dayanamam."

Altımızda uzanan sakin caddeye canı sıkkın bakarak:

"Biliyor musun Chris," dedi. "Bazı bakımlardan, keşke bu çocuğu doğursaydım, diye düşünüyorum... Harika bir şey olabilirdi. Şu son bir iki gündür, anne olmanın nasıl bir duygu olduğunu anlamaya çalıştım. Biliyor musun, dün gece, bu yastık kollarımda, şurada kendi kendime bir süre oturdum, bunun benim

bebeğim olduğunu hayal ettim. Dünyada herkesten kopmuşum gibi harika bir duyguya kapıldım. Onun nasıl büyüyeceğini, benim onun için nasıl çalışacağımı, geceleri onu yatırdıktan sonra sokağa çıkıp, pis ihtiyarlarla, bebeğin besinini ve giyimini sağlamak için nasıl yatacağımı hayal ettim... Sen istediğin kadar gül, Chris... Doğruyu söylüyorum, gerçekten!"

"Peki, neden evlenip de çocuk sahibi olmuyorsun?"

"Bilmiyorum... Erkeklere olan inancımı kaybettim gibi geliyor bana. Onlara hiç ihtiyacım yok... Sen bile, Christopher, şimdi sokağa çıksan ve bir arabanın altında kalsan... Bir bakıma üzülürüm tabii ama aslında bana vız gelir."

"Teşekkür ederim, Sally."

İkimiz de güldük.

"Tabii, bunu demek istemedim sevgilim – en azından kişisel olarak. Böyle olduğum zamanlar, ne söylediğime aldırış etmemelisin. Bir sürü çılgınca düşünceler üşüşüyor kafama. Bebek sahibi olmak insanı son derece ilkel yapıyor, yavrularını savunan vahşi bir hayvan filan gibi. Ama işin kötüsü, benim savunacak yavrularım yok... Sanıyorum bu yüzden, şu sıralarda herkese karşı kötü davranmak geliyor içimden."

Kısmen bu konuşmanın sonucu olarak, o akşam, tüm derslerimi iptal etmeye, Berlin'den mümkün olduğu kadar çabuk ayrılmaya, Baltık Denizi kıyılarında bir yere gidip çalışmaya karar verdim. Noel'den beri neredeyse tek kelime bile yazmamıştım.

Sally'e bu kararımı bildirdiğimde âdeta ferahladı. İkimizin de bir değişikliğe ihtiyacı vardı. Sonradan bana katılması olasılığı üzerinde de belli belirsiz durduk. Ama o anda bile, bunu yapmayacağını sezdim. Onun planları çok karmaşıktı. Daha sonra Paris'e ya da Alpler'e, ya da Fransa'nın güneyine gidebilirim, diyordu – parayı bulabilirse. "Ama herhalde," diye ekledi, "burada kalmayı sürdüreceğim. Pekâlâ, mutlu olabilirim. Buraya alışmışım galiba."

Temmuz ortalarına doğru Berlin'e döndüm.

Bütün bu süre içinde, yokluğumun ilk ayı içinde birbirimize yolladığımız yarım düzine kartpostal dışında, Sally'den hiçbir

haber almamıştım. Bizim dairedeki odasından çıkmış olması beni fazla şaşırtmadı.

"Tabii, gitmesini anlayışla karşılıyorum. Ona hak ettiği rahatı sağlayamadım. Yatak odalarında akar suyumuz bile yok." Zavallı Frl. Schroeder'in gözleri yaşla doldu. "Ama her şeye rağmen, benim için çok büyük bir hayal kırıklığı oldu... Frl. Bowles çok iyi davrandı, onu inkâr edemem. Oda kirasını temmuz sonuna dek vermekte ısrar etti. Bu parayı almaya hakkım vardı tabii, çünkü kendisi, ayın yirmi birine kadar çıkacağını bildirmemişti – ama ben bunu asla sorun yapmazdım... Ne kadar sevimli, hoş bir hanım kızdı..."

"Adresi var mı sizde?"

"Aa, evet, telefonu da var. Onu arayacaksınız, tabii. Sizi görünce çok sevinecek... Öteki beyefendiler geldiler, gittiler ama siz onun gerçek arkadaşıydınız. Biliyor musunuz, Herr Issyvoo, ben hep ikinizin evlenmesini istiyordum. İdeal bir çift olurdunuz. Sizin, onun üzerinde hep iyi ve sakinleştirici bir etkiniz oldu; o da kitaplarınıza ve çalışmalarınıza kendinizi fazla kaptırdığınız zaman sizi neşelendirirdi... Aa, evet, Herr Issyvoo, gülebilirsiniz ama bu işler belli olmaz! Belki daha geç kalmadınız!"

Ertesi sabah Frl. Schroeder, heyecan içinde beni uyandırdı:

"Herr Issyvoo! Ne diyorsunuz? Darmstädter und National'i kapatmışlar. Binlerce kişi açıkta kalacak, iflas edecek! Hiç şaşmam. Sütçü, iki haftaya varmaz iç savaş çıkacak, diyor! Siz ne diyorsunuz bu işlere?"

Giyinir giyinmez sokağa fırladım. Gerçekten de, Nollendorferplatz'ın köşesindeki banka şubesinin önünde bir kalabalık birikmişti: Deri çantaları omuzlarına asılı bir sürü adam ve ellerinde fileleriyle Frl. Schroeder'e benzeyen kadmlar. Bankanın pencereleri demir kafeslerle örtülmüştü. İnsanların çoğu büyük bir dikkatle ve aval aval, kilitli kapıya bakıyordu.
Kapının orta yerine küçük bir bildiri iliştirilmişti. Klasik bir yazarın kitabından alınmış bir sayfa gibi, nefis Gotik harflerle yazılmış olan bu bildiride, Reich'ın başkanının bankadaki mevduatı garanti altına aldığı bildiriliyordu. Her şey yolundaydı. Yalnız, banka açılmayacaktı.

Kalabalığın arasında küçük bir çocuk oyuncak çemberiyle oynuyordu. Çember bir kadının bacaklarına çarptı. Kadın sinir içinde bağırdı. "Du, sei bloss nicht so frech! Seni küstah yumurcak! Burada ne işin var!" Başka bir kadın ona katıldı; korku içindeki oğlana saldırdı: "Defol! Bu olanları anlayamazsın?" Bir başkası öfkeli ve alaylı: "Yoksa senin de mi paran bankada?" diye sordu. Çocuk onların birden patlak veren öfkelerinden korkup kaçtı.

Öğleden sonra birden sıcak bastırdı. Yeni alınan acil önlemlerin ayrıntıları ilk akşam gazetelerinde çıktı – hükümet ağzıyla verilmiş birtakım kesin direktifler. Kırmızı mürekkeple altı çizilmiş, felaket tellallığı yapan bir manşet uzaktan bile göze çarpıyordu: "Her Şey Çöküyor!" Bir Nazi gazeteci, okurlarına yarının, yani 14 Temmuz gününün Fransa'nın ulusal bayramı olduğunu hatırlatıyor ve Almanya'nın yıkılma olasılığı yüzünden, Fransa'nın bu yıl bayramı kuşkusuz daha büyük bir şevkle kutlayacağını söylüyordu. Erkek giysileri satan bir dükkâna girerek kendime on iki buçuk marka hazır bir pantolon aldım – İngiltere adına bir moral destek! Sonra metroya binerek Sally'i görmeye gittim.

Üç odalı dairelerden oluşan, bir Sanatçılar Kolektifi olarak tasarlanmış bir blokta oturuyordu. Burası, Breitenbachplatz'a oldukça yakındı. Zili çaldığımda kapıyı kendisi açtı:

"Mer'aba, Chris, seni ihtiyar domuz!"

"Merhaba, Sally, sevgilim!"

"Nasılsın?.. Dikkat et, sevgilim aman kıyafetimi bozma. Birkaç dakikaya kadar çıkmam gerek."

Şimdiye kadar onu hiç böyle beyazlar içinde görmemiştim. Yakışmıştı ona. Ama yüzü daha zayıf ve yaşlı görünüyordu. Saçları modaya uygun kesilmişti ve dalga dalgaydı.

"Çok şıksın," dedim.

"Öyle mi?" Sally o şirin, hülyalı ve biraz sıkılgan tebessümüyle güldü. Oturma odasına doğru onu izledim. Bir duvar tümüyle camdı. Odada kiraz rengi ahşap mobilyalar, bir de üzerine cicili bicili, püsküllü yastıklar atılmış çok alçak bir divan vardı. Yumuşak beyaz tüylü bir minyatür köpek ayağa fırladı ve havlamaya başladı. Sally onu havaya kaldırdı, dudaklarını değdirmeden onu öpücüklere boğdu:

"Freddi, mein Liebling, Du bist *soo* süss!"*

"Senin mi?" diye sordum, Almanca aksanındaki gelişmeyi fark ederek.

"Hayır. Gerda'ya ait; bu daireyi paylaştığım kız."

"Onu çoktan beri mi tanıyorsun?"

"Bir iki haftadan beri."

"Nasıl bir kız?"

"Fena değil ama sinekten yağ çıkartacak kadar cimri. Hemen her şeyin parasını ben ödüyorum."

"Burası güzel."

"Öyle mi dersin? Evet, iyi herhalde. Nollendorferstrasse'deki delikten iyi tabii."

"Neden oradan ayrıldın? Frl. Schroeder'le kavga filan mı ettiniz?"

"Pek öyle sayılmaz. Ama onun çenesinden öyle bıktım ki beni hasta etti, zıvanadan çıkardı. Aslında çok sıkıcı bir insan."

"Ama seni çok seviyor."

Sally, sabırsız ve gevşek bir hareketle omuz silkti. Bütün bu konuşma süresince gözlerini benden kaçırdığını fark ettim. Uzun bir sessizlik oldu. Şaşırdım ve biraz da sıkıldım. Gitmek için ne zaman uygun bir bahane bulabilirim, diye düşünmeye başladım.

O sırada telefon çaldı. Sally esnedi, aleti kucağına doğru çekti.

"Mer'aba, kiminle görüşüyorum? Evet, benim... Hayır... Hayır... Hiçbir fikrim yok... Gerçekten yok! Tahmin mi edeyim?" Burnunu kırıştırdı: "Erwin mi? Hayır mı? Peki Paul? Hayır mı? Bekle bir dakika... Bakayım...

"Şimdi uçmam gerek sevgilim!" diye bağırdı Sally, konuşma nihayet sona erdiğinde: "Zaten iki saat filan gecikmiş durumdayım!"

"Yeni bir erkek arkadaş mı edindin?"

Ama Sally gülüşümü görmezlikten geldi. Hoşnutsuz bir ifadeyle bir sigara yaktı.

"İş için bir adamla görüşmem gerek," dedi, kısa keserek.

"Peki bir daha ne zaman görüşeceğiz?"

* Freddi, sevgilim, ne kadar tatlısın! (ç. n.)

"Düşünmem lazım, sevgilim... Şu sıralarda öyle doluyum ki... Yarın bütün gün kırlarda olacağım, ertesi gün de öyle, herhalde... Ben sana haber veririm... Yakında belki de Frankfurt'a gideceğim."

"Orada iş mi buldun?"

"Hayır. Tam değil." Sally kısa keserek konuyu başmdan savdı. "Hiç olmazsa sonbahara kadar, film çalışmaları için girişimde bulunmamaya karar verdim. İyice dinlenmek niyetindeyim."

"Yeni arkadaşlar edinmişsin, anlaşılan."

Sally yeniden, özenle, kayıtsız bir tavır takındı:

"Evet, öyle galiba... Frl. Schroeder'de geçirdiğim, tek bir Allah kulu bile görmediğim aylara bir tepki olsa gerek..."

"İyi," muzip bir gülümseme sergilemekten kendimi alamadım; "Seni düşünerek, yeni arkadaşlarının hiçbirinin Darmstädter und National bankasında paraları yoktur inşallah, diyorum."

"Neden?" Sally hemen ilgilendi. "Ne olmuş ki?"

"Gerçekten duymadığmı mı söylemek istiyorsun?"

"Tabii duymadım. Ben hiç gazete okumam, bugün de dışarı çıkmadım henüz."

Kriz haberlerini anlattım ona. Sonunda, iyice korkmuş göründü.

"Allah aşkına," dedi sabırsızlıkla, "bütün bunları neden bana daha önce söylemedin? Çok ciddi olabilir."

"Üzgünüm, Sally, bunları biliyorsun sanıyordum... Özellikle bugünlerde finans çevrelerinde dolaştığına bakılırsa –"

Ama Sally bu imalı sözü duymazdan geldi. Yüzü asılmış, kendi düşüncelerine dalmıştı.

"*Çok* ciddi olsaydı Leo beni telefonla arar, söylerdi..." diye mırıldandı sonunda. Bu düşünce onu ferahlatmışa benziyordu.

Sokağın köşesine kadar birlikte yürüdük. Sally oradan bir taksiye bindi.

"Bu kadar uzakta oturmak çok can sıkıcı," dedi. "Yakında bir araba alırım herhalde."

"Haa, bu arada," diye ekledi, tam ayrılacağımız sırada, "Ruegen Adası nasıldı?"

"Bol bol denize girdim."

"Eh, hoşça kal, sevgilim. Görüşmek üzere."

"Hoşça kal Sally. İyi eğlenceler."

Bundan bir hafta sonra Sally beni aradı:

"Chris, hemen gelebilir misin? Çok önemli. Bana bir kıyak yapmanı istiyorum."

Bu kez de Sally'yi evde yalnız buldum.

"Biraz para kazanmak ister misin sevgilim?" diye karşıladı beni.

"Tabii."

"Harika! Bak, durum şu..." Üzerinde yumuşak, ince kumaştan pembe bir sabahlık vardı. Soluk soluğaydı: "Tanıdığım bir adam yakında bir dergi çıkaracak. Bu, son derece sanatsal ve entelektüellere hitap eden bir dergi olacak. İçinde harika modern fotoğraflar olacak, ters çevrilmiş mürekkep.hokkaları ve kızlar, bilirsin işte... Her sayıda belli bir ülke ele alınacak, gözden geçirilecek, o ülkenin geleneklerine, göreneklerine ilişkin makaleler filan yayımlanacak... İlk ele alınacak ülke İngiltere'ymiş. Benden de tipik İngiliz kızı hakkında bir makale istediler... Tabii, ne söyleyeceğimi kesinlikle bilmiyorum. Ben de seni düşündüm: sen benim adıma o makaleyi yazar, parasını alırsın – benim tek derdim, bu dergiyi yayımlayacak olan adamı hoş tutmak çünkü ileride birçok bakımdan bana son derece yararlı olabilir..."

"Tamam, denerim."

"Ay harika!"

"Ne zaman istiyorsun bunu?"

"Bak, sevgilim, işin püf noktası da bu zaten. Bana hemen gerek bu... Yoksa, hiçbir işe yaramaz. Dört gün öncesi için söz verdim ona. Bu akşam mutlaka vermem gerekiyor. Çok uzun olmasa da olur. Yaklaşık beş yüz sözcük kadar..."

"Peki, elimden geleni yaparım..."

"İyi. Harika... Nereye istersen otur. İşte sana kâğıt. Dolma kalemin var mı? Hah, işte bir de sözlük. İmlâsını bilmediğin bir sözcük olursa şayet... Ben de gidip banyo yapayım."

Üç çeyrek saat sonra Sally giyinik olarak geldiğinde, makaleyi tamamlamıştım. Açıkçası, gösterdiğim çabadan memnundum.

Sally makaleyi dikkatle okudu, kalemle güzelce çizilmiş kaşları yavaş yavaş çatıldı; bitirdiğinde, içini çekerek müsveddeyi masaya bıraktı.

"Üzgünüm Chris ama bu hiç olmamış."

"Olmamış mı?" İyice şaşırmıştım.

"Tabii, edebî açıdan filan çok iyi, ama..."

"Peki, o halde, olmayan tarafı nedir?

"Yeterince canlı, kıvrak değil." Sally'nin tavrı kesindi. "Bu adamın istediği tarz bu değil."

Omuz silktim. "Kusura bakma Sally, ben elimden geleni yaptım. Ama gazetecilik benim branşım değil, biliyorsun."

Küskün bir sessizlik oldu. Gururum kırılmıştı.

"Aman Tanrım, bunu benim için kimin yapacağını biliyorum!" diye bağırdı Sally, yerinden fırlayarak. "Daha önce ne diye düşünmedim, sanki?" Telefona sarıldı ve bir numara çevirdi: "Oo, mer'baa, Kurt, sevgilim..."

Üç dakika içinde, makaleyle ilgili her şeyi anlattı. Ahizeyi yerine koyarak, zafer kazanmış bir tavırla: "Bu harika! Hemen yazacak..." dedi. Etkileyici bir sessizlikten sonra ekledi: "Kurt Rosenthal'di."

"O da kim?"

"Hiç duymadın mı onun adını?" Bu Sally'yi kızdırmıştı; son derece şaşırmış gibi yaptı: "Sinemayla ilgilendiğini sanıyordum. En iyi genç senaryo yazarı. Yığınla para kazanıyor. Bunu sırf benim hatırım için yapıyor, tabii... Tıraş olurken sekreterine dikte edeceğini söyledi, sonra doğru yayıncının evine gönderecekmiş... Harika bir adam!"

"Yayıncının tam istediği şey olacağından emin misin?"

"Elbette! Kurt gerçek bir dâhi! O her şeyi yapar. Şu sıralarda, boş zamanında bir roman yazıyor. Son derece meşgul, ancak kahvaltı ederken dikte edebiliyor. Geçen gün bana kitabın ilk bölümlerini gösterdi. İnan olsun, şimdiye kadar okuduğum en iyi roman, diyebilirim."

"Yaa, öyle mi?"

"Benim hayran olduğum türden bir yazar," diye devam etti Sally. Gözlerini benden dikkatle kaçırıyordu. "Son derece hırslı, sürekli olarak çalışıyor; her şeyi yazabiliyor – istediğin her şeyi:

senaryolar, romanlar, oyunlar, şiirler, reklamlar... Üstelik hiç de kibirli ve şımarık değil. Tek bir kitap yazıp da sanat üzerine demeçler veren ve kendilerini dünyanın en harika yazarları olarak gören gençlere fark atar... Onlar beni hasta ediyor..."

Sally'ye kızgın olduğum halde, gülmekten kendimi alamadım:

"Ne zamandan beri gözünden düştüm, Sally?"

"Gözümden düşmedin," –dedi ama yüzüme bakamıyordu– "tam anlamıyla değil."

"Seni hasta mı ediyorum?"

"Ne olduğunu bilmiyorum... Değiştin gibi geliyor bana..."

"Nasıl değiştim?"

"Bunu anlatması zor... Enerjin yokmuş ya da bir yere varmak istemiyormuşsun gibi geliyor. Amatörce bir heves seninkisi. Bu da beni kızdırıyor."

"Özür dilerim." Nükteli olmaya çalışan ses tonum zoraki bir etki yaptı. Sally somurtarak minicik siyah pabuçlarına gözünü dikti.

"Benim bir kadın olduğumu unutma, Christopher. Tüm kadınlar erkeklerin güçlü, kararlı ve mesleklerinde ilerlemeye azimli olmasından hoşlanırlar. Bir kadın, bir erkeğe anaç davranmayı, onu zaaflarından korumayı ister ama erkeğin saygı duyabileceği, güçlü bir tarafının da olmasını arzu eder... Bir gün bir kadını sevecek olursan, hayatta bir amacın olmadığını ona göstermemeni salık veririm. Aksi halde seni hakir görmeye başlayacaktır."

"Evet, anlıyorum... Sen de arkadaşlarını seçerken bu ilkeyi uyguluyorsun demek – *yeni* arkadaşlarını kastediyorum."

Sally bu sözüme öfkelendi:

"Başarılı iş adamı yeteneklerine sahip oldukları için arkadaşlarımla alay etmek senin için çok kolay. Eğer paraları varsa, bunu çalışmalarına borçlu onlar... Sen, onlardan daha üstün olduğuna inanıyorsun, herhalde."

"Evet Sally, mademki soruyorsun, eğer onlar benim tahmin ettiğim gibiyseler – evet, kendimi onlardan üstün görüyorum."

"İşte yine alıp başını gidiyorsun, Christopher! Bu tam sana göre bir davranış. Benim canımı sıkan da bu yanın işte: Kendini

beğenmiş ve tembelsin. Böyle iddiaların varsa eğer, bunları kanıtlayabilecek durumda olmalısın."

"Bir başkasından daha iyi olduğunu nasıl kanıtlayabilir insan? Kaldı ki, ben öyle demedim. Onlardan daha iyi olduğumu düşünüyorum, dedim – bu sadece bir zevk meselesi."

Sally yanıt vermedi. Hafifçe somurtarak bir sigara yaktı.

"Benim değiştiğimi sandığını söylüyorsun," diye sürdürdüm konuşmayı. "Doğrusunu istersen, ben de *senin* hakkında aynı şeyi düşünüyorum."

Sally şaşırmış görünmedi. "Öyle mi, Christopher? Belki de haklısın. Bilmiyorum... Belki de ikimiz de değişmedik. Belki, sadece, birbirimizi gerçekte olduğumuz gibi görüyoruz. Birçok bakımdan birbirimizden korkunç derecede farklıyız, biliyor musun?"

"Evet, bunun farkındayım."

"Ben şöyle düşünüyorum," dedi Sally. Bir yandan düşünceli düşünceli sigara içiyor, bir yandan da gözlerini pabuçlarından ayırmıyordu. "Belki birbirimizi bazı bakımlardan aştık."

"Belki de..." Gülümsedim: Sally'nin gerçekte ne demek istediği öylesine belliydi ki: "Ne olursa olsun, bu yüzden kavga etmemize gerek yok, değil mi?"

"Tabii yok, sevgilim."

Bir sessizlik oldu. Sonra, artık gitmem gerektiğini söyledim. İkimiz de çekingenlik duyuyorduk ve birbirimize karşı aşırı nazik davranmaya başlamıştık.

"Bir fincan kahve içmek istemez miydin?"

"Hayır, çok teşekkür ederim."

"Peki, çay içmez misin? Çok güzel. Bana bedava getirdiler."

"Hayır, sağol, Sally. Çok teşekkür ederim. Gerçekten gitmem gerekiyor."

"Gerçekten mi?" Sally, rahatlamış görünüyordu. "Çok gecikmeden beni ara, olur mu?"

"Aa, tabii, tabii."

Ancak evden ayrıldıktan ve çabuk çabuk yürümeye başladıktan sonradır ki ne kadar kızgın ve utanç içinde olduğumun farkına vardım. "Seni gidi küçük kahpe seni," diye düşündüm. Aslında,

onun böyle olduğunu hep biliyordum, dedim kendi kendime – ta başından beri. Hayır, bu doğru değildi: Hiç de bilmiyordum. Dürüst olmak gerekiyorsa, benden hoşlanıyor diye kendimle övünmüştüm. Yanılmışım, anlaşılan. Bu yüzden onu suçlayabilir miydim? Ama suçluyordum işte, küplere biniyordum. Şu anda hiçbir şey beni, onun temiz bir dayak yemesinden daha fazla sevindiremezdi. Gerçekten öyle aptalcasına üzülmüştüm ki, bütün bu süre içinde Sally'ye kendime özgü bir biçimde âşık olup olmadığımı merak etmeye başladım.

Ama hayır, bu aşk da değildi; ondan daha beterdi. Bu, en ucuz ve en çocuksu bir biçimde gururumun kırılmış olmasıydı. Makalem hakkında ne düşündüğü umurumda bile değildi – canım, belki biraz umurumdaydı ama çok az; edebî konularda kendimi beğenmişliğim, *onun* söyleyebileceği herhangi bir şeye beni bağışıklı kılıyordu – onun beni eleştirmesine bozulmuştum. Şu kadınların, bir erkeği paçavraya çevirmekte ne korkunç bir yetenekleri vardı! Sally'nin on iki yaşındaki bir okul çocuğunun sözcük dağarcığına ve zihniyetine sahip olduğunu, tümüyle mantık dışı bir yaratık olduğunu kendime tekrarlamam yararsızdı. Nasıl olduysa, bir sahtekâr durumuna düşürülmüştüm. Hoş, bir bakıma da sahtekâr değil miydim? Ama Sally'nin gülünç nedenleri yüzünden değil – kız öğrencilerimle yaptığım sanatsal söyleşiler ve son zamanlarda benimsediğim salon sosyalizmi yüzünden. Evet, öyleydim. Ama Sally bunu bilmiyordu. Onu kolayca etkileyebilirdim. İşin en utanç verici yanı da buydu aslında; görüşmemizin başından beri aptalca davranmıştım. Yüzüm kızarmış, ağız kavgasına tutuşmuştum; oysa inandırıcı, otoriter, babacan ve olgun olmam gerekirdi. Kurt denilen o hınzır herifle aynı düzeyde rekabet etmeye kalkışmıştım. Sally'nin istediği ve benden beklediği de buydu, zaten. Bunca ay sonra, yapılabilecek en korkunç hatayı yapmıştım; Sally'nin benim yalnız beceriksiz değil, aynı zamanda kıskanç olduğumu görmesine izin vermiştim. Evet, adice kıskanç. Kendimi tekmeleyebilirdim. Bunları düşünmek bile, utançtan tüylerimi ürpertiyordu.

Eh, olan olmuştu artık. Şimdi yegâne yapılacak şey tüm olup bitenleri unutmaktı. Ve tabii, benim artık Sally'yi bir daha görmeme olanak yoktu.

Bundan yaklaşık on gün sonra bir sabah, ufak tefek, soluk tenli, koyu renk saçlı, Amerikancayı akıcı bir dille ama hafif bir yabancı aksanıyla konuşan bir genç beni görmeye geldi. Adının George P. Sandars olduğunu söyledi. *B. Z. Am Mittag* gazetesinde benim İngilizce dersi ilanımı görmüştü.

"Ne zaman başlamak istersiniz?" diye sordum.

Ama genç adam başını aceleyle hayır anlamında salladı. Yoo, hayır, ders almaya gelmemişti. Biraz hayal kırıklığı içinde, ziyaret nedenini açıklamasını nezaketle beklemeye koyuldum. Bunu yapmak için hiçbir acelesi yokmuş gibi görünüyordu. Onun yerine, uzattığım sigarayı aldı, oturdu ve Amerika hakkında sohbet etmeye başladı. Chicago'ya hiç gitmiş miydim? Hayır mı? Peki, James L. Schraube'den söz edildiğini duymuş muydum? Duymamış mıydım? Genç adam hafifçe içini çekti. Bana karşı ve genelde bütün dünyaya karşı büyük bir sabır gösteriyormuş gibi davranıyordu. Daha önce de başka birçok kişiyle aynı deneyimi geçirmişti, herhalde. James L. Schraube, diye anlattı, Chicago'nun ileri gelen kodamanlarındandı: bir restoran zincirinin ve birkaç tane de sinemanın sahibiydi. İki büyük sayfiye evi, Michigan Gölü üzerinde bir yatı ve en aşağı dört arabası vardı. Bu arada ben masanın üzerinde parmaklarımla trampet çalmaya başlamıştım. Genç adamın yüzünde üzüntülü bir ifade belirdi. Değerli zamanımı aldığı için özür diledi; Mr. Schraube'den, salt benim ilgimi çekeceğini düşündüğü için söz ettiğini söyledi – ses tonu hafif bir sitem içeriyordu – ayrıca, Mr. Schraube, eğer onu tanımış olsaydım, arkadaşı Sandars'ın saygınlığı konusunda ona kesinlikle kefil olurdu. Ama... elimizden ne gelirdi... Şimdi bu durumda, kendisine iki yüz mark borç verebilir miydim? Bu paraya bir işe başlamak için gereksinmesi vardı; bu eşsiz bir fırsattı; yarın sabahtan önce bu parayı bulamadığı takdirde bu fırsatı hepten elinden kaçıracaktı. Üç gün içinde borcunu ödeyecekti. Bu parayı şimdi kendisine verecek olursam, bütün bu söylediklerinin doğru olduğunu kanıtlayacak evrakla birlikte bu akşam dönecekti.

Hayır mı? Eh, ne yapalım... Gereğinden fazla şaşırmış görünmüyordu. Hemen, gitmek üzere ayağa kalktı, değerli bir yir-

mi dakikasını olası bir müşteri için boşuna harcamış bir iş adamı gibi; giderayak, bu işte kaybedecek olanın kendisi değil, ben olduğumu ima etmenin de bir yolunu buldu. Kapıya vardığında bir an durdu: Acaba, hasbelkader film aktrislerinden tanıdıklarım var mıydı? Kendisi ikinci bir iş olarak bir firma hesabına, sahne ışıkları altında cildin kurumasını önlemek amacıyla icat edilen bir yüz kremini tanıtmak için seyahat ediyordu. Krem şimdiden tüm Hollywood yıldızları tarafmdan kullanılıyordu ama Avrupa'da henüz bilinmiyordu. Bunu kullanacak ve tavsiye edecek yarım düzine aktris bulabildiği takdirde onlara parasız eşantiyonlar ve yarı fiyatına sürekli malzeme sağlanacaktı.

Bir anlık bir duraksamadan sonra, ona Sally'nin adresini verdim. Bunu neden yaptığımı tam olarak bilmiyorum. Kısmen, tabii, yeniden oturup konuşmamızı sürdürmek eğilimi gösteren bu genç adamdan kurtulmak için, kısmen de belki kötülük olsun diye. Bir iki saat bu adamın gevezeliklerini dinlemek zorunda kalmak Sally'ye bir zarar vermezdi: Hırslı erkeklerden hoşlandığını söylememiş miydi? Belki bir kavanoz yüz kremi bile edinebilirdi – tabii, öyle bir krem mevcutsa. O iki yüz marka değinecek olursa, eh, o da o kadar önemli değildi. O genç adam bir bebeği bile kandıramazdı.

"Ama ne yaparsan yap," diye uyardım onu, "seni benim gönderdiğimi sakın söyleme."

Buna hemen razı oldu, hafif bir gülümsemeyle. Herhalde benim bu isteğime kendine göre bir açıklama buldu; çünkü hiç yadırgamadı. Aşağı inerken, şapkasıyla beni nezaketle selamladı. Ertesi sabaha kadar ziyaretini tümüyle unutmuştum.

Birkaç gün sonra Sally beni aradı. Tam bir dersin ortasındayken telefona çağrılmıştım, bu yüzden biraz kaba konuştum.

"Ha, sen misin, Christopher, sevgilim?"

"Evet, benim."

"Bana bak, hemen gelip beni görebilir misin?"

"Hayır."

"Yaa..." Bu net cevap anlaşılan Sally için bir şok oldu. Küçük bir sessizlikten sonra, alışılmamış bir alçakgönüllülükle: "Herhalde korkunç derecede meşgulsün, değil mi?" dedi.

"Evet, öyle."

"Peki... seni görmeye gelsem, bana çok çok kızar mısın?"

"Ne için görmek istiyorsun?"

"Sevgilim" –Sally umutsuzluk içinde çırpınıyordu– "telefonda anlatmam olanaksız... Gerçekten son derece ciddi bir şey."

"Haa, anlıyorum" –mümkün olduğu kadar tatsız söylemeye çalışarak– "Bir makale daha mı, demek istiyorsun?" dedim.

Bunu söyler söylemez, ikimiz de gülmekten kendimizi alamadık.

"Chris, sen bir domuzsun!" Sally'nin sesi telin öbür ucunda neşeyle çınlarken birden kendine geldi: "Hayır, sevgilim – bu kez, inan bana, korkunç derecede ciddi bir durum var. Yemin ederim." Durdu; sonra etkileyici bir sesle ekledi: "Ve bana yardım edebilecek tek insan sensin."

"Aman, peki, peki..." Daha şimdiden, yumuşamıştım. "Bir saat içinde gel."

"Evet sevgilim, en başmdan başlayayım, değil mi?.. Dün sabah bir adam telefon etti ve beni görüp göremeyeceğini sordu. Çok önemli bir iş konusunda görüşmek istediğini söyledi; benim adımı ve her şeyi bildiğine göre ben de: Tabii, hemen gelin, dedim... Adam geldi. Adının Rakowski –Paul Rakowski– olduğunu, Metro-Goldwyn-Mayer'in Avrupa yetkilisi olduğunu, bana bir öneride bulunmak için geldiğini anlattı. İtalyan Rivierası'nda çekilecek bir komedi filminde oynamak üzere Almanca bilen bir İngiliz aktrisi aradıklarını söyledi. Son derece inandırıcı görünüyordu; rejisörün, kameramanın, sanat yönetmeninin ve senaryo yazarının kimler olduğunu söyledi. Tabii, ben hiçbirinin adını daha önce işitmemiştim. Ama bu o kadar şaşırtıcı gelmedi bana, hatta daha gerçek göründü gözüme; çünkü çoğu insan, gazetelerde gördüğümüz adları seçmeyi yeğlerdi... Her neyse, şimdi beni gördükten sonra, bu rol için biçilmiş kaftan olduğumdan emin olduğunu ve bana bu konuda söz verebileceğini söyledi, deneme iyi sonuç verdiği takdirde, tabii... Çok heyecanlandım ve denemenin ne zaman yapılacağını sordum, o da daha bir iki gün yapılamayacağını, Ufa yöneticileriyle hazırlık çalışmaları yapması gerektiğini söyledi... Sonra Hollywood üzerine konuşmaya başladık, bana

bir sürü hikâye anlattı –bunlar sinema dergilerinden öğrendiği şeyler de olabilirdi, herhalde ama her nedense öyle olmadığından emindim– sonra bana ses efektlerini ve sinema hilelerini nasıl gerçekleştirdiklerini anlattı; gerçekten, son derece ilginçti; pek çok stüdyoya girip çıkmış olduğu kesindi... Neyse, Hollywood üzerine konuşmamız bittikten sonra, Amerika'nın diğer taraflarını, orada tanıdığı insanları, gangsterleri ve New York'u anlatmaya başladı. Oradan yeni geldiğini, tüm eşyasının hâlâ Hamburg'daki gümrükte olduğunu söyledi. Aslında, böyle hırpani kılıklı olmasını ben de garip bulmuştum; ama anlattıklarından sonra bunu çok doğal buldum... Eh –şimdi bana, hikâyenin bu bölümüne gülmeyeceğine dair söz vermelisin, Chris, yoksa mümkünü yok, anlatamayacağım– bir süre sonra bana deli gibi kur yapmaya başladı. Önce, ona işle eğlenceyi karıştırdığı için kızdım ama bir süre sonra o kadar umursamadım; oldukça çekiciydi, kur yapan bir Rus soylusu gibiydi... Sonunda beni akşam yemeğine davet etti, biz de Horcher's'e gittik; orada hayatımın en güzel yemeklerinden birini yedim (o da bir teselli işte); ancak, hesap geldiğinde, bana, "Ah hayatım, sırası gelmişken, yarına kadar bana üç yüz mark borç verebilir misin?" dedi. "Üzerimde sadece dolar var, bankada bozdurmam gerekecek." Tabii, ben de verdim: Aksi gibi de o gece üstümde epey para vardı... Sonra: "Senin film kontratını kutlamak için bir şişe şampanya getirtelim," dedi. Ben de kabul ettim; zaten bir hayli kafayı bulmuş olmalıydım ki bana geceyi birlikte geçirmeyi önerdiği zaman, peki, dedim. Augsburger-strasse'deki küçük otellerden birine gittik – adını unuttum ama yerini kolaylıkla bulabilirim... Çok boktan bir yerdi... Her neyse, o akşam neler olduğunu pek hatırlamıyorum. Ancak bu sabah erken saatte, o uyurken doğru dürüst düşünmeye başladım; ve işin içinde bir çapanoğlu olup olmadığını merak ettim... Daha önce onun iç çamaşırlarını fark etmemiştim: Bu benim için bir şok oldu. Önemli bir sinemacının ipek iç çamaşırı kullanmasını beklersin, değil mi? Oysa, onunkiler alelacayip bir nesneden yapılmıştı. Deve tüyü gibi kıllı kıllı bir şeyler. Vaktiyle Vaftizci Yahya'nın giyebileceği türden bir şey. Kravat iğnesi de Woolworth'den alınma bir teneke klipsti. Giysilerinin hırpani olması belki o kadar önemli değildi ama eskiden beri doğru dürüst olmadığı, hatta yeniyken bile bir

şeye benzemediği anlaşılıyordu... Tam yataktan kalkmaya ve ceplerine göz atmaya karar vermiştim ki uyandı. Artık iş işten geçmişti. Bunun üzerine kahvaltı ısmarladık... Benim ona deli gibi âşık olduğumu ve hiçbir şeyin farkında olmadığımı düşündüğünden mi, yoksa artık numara yapmaya üşendiğinden mi nedir, bu sabah bambaşka bir insan gibiydi – adi bir sokak serserisi. Reçeli bıçağın tersinden yaladı; tabii, çoğu çarşafın üstüne döküldü; yumurtaların içlerini korkunç sesler çıkararak emdi. Gülmekten kendimi alamadım, bu da onu çok kızdırdı... Sonra, "Bir bira içmeliyim!" diye tutturdu. Peki, tamam dedim; oda servisini ara ve iste. Doğrusunu istersen, ondan biraz korkmaya başlamıştım. Mağara adamları gibi suratını ekşitiyor ve kaşlarını çatıyordu; deli olduğuna inanmaya başladım. Bu yüzden, elimden geldiğince onu hoş tutmam gerektiğini düşündüm... Her neyse, iyi bir öneride bulunduğuma inandı herhalde, telefonu açtı ve uzun bir konuşma yaptı, sonra da müthiş öfkelendi çünkü odalara bira göndermiyorlarmış. Şimdi bütün bu süre içinde eliyle telefonu kapalı tuttuğunu ve sadece rol yaptığını anlıyorum; doğrusu çok iyi becermişti bu işi ama ben zaten olup bitenleri fark edemeyecek kadar korkmuştum. Birasını alamadığı için neredeyse beni öldüreceğini düşünüyordum... Neyse, sakinleşti. Giyinmesi, aşağı inmesi ve birasını kendisinin alması gerektiğini söyledi. Tamam, dedim... Sonra bekledim, bekledim ama geri gelmedi. Ben de sonunda zili çaldım ve hizmetçiye adamı çıkarken görüp görmediğini sordum. O da: "Aa, evet, beyefendi hesabı gördü ve yaklaşık bir saat önce otelden ayrıldı," dedi. "Sizin rahatsız edilmemenizi tembih etti." Öyle şaşırdım ki sadece "Ha, iyi, teşekkür ederim..." diyebildim. İşin komik tarafı, onun manyak olduğuna kendimi öylesine inandırmıştım ki, dolandırıcı olabileceğinden kuşkulanmaktan tümüyle vazgeçmiştim. Belki de onun istediği buydu... Her neyse, pek de manyak değilmiş aslında; çünkü çantama baktığımda tüm paramı, bir gece önce ödünç verdiğim o üç yüz marktan arta kalanla birlikte yürüttüğünü anladım... Benim bu işte asıl canımı sıkan, polise gitmekten utanacağımı sanıyor olması. Ama ben ona yanıldığını göstereceğim–"

"Bana bak, Sally, bu adamı tarif edebilir misin?"

"Aşağı yukarı senin boyunda. Solgun yüzlü, koyu renk saç-

lı. Doğuştan Amerikalı olmadığını anlayabilirsin; yabancı bir aksanla konuşuyordu."

"Chicago'da oturan Schraube adında bir adamdan söz ettiğini hatırlıyor musun?"

"Dur bakayım... Evet, tabii! Ondan çok söz etti... Ama, Chris, Allah aşkına bunu nereden biliyorsun?"

"Şöyle ki... Bak Sally, sana korkunç bir itirafta bulunacağım... Beni bağışlayabilecek misin, bilmiyorum..."

.

Aynı gün öğleden sonra Alexanderplatz'a gittik.

Görüşme, sandığımdan daha da utanç vericiydi. Hiç değilse benim için. Sally tedirginlik duysa bile zerre kadar göstermiyor, kılı bile kıpırdamıyordu. Olayın ayrıntılarını gözlüklü iki polis memuruna öylesine sıradan ve heyecansız bir tarzda anlattı ki insan, kayıp bir fino köpeği ya da otobüste unutulmuş bir şemsiye hakkında şikâyette bulunmak için geldiğini sanırdı. İki memur –her ikisinin de aile babası oldukları besbelli– önce çok şaşırmış göründüler. Kalemlerini mor mürekkep hokkasına aceleyle batırıyor, yazmaya başlamadan önce dirsekleriyle sinirli, daire biçiminde hareketler yapıyor, çok kısa ve kuru yamtlar veriyorlardı.

"Şimdi gelelim şu otele," dedi yaşlı olanı sert bir tavırla: "Oraya gitmeden önce, o tür bir otel olduğunu bilmiyor muydunuz?"

"Bristol'e gitmemizi beklemiyordunuz, herhalde, değil mi?" Sally'nin sesi son derece yumuşak ve makuldü: "Zaten bizi oraya bavulsuz almazlardı."

"Yaa, demek bavulunuz yoktu?" Polislerden genç olanı bu gerçeğin üzerine, bunun olağanüstü bir önemi varmış gibi, zafer kazanmışçasına hemen atladı. Mor mürekkepli, baskı harfleri gibi düzgün el yazısı, çizgili dosya kâğıdının üzerinde kayıp gidiyordu. Bu konudan aldığı ilhamla derinden etkilendiği için Sally'nin yanıtıyla ilgilenmedi bile:

"Bir erkek bir yerde beni akşam yemeğine davet ettiği zaman genellikle bavulumu almam."

Yaşlı olanı, bu noktayı hemen kavradı ama:

"Demek, ancak restorana vardıktan sonra bu genç adam size o otele –şey– birlikte gitmenizi önerdi, öyle mi?"

"Yemekten sonra, evet."

Yaşlı polis memuru, sandalyesinde arkaya doğru yaslanarak, alaycı baba rolünü üstlendi: "Küçükhanım, hiç tanımadığınız erkeklerin bu tür davetlerini kabul etmek âdetinde misiniz, her zaman?"

Sally tatlı tatlı gülümsedi. Masumiyet ve saflığın ta kendisiydi sanki.

"Bakın, komiserim, yabancı biri değildi ki o benim nişanlımdı."

Polislerin ikisi birden yerlerinde doğruldu. Genç olanı, önündeki boş kâğıdın üzerine mürekkep bile damlattı. Bu, Polizeiprasidium'un tertemiz dosyalarının içinde rastlanabilecek yegâne leke olacaktı belki.

Bütün aksiliğine rağmen, yaşlı olanın gözünde şimdiden bir pırıltı belirmişti.

"Frl. Bowles, dün öğleden sonra tanıştığınız bu adamla, nişanlandığınızı mı söylemek istiyorsunuz?"

"Elbette."

"Peki, bu biraz, şey, tuhaf değil mi?"

"Evet, öyle galiba." Sally, ciddi bir tavırla hak verdi. "Ama bugünlerde bir kız, bir erkeği bekletme lüksüne sahip değil. Erkek bir kez talip olur da kız onu reddederse, gidip başka bir kızı deneyebilir. Bu kadın bolluğu varken ortalıkta..."

Bu laf üzerine, yaşlı olan polis memuru, kendini tutamadı; sandalyesini arkaya iterek kahkahayı bastı. Gülmekten konuşamıyordu. Genç olanı daha edepliydi; kocaman bir mendil çıkararak burnunu siliyormuş gibi yaptı. Ama burun silme bir çeşit aksırığa, sonra kahkahaya dönüştü. Sonra da Sally'yi ciddiye alma çabasından tümüyle vazgeçti. Görüşmenin bundan sonrası, bir operakomik ciddiyetsizliği içinde geçti. Polisler yiğitlik gösterilerine giriştiler. Yaşlı olanı özellikle cüretkâr olmaya başladı; sanırım ikisi de benim orada bulunmamdan pek hoşlanmıyorlar, Sally ile baş başa kalmayı yeğliyorlardı.

Ayrılırken elini okşayarak,

"Siz hiç üzülmeyin, Frl. Bowles," dediler, "Berlin'in altını üstüne getirsek de onu sizin için bulacağız!"

Polis merkezinden uzaklaşır uzaklaşmaz, "Vay canına," dedim hayranlıkla, "onları idare etmesini iyi biliyorsun, doğrusu!"

Sally dalgın dalgın gülümsedi: Kendinden memnundu: "Ne demek istiyorsun, sevgilim?"

"Ne demek istediğimi biliyorsun – onları böyle güldürmek, onlara nişanlın olduğunu söylemek, doğrusu dâhiyane bir fikirdi!"

Ama Sally gülmedi. Onun yerine biraz yüzü kızardı, gözlerini pabuçlarına dikti. Komik ve çocuksu bir suçluluk ifadesi belirdi yüzünde.

"Biliyor musun Chris, anlattıklarım aslında gerçek–"

"Gerçek mi?"

"Evet, sevgilim." Şimdi, ilk kez, Sally gerçekten utanıyordu: Çok hızlı konuşmaya başladı: "Bu sabah sana söyleyemedim, doğrusu, bütün bu olup bitenlerden sonra, sözcüklerle anlatılamayacak kadar saçma gelecekti sana... Biz restorandayken bana evlenme teklif etti, ben de evet dedim... Bak, şöyle düşündüm: Bu adam film işinde olduğuna göre, böyle çabuk anlaşmalara alışıktır; ne de olsa, Hollywood'da bunlar olağan işler... Eh, Amerikalı olduğuna göre de kolayca boşanabiliriz, istediğimiz zaman, dedim kendi kendime... Kariyerim için de iyi bir şey olurdu bu –yani adam gerçekten sinemacı olsaydı, demek istiyorum– öyle değil mi?.. Mümkün olsaydı bugün evlenecektik... Şimdi bunu düşünmek bile insana komik geliyor–"

"Ama Sally!" Olduğum yerde durdum. Ağzım açık kalmıştı. Gülmekten kendimi alamadım: "Hey, Allahım... Biliyor musun, sen hayatımda rastladığım en olağandışı yaratıksın!"

Sally kıkır kıkır güldü; bilmeden büyüklerini eğlendirmeyi başarmış yaramaz bir çocuk gibi:

"Sana her zaman biraz uçuk olduğumu söylerdim, değil mi? Şimdi inanmışsındır herhalde–"

Polisten bir haber alıncaya kadar bir hafta geçti. Sonra, bir sabah iki sivil polis beni görmeye geldi. Verdiğimiz tarife uygun bir genç izlemeye alınmıştı. Polis adresini biliyor ama tutuklamadan önce benden kimliğini saptamamı istiyordu. Hemen onlarla birlikte Kleiststrasse'deki bir büfeye gitmem müm-

kün müydü? Hemen her gün, bu saatlerde orada bulunuyordu. Gürültü patırtı çıkmadan, kalabalığın içinde onu polislere gösterebilirdim.

Bu öneriden pek hoşlanmadım ama başka çıkar yol yoktu. Oraya vardığımızda, büfe , öğle vakti olduğundan kalabalıktı. Genci hemen fark ettim: tezgâhın önünde, fincan elinde, semaverin başında bekliyordu. Böyle yalnız ve her şeyden habersiz görünümü içime dokundu: daha da kılıksız ve çok daha genç –neredeyse çocuk gibi– duruyordu. Az kalsın, "Burada yok," diyecektim. Ama neye yarardı? Onu nasıl olsa yakalayacaklardı. "Evet, bu o," dedim sivil polislere. "İşte orada." Başlarını salladılar. Ben arkamı döndüm ve hızla sokakta yürümeye başladım. Kendimi suçlu hissediyor, bir daha asla polise yardım etmem, diyordum içimden.

Birkaç gün sonra, Sally öykünün sonunu anlatmak için bana geldi: "Onu görmem gerekiyordu, tabii... Kendimi bir canavar gibi hissettim; öyle perişan haldeydi ki. Bana bütün söylediği şu oldu: 'Seni arkadaşım sanmıştım. Ona, para sende kalsın, diyecektim ama hepsini harcamış zaten... Polis, onun gerçekten Amerika'ya gittiğini ama Amerikalı olmadığını söyledi; Polonyalıymış... Dava açılmayacakmış, bu da bir teselli benim için. Doktor muayene etmiş, kendisini bir ıslahhaneye göndereceklermiş. Umarım ona iyi muamele ederler..."

"Demek ki gerçekten akıl hastası?"

"Öyle sanıyorum. Hafif tertip..." Sally gülümsedi. " Benim için pek övünülecek bir şey değil, öyle değil mi? Haa, Chris, onun kaç yaşında olduğunu biliyor musun? Dünyada tahmin edemezsin!"

"Aşağı yukarı yirmi diyebilirim."

"On altı!"

"Saçma!"

"Evet, inan bana... Dava açılsaydı çocuk mahkemesinde bakılacaktı!"

İkimiz de güldük. "Sally," dedim, "senin sevdiğim yanın ne, biliyor musun? Bu kadar kolayca kandırılabilmen. Hiç kandırılamayan insanlar öylesine can sıkıcı ve ruhsuz oluyorlar ki!"

"Beni hâlâ seviyor musun, Chris, sevgilim?"

"Evet, Sally. Seni hâlâ seviyorum."

"Bana kızgın olmandan korkuyordum – şu geçen günden dolayı."

"Evet, kızgındım, hem de çok."

"Ama şimdi değilsin, öyle değil mi?"

"Hayır... Sanmıyorum."

"Özür dilemem ya da açıklamaya çalışmam filan, bir işe yaramayacak... Bazen böyle oluyorum işte... Beni anladığını sanıyorum, değil mi Chris?"

"Evet," dedim. "Sanırım anlıyorum."

Onu bir daha görmedim. Yaklaşık iki hafta sonra, tam onu aramam gerektiğini düşündüğüm bir sırada, Paris'ten bir kart aldım: "Buraya dün gece geldim. Yarın doğru dürüst yazarım. Kucak dolusu sevgiler." Arkadan mektup gelmedi. Bundan bir ay sonra Roma'dan bir kart daha aldım. Adres yoktu: "Bir iki güne kadar yazarım," diyordu. Bu altı yıl önceydi.

Şimdi ben ona yazıyorum.

Sally, bunu okuduğun zaman –eğer bir gün okuyacak olursan– lütfen bunu bir takdirname – sana ve dostluğumuza verebileceğim en yürekten takdirname olarak kabul et.

Ve bana bir kart daha yolla.

Reugen Adası'nda
(1931 Yazı)

Erken uyanıyorum ve pijamayla gidip dışarıda, verandada oturuyorum. Orman, tarlaların üzerine uzun gölgeler saçıyor. Kuşlar birdenbire garip ve esrarlı sesler çıkararak, çalar saat gibi şiddetle ötmeye başlıyorlar. Huş ağaçları köyün oluklu, kumlu toprak yolu üzerine tüm haşmetiyle eğiliyor. Yumuşak bir bulut kümesi gölün çevresindeki ağaç dizisinin üzerinden yavaşça yükseliyor. Bisikletli bir adam patikanın kıyısındaki ot yığınında otlayan atını seyrediyor; atının nalını kazığa bağlı ipten kurtarmaya çalışıyor; atı iki eliyle itiyor ama at yerinden kıpırdamıyor. Bir şala sarınmış yaşlı bir kadın, yanında küçük bir erkek çocukla geliyor. Küçüğün üzerinde koyu renk bir bahriyeli giysisi var; yüzü çok solgun, boynu sargılar içinde. Biraz sonra dönüyorlar. Bisikletli bir adam geçiyor ve atın sahibine bağırarak bir şeyler söylüyor. Sesi sabah sessizliğinde gayet berrak çınlıyor ama sözleri yine de anlaşılmıyor. Bir horoz ötüyor. Geçen bisikletin gıcırtısı işitiliyor. Bahçedeki çardağın içindeki beyaz masanın ve sandalyelerin üzerindeki çiy taneleri, yüklü leylak ağacından süzülen damlalara karışıyor. Bir başka horoz ötüyor. Daha yüksek sesle ve daha yakından. Denizin sesini ya da çok uzaklardan gelen çan seslerini duyar gibiyim.

Köy sol yandaki ormanın içine gizlenmiş. Sayfiye tarzındapansiyon evlerinden oluşuyor çoğunlukla. Mağribi taklidi, eski Bavyera, Tac Mahal ve oymalı beyaz balkonlu rokoko bebek evi stilinde evler. Deniz ormanın arkasında. Köyün içinden geçme-

den, sizi kestirmeden kumlu kayalıkların kıyısına çıkaran zikzak bir patikayı izleyerek denize ulaşabilirsiniz. Kumsal aşağıda, sığ ve ılık Baltık Denizi ise neredeyse ayağınızın dibinde kalıyor. Koyun bu ucu çok tenha; resmî plaj burnun öbür ucunda. Baabe'deki Strand Restaurant'ın beyaz soğan biçimindeki kubbeleri bir kilometre uzakta, puslu sıcak hava dalgasının ardında titreşiyor.

Ormanda tavşanlar, engerek yılanları ve geyikler var. Dün sabah Borzoi türü bir köpek tarafından kovalanan bir karaca gördüm. Tarladan geçtiler, sonra ormana daldılar. Köpek karacayı yakalayamadı, oysa uzun ve zarif atlayışlarla hareket eden köpek, vahşi ve sert silkinişler ve kasılmalarla dörtnala koşan karacadan daha hızlı koşuyor gibi görünüyordu.

Bu evde benden başka iki kişi daha kalıyor. Biri İngiliz, adı Peter Wilkinson, aşağı yukarı benim yaşımda. Diğeri, Berlin'in işçi sınıfından, Otto Nowak adında bir Alman. On altı ya da on yedi yaşında.

Peter'la ben –ona şimdiden Peter diyorum–, ilk gece epeyce kafayı bulduk ve çabucak arkadaş olduk. Kendisi zayıf, esmer ve sinirli bir tip. Kemik çerçeveli gözlük takıyor. Heyecanladığı zaman, ellerini dizlerinin arasına sokup sıkıştırıyor, şakaklarında kalın damarlar beliriyor. Bastırılmış, sinirli bir gülme kriziyle her tarafı tir tir titriyor. Otto, bu gibi hallerde öfkelenip bağırıyor: *"Mensch, reg' Dich bloss nicht so auf!"**

Otto'nun yüzü olgun bir şeftali gibi. Saçı sarı ve gür, kaşlarının neredeyse iki-üç parmak üstünden başlıyor. Küçük, pırıl pırıl, muzip bakışlı gözleri var. İnsanın tüm kuşkularını gideren kocaman gülüşü gerçek olamayacak kadar masum. Güldüğü zaman, şeftali çiçeği rengindeki yanaklarında iki kocaman gamze beliriyor. Şu sıralarda, büyük bir çabayla bana yaranmaya çalışıyor, beni övüyor, yaltaklanıyor, esprilerime gülüyor, bu arada bana kurnazca ve anlayışla göz kırpmak için hiçbir fırsatı kaçırmıyor. Peter'la olan ilişkisinde, bana potansiyel bir müttefik gözüyle baktığını sanıyorum.

Bu sabah hep birlikte denize girdik. Peter'la Otto kumdan kocaman bir kale yapıyorlar. Yattığım yerden, Peter'ın göz ka-

* Be adam, kendini böyle kaptırmasana! (ç. n.)

maştırıcı güneşin altında, çılgınca bir zevkle çalışmasını seyrediyordum. Silahlı bir gardiyanın gözetimi altındaki bir kürek mahkûmu gibi, elindeki oyuncak küreğiyle hızla kumları kazıyordu. Uzun ve sıcak saatler süresince bir dakika bile durmadı. Otto'yla birlikte yüzdüler, kazdılar, güreştiler, yarıştılar ya da lastik bir topla futbol oynadılar; kumsalın bir başından öbür başına kadar durmadan gidip geldiler. Peter sıska ama kasları iyi gelişmiş. Otto'yla oynadığı oyunlarda müthiş irade gücü sayesinde ona karşı direnebiliyor. Peter'ın irade gücü, Otto'nun fiziki gücüne karşı savaşıyor. Otto salt vücut, Peter da salt kafa. Otto çaba göstermeden akıcı hareketler yapıyor; jestlerinde acımasız, güzel bir hayvanın vahşi, bilinçsiz zarafeti var. Peter gergin ve hantal vücudunu acımasız iradesiyle kamçılayarak kendini oradan oraya atıyor.

Otto son derece kendini beğenmiş biri. Peter ona göğüs kaslarını geliştiren bir kondisyon aleti almış, Otto da günün her saatinde bununla ciddiyetle egzersiz yapıyor. Öğle yemeğinden sonra Peter'ı bulmak için yatak odalarına girdiğimde, Otto'yu tek başına, aynanın önünde, Laocoön* gibi, jimnastik aletiyle boğuşur buldum. "Bak, Christoph!" dedi, soluk soluğa. "Görüyor musun, yapabiliyorum. Beş telin tamamıyla yapabiliyorum!" Otto'nun, omuzları ve göğsü, o yaştaki bir genç için süper – ama vücudu nedense biraz komik. Gövdesinin gelişkin üst bölümü çocuksu, gülünç butlarına ve gelişmemiş, ince bacaklarına doğru biraz fazla ani biçimde inceliyor. Kondisyon aletiyle verdiği günlük mücadele ise gövdesinin üst bölümünü giderek daha genişletiyor.

Bu akşam güneş çarpması yüzünden başı ağrıyan Otto erkenden yattı. Peter'la ben yalnız başımıza köye doğru yürüdük. Bavyera kafesinde, orkestranın cehennemî gürültüleri arasında Peter, kulağıma avaz avaz bağırarak yaşam öyküsünü anlattı.

Peter dört kişilik bir ailenin en genç üyesi. Evli iki kız kardeşi var. Bir tanesi kırsal bölgede oturuyor ve avlanarak vakit geçiriyormuş. Diğeri, gazetelerin "popüler sosyete yıldızı" diye adlandırdıkları türden. Peter'ın ağabeyi bilim adamı ve kâşif.

* Yunan ve Roma mitolojilerinde, yılanlarla boğuşan bir kahraman. (ç. n.)

Kongo'ya, Yeni Hebrid Adaları'na, Büyük Mercan Kayalıkları'na yapılan seferlere katılmış. Satranç oynuyor, altmış yaşında bir adam tavrıyla konuşuyor. Peter'a göre yaşamında bir kez bile cinsel ilişkide bulunmamış. Şimdilerde Peter'ın aile bireylerinden temas kurduğu yegâne insan avcı kız kardeşi ama onunla da çok seyrek görüşüyor çünkü Peter, bacanağından nefret ediyor.

Peter'ın bünyesi çocukluğunda çok nazikmiş. Hazırlık okuluna gitmemiş ama on üç yaşma geldiğinde babası onu bir özel okula göndermiş. Annesiyle babası bu konuda tartışmışlar ve bu tartışma, Peter annesinin teşvikiyle bir kalp hastalığına yakalanıncaya dek sürmüş; ikinci sömestir sonunda onu okuldan almak zorunda kalmışlar. Bir kez anne baskısından kurtulunca, kendisini böyle nazlı büyüten, ödlek bir muhallebi çocuğu haline getiren annesinden nefret etmiş. Annesi de Peter'ın kendisini bağışlayamayacağını anlamış ve çocuklarının içinde yegâne sevdiği Peter olduğundan, bir süre sonra kendisi de hastalanıp çok geçmeden ölmüş.

Peter'ı yeniden okula göndermek için artık çok geçmiş. Mr. Wilkinson da özel bir öğretmen tutmuş. Öğretmen, muhafazakâr bir Anglikan ve papaz olmayı amaçlayan bir gençmiş. Kışın soğuk suyla duş alırmış. Kıvır kıvır saçları, Yunanlarınkini andıran bir çenesi varmış. Mr. Wilkinson daha ilk gününden ondan hoşlanmamış, Peter'ın ağabeyi de alaycı sözler söylemiş, Peter bunun üzerine hırsla öğretmenin safına geçmiş. İkisi Göller Bölgesi'nde uzun yürüyüşlere çıkıyor, Kutsal Ayinler'in anlamını haşin bir kırsal manzara eşliğinde tartışıyorlarmış. Bu tür konuşmalar onları ister istemez bir duygusal karmaşaya sürüklemiş ve bu karmaşa bir akşamüstü, bir ambarda şiddetli bir kavgayla sonuçlanmış. Ertesi sabah öğretmen, arkasında on sayfalık bir mektup bırakarak oradan ayrılmış. Peter intihar etmeyi düşünmüş. Sonradan duyduğuna göre, öğretmen bıyık bırakmış ve Avustralya'ya göç etmiş. Peter da başka bir öğretmen bulmuş, sonunda da Oxford'a gitmiş.

Babasının işinden ve ağabeyinin biliminden nefret ettiğinden müziği ve edebiyatı dinsel bir kült haline getirmiş; ilk yıl, Oxford'dan çok hoşlanmış. Çay partilerine gidiyor ve konuşmalar yapmaya cesaret ediyormuş. İnsanların dinliyor görünmesi

onu hem sevindiriyor hem de şaşırtıyormuş. Ancak bunu sık sık tekrarladıktan sonra, dinleyicilerindeki tedirginlik havasının farkına varmış. "Her nedense," diyordu Peter, "hep yanlış bir telden çalıyordum."

Bu arada, Wilkinson ailesi, dört banyosu, üç arabayı içine alan garajıyla, her zaman gereğinden fazla yiyecek bulunan Mayfair'deki büyük aile evinde, yavaş yavaş çürüyen bir eşya gibi giderek parçalanıyormuş. Mr. Wilkinson, hasta böbrekleri, viskisi ve "insanları kullanma" konusundaki bilgisiyle öfkeli, şaşkın ve biraz da acıklı bir durumdaymış. Çocukları yanından geçerken yaşlı ve hırçın bir köpek gibi onlara hırlıyormuş. Yemeklerde kimse konuşmuyormuş. Gözlerini birbirlerinden kaçırıyor, sonra yakın arkadaşlarına nefret ve alay dolu mektuplar yazmak için yukarı çıkmakta acele ediyorlarmış. Sadece Peter'ın yazacak kimsesi yokmuş. Zevksiz, pahalı yatak odasına kapanıp okuyor, okuyormuş.

Oxford'da da durum aynıymış. Peter artık çay partilerine gitmiyor, bütün gün çalışıyormuş. Tam sınavlardan önce bir sinir krizi geçirmiş. Doktor ona tebdili mekân ve başka uğraşlar önermiş. Peter'm babası, Devonshire'de altı ay çiftçilik oyunu oynamasına izin vermiş, sonra işten söz etmeye başlamış. Mr Wilkinson, diğer çocuklarmdan hiçbirini ailenin gelir kaynaklarına nezaketen de olsa en ufak bir ilgi göstermeye ikna edememiş. Hepsi kendi değişik dünyalarında yaşıyor, yanlarına yanaşılmıyormuş. Kızlarından biri lordlar sınıfından biriyle evlenmek üzereymiş, diğeri de Galler Prensi'yle birlikte sık sık ava çıkıyormuş. Büyük oğlu, Royal Geographical Society için incelemeler yapıyormuş. Sadece Peter'ın, varlığını haklı çıkaracak bir işi yokmuş. Diğer çocuklar bencil davranıyorlar ama ne istediklerini biliyorlarmış. Peter da bencil davranıyor ama ne istediğini bilmiyormuş.

Bu kritik dönemde, Peter'ın dayısı aniden ölmüş. Kanada'da yaşayan bu dayı, Peter'ı çocukken bir kez görmüş ve ondan hoşlanmış. Bu yüzden, tüm parasını ona bırakmış. Gerçi çok değilmiş ama Peter'ın rahat yaşamasını sağlamaya yeterliymiş.

Peter, Paris'e gitmiş ve müzik öğrenimine başlamış. Hocası ona ancak iyi bir ikinci sınıf amatör olabileceğini söylemiş ama bu, onu yıldıracak yerde daha da çok çalışmasını sağlamış. Salt

düşünmekten kaçmak için çalışıyormuş. Derken, birincisi kadar ciddi olmayan bir sinir krizi daha geçirmiş. Bu aşamada yakında çıldıracağı inancına kapılmış. Londra'ya gelmiş. Evde babasından başka kimse yokmuş. Daha ilk akşamdan şiddetli bir kavgaya tutuşmuş, ondan sonra hemen hemen hiç konuşmamışlar. Bir hafta sessizlikten ve mükellef yemeklerden sonra Peter, hafiften bir cinayet işleme eğilimine girmiş. Kahvaltı süresince, gözlerini babasının boğazındaki bir sivilceden ayıramıyor, ekmek bıçağını ellemekten kendini alamıyormuş. Birden, yüzünün sol tarafı seğirmeye başlamış. Seğirme geçmiyormuş bir türlü, sonunda yanağını eliyle kapatmak zorunda kalmış. Babasının bunu fark ettiğinden ve inadına bir şey söylemediğinden eminmiş, aslında ona kasıtlı olarak işkence ediyormuş. Sonunda Peter artık dayanamamış; yerinden fırlayıp odadan ve evden dışarı atmış kendini, bahçede ıslak çimenlerin üzerine yüzüstü uzanmış. Orada öylece yatıyor, kıpırdamaya korkuyormuş. Bir çeyrek saat sonra seğirme durmuş.

O akşam Peter, Regent Street boyunca yürümüş ve bir orospuyla ahbaplık kurmuş. Birlikte kızın odasına gidip saatlerce konuşmuşlar. Ona evdeki bütün yaşamını anlatmış, eline on sterlin tutuşturmuş ve onu bir kez bile öpmeden ayrılmış. Ertesi sabah sol baldırında esrarengiz bir kızıllık belirmiş. Doktor kökenini bir türlü belirleyememiş ama bir merhem vermiş. Kızıllık hafiflemiş ama geçen aya kadar tümüyle ortadan kaybolmamış. Regent Street olayından biraz sonra, bu kez de Peter'ın sol gözünde bir sıkıntı baş göstermiş.

Bir süreden beri bir psikanaliste gitme düşüncesiyle oyalanıyormuş; sonunda uyuşuk, sevimsiz bir sesi ve salapurya gibi ayakları olan geleneksel bir Freudcu'da karar kılmış. Peter daha ilk gününden bu adamdan hoşlanmamış ve bunu kendisine de söylemiş. Psikanalist kâğıt üzerine notlar almış ama hiç de gocunmamış. Peter sonradan adamın Çin sanatından başka hiçbir şeyle ilgilenmediğini keşfetmiş. Haftada üç kez buluşuyorlarmış ve psikanalist her ziyaret için iki guinea* alıyormuş.

Altı ay sonra Peter psikanalisti bırakıp bir psikiyatra, Finlandiyalı bir kadına gitmeye başlamış. Bu beyaz saçlı, canlı ve ko-

* Guinea: 21 şilin, yani 1 sterlin ve 1 şilin değerinde eski İngiliz para birimi. (ç. n.)

nuşkan kadınla rahatça konuşabiliyormuş. Ona gücünün yettiği kadar bütün yaptıklarını, söylediklerini, düşündüklerini ya da hayal ettiklerini anlatmış. Kimi zaman, cesareti kırıldığında, ona gerçek dışı öykülerden ya da oradan buradan derlediği klinik vakalardan sanki kendi başından geçmiş gibi söz etmiş. Sonradan yalanlarını itiraf ediyor, birlikte onu bu yalanları söylemeye iten nedenleri tartışıyor ve hepsinin de çok ilginç olduğu konusunda anlaşıyorlarmış. Bazı önemli geceler Peter acayip bir rüya görüyor, bu da birkaç hafta boyunca onlara konuşma malzemesi sağlıyormuş. Bu analiz yaklaşık iki yıl sürmüş ve hiçbir zaman tamamlanmamış.

Bu yıl Peter, Finlandiyalı kadından sıkılmıştı artık. Berlin'de iyi bir psikiyatr olduğunu duymuştu. Eh, niye olmasın? Her halü kârda bu bir değişiklik olacaktı. Ekonomik açıdan da kârlıydı. Berlinli adamın vizitesi sadece on beş marktı.

"Hâlâ ona mı gidiyorsun?" diye sordum.

"Hayır..." Peter gülümsedi. "Şey, bunu karşılayacak param yok." Geçen ay, Berlin'e geldiğinden bir iki gün sonra, Peter, Wannsee Gölü'ne yüzmeye gitmiş. Su hâlâ oldukça soğukmuş, etrafta da fazla insan yokmuş. Peter'ın gözü, kumların üstünde tek başına takla atan bir gence ilişmiş. Daha sonra çocuk gelip kendisinden kibrit istemiş. Konuşmaya dalmışlar. Bu genç Otto Nowak'mış.

"Psikiyatrdan söz ettiğimde, Otto dehşet içinde kaldı. 'Ne!' dedi. 'Sırf onunla konuşabilmek için günde on beş mark mı ödüyorsun? Sen bana on mark ver, ben seninle bütün gün konuşayım, hatta bütün gece!'" Peter sarsıla sarsıla gülmeye başladı. Yüzü pençe pençe kızarıyor, ellerini ovuşturuyordu.

İşin garip yanı, Otto psikiyatrın yerini almayı önermekle büsbütün akılsız davranmış olmuyordu. Hayvansı yanı güçlü olan kimselerde olduğu gibi, onun da hatırı sayılır, içgüdüsel tedavi yetenekleri vardı – onları kullanmak istediği zaman, tabii. Böyle zamanlarda, Peter'ı tedavi etme yöntemi çok isabetli. Peter, kamburu çıkmış, masada oturuyor, aşağı doğru kıvrılan ağız çizgileri çocukluk zamanından kalma korkuları yansıtıyor; hedefinden saptırılmış, pahalı okullarda okuyanlara özgü, tipik patolojik bir

görünüm. Derken Otto içeri giriyor, sırıtıyor, gamzelerini gösteriyor, bir sandalye deviriyor, Peter'in sırtına vuruyor, ellerini ovuşturuyor ve aptalca sesleniyor: "Ja, ja... so ist die Sache!"* Ve bir an içinde Peter değişiveriyor. Rahatlıyor, normal bir şekilde oturuyor; ağzındaki gerginlik kayboluyor, gözlerindeki avlanan hayvan ifadesi yok oluyor. Bu büyü devam ettiği sürece, herhangi bir insan görünümünde.

Peter'ın bana anlattığına göre, Otto'ya rastlamadan önce mikrop bulaşmasmdan öyle korkarmış ki bir kediyi elledikten sonra ellerini hemen asit fenikle yıkarmış. Bugünlerde ise, çoğu zaman Otto ile aynı bardaktan su içiyor, onun süngerini kullanıyor ve aynı tabağı paylaşmakta bir sakınca görmüyor.

Göl üzerindeki kaplıca ve kafede dans başladı. İlk danslı gecenin ilanlarını iki gün önce, köyün ana yolu boyunca yaptığımız akşam yürüyüşümüz sırasında gördük. Otto'nun postere özlemle baktığını ve Peter'ın da bunu gördüğünü fark ettim. Ama ikisi de yorum yapmadı.

Dün hava soğuk ve yağışlıydı. Otto bir kayık kiralamamızı ve gölde balık tutmamızı önerdi: Peter bu öneriyi beğendi ve hemen kabul etti. Ama bir çeyrek saat boyunca çiseleyen yağmurun altında balık çıkmasını bekledikten sonra öfkelenmeye başladı. Kıyıya doğru yol alırken Otto kürekleri suyun yüzüne çarpmaya başladı, önceleri doğru dürüst kürek çekmesini bilmediğinden, sonra sırf Peter'ı kızdırmak için. Peter çok kızdı, Otto'ya küfretti, o da suratını astı.

Akşam yemeğinden sonra Otto kaplıcaya dans etmeye gideceğini bildirdi. Peter bunu hiç ses çıkarmadan dinledi; uğursuz bir sessizlik içinde ağzının kenarları aşağı doğru kıvrılmaya başladı. Otto ise, onun hoşnutsuzluğunun farkına varmayarak ya da kasten umursamayarak, konuyu kapanmış saydı.

O çıktıktan sonra, Peter'la ben, camlara vuran yağmurun sesini dinleyerek benim soğuk odamda oturduk.

"Bunun yürümeyeceğini biliyordum zaten," dedi Peter sıkıntılı bir tavırla. "Bu başlangıç. Bak, göreceksin."

"Saçmalama, Peter. Neyin başlangıcı? Otto'nun ara sıra dans etmek istemesi normal. Bu kadar sahip çıkmamalısın ona."

* Evet, evet... İşte böyle. (ç. n.)

"Ah, biliyorum, biliyorum. Her zamanki gibi, son derece mantıksız davranıyorum... Ama yine de bunun başlangıç olduğuna inanıyorum..."

Hiç beklemediğim halde bu olay beni haklı çıkardı. Otto, kaplıcadan saat ondan önce döndü. Hayal kırıklığına uğramıştı. Çok az insan varmış, orkestra da kötüymüş.

Baygın bir gülüşle bana bakarak, "Bir daha hiç gitmeyeceğim," dedi. "Bundan sonra, her akşam seninle ve Christoph'la birlikte olacağım. Üçümüz birlikte çok daha eğlenceli vakit geçiriyoruz, öyle değil mi?"

Dün sabah, plajda kumdan kalemizin içinde uzanmış yatarken, ufak tefek, sarı saçlı, sansar gözlü, küçük bıyıklı bir adam yanımıza geldi ve onunla birlikte bir oyuna katılmamızı istedi. Yabancılara aşırı coşku gösteren Otto hemen kabul etti. Bu durumda, Peter'la ben ya kabalık edecek ya da ona katılmak zorunda kalacaktık.

Küçük adam, kendisini bir Berlin hastanesinden bir cerrah olarak takdim ettikten sonra, derhal duruma el koydu; bizi duracağımız yerlere yerleştirdi. Bu konuda çok kararlıydı – atış mesafesinin çok uzun olmaması için biraz daha yakma gelmeye yeltendiğimde, beni hemen arkaya gönderiyordu. Peter ise, tümüyle yanlış atışlar yapıyordu, anlaşılan. Küçük doktor, bunu kanıtlamak için oyunu durdurdu. Peter önce eğleniyordu ama sonra sinirlendi, kaba davranmaya başladı ama doktor umursamadı bile: "Çok tutuk duruyorsun," diye açıkladı. "Bu doğru değil. Bir daha dene, ben elimi omzunda tutup senin gerçekten rahatlayıp rahatlamadığını denetleyeceğim... Hayır. Gene yapamıyorsun!"

Adam bayağı sevinçliydi. Sanki Peter'ın bu başarısızlığı, onun eğitim yönteminin zaferini kanıtlamıştı. Otto ile göz göze geldiler. Otto, anlayışla gülümsedi.

Doktorla karşılaşmamız, Peter'ın sonradan bütün gün huysuzluk etmesine neden oldu. Ona muziplik olsun diye, Otto doktordan pek hoşlanmış gibi göründü: "İşte bu herif gibi bir arkadaşım olmasını isterdim," dedi, nispet yapar gibi. "Gerçek bir sporcu! Sen spor yapmalısın, Peter! O zaman onunki gibi bir vücudun olur!"

Peter başka bir ruh hali içinde olsaydı, bu sözler onu güldürürdü. Oysa, çok öfkelendi: "Bu kadar hoşlandıysan, onunla çekip git bari!"

Otto, muzip muzip güldü. "Bana öyle bir öneride bulunmadı – henüz!" dedi.

Dün akşam, Otto kaplıcaya dans etmeye gitti ve geç saate kadar dönmedi.

Şimdi köy yavaş yavaş yazlıkçılarla doluyor. İskelenin yanındaki bayraklarla donatılmış plaj, giderek bir ortaçağ askerî kamp yerini andırmaya başlıyor. Her ailenin kendine ait, başlıklı, cesametli birer hasır koltuğu var ve her koltuk küçük bir bayrakla donatılmış. Hamburg, Hanover, Dresden, Rostock ve Berlin gibi Alman kentlerinin bayraklarının yanı sıra Milliyetçilerin, Cumhuriyetçilerin ve Nazilerin bayrakları da göze çarpıyor. Her koltuğun çevresine bir siper kazılmış; bu siperlerin üzerinde, koltuk sahiplerinin kozalaklarla yazdıkları ibareler var: *Waldesruh, Familie Walter, Stahlhelm, Heil Hitler!* gibi. Kalelerin birçoğu Nazilerin gamalı haçıyla süslenmiş. Geçen sabah beş yaşlarında, çırılçıplak bir çocuk gördüm, omzunda gamalı haç bayrağı, kendi başına, *"Deutschland über alles"*i* yüksek sesle söyleyerek, koşar adım gidiyordu.

Küçük doktor bu atmosferden büyük keyif alıyor. Hemen her sabah misyonerlik görevini yerine getirmek için kalemizde bizi ziyaret ediyor. "Aslında öbür plaja gelmelisiniz," diyor bize. "Orası çok daha eğlenceli. Sizi güzel kızlarla tanıştırırım. Oradaki gençler muhteşem! Ben doktor olarak onları değerlendirmesini iyi bilirim. Geçen gün karşıda Hiddensee'ye gitmiştim. Orada Yahudi'den geçilmiyor! Buraya dönüp gerçek Nordik tipleri görmek büyük zevk, doğrusu!"

"Hadi, öbür plaja gidelim," dedi Otto ısrarla, "Burası çok can sıkıcı. Neredeyse bomboş."

Peter öfkeli bir alaycılıkla, "Sen istiyorsan git," dedi. "Korkarım, benim orada yerim yok; benim büyükannem yarı İspanyol'du."

Ama küçük doktor bizi rahat bırakmıyor. Muhalefetimiz ve

* "Almanya her şeyin üstünde." Alman milli marşının ilk dizesi. (ç. n.)

az çok açıkça belirttiğimiz hoşnutsuzluk, onu aslında cezbediyor. Otto ihanet ederek bizi sürekli onun eline düşürüyor. Bir gün doktor coşkuyla Hitler'den söz ederken Otto, "Christoph'a bunları anlatmanızın bir yararı yok, Herr Doktor; o komünist!" dedi.

Bu sözler, doktora çok keyif verdi. Sansar gözlerinde bir zafer pırıltısı belirdi. Ellerini sevecenlikle omuzuma koydu.

"Ama siz komünist *olamazsınız!* Olmanız *mümkün* değil!"

"Neden olamazmışım?" diye sordum, soğuk bir tavırla ondan uzaklaşarak. Bana elini sürmesinden nefret ediyorum.

"Çünkü komünizm diye bir şey yok. Bu bir halüsinasyondan ibaret. Bir akıl hastalığı. İnsanlar komünist olduklarını sadece hayal ediyorlar. Aslında değiller."

"Öyleyse, nedir onlar?"

Ama doktor dinlemiyordu bile. Sansar gözleri ve muzaffer gülüşüyle bana baktı:

"Beş yıl önce ben de sizin gibi düşünüyordum. Ama klinikteki çalışmalarım sayesinde komünizmin sadece bir halüsinasyon olduğu kanısına vardım. İnsanlarm, disipline ve kendi kendini denetlemeye gereksinimi var. Bunları size bir doktor olarak söylüyorum. Kendi deneyimlerimden biliyorum."

Bu sabah, hep birlikte benim odamdaydık. Yüzmeye gitmek için hazırlanıyorduk. Hava elektrikliydi çünkü Peter'le Otto kahvaltıdan önce kendi yatak odalarında başlattıkları nedeni belirsiz bir kavgayı hâlâ sürdürüyorlardı. Ben bir kitabın sayfalarını çeviriyor, onlarla fazla ilgilenmiyordum. Birden Peter, Otto'nun her iki yanağına şiddetli birer tokat attı. Bunun üzerine hemen kapıştılar; odanın içinde dört dönüyor, sandalyeleri deviriyorlardı. Ben onların önünden çekilmeye çalışarak onları izliyordum. Komik ama aynı zamanda sevimsiz bir görünümdü çünkü öfke suratlarını garip ve çirkin yapıyordu. Sonunda Otto, Peter'ı yere yıktı ve kolunu bükmeye başladı: "Yetti mi?" diye sorup duruyordu. Sırıttı: O anda gerçekten çok sakildi, kin yüzünü adamakıllı deforme etmişti. Otto benim orada bulunuşumdan memnundu çünkü benim varlığım Peter için fazladan bir aşağılanma nedeniydi. Bu yüzden, sanki tüm olay bir şakaymış gibi güldüm

ve odadan çıktım. Ormanın içinden geçerek Baabe'ye yürüdüm, ötedeki kumsaldan denize girdim. Her ikisini de birkaç saat boyunca görmek istemiyordum.

Otto, Peter'ı aşağılamak istiyorsa, Peter da kendi yöntemiyle Otto'yu aşağılamak istiyor. Onu kendi iradesine boyun eğdirmek azminde; Otto bu boyun eğme eylemine içgüdüleriyle karşı koyuyor. Otto, doğal olarak bencil, tıpkı sağlıklı bir hayvan gibi. Bir odada iki sandalye varsa, o hiç duraksamadan daha rahat olanını seçer çünkü Peter'ın rahatını düşünmek aklına bile gelmez. Peter'ın bencilliği ise, daha az dürüst, daha uygar, daha ters. Ondan uygun bir yolla bir şey istenirse, ne denli mantık dışı ve gereksiz olursa olsun, özveride bulunur. Ama Otto, daha rahat olan sandalyeyi kendi hakkıymış gibi almaya kalkarsa, Peter bunu hemen bir meydan okuma olarak algılar ve bir düello nedeni olarak görür. Mizaçları göz önüne alınırsa, bu durumdan kurtulmanın bir yolu yok. Peter, Otto'ya boyun eğdirmek için savaşmaya mahkûm; bu böyle sürüp gidecek. En sonunda vazgeçerse, bu onun Otto'ya olan ilgisini tümüyle yitirdiği anlamına gelecek.

Aralarındaki ilişkinin en yıkıcı özelliği, ilişkinin doğasında yatan can sıkıntısı aslında. Peter'ın sık sık Otto'dan sıkılması çok normal; hemen hemen hiçbir ortak ilgi alanları yok; ama Peter, duygusal nedenlerle, bunun böyle olduğunu hiçbir zaman itiraf etmeyecek. Otto'nun böyle nedenleri olmadığından, "Burası ne kadar can sıkıcı!" dediği zaman, Peter'ın sarsıldığını ve alındığını görüyorum. Oysa Otto'nun, Peter'a kıyasla çok daha az canı sıkılıyor; Peter'la arkadaşlık etmeyi gerçekten eğlenceli buluyor ve günün büyük bir bölümünü onunla geçirmekten memnuniyet duyuyor. Otto bir saat boyunca durmaksızın saçma sapan konuştuğu zaman, Peter'ın onun susmasını ve çekip gitmesini gerçekten istediğini çok gördüm. Ama bunu itiraf etmesi Peter'a göre tam bir yenilgi olacak, onun için sadece gülüp ellerini ovuşturuyor; el altından, Otto'yu son derece sevimli ve komik bulma numarasını benim de desteklememi istiyor.

Yüzmeden sonra, dönüş yolunda ormanın içinden geçerken sarışın, sansar gözlü doktorun bana doğru geldiğini gördüm. Geri

dönmek için artık çok geçti. Mümkün olduğu kadar terbiyeli ve soğuk, "İyi günler," dedim. Doktorun ayağında bir şort, sırtında bir kazak vardı; bir 'Waldlauf'tan* geldiğini söyledi. "Ama artık dönüyorum," dedi. "Benimle birlikte biraz koşmak istemez misiniz?"

"Korkarım yapamayacağım," dedim aceleyle. "Dün ayak bileğimi biraz burktum da."

Gözlerindeki zafer pırıltısını görünce, dilimi ısırmak geldi içimden. "Yaa, demek bileğinizi burktunuz, öyle mi? Bir bakayım, lütfen!" Sıkıntıdan kıvranarak, parmaklarının temasına katlanmak zorunda kaldım. "Aa, bu bir şey değil, içiniz rahat etsin. Endişelenmenize gerek yok."

Yürürken doktor beni Peter ve Otto hakkında sorguya çekti. Her sorudan sonra, kafasını yukarı doğru kaldırıp, keskin ve meraklı gözlerini bana doğru çeviriyordu. Meraktan yanıp tutuşuyordu.

"Klinikteki çalışmalarım, bana bu tür gençlere yardım etmenin bir yararı olmadığını öğretti. Arkadaşınız çok yüce gönüllü ve iyi niyetli ama büyük bir hata yapıyor. Bu tür gençler her zaman geriye dönüş yaparlar. Bilimsel bir bakış açısmdan onu son derece ilginç buluyorum."

Doktor, sanki çok önemli bir şey söyleyecekmiş gibi, birdenbire yolun ortasında durdu, ilgimi çekmek için bir dakika ara verdi ve gülümseyerek açıkladı:

"Onda bir cani fizyonomisi var!"

"Ve sizce cani fizyonomisine sahip olanlar, öylece cani olmaya mı bırakılmalı?"

"Tabii ki hayır. Ben disipline inanırım. Bu gençler çalışma kamplarına konulmalı."

"Peki oraya koyduktan sonra onları ne yapacaksınız? Zaten değişemeyeceklerini söylüyorsunuz, öyleyse ömür boyu orada kilit altında mı tutacaksınız?"

Doktor keyifle güldü; sanki bu, kendisine karşı yapılmış ama hoşgörüyle karşılayabileceği bir şakaydı. Eliyle okşar gibi, koluma dokundu:

"Siz bir idealistsiniz! Sizin bakış açınızı anlamıyorum san-

* Ormanda koşu. (ç. n.)

mayın. Ama bu bilimsel değil, hiç bilimsel değil. Siz ve arkadaşınız, Otto gibi gençleri anlamıyorsunuz. Ben onları anlıyorum. Her hafta bunun gibi bir iki genç benim kliniğime geliyor ve ben onları adenoid, mastoid ya da bademcik zehirlenmesi yüzünden ameliyat ediyorum. İşte görüyorsunuz, ben onları avucumun içi gibi bilirim!"

"Onların boğazlarını ve kulaklarını iyi bildiğinizi söylemeniz daha doğru olur gibi geliyor bana."

Belki Almancam, bu son sözlerimin anlamını belirtmekte yetersizdi. Her neyse, doktor sözlerimi dikkate almadı. "Ben bu tür gençleri çok iyi bilirim," diye yineledi. "Bunlar kötü, yozlaşmış tipler. Bu gençler adam olmaz. Bademcikleri hemen her zaman iltihaplıdır."

Peter'la Otto arasında sürekli küçük çatışmalar oluyor ama onlarla bir arada yaşamanın tatsız olduğunu da söyleyemeyeceğim. Şu sıralarda yeni romanım çok zamanımı alıyor. Onu düşünerek, yalnız başıma uzun yürüyüşlere çıkıyorum. Gerçekten de ikisini baş başa bırakmak için giderek daha çok bahane buluyorum; bu biraz bencillik oluyor çünkü onlarla olduğum zaman bir kavganın başlamasını, konuyu değiştirmek ya da bir şaka yapmak suretiyle önleyebiliyorum. Peter benim bu kaçışlarımdan huylanıyor, biliyorum. Geçen gün, iğneleyici bir ses tonuyla, "Sen sofunun tekisin," dedi, "düşüncelerine dalmak için hep inzivaya çekiliyorsun." Bir seferinde, iskelenin yanındaki bir kafede oturup orkestrayı dinlediğim sırada Peter'la Otto oradan geçtiler. "Haa, demek burada saklanıyordun!" diye seslendi Peter. O an için benden gerçekten hoşlanmadığını anladım.

Bir akşamüstü üçümüz de yazlığa gelenlerle dolu ana caddede yürüyorduk. Otto en hain gülüşüyle Peter'a, "Neden hep benim baktığım istikamete bakmak zorundasın?" dedi. Bu çok isabetli bir soruydu; çünkü Otto ne zaman bir kızı dikizlemek için başını çevirse, Peter'in gözleri de içgüdüsel bir kıskançlıkla, otomatik olarak onun bakışını izliyordu. Fotoğrafçı dükkânının önünden geçtik. Her gün, plaj fotoğrafçılarının çektiği son grup resimleri vitrinde sergileniyordu. Otto yeni resimlerden birini büyük bir dikkatle incelemek için durdu; resmin konusunu

fazlasıyla çekici bulmuş gibiydi. Peter'ın dudaklarının gerildiğini fark ettim. Kendi kendisiyle mücadele ediyordu ama kendi kıskanç merakına direnemedi – o da durdu. Fotoğraf, elinde bir Berlin bayrağı sallayan yaşlı, şişman, uzun sakallı bir adamın resmiydi. Otto tuzağının başarılı olduğunu görünce hain hain güldü.

Otto akşam yemeğinden sonra istisnasız her gece kaplıcaya ya da göl kıyısındaki kafeye dans etmeye gidiyor. Bunu yapmak için Peter'dan izin almaya gerek görmemekle akşamlarını kendine ayırma hakkını kabul ettirmiş oluyor. Peter'la ben de genellikle çıkıyor, köye gidiyoruz. İskelenin tırabzanlarına dayanarak uzun süre konuşmadan duruyor, aşağıda kaplıca ışıklarının oluşturduğu ucuz mücevheratın siyah sulara yansımasını seyrediyoruz; her birimiz kendi düşünceleriyle meşgul. Kimi zaman Bavyera kafesine gidiyoruz; Peter yavaş yavaş sarhoş oluyor – kadehi dudaklarına götürürken sert, mükemmeliyetçi ağzı hoşnutsuz bir ifadeyle geriliyor. Ben bir şey söylemiyorum. Söylenecek çok fazla şey var. Peter'ın Otto hakkında kışkırtıcı bir laf etmemi beklediğini biliyorum; bu da onun öfkesini dışa vurup muhteşem bir şekilde rahatlamasını sağlayacak. Ama yapmıyorum; içiyorum, bir yandan da kitaplar, konserler ve tiyatro oyunları üzerine dağınık bir söyleşi sürdürüyorum. Daha sonra eve dönerken Peter'ın ayak sesleri giderek hızlanacak, eve vardığımızda beni bırakıp hızla merdivenleri tırmanacak ve yatak odasına koşacak. Çoğu zaman yarıma ya da bire çeyrek kalaya kadar eve dönmüyoruz ama nadiren Otto'yu bizden önce eve varmış buluyoruz.

Aşağılarda, tren istasyonunun yanında Hamburg'un yoksul semtlerinden gelen çocuklar için bir tatil evi var. Otto burada çalışan öğretmenlerden biriyle tanışmış, hemen her gece birlikte dansa gidiyorlar. Kimi zaman kız ve yanında bir tabur küçük çocuk, bizim evin önünden asker adımıyla geçiyorlar. Çocuklar başlarını kaldırıp pencerelere bakıyorlar, Otto görünürlerdeyse küstahça şakalar yapıyorlar; genç öğretmenlerini dürterek ya da kolundan çekerek, onu da yukarı bakmaya ikna ediyorlar.

Bu gibi durumlarda kız utanarak gülümsüyor, kirpikleri-

nin altından Otto'ya kaçamak bir bakış atıyor; perdelerin arkasından seyreden Peter ise, sıkılı dişlerinin arasından, "Orospu... orospu... orospu..." diye homurdanıyor. Bu takip, onu arkadaşlığın kendisinden daha çok sinirlendiriyor. Ormanda yürüyüş yaparken, nedense hep bu çocuklarla karşılaşıyoruz. Çocuklar marş adımlarıyla yürürken şarkı söylüyorlar –Anayurtları üzerine yurtsever şarkılar– sesleri de kuşlar gibi cırlak. Bize doğru yaklaştıklarını uzaklardan duyuyoruz, hemen aksi istikamete dönmek zorunda kalıyoruz. Peter'in dediği gibi, Kaptan Hook'la timsahın öyküsüne benziyor bu.

Peter olay çıkarmış, Otto da kız arkadaşına artık çocuk sürüsünü evin önünden geçirmemesini söylemiş. Ama şimdi de kale yakınlarında, bizim plajdan denize girmeye başladılar. İlk gün Otto durup durup onlardan yana bakıyordu. Peter bunun farkındaydı tabii, suratını asıp sessizliğe gömüldü.

"Bugün neyin var, Peter?" dedi Otto. "Niye bana karşı böyle kötüsün?"

"*Sana* karşı mı kötü?" Peter vahşice güldü.

"Eh, pekâlâ, öyleyse." Otto ayağa fırladı. "Görüyorum ki beni burada istemiyorsun." Kale surlarımızın üzerinden atlayarak, kumsal boyunca koşmaya, vücudunu büyük bir uyum içinde ve en göz alıcı biçimde sergileyerek öğretmenle çocuklarına doğru ilerlemeye başladı.

Dün akşam kaplıcada bir gala dansı yapıldı. Beklenmeyen bir yüce gönüllülük içinde Otto, Peter'a en geç bire çeyrek kala döneceğine söz vermişti; Peter de eline bir kitap alarak onu beklemeye koyuldu. Ben yorgun değildim, kitabımın bir bölümünü bitirmek istiyordum, onun için gelip benim odamda beklemesini önerdim.

Ben çalıştım. Peter okudu. Saatler yavaş yavaş geçiyordu. Birden saatime baktım ve ikiyi çeyrek geçtiğini gördüm. Peter oturduğu yerde uyuyakalmıştı. Tam onu uyandırsam mı, diye düşündüğüm sırada, Otto'nun merdivenlerden çıktığını duydum. Bunlar bir sarhoşun ayak sesleriydi. Odasında kimseyi bulamayınca, benim kapımı gürültüyle açtı. Peter silkinerek uyandı.

Otto, kapıya yaslanmış, sırıtarak ayakta durmaya çalışıyordu. Bana yarı sarhoş bir selam çaktı. "Bütün gece kitap mı okudun?" diye sordu Peter'a.

"Evet," dedi Peter, kendine hâkim.

"Neden?" diye sordu Otto, aptal aptal.

"Çünkü uyuyamadım."

"Neden uyuyamadın?"

Peter, dişlerinin arasından, "Nedenini pekâlâ biliyorsun," dedi.

Otto nahoş bir şekilde esnedi. "Bilmiyorum, umurumda da değil... Ortalığı velveleye vermene gerek yok."

Peter ayağa kalktı. "Seni pis domuz seni!" dedi, avuç içiyle Otto'nun yüzüne sert bir tokat attı. Otto kendini savunmak için çaba göstermedi. O küçük, parlak gözleriyle Peter'a olağanüstü kindar bir bakış fırlattı. "Pekâlâ!" dedi sertçe. "Yarın Berlin'e dönüyorum." Sonra sendeleyerek sırtını döndü.

"Otto, buraya gel," dedi Peter. Bir dakika sonra öfkeden ağlamaya başlayacağını hissettim. Otto'yu merdiven sahanlığına doğru izledi. "Buraya gel," dedi, komut verir gibi.

"Amaan bırak peşimi," dedi Otto. "Bıktım, usandım senden. Şimdi uyumak istiyorum. Yarın Berlin'e dönüyorum."

Ancak bu sabah, barış yeniden kuruldu – bir bedel karşılığında, tabii. Otto'nun pişmanlığı, ailesiyle ilgili duygusal bir patlama şeklini aldı: "Burada ben gönül eğlendiriyor ve onları hiç düşünmüyorum... Zavallı anam eşek gibi çalışıyor, üstelik ciğerlerinden çok hasta... Ona biraz para gönderelim, olur mu, Peter? Ona elli mark gönderelim..." Otto'nun cömertliği ona kendi ihtiyaçlarını anımsattı. Frau Nowak'a gönderilecek paraya ek olarak, Otto'ya yeni bir takım elbise ısmarlaması için Peter'ı kandırdı. Giysinin tutarı yüz seksen mark, ayrıca bir çift ayakkabı, bir sabahlık ve bir şapka alınacak.

Bu masraflara karşılık Otto, gönüllü olarak öğretmenle ilişkisini kesmeyi önerdi. (Şimdi öğrendiğimize göre, öğretmen zaten ertesi sabah adadan ayrılıyormuş.) Akşam yemeğinden sonra, kızcağız evin önünde bir ileri bir geri dolaşırken göründü.

"Bırak, yoruluncaya kadar beklesin," dedi Otto. "Onun yanına inmeyeceğim."

Bir süre sonra sabırsızlık yüzünden cesareti artan kız ıslık çalmaya başladı. Bunu işiten Otto gülme krizine tutuldu. Pencereyi açıyor, ortalıkta dört dönüyor, kollarını sallıyor ve öğretmenin karşısında çirkin çirkin suratlar yapıyordu. Kızcağız, bu olağandışı gösteri karşısında şaşkınlıktan donakalmıştı.

"Git buradan!" diye bağırdı Otto. "Defol!"

Kız döndü; alacakaranlıkta yavaşça uzaklaşırken acıklı bir görünümü vardı.

"Ona güle güle diyebilirdin hiç olmazsa," dedi Peter. Düşmanı bozguna uğrattığma göre artık yüce gönüllü olabilirdi.

Ama Otto onu dinlemiyordu.

"Bu aptal kızlar ne işe yarar zaten? Her gece gelip onlarla dans etmem için beni sıkıştırıp duruyorlardı... Eh, beni bilirsin Peter – ne kadar kolay kandırılabileceğimi... Tabii, seni böyle yalnız bırakmam çok kötü bir davranıştı ama ne yapabilirdim? Hep onların yüzünden..."

Yaşamımız yeni bir aşamaya girdi. Otto'nun kararları kısa ömürlü oldu. Peter'la ben günün büyük bir bölümünde yalnızız. Öğretmen gitti; böylece, Otto'nun bizimle birlikte yüzme nedeni ortadan kalktı. Şimdi her sabah rıhtımın yanındaki plaja gidiyor, geceki dans partnerleriyle flört ediyor ve top oynuyor. Küçük doktor da ortadan kayboldu. Peter'la ben de yüzmekte, güneşlenmekte, atletik olmayan hareketlerle yatıp kalkmakta özgürüz.

Akşam yemeğinden sonra Otto'nun dansa hazırlık ayini başlıyor. Yatak odamda otururken, merdiven sahanlığından geçen Peter'ın hafif, tüy gibi ayak seslerini işitiyorum. Peter'ın kendini en rahat hissettiği, Otto'nun faaliyetleriyle ilgilenmekten kurtulduğu günün yegâne saati şimdi başlıyor. Kapımı vurduğu zaman hemen kitabımı kapatıyorum. Daha önce köye kadar uzanıp çeyrek kilo nane şekerlemesi almıştım. Peter, Otto'ya güle güle, diyor; içinde, belki bu gece vaktinde döner, diye zayıf bir umut var. "Yarımda gel, olmaz mı?.."

"Birde," diye pazarlık ediyor Otto.

"Peki," diyor Peter, teslim olarak. "Birde. Ama daha geç kalma."

"Hayır, Peter. Geç kalmam."

Biz bahçe kapısını açıp ormana giden yola saparken, Otto bize balkondan el sallıyor. Onun görmemesi için nane şekerlemelerini pardösümün altına saklıyorum. Suçluluk duygusu içinde gülerek ve şekerlemeleri çiğneyerek Baabe'ye giden orman yolunu tutturuyoruz. Bugünlerde, akşamlarımızı hep Baabe'de geçiriyoruz. Burayı kendi köyümüzden daha çok seviyoruz. Çam ağaçları arasında, alçak damlı evlerin sıralandığı kumlu yolun romantik ve kolonyal bir görünümü var; burası köhne, uygarlıktan uzak, orman içinde kaybolmuş bir yerleşim yeri gibi. Sanki insanlar var olmayan bir altın madenini bulmak için geliyorlar ve yaşamlarının sonuna dek burada kalıyorlar.

Küçük restoranda kremalı çilek yiyoruz ve genç garsonla konuşuyoruz. Garson Almanya'dan nefret ediyor, Amerika'ya gitmek için can atıyor. "*Hier ist nichts los*,"* diyor. Sezon içinde hiç boş zamanı yok, izin alamıyor, kışın da bir şey kazanamıyor. Baabe gençliğinin çoğu Nazi. İçlerinden ikisi kimi zaman restorana geliyor ve bizimle neşeli siyasal tartışmalar yapıyorlar. Bize spor faaliyetlerinden ve askerî oyunlardan söz ediyorlar.

"Siz savaşa hazırlanıyorsunuz," diyor Peter, öfkeyle. Bu gibi durumlarda –politikayla en ufak bir ilgisi olmadığı halde– iyice kafası atıyor.

"Özür dilerim," diyor gençlerden biri. "Bu tümüyle yanlış. Führer'imiz savaş istemiyor. Programımız onurlu bir barış temeline dayanıyor. Ama yine de..." Birden yüzü aydınlanıyor, özlemle ekliyor: "Savaş muhteşem bir şey, bilirsiniz! Eski Yunanlıları bir düşünsenize!"

"Eski Yunanlılar," diye itiraz ediyorum, "zehirli gaz kullanmıyorlardı."

Gençler bu sözlerimi biraz küçümsüyorlar. İçlerinden biri yüksekten atarak, "Bu tümüyle teknik bir sorun," diye yanıtlıyor.

Saat on buçukta, köyün diğer sakinleriyle, son trenin gelişini izlemek için istasyona gidiyoruz. Tren genellikle boş oluyor. Tiz sesli düdüğünü öttürerek karanlık ormanın içine dalıyor. Sonunda, eve dönmek için saat yeterince geç oluyor. Bu kez ana yola çıkıyoruz. Çayırların ötesinde, Otto'nun dans etmeye gittiği, göl kıyısındaki kafenin aydınlatılmış girişi göze çarpıyor.

* Burada yapacak hiçbir şey yok. (ç. n.)

"Cehennem ışıkları bu gece her zamankinden daha parlak," diyor Peter; bunu söylemek hoşuna gidiyor.

Peter'ın kıskançlığı uykusuzluk hastalığına dönüştü. Uyku hapı almaya başladı ama ilacın genellikle bir etkisinin olmadığını itiraf ediyor. Ertesi gün kahvaltıdan sonra uyuşukluk vermekten başka bir işe yaramıyormuş. Sık sık, kumsaldaki kalemizin içinde bir iki saat uyuyor.

Bu sabah hava serin ve kapalı, deniz istiridye rengindeydi. Peter'la ben bir sandal kiraladık, iskeleyi arkada bırakıncaya kadar kürek çektik, sonra kendimizi akıntıya bırakarak sürüklendik, karadan uzaklaştık. Peter bir sigara yaktı. Birden:

"Bakalım, bu daha ne kadar sürecek böyle," dedi.

"Sen izin verdiğin sürece, herhalde."

"Evet... Oldukça durağan bir aşamaya girdik, değil mi? Birbirimize karşı olan davranışlarımız hiçbir zaman değişmeyecek, sanıyorum..." Duraksadı, bir an sonra, "Ona para vermeyi kesmediğim sürece, tabii," diye ekledi.

"O zaman ne olacağını tahmin ediyorsun?"

Peter, parmaklarıyla gelişigüzel suları karıştırdı. "Beni bırakır."

Sandal birkaç dakika daha sürüklenmeye devam etti. "Senden hiç mi hoşlanmıyor?" diye sordum.

"Başlangıçta hoşlanıyordu belki... Şimdi hayır. Bizi bir arada tutan tek şey benim param."

"Peki, sen ondan hâlâ hoşlanıyor musun?"

"Hayır... Bilmiyorum. Belki... Ondan hâlâ zaman zaman nefret ediyorum – bu da bir çeşit ilgi sayılır belki."

"Olabilir."

Uzun bir sessizlik oldu. Peter ellerini mendiline sildi. Ağzı sinirden seğiriyordu.

"Peki," dedi sonunda, "ne yapmamı öneriyorsun?"

"Ne yapmak istiyorsun?"

Peter'ın ağzı yeniden seğirdi.

"Aslında onu bırakmayı istiyorum galiba."

"Öyleyse, en iyisi bırak onu."

"Hemen mi?"

"Ne kadar erken olursa o kadar iyi. Ona güzel bir armağan ver ve bu öğleden sonra Berlin'e geri gönder."

Peter, acıklı bir gülüşle başını salladı:

"Yapamam."

Yine uzun bir sessizlik oldu. Sonra Peter, "Üzgünüm, Christopher," dedi. "Çok haklısın, biliyorum. Yerinde olsam ben de aynı şeyi söylerdim... Ama yapamam. Bu işler böyle sürüp gidecek, ta ki bir şey olana kadar. Zaten pek de uzun sürmeyecek... Ah, biliyorum, ne kadar zayıf olduğumu..."

"Benden özür dilemene gerek yok." Hafif bir kızgınlık duygusunu gizlemek için gülümsedim: "Ben senin psikiyatrlarından biri değilim!"

Küreklere asıldım ve geriye, kıyıya doğru kürek çekmeye başladım. İskeleye vardığımızda Peter, "Şimdi bunu düşünmek gülünç geliyor ama Otto'ya ilk rastladığımda, ömrümüzün sonuna dek birlikte yaşayacağımızı düşünmüştüm," dedi.

"Aman Tanrım!" Otto ile birlikte geçirilecek bir yaşam, komik bir cehennem hayali gibi gözümün önünden geçti. Yüksek sesle güldüm. Peter da birbirine kenetlenmiş ellerini dizlerinin arasına sıkıştırarak güldü. Yüzü pembeden kırmızıya, kırmızıdan mora dönüştü. Damarları şişti. Sandaldan indiğimizde hâlâ gülüyorduk.

Bahçede ev sahibi bizi bekliyordu. "Ne yazık!" diye seslendi. "Beyler, geç kaldınız!" Parmağıyla, çayırların üzerinden göl istikametini işaret etti. Küçük trenin istasyondan ayrılırken arkasında bıraktığı dumanın kavakların üstünde yükseldiğini görebiliyorduk: "Arkadaşınız acil bir iş için Berlin'e gitmek zorunda kaldı. Beylerin vaktinde yetişip onu uğurlayacaklarını umut ediyordum. Ne yazık!"

Bu kez Peter'la ben bir hamlede merdivenleri tırmanıp yukarı çıktık. Peter'in odası korkunç bir kargaşa içindeydi – tüm çekmeceler ve dolaplar açıktı. Masanın ortasında bir not duruyordu. Otto'nun okunaksız, kargacık burgacık yazısı gözüme çarptı:

Sevgili Peter. Lütfen beni bağışla. Buraya daha fazla dayanamadım. Eve dönüyorum.

Sevgiler, Otto,
Kızma bana.

(Otto, bu satırları, Peter'ın, *Zevk İlkesinin Ötesinde* adındaki psikoloji kitabından koparılmış ilk sayfanın üzerine yazmıştı.)

"Eveet!.." Peter'ın ağzı seğirmeye başladı. Kaygıyla ona baktım; şiddetli bir patlama bekliyordum, ama o sakin görünüyordu. Biraz sonra dolaplara doğru yürüdü, çekmeceleri elden geçirmeye başladı. Araştırmasının sonunda, "Fazla bir şey almamış," diye bildirdi. "Yalnız bir çift kravatımı, üç gömleğimi –Allahtan ayakkabılarım ona uymuyor!– ve bakayım... Yaklaşık iki yüz mark..." Peter isterik bir biçimde gülmeye başladı: "Çok ölçülü davranmış doğrusu!"

Bir şey söylemiş olmak için, " Birdenbire mi gitmeye karar verdi sence?" diye sordum.

"Herhalde. Tam ona göre bir davranış... Şimdi düşünüyorum da ona bu sabah sandalla açılacağımızı söyledim – o da bana uzun süre kalıp kalmayacağımızı sordu..."

"Anlıyorum..."

Peter'ın yatağına oturdum, düşünmeye başladım. İşin garip tarafı, Otto'nun en sonunda, benim saygı duyduğum bir davranışta bulunduğu kanısına vardım.

Peter'ın isterik neşesi bütün sabah devam etti; öğle yemeğinde iyice içine kapandı, bir kelime bile konuşmuyordu.

"Şimdi gidip bavulumu toplamalıyım," dedi bana, yemekten sonra.

"Sen de mi gidiyorsun?"

"Tabii."

"Berlin'e mi?"

Peter gülümsedi. "Hayır, Christopher. Endişelenme! Sadece İngiltere'ye dönüyorum..."

"Yaa..."

"Beni bu gece geç saatte Hamburg'a ulaştıracak bir tren var. Oradan devam edeceğim herhalde... Bu Allahın belası ülkeden kurtulana kadar sürekli yolculuk yapmam gerekecek..."

Söylenecek bir şey yoktu. Sessizlik içinde bavulunu hazırlamasına yardım ettim. Peter tıraş aynasını çantasına koyarken sordu: "Otto amuda kalkmış dururken, bu aynayı nasıl kırmıştı, hatırlıyor musun?"

"Evet, hatırlıyorum."

İşimizi bitirdikten sonra Peter balkona çıktı: "Bu gece dışarıda ıslık çalan ne çok insan olacak, kimbilir," dedi.

Gülümsedim. "Aşağı inip onları avutmam gerekecek," dedim.

Peter güldü: "Evet, öyle olacak!"

Onunla istasyona gittim. Allahtan makinistin acelesi vardı. Tren ancak birkaç dakika bekledi.

"Londra'ya gittiğinde ne yapacaksın?" diye sordum.

Peter'in dudakları köşelerinden aşağı doğru kıvrıldı; içe dönük bir gülümsemeyle, "Bir başka psikiyatrist arayacağım herhalde," dedi.

"İndirim yaptırmaya bak, tamam mı?"

"Gayret ederim."

Tren istasyondan çıkarken, el salladı: "Hadi, hoşça kal, Christopher. Verdiğin tüm moral ve desteğe teşekkür ederim."

Peter ona yazmamı ya da gelip evinde kendisini ziyaret etmemi hiçbir zaman önermedi. Sanıyorum burayı ve burayla ilgili herkesi unutmak istiyor. Kendisini suçlayamam doğrusu.

Bu akşam, okumakta olduğum bir kitabın sayfalarını karıştırırken, Otto'nun araya sokuşturduğu bir notunu daha buldum.

> Sevgili Christopher, sen de bana kızma lütfen çünkü sen Peter gibi budala değilsin. Berlin'e döndüğün zaman, seni görmeye geleceğim, nerede oturduğunu biliyorum; adresini mektuplarından birinin üzerinde görmüştüm. Geldiğimde güzelce sohbet ederiz.
>
> Seni seven arkadaşın,
> Otto.

Otto'dan kolayca kurtuluş olmadığını düşünmeye başladım.

Aslında, bir iki gün içinde Berlin'e dönüyorum. Ağustos sonuna kadar kalıp romanımı bitiririm, diye düşünmüştüm ama burası birden suyu çekilmiş değirmene döndü. Peter'la Otto'yu ve günlük kavgalarını tahminimden çok daha fazla arıyorum. Otto'nun dans partnerleri alacakaranlıkta, penceremin altında üzüntü içinde beklemiyorlar artık.

Nowaklar

Wassertorstrasse'nin girişinde, eski Berlin'in bir parçası olan taştan, büyük, kemerli bir geçit vardı. Üzeri acemice çizilmiş orak çekiçler, Nazi haçları ve açık artırmalar ya da cinayetleri bildiren yırtık pırtık afişlerle sıvanmıştı. Burası, kaldırım taşlarıyla döşenmiş, yerlerde sürünen ve ağlayan bir yığın çocuğun doldurduğu harap bir sokaktı. Yarış bisikletleri üzerinde yün kazaklı gençler yalpalayarak ortalıkta dolanıyor, ellerinde süt kaplarıyla yoldan geçen kızlara laf atıyorlardı. Kaldırımların üzerine Cennet ve Yeryüzü adlı bir seksek oyunu tebeşirle çizilmişti. Sokağın sonunda bir kilise uzun, sipsivri, tehlikeli, kırmızı bir araç gibi yükseliyordu.

Frau Nowak bana kapıyı kendisi açtı. Onu son gördüğümden çok daha hasta görünüyordu. Gözlerinin altında mor halkalar vardı. Aynı şapkayı ve havı dökülmüş eski siyah mantosunu giymişti. Önce beni tanımadı.

"İyi akşamlar, Frau Nowak."

Yüzündeki kuşkulu bakış, yavaşça aydınlık, utangaç, âdeta çocuksu bir hoş geldin ifadesine dönüştü.

"Meğerse Herr Christoph'muş! İçeri girin Herr Christoph! Gelin oturun."

"Tam da çıkmak üzereydiniz galiba?"

"Yoo, yoo, Herr Christoph – şimdi kapıdan girdim, daha şimdi." Elimi sıkmadan önce kendi ellerini aceleyle mantosuna sildi: "Temizliğe gitmiştim de... İki buçuğa kadar işim bitmiyor, akşam yemeği de bu yüzden çok gecikiyor."

Benim içeri girmem için yana çekildi. Kapıyı itip içeri girmeye çalışırken kapının hemen arkasmda duran ocağın üzerindeki tavanın sapına çarptım. Minicik mutfakta ikimize birlikte yer yoktu. Ucuz margarinde kızartılmış patateslerin kokusu ortalığı sarmıştı.

"Gelin oturun, Herr Christoph," diye yineledi; beni ağırlamak için elinden geldiğince çabalıyordu. "Korkarım ortalık dandini. Kusura bakmamalısınız. Sabah öylesine erken çıkıyorum ki. Grete'ciğim de on iki yaşına girdiği halde tembel mi tembel, lök gibi. Başında durmazsanız, ona hiçbir şey yaptıramazsınız."

Oturma odasının meyilli tavanı, eskiden beri yer etmiş nem lekeleriyle doluydu. Odanın içinde büyük bir masa, altı sandalye, bir büfe ve iki büyük çift kişilik yatak vardı. Mobilya o kadar çoktu ki odaya ancak yan yan girebiliyordunuz.

"Grete!" diye bağırdı Frau Nowak. "Neredesin? Hemen buraya gel!"

İçeri odadan, "Dışarı çıktı," diyen Otto'nun sesi duyuldu.

"Otto! Gel bak kim var!"

"Bana ne be? Gramofonu onarmaya uğraşıyorum, şimdi."

"Uğraşıyorsun demek! Sen! Sen ne işe yararsın ki! Anneyle böyle mi konuşulur! O odadan hemen çık, beni işitiyor musun?"

Kadın anında şiddetli bir öfkeye kapılmıştı. Yüzü kasılmış, sıska, cılız, salt burundan oluşan bir yüz haline gelmişti. Bütün vücudu titriyordu.

"Önemi yok, Frau Nowak," dedim. "Bırakın, ne zaman isterse gelsin. O zaman daha büyük sürpriz olur."

"Ne kadar terbiyeli bir oğlum var! Benimle ne güzel konuşuyor."

Şapkasını başından atmış, file torbasından birtakım yağlı paketler çıkarıyordu. "Hay Allahım," diye dövündü. "Bu çocuk da nereye gitti? Hep sokakta. Ona yüz kere söyledim. Çocuklarda hiç saygı yok."

"Ciğerleriniz ne durumda, Frau Nowak?"

Frau Nowak içini çekti: "Bazen eskisinden daha betermiş gibi geliyor bana. Öyle bir yanıyor ki, tam şurası. İşim bittiğinde de yemek yiyemeyecek kadar bitkin hissediyorum kendimi. Eve geldiğimde öyle keyifsiz oluyorum ki... Doktor da bu durumdan

hoşnut değil, sanıyorum. Kışın sonuna doğru beni bir sanatoryuma göndermekten söz ediyor. Biliyor musunuz, daha önce de gitmiştim. Ama sırada bekleyen o kadar çok insan var ki... Bu ev de bu mevsimde çok rutubetli oluyor. Şu tavandaki lekeleri görüyor musunuz? Öyle günler oluyor ki suları toplamak için altlarına bir leğen koymak zorunda kalıyoruz. Bu çatı aralarını ev diye kiralamaya hakları yok, tabii. Müfettişler onları kaç kez uyardı. Ama ne yapacaksınız? Bir yere kafamızı sokmak zorundayız. Bir yıldan fazla oluyor, nakil için başvurmuştuk; icabına bakarız deyip duruyorlar. Ama bizden daha beter durumda olan bir sürü insan var... Kocam geçen gün, gazetelerde İngilizler ve İngiliz parası üzerine yazılar okumuştu. Sterlin giderek düşüyor, diyorlar. Ben pek anlamam böyle şeylerden. Siz para kaybetmediniz umarım, Herr Christoph?"

"Frau Nowak, aslında, sizi kısmen bu yüzden görmeye geldim bugün. Daha ucuz bir oda tutmaya karar verdim. Acaba bu çevrede bana tavsiye edebileceğiniz bir yer var mı diye düşünüyorum."

"Vah vah, Herr Christoph, çok üzüldüm!"

Gerçekten şaşırmıştı. "Ama siz kentin bu bölgesinde oturamazsınız – sizin gibi bir beyefendi! Yoo, hayır, korkarım burası size hiç uymaz."

"Sandığınız kadar titiz değilim belki de. Ben sadece ayda yirmi mark civarında, sakin, temiz bir oda istiyorum. Küçük olması önemli değil. Hemen hemen bütün gün dışarıda olacağım."

Frau Nowak, kuşkuyla başını salladı: "Vallahi bilmem, Herr Christoph, bakayım, bir düşünmem gerek..."

Gömleğinin kolları sıvalı, arka odanın eşiğinde beliren Otto, "Yemek hazır değil mi daha, anne?" diye sordu. "Açlıktan ölüyorum!"

"Ben bütün sabah senin için köle gibi çalıştıktan sonra hazır olmasını nasıl beklersin, seni Allahın cezası tembel herif!" diye bağırdı Frau Nowak, cırlak bir sesle. Sonra hiç duraksamadan, ses tonunu değiştirerek, uygar bir sesle, "Görmüyor musun, burada kim var?" diye ekledi.

"Vaay... Christoph!" Otto, her zamanki gibi aktörlüğe başlamıştı. Yüzü, giderek aşırı bir sevinçle aydınlandı, gülerken

yanaklarında gamzeler belirdi. İleri doğru atılırken bir kolunu boynuma doladı; bir yandan da elimi sıkıyordu: "Christoph, seni köftehor seni, bütün bu süre içinde nerelerde saklanıyordun?" Sesinden ballar akıyordu. Sitemli bir edayla, "Seni ne kadar özledik!" dedi. "Neden hiç bizi görmeye gelmedin?"

Frau Nowak azarlayarak araya girdi: "Herr Christoph çok meşgul bir beyefendi; senin gibi işi gücü olmayan birinin peşinden koşmaya vakti yok."

Otto sırıttı, bana göz kırptı, sonra sitem ederek annesine döndü:

"Anne, ne yaptığını sanıyorsun? Christoph'a bir fincan kahve bile ikram etmeden öylece oturmasına göz mü yumacaksın? Bunca merdiveni tırmandıktan sonra kimbilir ne kadar susamıştır!"

"*Susadım* demek istiyorsun, değil mi Otto? Hayır, teşekkür ederim Frau Nowak, ben hiçbir şey istemiyorum – gerçekten. Sizi de yemek pişirmekten daha fazla alıkoymak istemiyorum... Bana bak, Otto, şimdi benimle gelip bir oda bulmama yardımcı olur musun? Tam da şimdi annene bu mahallede oturmak istediğimi anlatıyordum... Kahveni dışarıda benimle içebilirsin."

"Ne, Christoph – sen burada, Hallesches Tor'da mı oturacaksın?" Otto heyecandan dans etmeye başladı: "Ah, anne, bu harika bir şey! Ah, öyle seviniyorum ki!"

"En iyisi sen şimdi Herr Christoph'la birlikte çıkıp çevreye bir göz at," dedi Frau Nowak. "Yemeğin hazırlanması daha en aşağı bir saat sürer. Burada bana engel oluyorsun. Tabii, *sizi* kastetmiyorum, Herr Christoph. Dönüşünüzde bizimle bir şeyler yersiniz, değil mi?"

"Gerçekten çok naziksiniz, Frau Nowak ama korkarım bugün sizinle olamayacağım. Eve dönmem gerekiyor."

"Çıkmadan bana bir parça ekmek ver anne," diye yalvardı Otto. "Midem öyle boş ki başım topaç gibi dönüyor."

"Tamam," dedi Frau Nowak; sonra bir dilim ekmek keserek, kızgın bir tavırla Otto'nun önüne attı, "ama akşam şu meşhur sandviçlerinden birini yapmaya kalkar da evde bir şey bulamazsan beni suçlama... Güle güle, Herr Christoph. Bizi görmeye gelmeniz çok nazik bir davranış. Eğer gerçekten buraya yakın

bir yerde oturmaya karar verirseniz, umarım sık sık bize uğrarsınız... Ama beğeneceğiniz bir yer bulacağınızdan şüpheliyim. Şimdiye kadar alışık olduğunuz yerlere benzemeyecek..."

Otto benim arkamdan evden çıkmak üzereyken annesi onu geri çağırdı. Tartıştıklarını duydum; sonra kapı kapandı. Ben yavaş yavaş beş kat merdiveni inerek avluya çıktım. Güneş gökyüzünde, bir bulutun tepesinden ortalığı aydınlattığı halde, avlu karanlık, yerler ıslaktı. Kırık dökük kovalar, çocuk arabası tekerlekleri, bisiklet lastikleri, bir kuyunun içine yuvarlanmış gibi ortalığa saçılmışlardı.

Bir iki dakika sonra Otto merdivenlerden tangır tungur inerek yanıma geldi:

"Annem sana söylemeye çekindi," dedi, soluk soluğa. "Belki hoşuna gitmez diye korktu... Ama ben, senin bizimle kalmayı yeğleyeceğinden emin olduğumu söyledim. Burada canın ne isterse onu yaparsın, her şeyin temiz olduğunu bilirsin, yabancı, mikrop yuvası bir evde kalmanın âlemi var mı?.. N'olur, evet de Christoph, lütfen! Ne eğleneceğiz, bak görürsün! Sen ve ben arka odada yatarız. Sen Lothar'ın yatağını alırsın – o bir şey demez. Grete ile iki kişilik yatağı paylaşırlar... Sabahları istediğin kadar yatakta kalırsın. Kahvaltını da yatağına getiririm, istersen... Geleceksin, değil mi?"

Böylece iş karara bağlandı.

Nowaklarda kiracı olarak kaldığım ilk gece bir törenle kutlandı. İki bavulumla saat beşi biraz geçerken eve vardığımda, Frau Nowak akşam yemeğini pişirmeye başlamıştı bile. Otto, özel bir ikram olarak, ciğer tava yiyeceğimizi kulağıma fısıldadı.

"Korkarım bizim yemeğimizi fazla beğenmeyeceksiniz," dedi Frau Nowak, "alışık olduğunuz yemeklerden sonra ama elimizden geleni yaparız." Gülücükler içindeydi, heyecandan içi içine sığmıyordu. Ben de etrafa gülücükler saçıyor ama kendimi yine de tedirgin ve ayak altında hissediyordum. Sonunda, oturma odasının mobilyaları üzerinden bin bir zorlukla atlayarak yatağımın üzerine oturdum. Bavullarımı boşaltacak yer olmadığı gibi kıyafetlerimikoyacak bir yer de yoktu anlaşılan. Grete, oturma odasındaki masanın başına oturmuş, iskambil kâğıtları

ve resim çıkartmalarıyla oynuyordu. Yaklaşık on iki yaşlarında hantal bir kızdı. Kaba bir güzelliği vardı ama yusyuvarlak omuzlu ve çok şişmandı. Benim varlığım onu fazlasıyla meşgul ediyordu. Yerinde duramıyor, sağa sola dönüyor, yılışık yılışık gülüyor ve büyüklere öykünen yapmacık bir sesle ikide bir annesine sesleniyordu:

"Anneciğim! Gel bak, ne güzel çiçekler!"

"Senin güzel çiçeklerine bakacak vaktim yok," diye bağırdı Frau Nowak, sonunda, büyük bir hiddetle: "Şurada fil kadar iri bir kızım var; bana beş paralık hayrı yok. Yemek yapmak için tek başıma köle gibi çalışmak zorundayım!"

"Çok doğru, anne!" Otto, sevinçle annesinden yana çıktı. Öfkeyle Grete'ye döndü: "Neden ona yardım etmiyorsun, bilmek istiyorum! Yeterince şişmansın. Bütün gün oturuyorsun, hiçbir şey yapmıyorsun. Hemen oradan kalk, beni duyuyor musun! O pis kartları da kaldır, yoksa hepsini yakarım!"

Bir eliyle kartları yakaladı, öbür eliyle de Grete'nin suratına bir tokat attı. Grete, canı yanmadığı halde teatral bir çığlık koparttı: "Ah, Otto, canımı yaktın!" Elleriyle yüzünü kapattı ve parmaklarının arasından beni dikizlemeye başladı.

"Şu çocuğu rahat bırakır mısın!" diye bağırdı Frau Nowak mutfaktan cırlak bir sesle. "Sen kim oluyorsun da tembellikten söz ediyorsun! Sen de ulumayı bırak Grete yoksa, Otto'ya sana bir temiz dayak atmasını söylerim, o zaman ağlamak için gerçek bir nedenin olur. İkiniz de beni çıldırtacaksınız."

"Ama anne!" Otto mutfağa koştu, annesini belinden yakaladı ve öpmeye başladı: "Zavallı küçük anneciğim, benim küçük annem, küçük annecik!" diye yapmacık bir ses tonuyla annesine yaltaklandı. "Bizim için saçını süpürge ediyorsun; Otto ise sana ne kadar kötü davranıyor. Ama isteyerek yapmıyor, biliyorsun – o sadece aptalın biri... Yarın senin için kömürü yukarı çıkarayım mı, bunu ister misin anneciğim?"

"Çek ellerini üstümden, palavracı seni!" diye bağırdı Frau Nowak; bir yandan gülüyor, bir yandan da Otto'dan kurtulmaya çalışıyordu. "Senin dalkavukluğuna ihtiyacım yok. Zavallı ihtiyar anan sanki pek umurunda! Bırak da şu işimi rahat rahat yapayım."

Otto'nun elinden sonunda kurtulduğu zaman, bana, "Otto o kadar da kötü bir çocuk değil," dedi. "Ama öyle kuşbeyinli ki! Lothar'ımın tam tersi – Lothar örnek bir evlat! Herhangi bir işi, ne olursa olsun, yapmaktan çekinmez, bunu gurur meselesi yapmaz. Birkaç kuruş biriktirdiğinde de onları kendisine harcamaz, doğru bana gelir ve 'İşte anne, al bunları ve kendine kışlık bir çift güzel terlik al,' der. Frau Nowak, bana elini uzatarak para veriyormuş gibi bir hareket yaptı. Otto gibi onun da tasvir ettiği her sahneyi oynamak gibi bir huyu vardı.

Otto kızgınlıkla araya girdi: "Amaan, Lothar şöyle, Lothar böyle. Hep Lothar. Ama şunu söylesene anne, geçen gün sana yirmi marklık bir banknot veren hangimizdi? Lothar yirmi markı bir ayda bile kazanamaz. Ama mademki böyle konuşuyorsun, daha fazlasını bekleme benden; dizlerinin üstünde gelip yalvarsan bile alamazsın."

"Seni hain çocuk seni!" Frau Nowak bir anda küplere binmişti: "Herr Christoph'un önünde böyle konuşmaya utanmıyor musun! Bu yirmi markın –ve çok daha fazlasının– nereden geldiğini bir bilse seninle bir dakika bile aynı çatı altında kalmaya razı olmazdı; haksız da sayılmazdı hani. Şu terbiyesizliğine bak hele – parayı bana sen vermişsin! Pekâlâ biliyorsun ki baban o zarfı görmemiş olsaydı..."

"Doğru!" diye bağırdı Otto, yüzünü maymun gibi buruşturuyor, heyecandan yerinde zıp zıp zıplıyordu. "İşte benim istediğim de buydu! Christoph'a itiraf et çaldığını! Sen hırsızsın! Hırsızsın işte!"

"Otto, bu ne cüret!" Öfkeden kuduran Frau Nowak, bir eliyle tencere kapağını kaptı. Atış mesafesinin dışında kalmak için geriye doğru sıçradım, bir sandalyeye çarpıp tökezledim ve kıçüstü oturdum. Grete yapmacık bir sevinç ve korku çığlığı attı. O sırada kapı açıldı. Herr Nowak işinden dönmüştü.

Bodur, güçlü kuvvetli, sivri bıyıklı, kısa saçlı, fırça kaşlı bir adamdı. İçeride olup bitenleri, yarı geğirti sayılabilecek bir ses çıkararak seyretti. Olanları anlamamış görünüyor ya da belki hiç umursamıyordu. Frau Nowak onu aydınlatacak bir şey söylemedi. Tencere kapağını sessizce bir çengele taktı. Grete yerinden fırladı ve kollarını uzatarak babasına doğru koştu: "Babişko! Babişko!"

Herr Nowak nikotin lekeli iki üç diş parçasını göstererek kızına gülümsedi. Eğilerek onu yerden kaldırdı; bunu öyle bir dikkat, ustalık ve hayranlıkla yaptı ki kocaman, değerli bir vazoyu kaldırıyormuş gibiydi. Mesleği mobilya nakliyatçılığıydı. Sonra elini uzattı bana ama bunu telaşsız, hoşa gitmek için çırpınmadan, nazik bir tavırla yaptı:

"Servus, Herr!"*

Babasının omzuna tünemiş olan Grete, o ballar akan ses tonuyla, "Babişko, Herr Christoph'un gelip bizimle oturmasına memnun olmadın mı?" diye cıvıldadı. Bunun üzerine Herr Nowak, birden yeni bir enerji kazanmış gibi, daha sıcak bir tavırla elimi tekrar sıkmaya başladı. Sırtıma vurdu:

"Memnun mu? Evet, tabii ki memnunum!" Başıyla onayladı. "İngiliz ha? Anglais, öyle mi? Ha ha. Doğru söylüyor muyum? Aa, evet, ben Fransızca konuşurum. Tabii, çoğunu unuttum şimdi. Savaşta öğrendim. Feldwebel'dim,** Batı Cephesi'nde. Birçok savaş esiriyle konuştum. İyi çocuklardı. Hepsi bizim gibi insanlar..."

"Sen sarhoşsun yine bey!" diye bağırdı Frau Nowak, tiksintiyle. "Herr Christoph kimbilir ne düşünecek senin hakkında!"

"Christoph bir şey demez, öyle değil mi, Christoph?" Herr Nowak omzuma vurdu.

"Christoph'muş! *Herr* Christoph demen gerek! Bir beyefendi olduğunu görmüyor musun?"

"Bana Christoph demenizi yeğlerim," dedim.

"Elbette! Christoph haklı! Hepimiz aynı et ve kemikten yapılmışız... *Argent*,*** para – hepsi aynı! Ha ha!"

Otto öbür kolumu tuttu: "Christoph artık aileden biri!"

Bir süre sonra ciğer tava, kara ekmek, arpa özünden yapılmış kahve ve haşlanmış patatesten oluşan mükellef bir yemek geldi sofraya. Eline bol para geçen Frau Nowak (ona haftalık kira için avans olarak on mark vermiştim), bir orduya yetecek kadar patates pişirmişti. Büyük bir tencereden kürekle atar gibi tabağıma yığmaya devam ediyordu. Boğulacakmış gibi oldum.

* Hizmetinizdeyim, beyim! (ç. n.)
** Başçavuş. (ç. n.)
*** Argent (Fr.): Gümüş para. (ç. n.)

"Biraz daha alın, Herr Christoph. Hiçbir şey yemiyorsunuz."

"Bütün hayatım boyunca bu kadar çok yemedim, Frau Nowak."

"Christoph bizim yemeğimizi beğenmiyor," dedi Herr Nowak. "Aldırma, Christoph, alışırsın. Deniz kıyısından döndüğünde Otto da aynı senin gibiydi. O İngiliz dostuyla birçok iyi şeye alışmıştı..."

"Çeneni tut, bey!" diye uyardı Frau Nowak. "Çocuğu rahat bırakamaz mısın? Neyin doğru, neyin yanlış olduğuna karar verebilecek yaşta. Yaptığından kendi utansın!"

Lothar içeri girdiğinde biz hâlâ yemek yiyorduk. Kepini yatağın üzerine attı, benimle nazikçe ama sessizce el sıkıştı, hafifçe eğilip selam vererek sofradaki yerini aldı. Benim varlığım onu zerre kadar şaşırtmamış ya da ilgilendirmemişti; bakışlarımız hemen hemen hiç karşılaşmıyordu. Onun ancak yirmisinde olduğunu biliyordum ama çok daha büyük olabilirdi. Ergin bir erkek izlenimi veriyordu. Otto onun yanında çocuk gibiydi. Zayıf, kemikli, ırkının hafızasına işlemiş çorak tarlaların acısını taşıyan bir köylü yüzüydü Lothar'ınki.

"Lothar gece okuluna gidiyor," dedi Frau Nowak gururla. "Daha önce bir garajda çalışıyordu, şimdi de mühendislik öğrenmek istiyor. Elinizde bir diploma olmadığı sürece hiçbir yerde işe almıyorlar sizi. Bakmaya vaktiniz olduğu zaman, çizdiklerini size göstersin, Herr Christoph. Öğretmen, çok başarılı olduklarını söyledi."

"Görmek isterim, tabii."

Lothar tepki göstermedi. Ona hak veriyordum; ben de kendimi biraz gülünç hissediyordum. Ama Frau Nowak hava atmaya kararlıydı:

"Hangi geceler dersin var Lothar?"

"Pazartesileri ve perşembeleri." Kasıtlı olarak ve inatla yemeğine devam etti, annesine bakmadan. Sonra, belki bana karşı kötü bir niyeti olmadığını göstermek için ekledi: "Sekizden on buçuğa kadar." Yemek biter bitmez hiç konuşmadan ayağa kalktı, benimle el sıkıştı, yine hafifçe eğilip selam vererek kepini aldı ve dışarı çıktı.

Frau Nowak arkasından bakarak içini çekti: "Nazilerinin ya-

nına gidiyor, herhalde. Çoğu zaman, onlara hiç bulaşmasaydı, diye düşünüyorum. Bir sürü saçma sapan düşünce dolduruyorlar kafasına. Bu yüzden öyle huzursuz oluyor ki. Onlara katıldığından beri bambaşka bir çocuk oldu... Politikadan bir şey anladığımdan değil ama.. Ben hep şunu söylerim – ne diye Kayzer'i geri getirmiyorlar? Ne derseniz deyin, o varken daha rahattık."

"Amaan, senin ihtiyar Kayzer cehnenemin dibine," dedi Otto. "Bizim istediğimiz komünist ihtilali."

"Komünist ihtilaliymiş!" Frau Nowak homurdandı. "Şu kafaya bak! Bütün komünistler beş para etmeyen haylazlar, senin gibi. Yaşamlarında bir kez bile namuslu bir iş yapmamışlardır."

"Christoph komünist," dedi Otto. "Öyle değil mi, Christoph?"

"Gerçek bir komünist sayılmam aslında."

Frau Nowak gülümsedi. "Daha ne saçmalıklar söyleyeceksin bize! Herr Christoph nasıl komünist olabilir? O bir beyefendi."

"Benim diyeceğim şu–" Herr Nowak çatal bıçağını elinden bıraktı, bıyığını elinin tersiyle dikkatle silerek devam etti: "Tanrı hepimizi eşit yarattı. Sen benim kadar iyisin; ben senin kadar iyiyim. Bir Fransız bir İngiliz kadar iyidir; bir İngiliz de bir Alman kadar iyidir. Ne demek istediğimi anlıyor musun?"

Evet anlamında başımı salladım.

"Savaşı ele alalım–" Herr Nowak sandalyesini arkaya doğru itti: "Bir gün bir ormandaydım. Yapayalnız, anlıyor musun? Öyle, kendi başıma ormanda yürüyordum, sokakta yürür gibi... Birden, önümde duran bir Fransız askeri gördüm. Sanki yer yarılmıştı da içinden çıkmıştı. Şu anda sen bana ne kadar yakınsan, o da o kadar yakın mesafede duruyordu." Herr Nowak konuşurken ayağa fırladı. Masadaki ekmek bıçağını kaparak, önünde tuttu; savunma halinde tutulan bir süngü gibi. Fırça kaşlarının altından bana ters ters bakıyor, o sahneyi aynen yaşıyordu: "Orada öylece durmuşuz; birbirimize bakıyoruz. Fransızm yüzü bir ölününki kadar solgundu. Birden bağırdı: 'Beni vurma!' Aynen böyle." Herr Nowak, ellerini acıklı bir yakarı pozisyonunda birleştirdi. Ekmek bıçağı engel oluyordu şimdi, onun için masaya bıraktı. "'Vurma beni! Beş çocuğum var.' (Fransızca konuşuyor-

du, tabii ama ben onu anlıyordum. Mükemmel Fransızca konuşuyordum o günlerde; ama şimdi birazını unuttum.) Ben ona bakıyorum, o da bana bakıyor. Sonra ben: 'Ami,' diyorum. (Bu, arkadaş demek.) Ondan sonra el sıkışıyoruz." Her Nowak elimi iki elinin arasına alarak büyük bir heyecanla sıktı. "Sonra birbirimizden uzaklaşmaya başlıyoruz – geri geri giderek; beni arkadan vurmasını istemiyordum tabii." Herr Nowak, hâlâ önüne doğru ters ters bakarak, adım adım gerilemeye başladı, ta ki büfeyle çarpışana kadar. Çerçeveli bir resim yerinden fırladı, yere düştü ve camı parçalandı.

"Babişko! Babişko!" diye bağırdı Grete, sevinçle. "Bak, ne yaptın!"

Frau Nowak kızgınlıkla seslendi: "İnşallah bu sana ders olur da, maskaralığı bırakırsın, ihtiyar soytarı seni." Grete yüksek sesle yapmacık bir kahkaha attı; Otto dayanmayıp yüzüne bir tokat vurunca da, her zamanki gibi yalancıktan sızlanmalarına başladı. Bu arada Herr Nowak, karısını öpüp yanağını çimdikleyerek öfkeli kadını yatıştırdı.

"Git başımdan, seni koca ayı seni!" diyerek gülen Frau Nowak ona karşı koyuyor, nazlanıyor; benim bu sahneye tanık olmamdan da hoşnutluk duyuyordu: "Bırak beni, bira fıçısı sen de!"

O sıralarda bir sürü öğrenciye ders veriyordum. Hemen hemen bütün gün dışarıdaydım. Öğrencilerim, batı Berlin'in şık ve zengin semtlerinin orasına burasına dağılmışlardı – hepsi de zengin, bakımlı, Frau Nowak'la yaşıt ama ondan on yaş daha genç görünen kadınlardı. Can sıkıcı öğleden sonraları, kocaları işteyken, biraz İngilizce konuşmayı uğraş edinmekten hoşlanıyorlardı. Çıtır çıtır yanan şöminelerin önünde, ipek yastıklar üstünde oturup, *Ses Ses'e Karşı* ile *Lady Chatterley'nin Âşığı*'nı tartışıyorduk. Bir uşak, çay ve tereyağlı kızarmış ekmek servisi yapıyordu. Kimi zaman, edebiyattan sıkıldıklarında, onları Nowak ailesiyle ilgili anekdotlarla eğlendiriyordum. Ama Nowaklarla birlikte oturduğumu söylememeye büyük özen gösteriyordum: Gerçekte yoksul olduğumu itiraf etmem işimi bozabilirdi. Hanımlar, ellerinden geldiğince, iki buçuk marka indirmek için pazarlık

ettikten sonra, bana biraz isteksizce saat başına üç mark ödüyorlardı. Çoğu bilerek ya da bilmeyerek beni tongaya bastırmaya, bir saatten fazla kalmamı sağlamaya çalışırlardı. Bu yüzden her an gözümün saatte olması gerekiyordu.

Sabahları ders almak isteyenler azınlıkta olduğu için, genellikle Nowak ailesi bireylerinden çok daha geç kalkıyordum. Frau Nowak'ın temizlik işi vardı, Herr Nowak mobilya nakliyat şirketindeki işine gidiyor, şu sırada işsiz olan Lothar gazete dağıtıcısı bir arkadaşına yardım ediyor, Grete de okula gidiyordu. Sadece Otto bana eşlik ediyordu; annesinin, Otto'nun başının etini yiyerek, İş Bulma Kurumu'nda kartını damgalatması için onu evden zorla attığı günler dışında tabii.

Bir fincan kahve, bir dilim ekmek ve et kızartmasından artan yağdan oluşan kahvaltımızı getirdikten sonra, Otto pijamasını çıkarır ve jimnastiğe başlardı; ya gölge boksu yapar ya da amuda kalkardı. Benim hayranlığımı kazanmak için kaslarını oynatırdı; yatağımın üstüne çömelerek bana hikâyeler anlatırdı:

"Christoph, sana El'i nasıl gördüğümü hiç anlattım mı?"

"Hayır, sanmıyorum."

"Peki, dinle, öyleyse... Çok küçüktüm, bir gece yatağımda yatıyordum. Çok karanlık ve çok geçti. Birdenbire uyandım ve kocaman kara bir elin yatağın üzerine doğru uzandığını gördüm. O kadar korkmuştum ki çığlık bile atamadım. Bacaklarımı çenemin altına doğru çekerek gözlerimi ona diktim. Sonra, bir iki dakika geçince gözden kayboldu, ben de haykırmaya başladım. Annem koşarak geldi. 'Anne, ben El'i gördüm,' dedim. Ama o yalnızca güldü. Bana inanmıyordu."

Otto'nun olgun bir şeftaliye benzeyen gamzeli, masum yüzü birden çok ciddileşmişti. O gülünç derecede küçük, parlak gözlerini bana dikti, tüm konuşma gücünü toparlayarak devam etti:

"Ondan sonra, Christoph, birkaç yıl sonra, bir döşemecinin yanında çırak olarak çalışmaya başladım. Bir gün, sabah saatlerinde, güpegündüz taburemde oturmuş çalışıyordum. Birden, oda kararıverdi, kafamı kaldırdım, baktım. El oradaydı. Şu anda senin bana olduğun kadar yakın; üstüme kapanmak üzereydi. Kollarımın ve bacaklarımın donduğunu hissettim; soluk alamıyor, bağıramıyordum. Ustam rengimin uçtuğunu gördü ve

"Vay canına, Otto, neyin var senin? İyi misin?" dedi. O benimle konuşurken El benden yine uzaklaştı, küçücük siyah bir nokta kalana kadar küçüldü, küçüldü gibi geldi bana. Kafamı kaldırıp baktığım zaman odanın her zamanki gibi aydınlık olduğunu ve tavanda, siyah noktanın kaybolduğu yerde kocaman bir kara sineğin yürüdüğünü gördüm. Ama bütün gün öylesine hastaydım ki ustam beni eve göndermek zorunda kaldı."

Otto bunları anlatırken rengi uçmuştu. Yüzünde gerçekten ürküntü verici bir korku ifadesi belirdi ve geçti. Şimdi üzüntü içindeydi, küçük gözleri yaşlarla dolmuştu: "Bir gün El'i yeniden göreceğim. Ve o zaman öleceğim."

"Saçma," dedim, gülerek. "Biz seni koruruz."

Otto üzüntüyle başını salladı:

"Öyle umalım, Christoph. Ama ben sanmıyorum. El, sonunda beni ele geçirecek."

"Döşemecinin yanında ne kadar kaldın?" diye sordum.

"Öyle uzun kalmadım. Ancak birkaç hafta. Usta bana karşı çok kabaydı. Bana hep en zor işleri verirdi – oysa ben küçücüktüm o zamanlar. Bir gün beş dakika geç gittim. Korkunç bir kavga çıkardı. Bana *verfluchter Hund** dedi. Peki, ben buna katlandım mı sanıyorsun?" Otto öne eğildi, maymun gibi buruşturduğu suratını kindar bir sırıtışla bana doğru uzatarak *"Nee, nee! Bei mir nicht"*** dedi. Küçücük gözleri, bir maymun kiniyle benim üzerimde odaklandı. Kırış kırış yüz hatları şaşırtıcı biçimde çirkinleşmişti. Sonra birden gevşedi. Döşemeci değildim artık. Saçını arkaya doğru atıp dişlerini göstererek neşeli ve masum bir ifadeyle güldü: "Ona vuracakmış gibi yaptım. Adamakılı korkuttum onu!" Bir darbeden korunmaya çalışan, korkudan titreyen orta yaşlı bir adamın taklidini yaptı. Güldü.

"Sonra işi bırakmak zorunda kaldın, öyle mi?" diye sordum.

Otto evet anlamında başını salladı. Yüzü yavaş yavaş değişti. Yine hüzünlenmeye başlamıştı.

"Annen baban ne dediler bu işe?"

"Aa, onlar hep bana karşı oldular. Çocukluğumdan beri. İki dilim ekmek olsa, annem her zaman büyüğünü Lothar'a verir-

* Lanet köpek. (ç. n.)
** Bana sökmez. (ç. n.)

di. Ne zaman yakınacak olsam, onlar, 'Git çalış. Artık çalışacak yaşa geldin. Kendi ekmeğini kazan. Biz senin geçimini neden sağlayalım?' derlerdi." Otto kendi kendine acıyor, gözleri yaşla doluyordu: "Beni kimse anlamıyor bu evde. Kimse bana iyi davranmıyor. Hepsi benden nefret ediyor aslında. Benim ölümümü istiyorlar."

"Nasıl böyle saçmalayabilirsin, Otto? Annenin senden nefret etmediği kesin."

"Zavallı annem!" dedi Otto, bana hak vererek. Ses tonu hemen değişmişti, biraz önce söylediklerinden tümüyle habersiz görünüyordu: "Bu korkunç bir şey. Onun her gün böyle ölesiye çalıştığını görmeye dayanamıyorum. Biliyor musun Christoph, o çok, çok hasta. Çoğu zaman geceleri saatlerce öksürüyor. Bazen de kan kusuyor. Yattığım yerde, acaba ölecek mi, diye düşünüyorum kendi kendime."

Başımı salladım. Sonra, kendimi tutamayıp gülmeye başladım. Frau Nowak'la ilgili sözlerine inanmadığımdan değil ama yatağın üzerinde bağdaş kurmuş oturan Otto'nun öylesine hayvansı bir canlılığı, güneşten yanmış vücudunun öylesine sağlıklı bir görünümü vardı ki ölümle ilgili sözleri insana gülünç geliyordu; boyalı bir palyaçonun bir cenazeyi tasvir etmesi gibi. Kendisi de bunu anlamış olmalı ki o da gülümsedi; benim duyarsızlığıma hiç de şaşırmamış gibiydi. Bacaklarını uzatarak öne doğru eğildi ve zorlanmadan elleriyle ayaklarını kavradı: "Bunu yapabilir misin, Christoph?"

Birden, aklına bir şey geldi: "Christoph, sana bir şey gösterecek olursam, hiç kimseye söylemeyeceğine yemin eder misin?"

"Pekâlâ."

Ayağa kalktı ve yatağının altında bir şeyler aramaya başladı. Pencere yanındaki köşede döşeme tahtalarından birini yerinden oynattı; kaldırıp altından bir teneke bisküvi kutusu çıkardı. Kutunun içinde bir yığın mektup ve fotoğraf vardı. Otto bunları yatağın üstüne yaydı:

"Annem bunları bulsa yakar... Bak Christoph, onu nasıl buluyorsun? Adı Hilde. Dans etmeye gittiğim yerde tanıştım... Bu da Marie. Ne güzel gözleri var, değil mi? Benim için deli oluyor – diğer çocukların hepsi kıskanıyor. Ama aslında benim tipim

değil." Ciddi bir tavırla başını salladı: "Biliyor musun, belki sana tuhaf gelecek ama bir kızın bana abayı yaktığını anladığımda ona karşı ilgim kalmıyor. Onunla tüm ilişkimi koparmak istedim ama buraya gelip annemin önünde öyle bir maraza çıkardı ki... Onu susturmak için ara sıra görüşmek zorundayım... İşte bu da Trude – doğru söyle, Christoph, onun yirmi yedi yaşında olduğuna inanabilir misin? Ama öyle! Vücudu harika, değil mi? Batı Berlin'de oturuyor. Kendi dairesinde! İki kez boşanmış. Ne zaman istersem oraya gidebilirim. Bu, erkek kardeşinin çektiği bir resmi. İkimizin birlikte resimlerimizi çekmek istemişti ama ben bırakmadım. Sonradan onları satar diye korktum – bunun için insan tutuklanabilir, anlarsın ya..." Otto yılışık yılışık sırıttı ve bana bir deste mektup uzattı: "Bak, bunları oku; gülersin. Şu, Hollandalı bir adamdan. Hayatımda gördüğüm en büyük arabanın sahibi. Baharda onunla birlikteydim. Ara sıra bana yazar. Babam durumu çaktı; şimdi zarflarda para olup olmadığını anlamak için bu mektupları kolluyor – pis köpek! Ama benim de kendime göre bir taktiğim var. Bütün dostlarıma, mektuplarını köşedeki fırına postalamalarını söyledim. Fırıncının oğlu iyi arkadaşım..."

"Peter'dan hiç haber alıyor musun?" diye sordum.

Otto çok ciddi bir ifadeyle yüzüme baktı; sonra "Christoph?" dedi.

"Evet?"

"Bana bir kıyak yapar mısın?"

"Ne gibi?" diye sordum, ihtiyatla. Otto hep en beklenmedik anlarda borç para isterdi.

"Lütfen..." Yumuşak ve sitemli bir ses tonuyla, "lütfen, bana bir daha Peter'dan söz etme..." dedi.

"Pekâlâ," dedim, büyük bir şaşkınlıkla: "Nasıl istersen."

"Biliyorsun, Christoph... Peter beni çok incitti. Onun, dostum olduğunu sanıyordum. Sonra birden beni yüzüstü bıraktı..."

Bu soğuk ve nemli sonbahar havasında, aşağıdaki o karanlık ve sisin hiç kalkmadığı isli avluda, sokak şarkıcıları ve müzisyenler birbiri arkasından sürekli konserler veriyorlardı. Mandolinli gençlerden oluşan topluluklar, akordeon çalan yaşlı bir adam, bir

de küçük kızlarıyla şarkı söyleyen bir baba göze çarpıyordu. En popüler hava, kuşkusuz: *Aus der Jugendzeit*'tı.* Bu şarkıyı hemen her sabah onlarca kez dinliyordum. Kızların babası felçliydi ve ancak eşek anırmasına benzer garip sesler çıkarıyordu ama kızlar canavar gibiydi; müthiş bir enerjiyle: "Sie *kommt*, sie *kommt* nicht mehr!"** diye hep bir ağızdan bağırışıyorlardı, insanların mutsuzluğuyla eğlenen ecinniler gibi. Bazen bir gazete parçasına sarılı bir para yükseklerdeki bir pencereden aşağı fırlatılırdı. Para kaldırıma vurur, bir mermi gibi seker ama küçük kızların kılı bile kıpırdamazdı.

Ara sıra, bir hemşire Frau Nowak'ı görmeye gelirdi; evdeki yatak düzenine bakıp başını sallar, hoşnutsuzluğunu belirtir, sonra çıkıp giderdi. Belli ki prensip gereği yakası açık gezen soluk benizli bir iskân müfettişi de uğrar, bir sürü not alırdı. Frau Nowak'a tavan arasının kesinlikle sağlıksız ve içinde yaşanamaz bir mekân olduğunu söylerdi. Sözlerinde biraz sitem havası vardı, sanki bu kısmen bizim suçumuzmuş gibi. Frau Nowak bu ziyaretlerden fazlasıyla gocunurdu. Bunlar, onun gözünde, salt kendisini kolaçan etmek için yapılan girişimlerdi. Hemşire ya da müfettişin, dairenin dağınık olduğu bir anda damlayacakları korkusuyla yaşıyordu. Kuşkuları öylesine çoktu ki bu yüzden yalan bile söylüyor, sırf onlardan bir an önce kurtulmak için damdaki deliğin önemli olmadığını bildiriyordu.

Bir başka düzenli konuk da taksitle her türlü giysi satan bir Yahudi terziydi. Bu, ufak tefek, yumuşak huylu ve ikna kabiliyeti çok güçlü olan bir adamdı. Bütün gün mahalledeki kiracıları dolaşır, elli fenik buradan, bir mark oradan toplar, güvencesiz geçimini, bir tavuk gibi, bu verimsiz olduğu aşikâr topraktan eşeleyip çıkarmaya uğraşırdı. Hiçbir zaman para için baskı yapmazdı; borçlularını daha çok mal almaya ve böylece, yeni bir ödemeler dizisine abone olmaya ikna etmeyi yeğlerdi. İki yıl önce, Frau Nowak üç yüz marka Otto'ya takım elbiseyle palto almıştı. İkisi de çoktan eskimişti ama ödemenin bitimine daha çok vardı. Benim gelişimden az sonra Frau Nowak, Grete'nin giyimine yetmiş beş mark yatırdı. Terzi hiçbir itirazda bulunmadı.

* Gençlik günlerinden. (ç. n.)
** Gelmiyor, artık gelmeyecek. (ç. n.)

Tüm mahallenin ona borcu vardı. Ama sevilmeyen bir insan değildi; insanların, gerçek bir kin beslemeden lanetledikleri bir halk adamı statüsüne sahipti. "Belki de Lothar haklı," derdi, Frau Nowak bazen: "Hitler iktidara geldiği zaman bu Yahudilere bir iki ders verecek. O zaman böyle küstahlık yapamayacaklar." Ama ben, Hitler başa geçerse bu terziyi hepten yok edecektir dediğimde, Frau Nowak hemen değişiverirdi: "Yoo, öyle olmasını istemem. Ne de olsa, çok iyi elbiseler dikiyor. Ayrıca, bir Yahudi, müşkül durumdaysan sana daima şans tanır. Hiçbir Hıristiyan onun gibi kredi vermez... Siz bu mahalledeki insanlara sorun, Herr Christoph: Hiçbir zaman Yahudileri kovmayacaklardır."

Bütün günü can sıkıntısı içinde, evde aylak aylak dolanmakla ya da aşağıda, avlunun giriş kapısında arkadaşlarıyla çene çalmakla geçirmiş olan Otto, akşama doğru neşelenmeye başlardı. İşten dönüşümde, onu genellikle kazağını, golf pantalonunu çıkarmış, vatkaları omuzlarından dışarı sipsivri uzanmış ceketini, küçük, dar, kruvaze yeleğini ve geniş paçalı pantolonunu giymek üzereyken bulurdum. Oldukça zengin bir kravat koleksiyonu vardı. Onlardan birini seçmek ve tam istediği gibi bağlamak en az yarım saatini alırdı. Mutfakta üçgen şeklindeki kırık aynanın önünde sırıtarak kendini seyreder, şeftali pembesi yanakları kendini beğenmişlikle gamzelenirdi; bu arada Frau Nowak'ın işini engeller ama onun itirazlarına kulak asmazdı. Akşam yemeği biter bitmez de dansa gitmek üzere evden fırlardı.

Ben de genellikle akşamları çıkardım. Ne kadar yorgun olursam olayım, akşam yemeğinden hemen sonra uyumam olanaksızdı. Grete ile annesi ve babası çoğu zaman dokuzda yatakta olurlardı. Ben de ya sinemaya gider ya da bir kafede oturur, gazeteleri okur, esnerdim. Yapılacak başka hiçbir şey yoktu.

Sokağın sonunda, Alexander Casino denilen bir içkili mahzen vardı. Evden birlikte ayrıldığımız bir günün akşamı, Otto bana orayı göstermişti. Sokak seviyesinden dört basamak aşağı iniyor, kapıyı açıyor, hava cereyanını kesen kalın deri perdeyi kenara itiyor ve kendinizi uzun, basık, kirli bir odada buluyordunuz. Oda kırmızı Çin fenerleriyle aydınlatılmış ve tozlu kâğıt şeritlerden oluşan süslerle donatılmıştı. Duvar diplerine çepe-

çevre hasır masalar ve kocaman pejmürde kanepeler dizilmişti. Bunlar, İngiliz trenlerinin üçüncü sınıf kompartımanlarındaki koltuklara benziyordu. En arkada, tellere sarılı yapma kiraz çiçekleriyle süslenmiş kafes şeklinde bölmeler vardı. Her tarafa rutubet ve bira kokusu sinmişti.

Buraya daha önce de gelmiştim: Bir yıl önce, cumartesi geceleri, Fritz Wendel'in bana kentin batakhanelerini gezdirdiği günlerde uğramıştık. Her şey aynen bıraktığımız gibiydi; yalnız daha az meşum, daha az pitoresk ve artık yaşamın derin anlamını simgelemekten uzaktı – çünkü bu kez zerre kadar sarhoş değildim. Aynı patron –eski bir boksör– kocaman göbeğini barın üzerinde dinlendiriyor, aynı süngüsü düşük garson kirli beyaz ceketiyle, ayaklarını sürüyerek ortalıkta dolanıyordu; iki kız, belki onlar da aynıydı, hoparlörden çıkan feryatlara ayak uydurarak, birbirine sarılmış dans ediyordu. Kazaklı ve deri ceketli bir grup genç bir köşede kâğıt oynuyor; seyirciler eğilmiş ellerindeki kartlara bakıyorlardı. Kolları dövmeli bir genç soba başına çöreklenmiş, bir cinayet romanına dalıp gitmişti; gömleğinin yakası bağrı açık, kolları omuz başlarına dek sıvanmış, altında bir şort, ayağında soketler, her an bir yarışa katılacakmış gibiydi. En arkadaki kafesli bölmede bir adamla bir genç oturuyordu. Gencin yuvarlak, çocuksu bir yüzü ve uykusuzluktan şişmiş gibi görünen kıpkırmızı göz kapakları vardı. Yaşlıca, dazlak kafalı, saygın görünüşlü adama birşeyler anlatıyordu; adam dinlemekte oldukça isteksiz görünüyor, kısa bir puro içiyordu. Genç, öyküsünü özenle ve büyük bir sabırla anlatıyordu. Ara sıra, belli bir noktayı vurgulamak için elini yaşlıca adamın dizine koyuyor, sinirli bir hastasını izleyen bir doktor gibi başını kaldırıp adamın yüzüne bakıyor, en küçük bir mimiğini yoğun bir dikkatle izliyordu.

Sonradan bu çocuğu yakından tanıdım. Adı Pieps'ti. Büyük bir gezgindi. On dört yaşında evden kaçmış, çünkü Thuringian Ormanı'nda bir oduncu olan babası onu dövermiş. Hamburg'a doğru yaya olarak yola çıkmış. Hamburg'a vardığında, Antwerp'e giden bir gemide kaçak olarak saklanmış, Antwerp'ten itibaren Ren ırmağı boyunca yürüyerek yeniden Almanya'ya dönmüş. Avusturya ve Çekoslovakya'ya da gitmiş. Dağarcığı şarkılar, öy-

küler ve fıkralarla doluydu: Olağanüstü neşeli ve mutlu bir yaradılışı vardı. Elindekileri arkadaşlarıyla paylaşır, nereden ve nasıl karnını doyuracağı kaygısını taşımazdı. Kurnaz bir yankesiciydi; başlıca çalışma mekânı ise Friedrichstrasse'deki bir eğlence merkeziydi; burası polis hafiyeleriyle kaynayan ve bugünlerde giderek tehlikeli olmaya başlayan Passage'dan pek uzak sayılmazdı. Bu eğlence merkezinde, boks çalışmak için kum torbaları, göz ziyafeti için gözetleme delikleri ve oyun makineleri vardı. Alexander Casino'nun gediklisi olan gençlerin çoğu öğleden sonralarını burada geçirirken, sevgilileri de Friedrichstrasse ve Linden'de müşteri avına çıkarlardı.

Pieps, arkadaşları Gerhardt ve Kurt'la birlikte, tren yolu yakınındaki kanal kıyısında, bir bodrumda oturuyordu. Bodrum, kollarında ve bacaklarında yılan, kuş ve çiçek dövmeleriyle yaşlıca bir Friedrichstrasse orospusu olan Gerhardt'ın teyzesine aitti. Gerhardt uzun boylu, boş, aptal ve mutsuz bir gülüşü olan bir gençti. Yankesicilik yapmaz, büyük bonmarşelerden öte beri çalardı. Belki de çılgınca cesareti yüzünden şimdiye kadar yakayı ele vermemişti. Satıcıların burnunun dibinde, öteberiyi ceplerine tıkabasa doldururken aptal aptal sırıtırdı. Çaldığı her şeyi teyzesine verirdi. Teyzesi tembelliğinden ötürü ona küfür yağdırır ve onu hep parasız bırakırdı. Bir gün, birlikteyken, cebinden parlak renkli bir kadın kemeri çıkardı: "Christoph, bak, ne güzel değil mi?"

"Nereden aldın bunu?"

"Landauers'ten," dedi Gerhardt. "Peki, neden gülüyorsun?"

"Bak, Landauerler benim arkadaşlarım oluyor. Bana komik geldi, hepsi bu kadar.

Gerhardt'ın yüzünde hemen korku belirdi: "Onlara söylemezsin, Christoph, değil mi?"

"Hayır," diye söz verdim. "Söylemem."

Kurt, Alexander Casino'ya ötekilerden daha az gelirdi. Onu Pieps ya da Gerhardt'ı anladığımdan daha iyi anlayabiliyordum, çünkü bilinçli olarak mutsuzdu. Yaradılışının pervasız, ölümcül bir yanı vardı; hayatının umutsuzluğuna karşı kendini ani ve şiddetli bir öfkeye kaptırma kapasitesi. Almanlar buna *Wut* diyorlar. Böyle zamanlarda köşesinde sessizce oturur, hızla içmeye

koyulur, asık suratlı ve buyurgan bir edayla yumruklarını masaya vururdu. Sonra birdenbire ayağa fırlayarak "Ach, Scheiss!"* diye bağırarak çıkar giderdi. Bu ruh hali içinde, öteki çocuklarla kasten kavga çıkarır, üçüyle, dördüyle birden aynı anda dövüşürdü, ta ki yarı sersem, kanlar içinde sokağa fırlatılıp atılıncaya kadar. Bu gibi hallerde Pieps ve Gerhardt bile, bir halk düşmanıymış gibi, ona karşı cephe alırlardı: Ona herkesin vurduğu kadar sert vurur, sonra da kendi aralarında sürükleyerek eve götürürlerdi. Attığı yumruklarla gözlerini mosmor ettiği için Kurt'a karşı hiç mi hiç kin tutmazlardı. Davranışı, kendilerini asla şaşırtmazdı. Ertesi gün hepsi yine canciğer arkadaş olurlardı.

Ben geri döndüğümde Herr ve Frau Nowaklar herhalde iki üç saattir uyuyor olurlardı. Otto genellikle daha geç gelirdi. Yine de, oğlunun birçok davranışına şiddetle karşı çıkan Herr Nowak, gecenin hangi saati olursa olsun kalkıp ona kapıyı açmaktan zerre kadar gocunmuyor görünüyordu. Her nedense Nowakları, ikimize de birer yedek anahtar vermeye kimse razı edemezdi. Kapı sürgülü, aynı zamanda kilitli olmadığı sürece uyuyamazlardı.

Bu tür kira evlerinde her tuvalet, dört dairenin sakinleri tarafından ortaklaşa kullanılırdı. Bizimki aşağı kattaydı. Yatmadan önce rahatlamak istediğim takdirde, karanlıkta oturma odasından geçerek mutfağa yönelmem, masanın kıyısından dolaşmam, sandalyelerden uzak durmam, Nowakların yatağının baş ucuna çarpmadan ya da Lothar'la Grete'nin yattığı yatağı sarsmadan ikinci bir yolculuk yapmam gerekiyordu. Ama ne denli ihtiyatlı hareket edersem edeyim, Frau Nowak mutlaka uyanırdı; beni karanlıkta görüyordu anlaşılan ve terbiyeli direktiflerle utandırmaktan geri kalmıyordu: "Hayır, Herr Christoph, orası değil, efendim. Sobanın yanında, soldaki kovaya lütfen."

Bu muazzam insan barınağının küçücük köşesindeki yatağımda karanlıkta yatarken, aşağıdaki avludan gelen her sesi korku verici bir kesinlikle işitebiliyordum. Avlu, bir gramofon borusu vazifesi görüyor olmalıydı. Merdivenlerden inen biri vardı: Komşumuz Herr Müller olmalıydı bu; demiryollarında gece vardiyasında çalışıyordu. Her kattan indikçe, adımlarının

* Kahretsin! (ç. n.)

hafiflemesine kulak kabarttım; sonra avludan geçti; ıslak taşların üzerine bastıkça, açık seçik, yapış yapış sesler duyuluyordu. Kulak kabartarak, kocaman sokak kapısının anahtar deliğinde bir anahtarın gıcırdadığını işittim ya da işittiğimi sandım. Bir dakika sonra kapı, uzaktan ve derinden gelen top sesi gibi bir gürültüyle kapandı. Bu defa da, bitişik odada Frau Nowak bir öksürük nöbetine tutuldu. Onu izleyen sessizlikte, uykusunda belirsiz, tehditkâr sözler mırıldanan Lothar'ın bir yandan öbür yana dönerken yatağı gıcırdadı. Avlunun öte yanında bir yerlerde bir bebek çığlık çığlığa ağlamaya başladı, bir pencere gürültüyle kapatıldı, yapının en iç bölümlerinde, çok ağır bir nesnenin donuk bir ses çıkararak bir duvara çarptığı duyuldu. Bu, yabancı, gizemli ve tekinsiz bir ortamda, bir cangılda tek başına uyumak gibi bir şeydi.

Pazar günleri Nowakların evinde geçmek bilmezdi. Bu berbat havada gidilecek hiçbir yer yoktu. Hepimiz evdeydik. Grete ile Herr Nowak serçeler için bir tuzak hazırlamışlardı. Herr Nowak tuzağı imal etmiş ve pencereye raptetmişti. Saatlerdir, onun başına geçip oturmuş, bekliyorlardı. Tuzağı çalıştıran ip Grete'nin elindeydi. Ara sıra kıkırdaşıp gülüyor ve bana bakıyorlardı. Ben, masanın karşı tarafına oturmuş, önümdeki "Ama, Edward, *görmüyor musun?*" yazılı kâğıt parçasına asık bir suratla bakıp duruyordum. Romanımı ilerletmeye çalışıyordum. Roman, kırsal bölgede büyük bir malikânede, haksız kazançlar üzerine kurulu bir yaşam sürdüren bir ailenin yaşam öyküsüydü. Hepsi de çok mutsuzdu. Zamanlarını, hayatlarından neden zevk almadıklarını birbirlerine açıklamakla geçiriyorlardı; ileri sürdükleri nedenlerden bazıları çok ilginçti – bana göre tabii. Ne yazık ki, mutsuz aileme karşı ilgimin giderek azaldığını fark ediyordum: Nowakların evindeki atmosfer pek esinleyici değildi. Kapısı açık olan içeri odada Otto, ses cihazı ve çevirme kolundan yoksun eski bir gramofonun döner tablası üzerine koyduğu süs eşyalarını dengeleyerek eğleniyor, ne kadar zamanda fırlayıp parçalanacaklarını merak ediyordu. Lothar, solgun ve asık yüzü inatçı bir dikkatle işinin üzerine eğilmiş halde, komşularının anahtarlarını törpülüyor, kilitlerini onarıyordu. Yemek pişirmekte olan Frau

Nowak, İyi ve İşe Yaramaz Kardeşlerle ilgili bir vaaz vermeye başladı: "Lothar'a bak. İşi olmadığı zaman bile kendini meşgul etmesini biliyor. Sense, birşeyleri parçalamaktan başka bir işe yaramazsm. Sen benim oğlum değilsin."

Otto, yüzünde sırıtkan bir ifade, yatağının üzerine serilmiş yatıyordu; ara sıra müstehcen bir laf atıyor ya da dudaklarıyla osurur gibi sesler çıkarıyordu. Bazı ses tonları adamı çıldırtabilirdi. Bazen öyle bam teline basıyordu ki Otto'nun canını acıtmak geliyordu insanın içinden. O da bunu biliyordu. Frau Nowak'ın cırlak sesi bir çığlığa dönüştü:

"Seni evden atmak geliyor içimden! Bizim için ne yaptın bugüne kadar? Herhangi bir iş olduğu zaman hep yorgun oluyorsun ama geceyarılarma kadar gezip tozmak için yorgun değilsin – seni kötü, anormal, işe yaramaz herif..."

Otto ayağa fırladı ve odanın içinde hayvani zafer çığlıkları atarak dört dönmeye başladı. Frau Nowak bir kalıp sabun alarak ona doğru fırlattı. Otto yana eğilince sabun pencere camına isabet etti, cam kırıldı. Bunun üzerine Frau Nowak oturup ağlamaya başladı. Otto hemen yanına gidip onu yüksek sesli öpücüklerle yatıştırmaya girişti. Ne Lothar ne de Herr Nowak olan bitenle pek ilgilenmediler. Hatta Herr Nowak eğleniyormuşa benziyordu: Bana kurnazca göz kırptı. Sonradan, pencere camındaki delik bir mukavva parçasıyla kapatıldı. Cam onarılmadan kaldı; çatı arasındaki birçok hava akımına bir yenisi daha katılmış oldu.

Akşam yemeği süresince hepimiz neşeliydik. Herr Nowak, Yahudilerle Katoliklerin nasıl birbirlerinden farklı dua ettiklerini bize taklitlerle göstermek için masadan kalktı. Dizlerinin üzerine çökerek kafasını birkaç kez kuvvetle yere vurdu. Bu arada, İbranice ve Latince duaları temsilen birtakım abuk sabuk sözler geveliyordu: "Koolyvotchka, koolyvotchka, koolyvotchka. Amin." Sonra bize meşhur idamlardan söz etti. Grete ile Frau Nowak hem dehşete kapılıyor hem de zevk alıyordu bu anlatıdan: "Birinci William –ihtiyar William– hiçbir idam fermanını imzalamazdı; neden olduğunu biliyor musunuz? Çünkü bir seferinde, tahta çıkmasından biraz sonra, ünlü bir cinayet davası görülmeye başlanmış. Yargıçlar uzun süre tutuklunun suçlu mu, suçsuz mu oldu-

ğu konusunda bir karara varamamışlar ama sonunda onu idama mahkûm etmişler. Tutukluyu idam sehpasına çıkarmışlar, cellat baltayı eline almış –işte böyle; ve baltayı savurmuş– işte şöyle; ve indirmiş: Şrak! (Bunların hepsi eğitimli adamlar tabii; siz ya da ben, bin mark verseler bile bir vuruşta bir adamın kellesini uçuramayız.) Ve adamın kellesi – pat! sepetin içine düşmüş." Herr Nowak yine gözlerini devirdi, dilini ağzının köşesinden sarkıttı, kesik başın gerçekten çok canlı ve feci bir taklidini yaptı: "Derken kesik baş kendiliğinden konuşmuş ve şöyle demiş: 'Ben suçsuzum!' (Tabii, bu sadece sinirlerin yaptığı bir oyun ama konuşmuş işte, tıpkı şimdi benim konuştuğum gibi.) 'Ben suçsuzum!' demiş... Birkaç ay sonra, başka bir adam ölüm döşeğinde gerçek katilin kendisi olduğunu itiraf etmiş. İşte bu yüzden William bir daha hiçbir idam fermanını imzalamamış!"

Wassertorstrasse'de, bir haftanın diğerinden hiçbir farkı yoktu. Tavanı sızdıran, havasız, küçük çatı katımız yemek ve lağım kokuyordu. Oturma odasındaki soba yandığı zamanlar neredeyse soluk alamazdık; yanmadığı zamanlar da donuyorduk. Hava çok soğumuştu. Frau Nowak, işte olmadığı günler sokakları aşındırıyor, klinikle sağlık kurumu arasında mekik dokuyordu. Cereyanlı koridorlarda, sıraların üzerinde saatlerce bekliyor ya da karmaşık başvuru formları üzerinde kafa patlatıyordu. Doktorlar onun durumu üzerinde bir anlaşmaya varamıyorlardı. Bir tanesi onun hemen sanatoryuma gönderilmesi taraftarıydı. Bir diğeri, hastalığının çok ilerlemiş olduğu düşüncesiyle onu gönderilmeye değer bulmuyordu; bunu kendisine de söylemişti. Bir başkası, önemli bir hastalığı olmadığı konusunda ona teminat veriyor, sadece Alpler'de bir on beş gün geçirmesi gerektiğini söylüyordu. Frau Nowak her üçünü de büyük bir saygıyla dinledikten sonra bana bu görüşmeleri anlatırken, her birinin tüm Avrupa'da bulunabilecek en iyi ve en akıllı profesörler olduklarını vurgulamayı ihmal etmiyordu.

Her seferinde, öksürerek, tir tir titreyerek, sırılsıklam pabuçlarla yorgun argın ve yarı-isterik bir halde eve dönüyordu. Gelir gelmez de kurulu bir oyuncak gibi, Grete'yi ya da Otto'yu azarlamaya başlıyordu:

"Sen benim dediğime bak – senin sonun hapishane! Keşke, on dört yaşındayken seni bir ıslah evine postalasaydım. Belki biraz adam olurdun... Düşünüyorum da bugüne kadar benim ailemden, saygın ve dürüst olmayan bir kişi bile çıkmadı!"

"*Sen* mi saygıdeğersin?" Otto, küçümseyerek sırıtıyordu. "Genç kızken, ele geçirebildiğin her pantolonluyla fingirdiyordun yahu."

"Benimle böyle konuşamazsın! Anladın mı? Konuşamazsın! Ah, keşke seni doğurmadan ölseydim, seni kötü ruhlu, anormal çocuk!"

Otto annesinin etrafında atlayıp zıplıyor, onun darbelerinden kendini koruyor, başlattığı kavgadan hoşnut, keyif çığlıkları atıyordu. Heyecandan, suratını çirkin çirkin şekillere sokuyordu.

"Deli bu!" diye bağırdı Frau Nowak. "Şunun suratına bir bakın, Herr Christoph. Sorarım size, bu zırdeli değil mi? Tedavi için hastaneye götürsek, ne dersiniz?"

Bu fikir Otto'nun romantik hayal gücünü çalıştırdı. Sık sık, birlikte yalnız kaldığımızda, bana gözlerinde yaşlarla:

"Sinirlerim artık dayanmıyor Christoph. Çok yakında gelip beni götürecekler. Bana deli gömleği giydirecekler, lastik boru vasıtasıyla besleyecekler. Beni görmeye geldiğinde de seni tanıyamayacağım," diyordu.

'Sinir'i olanlar, yalnız Frau Nowak'la Otto değildi. Yavaş yavaş Nowaklar benim de direnme gücümü kırmaya başlamışlardı. Bulaşık çukurundan gelen koku burnuma her gün biraz daha kötü, kavga ederken Otto'nun sesi biraz daha kulak tırmalayıcı, annesininki de biraz daha cırlak geliyordu. Grete'nin sızlanmaları dişlerimi sıkmama neden oluyordu, Otto kapıyı çarptığı zamansa sinirle yerimden sıçrıyordum. Geceleri, ancak yarı sarhoşsam uyuyabiliyordum. Ayrıca, vücudumda oluşan nahoş ve esrarengiz bir isilik yüzünden gizlice kaygılanıyordum; belki Frau Nowak'ın yemekleri belki de daha kötü bir şey bana dokunuyordu.

Artık çoğu gecelerimi Alexander Casino'da geçiriyordum. Köşede, sobanın yanındaki bir masada mektuplarımı yazıyor, Pieps ve Gerhardt'la konuşuyor ya da diğer müşterileri seyrederek oyalanıyordum. Mekân genellikle çok sessizdi. Hepimiz,

bir şey olmasını bekleyerek oturuyor ya da barda pinekliyorduk. Dış kapının açıldığını duyar duymaz, deri perdenin arkasından hangi yeni konuğun belireceğini görmek için bir düzine göz o tarafa çevriliyordu. Bu kişi genellikle elinde sepet, bir bisküvi satıcısı ya da yine elinde bir bağış kutusu ve dinî broşürle gelen, Kurtuluş Ordusu'nun* bir görevlisi oluyordu. Bisküvi satıcısı o gün iyi iş yapmış ya da kafayı bulmuşsa bizimle kâğıt helvasına zar atardı. Kurtuluş Ordusu görevlisi kızcağız ise, bağış kutusunu tıkırdatarak ortalıkta sürünür, havasını alır, sonra da hiçbirimizin vicdanını sızlatmadan çıkar giderdi. Gecenin rutin görüntülerinden biri olduğu için, Gerhardt ve Pieps o gittikten sonra onunla ilgili bir şaka bile yapmazlardı. Derken yaşlı bir adam ayaklarını sürüye sürüye içeri girer, barmenin kulağına bir şey fısıldar ve onunla birlikte, barın arkasındaki bir odaya çekilirdi. Adam kokain bağımlısıydı. Bir dakika sonra ortaya çıkar, hepimize bir şövalye edasıyla şapkasını çıkarır ve yine ayaklarını sürüye sürüye dışarı çıkardı. Yaşlı adamın bir tiki vardı. Durmadan başını sallıyordu; sanki Hayat'a "Hayır, Hayır, Hayır" der gibiydi.

Bazen polis gelirdi. Ya aranan bir suçlunun ya da ıslahevinden kaçan çocukların peşindeydiler. Onların ziyaret saatleri genelde bilinirdi ve ona göre hazırlık yapılırdı. Her halükârda, Pieps'in bana açıkladığı gibi, son anda tuvalet penceresinden binanın arkasındaki avluya bir çıkış yapılabilirdi: "Ama dikkatli olmalısın Christoph," diyordu. "İyice ileriye doğru atlamalısın. Yoksa kömürlüğe, oradan da bodruma düşersin. Benim başıma geldi bir kez. Arkamdan gelen Hamburg Werner o kadar çok güldü ki aynasızlar onu enseledi."

Cumartesi ve pazar günleri Alexander Casino dolu olurdu. Batı Berlin'den gelen konuklar, başka ülkelerden gelen elçiler gibiydiler. Yabancılar, çoğunlukla Hollandalılar ve İngilizler sökün ediyordu. İngilizler yüksek perdeden heyecanlı seslerle konuşuyorlar, komünizmi, Van Gogh'u ve en iyi restoranları tartışıyorlardı. Bazıları korkmuş gibi görünüyor, belki de bu hırsız barınağında bıçaklanacaklarını sanıyorlardı. Pieps ve Gerhardt

* 1865 yılında kurulmuş, hayır işlerine ağırlık veren ve dünya çapında faaliyet gösteren bir Protestan cemaati. (ed. n.)

masalarında oturmuş, yabancıların aksanlarını taklit ediyor, içki ve sigara otlakçılığı yapıyorlardı. Bağa gözlüklü şişman bir adam soruyordu: "Bill'in zenci şarkıcılar için verdiği o şahane partide siz de var mıydınız?" Monokl takan bir genç mırıldanıyordu: "Dünyanın bütün şiirselliği şu yüze yansımış." O anda onun ne duyumsadığını biliyordum; onun duygularım paylaşabilir, hatta ona gıpta bile edebilirdim. Ama iki hafta sonra, antika gümüş takımlar ve efsanevi Porto şarabıyla donatılmış bir masanın çevresinde toplanmış, akıllı uslu gülümseyen, seçkin kulüp üyeleri ya da üniversite hocalarının önünde, burada görüp geçirdikleriyle övüneceğini bilmek bana üzücü geliyor, kendimi daha yaşlı hissetmeme neden oluyordu.

En sonunda doktorlar kararlarını verdiler: Frau Nowak bir sanatoryuma gönderilecekti, hem de çok yakında, Noel'den biraz önce. Bunu işitir işitmez, Frau Nowak terziye yeni bir giysi ısmarladı. Bir partiye çağırılmış kadar heyecanlı ve sevinçliydi: "Hastane yetkilileri her zaman çok titizdirler, Herr Christoph. Üstümüzün başımızın temiz ve düzenli olmasını isterler. Aksi halde cezalandırılırız, doğrusu da bu... Orada olmaktan çok memnun kalacağıma eminim," diye içini çekti. "Ailemi düşünmekten, onlara üzülmekten kendimi bir alıkoyabilsem! Ben gittikten sonra ne yaparlar, Allah bilir. Bir koyun sürüsü kadar âcizler..." Akşamları, çocuk bekleyen bir kadın gibi saatlerce fanila iç çamaşırı dikiyor, kendi kendine gülümsüyordu.

Nowaklardan ayrılacağım öğleden sonra Otto çok üzgündü.

"Şimdi sen gideceğine göre, Christoph, bana ne olacak, hiç bilmiyorum. Bundan altı ay sonra hayatta bile olmayabilirim."

"Ben gelmeden önce pekâlâ idare ediyordun, öyle değil mi?"

"Evet... ama şimdi annem de gidiyor. Babam beni aç bırakır herhalde."

"Ne kadar saçma!"

"Beni de yanına al, Christoph. Bırak sana hizmet edeyim. Sana çok yararlı olabilirim, biliyor musun? Yemeğini pişirir, giysilerini onarır, öğrencilerine kapıyı açarım..." Kendisini bu yeni rolde hayal ettikçe, Otto'nun gözleri parlıyordu. "Kısa bir beyaz

ceket giyerim ya da mavi belki daha iyi olur, gümüş düğmeli."

"Ne yazık ki sen benim için altından kalkamayacağım bir lükssün."

"Ama Christoph, bak, senden maaş filan istemiyorum ki." Otto durakladı; önerisinin biraz fazla cömertçe olduğunu düşünüyordu. "Daha doğrusu," diye ekledi, ihtiyatla, "ara sıra dans etmeye gitmek için bir iki mark."

"Çok üzgünüm."

Frau Nowak'ın gelişiyle konuşmamız yarıda kaldı. Bana bir veda yemeği hazırlamak için eve erken gelmişti. File torbası çarşıdan aldıklarıyla doluydu; taşımaktan yorgun düşmüştü. İçini çekerek, mutfak kapısını arkasından kapattı ve sonra kavgaya hazır bir ruh hali içinde, telaşla çalışmaya koyuldu.

"Amaan Otto, sobayı söndürmüşsün! Sana göz kulak olmanı söylemiştim. Hey Yarabbim, bu evde bana en ufak bir yardımda bulunacak kimse yok mu? Kimseye güvenemez miyim?"

"Üzgünüm anne," dedi Otto. "Unuttum."

"Tabii unuttun! Zaten hiçbir şeyi hatırladığın var mı? Demek unuttun, ha!" Frau Nowak, öfkeden gözleri çakmak çakmak, avaz avaz bağırıyordu: "Ölesiye çalışmamın karşılığı bu işte. Ben gittikten sonra, inşallah baban seni sokağa atar. Bakalım o zaman ne yapacaksın! Seni koca, tembel hayvan! Gözüm görmesin seni, duydun mu? Gözüm görmesin!"

"Pekâlâ. Christoph, ne söylediğini işittin mi?" Otto bana döndü, öfkeden suratı kasılmıştı. O anda ana oğul arasmdaki benzerlik inanılmazdı; şeytansı iki yaratık gibiydiler. "Bu söylediklerine hayatı boyunca pişman edeceğim onu!"

Döndü ve içeri odaya dalarak, çürük çarık kapıyı arkasından kapattı. Frau Nowak hemen sobaya yöneldi ve kürekle külleri çıkarmaya başladı. Her tarafı tir tir titriyor, şiddetle öksürüyordu. Ben ona çıra ve kömür veriyordum; o da hiç bana bakmadan ve konuşmadan elimden alıyordu. Her zamanki gibi sadece ayak altında olduğum hissine kapılarak oturma odasına gittim, aptal aptal pencerenin önünde durdum. Ortadan kaybolmayı arzuluyordum. Canıma tak etmişti artık. Pencere pervazında bir kalem parçası buldum. Onu aldım ve tahtanın üstüne küçük bir daire çizdim; benden bir iz kalır diye düşündüm. Sonra, yıllarca önce

Kuzey Galler'de bir pansiyondan ayrılmadan önce, aynı şeyi yaptığımı anımsadım. İçeri odadan çıt çıkmıyordu. Otto'nun surat asmasına tahammül etmeye karar verdim. Zaten bavullarımı da hazırlamam gerekiyordu.

Kapıyı açtığımda, Otto yatağında oturuyordu. Hipnotize olmuş gibi sol bileğindeki bir yaraya gözlerini dikmiş bakıyor, yaradan akan kan, açık duran avucundan süzülerek iri damlalar halinde yere dökülüyordu. Sağ elinde, işaret parmağıyla baş parmağının arasında bir jilet bıçağı vardı. Onu elinden kaptığımda direnmedi. Yara aslında çok önemli değildi; mendiliyle bileğini sardım. Otto bir an hafif bir baygınlık geçirir gibi oldu ve omzuma yaslandı.

"Nasıl becerdin bu işi?"

"Ona göstermek istedim," dedi Otto. Yüzü çok solgundu. Anlaşılan, adamakıllı gözü korkmuştu. "Bana engel olmamalıydın, Christoph."

"Seni küçük budala," dedim öfkeyle çünkü beni de korkutmuştu: "Günün birinde gerçekten kendini yaralayacaksın – yanlışlıkla."

Otto bana uzun uzun, sitemle baktı. Gözleri yaşla doldu.

"Ne önemi var, Christoph? Ben bir işe yaramıyorum... İleride benim halim ne olacak sence?"

"İş bulacaksın."

"İş, ha?" Bunu düşünmek bile Otto'nun gözyaşlarına boğulmasına neden oldu. Hıçkırarak, elinin tersiyle burnunu sildi.

Cebimden bir mendil çıkardım. "İşte, al bunu."

"Sağ ol, Christoph..." Gözlerini üzüntüyle sildi ve burnunu temizledi. Sonra birden mendil dikkatini çekti. Önce kayıtsızca, sonra büyük bir ilgiyle inceledi.

"Christoph," dedi kızgınlıkla, "bu benim mendilim!"

Bir öğleden sonra, Noel'den birkaç gün sonra, Wassertorstrasse'ye yeniden gittim. Kemerin altından geçip yer yer kirli karla kaplı, uzun ve rutubetli sokağa girdiğimde lambalar yanmıştı bile. Şarapçı dükkânlarından zayıf, sarı ışıklar saçılıyordu. Gaz lambasının altındaki bir el arabasından, kötürüm bir adam sebze ve meyve satıyordu. Kaba, asık suratlı gençlerden oluşan bir

kalabalık, bir kapının eşiğinde kavga eden iki erkek çocuğunu seyrediyordu; içlerinden birinin ayağı kayıp da düşünce, heyecanla çığlık atan bir kız sesi işitildi. Çamurlu avludan geçerek ucuz kira evlerinin aşina olduğum nemli, küflü havasını soluduğumda kendi kendime düşündüm: Ben gerçekten burada oturmuş muydum? Batı Berlin'deki odam ve mükemmel yeni işim sayesinde, bu teneke mahallesine kendimi tümüyle yabancı hissediyordum.

Nowakların merdiven ışıkları bozuktu: Ortalık zifirî karanlıktı. Fazla zorlanmadan, el yordamıyla merdivenlerden çıktım ve kapılarını vurdum. Elimden geldiği kadar çok gürültü yaptım çünkü içeriden gelen bağırıp çağırmalara, şarkı seslerine ve cırlak kahkahalara bakılırsa, bir partinin ortasında geldiğim anlaşılıyordu.

"Kim o?" diye bağıran Herr Nowak'ın sesi işitildi.

"Christoph."

"Aa! Christoph! Anglais! İngiliz! İçeri gir! İçeri gir!"

Kapı ardına kadar açıldı. Herr Nowak, beni kucaklamak için kollarını açmış, eşikte sendeleyip duruyordu. Onun arkasından pelte gibi titreyen, gülmekten yanaklarından aşağı yaşlar süzülen Grete göründü. Başka kimse yoktu.

"Yaşa Christoph!" diye bağırdı Herr Nowak sırtıma vurarak. "Grete'ye söyledim, Christoph gelecek, biliyorum, dedim Christoph bizi terk etmez!" Vodvil oynar gibi abartılı bir jestle beni oturma odasına doğru itti. Her taraf korkunç bir dağınıklık içindeydi. Çeşitli giysiler, karmakarışık bir yığın halinde yataklardan birinin üzerine atılmıştı. Öteki yatağın üzerine ise fincanlar, tabaklar, çatal bıçaklar yığılmıştı. Büfenin üzerinde kurumuş yağla dolu bir tava vardı. Oda boş bira şişelerinin içine sokulmuş üç mumla aydınlanıyordu.

"Tüm elektrikler kesildi," diye açıkladı Herr Nowak, "fatura ödenmedi henüz... Bir ara ödemem gerek, tabii. Boş ver – böyle daha hoş, öyle değil mi? Hadi gel, Grete, Noel ağacını aydınlatalım."

Noel ağacı bugüne dek gördüklerimin en küçüğüydü. Öylesine küçük ve güçsüzdü ki en üstte tek bir mumu ancak taşıyabiliyordu. Tek bir gümüş telle çepeçevre sarılmıştı. Herr Nowak,

mumu yakmayı başarmadan önce, yanmakta olan birkaç kibriti yere düşürdü. Ben üstlerine basıp söndürmeseydim masa örtüsü kolaylıkla tutuşabilirdi.

"Lothar'la Otto neredeler?" diye sordum.

"Bilmem. Bir yerdedirler herhalde... Bugünlerde pek görünmüyorlar – burası onlara uygun gelmiyor... Boşver, biz kendi aramızda mutluyuz, değil mi Grete?" Herr Nowak fil adımlarıyla dans ederek şarkı söylemeye başladı:

"O Tannenbaum! O Tannenbaum!..* Hadi Christoph, şimdi hep beraber! *Wie treu sind Deine Blätter!"***

Bütün bunlar olup bittikten sonra armağanlarımı çıkardım: Herr Nowak'a purolar, Grete'ye çikolata ve kurmalı bir fare. Herr Nowak masanın altından bir şişe bira çıkardı. Uzun süre gözlüğünü aradı; sonunda, mutfaktaki bulaşık musluğunun üzerinde asılı halde buldu. Sonra bana Frau Nowak'ın sanatoryumdan yazdığı bir mektubu okudu. Her cümleyi üç dört kez yineliyor, mektubun orta yerine gelince şaşırıp kalıyor, küfrediyor, burnunu siliyor ve kulaklarını karıştırıyordu. Neredeyse bir kelime bile anlayamadım. Sonra Grete ile birlikte kurmalı fareyle oynamaya başladılar; fareyi masanın üzerinde oraya buraya koşturuyor, kenara vardığında çığlıklar atıp kükrüyorlardı. Fare öyle ünlü olmuştu ki benim gidişim çabucak ve telaşsız geçiştirildi. "Güle güle Christoph. Yakında yine gel," dedi Herr Nowak ve anında masaya döndü. Ben tavan arasından çıkarken, o ve Grete, kumarbazların açgözlülüğüyle masanın üzerine eğilmişlerdi.

Bundan kısa bir süre sonra Otto beni görmeye geldi. Gelecek pazar onunla birlikte Frau Nowak'ı görmeye gidip gitmeyeceğimi sormak için gelmişti. Sanatoryumun aylık ziyaret günü vardı. Hallesches Tor'dan özel bir otobüs kalkacaktı.

"Benim için para vermen gerekmez," dedi Otto, büyüklük taslayarak. Kendinden son derece memnun görünüyordu.

"Bu çok hoş bir davranış, Otto... Yeni bir takım mı bu?"

"Nasıl, beğendin mi?"

"Epey tuzluya mal olmuştur herhalde."

* Ey çam ağacı. (ç. n.)

** Yaprakların ne kadar hakikatli. (ç. n.)

"İki yüz elli mark."

"Vay canına! Hazine mi buldun?" Otto sırıttı: "Şu sıralarda Trude ile çok sık görüşüyorum. Amcası ona epey para bırakmış. Belki baharda evleneceğiz."

"Kutlarım... Hâlâ evde kalıyorsun, değil mi?"

"Eh, ara sıra uğruyorum." Otto, hoşnutsuzlukla dudaklarını aşağı doğru sarkıttı, "ama babam hep sarhoş."

"İğrenç, değil mi?" Otto'nun sesini taklit ettim. İkimiz de güldük.

"Vay anasını, Christoph, amma geç olmuş! Yola koyulmam gerek... Pazara görüşürüz. Hoşça kal."

Sanatoryuma öğle üzeri vardık.

Karlı çam ormanları arasından dolanan yamrı yumru bir araba yolunda birkaç kilometre yol aldıktan sonra, birden mezarlık girişine benzeyen, tuğla ile örülmüş, Gotik stilde bir kapı girişiyle karşılaştık; arkada büyük kırmızı yapılar yükseliyordu. Otobüs durdu. En son Otto ile ben çıktık. Bir yandan geriniyor, bir yandan da bembeyaz kara bakarak gözlerimizi kırpıştırıyorduk. Kırsal bölgede her şey göz kamaştırıcı bir beyazlıktaydı. Her tarafımız tutulmuştu çünkü otobüs aslında üstü kapalı bir yük arabası, oturulacak yerler de ambalaj sandıkları ve okul sıralarıydı. Oturulacak yerler yolculuk boyunca fazla yerinden oynamadı çünkü bizler, bir kitap rafmdaki kitaplar gibi sımsıkı dizilmiştik.

Ve şimdi hastalar sanatoryumdan çıkmış, koşarak bizi karşılamaya geliyorlardı – şallara ve battaniyelere sarınmış, buzlu yolda sendeleyerek ve kayarak gelen tuhaf ve hantal yaratıklar. Öyle acele ediyorlardı ki sakarca taarruzları buzda kayıp düşmeleriyle son buluyordu. Karda kayarak arkadaşlarının ve akrabalarının kollarına atılıyor, ziyaretçiler de bu çarpışmanm şiddetiyle sarsılıyordu. Bir çift, kahkahalar arasında yere yıkıldı.

"Otto!"

"Anne!"

"Demek gerçekten geldin ha? Ay, ne kadar iyi görünüyorsun!"

"Tabii, geldik anne! Ne bekliyordun?" Frau Nowak, elimi sıkmak için kendini Otto'nun kollarından kurtardı.

"Nasılsınız, Herr Christoph?"

Frau Nowak birkaç yıl gençleşmişti. Tombul, yuvarlak, masum yüzünde canlı ve oldukça kurnaz bir ifade vardı. Küçük köylü gözleriyle bir genç kız gibiydi. Yanaklarına bayağı renk gelmişti. Kendini alamıyormuş gibi sürekli gülümsüyordu.

"Ah, Herr Christoph, ne iyi ettiniz de geldiniz! Otto'yu bana getirmekle ne büyük iyilik ettiniz!"

Kısa, acayip, sinirli bir kahkaha attı. Birkaç basamak çıkarak hastaneye girdik. Binanın sıcak, temiz, antiseptik kokusu içime bir korku saldı.

"Beni küçük koğuşlardan birine koydular," dedi Frau Nowak bize. "Sadece dört kişiyiz. Çeşitli eğlenceler düzenliyoruz aramızda." Gururla kapıyı açarak takdimleri yaptı. "Bu Anacık – bizim düzenimizi sağlıyor! Bu Erna. Bu da Erika – bebeğimiz!"

Erika on sekiz yaşlarında çelimsiz bir sarışındı. Bizi görünce kıkırdadı: "Ünlü Otto bu demek! Haftalardır onu görmeye can atıyorduk!"

Otto ihtiyatlı, şeytanca gülümsedi; kendini çok rahat hissediyordu. Yepyeni kahverengi takım elbisesi kelimelerle anlatılamayacak kadar bayağı ve zevksizdi; leylak renkli tozlukları ve sivri burunlu sarı ayakkabıları da ondan aşağı kalmıyordu. Parmağında, ortasında kare biçiminde çikolata rengi bir taş olan kocaman bir mühür yüzük vardı. Otto'nun aklı fikri yüzüğündeydi, eline zarif pozlar veriyor, etkisini takdir etmek için yüzüğe kaçamak bakışlar atıyordu. Frau Nowak onu rahat bırakamıyordu bir türlü. Sarılıp duruyor, yanaklarını mıncıklıyordu.

"Ne kadar iyi görünüyor, değil mi?" diye sesleniyordu. "Harika görünüyor, değil mi? Vallahi Otto, öyle güçlü kuvvetlisin ki eminim beni tek elle bile kaldırabilirsin!"

Yaşlı Anacık üşütmüştü. Boğazı, eski moda siyah elbisesinin yakasının altından sımsıkı sarılıydı. İyi bir kadıncağıza benziyordu ama nedense biraz tiksinti vericiydi: yaralı bereli yaşlı bir köpek gibi. Yatağının kenarına oturmuştu; yanı başındaki sehpada çocuk ve torunlarının resimleri, vaktiyle kazandığı ödüllere benziyordu. Kurnazca hoşnut görünüyordu, sanki böylesine hasta olmaktan memnunmuş gibi. Frau Nowak bize, Anacığın daha önce üç kez bu sanatoryumda kaldığını söyledi. Her seferinde

iyileştiği kanısına varılıp taburcu ediliyor ama dokuz ay ya da bir yıl içinde hastalığı nüksediyor ve yeniden sanatoryuma gönderilmek zorunda kalıyordu.

"Almanya'nın en akıllı profesörleri buraya gelip onu muayene ettiler," diye ekledi Frau Nowak gururla, "ama onları her zaman kandırmayı başarıyorsun, değil mi Anacık?"

Yaşlı kadın gülümsedi; büyükleri tarafından övülen akıllı uslu bir çocuk gibiydi.

Frau Nowak devam etti: "Erna buraya ikinci kez geliyor, doktorlar iyi olduğunu söylemişler ama dışarıda yeterince beslenememiş. Bu yüzden yeniden aramıza döndü, değil mi, Erna?"

"Evet, döndüm," diye doğruladı Erna.

Sıska, kısacık saçlı, otuz beş yaşlarında bir kadındı. Bir zamanlar çok kadınsı, yumuşak, çekici ve arzu dolu olduğu muhakkaktı. Aşırı zayıflığı şimdi onu umutsuz bir kararlılığa, bir çeşit meydan okumaya yöneltmiş görünüyordu. Kocaman, koyu renkli, aç bakışlı gözleri vardı. Nikâh yüzüğü kemikli parmağında dönüp duruyordu. Konuşurken heyecanlandığı zaman, elleri iki küçük güve gibi hiç yorulmadan, amaçsızca oradan oraya uçuşuyordu.

"Kocam beni dövdü, sonra da kaçıp gitti. Gittiği gece bana öyle bir dayak attı ki morluklar aylarca geçmedi. Öyle güçlü kuvvetli bir adamdı ki beni az kalsın öldürüyordu." Soğukkanlılıkla ve ağırbaşlılıkla ama yine de bastırılmış bir heyecanla ve gözlerini yüzümden ayırmadan konuşuyordu. Aç bakışları, bir burgu gibi beynime giriyor, ne düşündüğümü hevesle okumaya çalışıyordu. "Şimdi, bazen onu rüyamda görüyorum," diye ekledi, hafif alaylı.

Otto ile ben masaya oturduk. Frau Nowak hemşirelerden birinin getirdiği kahve ve pastaları ikram ediyor, etrafımızda dönüp duruyordu. Bugün bütün olup bitenler, tuhaf bir şekilde üzerimde hiçbir etki yapmıyordu; duygularım sanki sarıp sarmalanmış, yalıtılmıştı. Kendimi bir rüyada hissediyordum. Sessiz, karlı çam ormanlarına bakan kocaman pencereleriyle bu sakin beyaz odada –masanın üzerindeki Noel ağacı, yatakların üstünde sarkan kâğıttan yapılma çiçekler, duvara çivilenmiş fotoğraflar, kalp şeklindeki çikolatalarla dolu tabak– bu dört kadın

yaşıyor ve hareket ediyordu. Gözlerim, dünyalarının her köşesini keşfedebilirdi: ısı çizelgeleri, yangın söndürme aracı, kapının yanındaki deri paravana. Her gün en iyi giysilerini kuşanmış halde, temiz elleri artık iğnelerle delik deşik olmadan ya da yerleri ovalamaktan sertleşmeden, terasta sere serpe yatıyor, konuşmaları yasak, radyo dinliyorlardı. Bu odaya hep birlikte kapatılmış olan bu kadınlar burada biraz mide bulandırıcı bir atmosfer yaratmışlardı; havasız bir dolaba kapatılmış kirli çamaşırlar gibi. Birbirleriyle oynaşıyorlardı, yaşlarını başlarını almış okul çocukları gibiydiler. Frau Nowak ile Erika ara sıra gizli şakalaşma nöbetlerine tutuluyorlardı. Birbirlerinin giysilerini çekiştiriyor, birbirleriyle didişiyor, sonra cırlak ve zoraki kahkahalar atarak önümüzde şov yapıyorlardı.

"Bu günü nasıl iple çektiğimizi bilemezsiniz," dedi Erna bana. "Gerçek bir erkek görebilmek müthiş bir şey!"

Frau Nowak kıkırdadı.

"Erika buraya gelene kadar öyle masum bir kızdı ki... Hiçbir şey bilmezdin, değil mi Erika?"

Erika gülmesini tutamadı.

"O zamandan beri yeterince şey öğrendim..."

"Evet, ben de öyle sanıyorum! İnanmayacaksınız, Herr Christoph – teyzesi Noel'de ona şu küçük kuklayı yollamış, Erika her gece onu yatağına alıyor; yatağımda bir erkek bulunmalı, diyor."

Erika cüretkâr bir kahkaha attı. "Eh, hiç yoktan iyidir, öyle değil mi?"

Otto'ya göz kırptı, o da çok şaşırmış gibi gözlerini devirdi.

Öğle yemeğinden sonra Frau Nowak'ın bir saat dinlenmesi gerekiyordu. Bu yüzden, Erna ve Erika bizi yanlarına alarak hastane bahçelerinde bir geziye götürdüler.

"Onlara önce mezarlığı gösterelim," dedi Erna.

Mezarlık, ölen hastane personeline ait ev hayvanlarının gömülü olduğu yerdi. Bir düzine kadar küçük haç ve mezar taşı vardı. Üzerlerine kahramanlık parodileri şiirsel ifadelerle kazınmıştı. Ölü kuşlar, beyaz fareler ve tavşanlar, bir de fırtınadan sonra donmuş halde bulunan bir yarasa, hepsi burada gömülüydü.

"Burada böyle yattıklarını düşünmek insanın içine dokunuyor, değil mi?" dedi Erna. Mezarlardan birinin üzerindeki karları temizledi. Gözlerinde yaşlar vardı.

Ama oradan uzaklaşıp aşağılara doğru indikçe o da Erika da neşelendiler. Güldük ve birbirimize kartopu attık. Otto, Erika'yı kaldırdı, bir kar yığınının içine atacakmış gibi yaptı. Daha ileride, bir tepenin üstünde ve ağaçlar arasında, yoldan uzak bir yazlık kulübe vardı. Bir erkekle bir kadın kulübeden çıkmak üzereydiler.

Erna, "Bu Frau Klemke," dedi bana. "Kocası bugün onu görmeye geldi. Bir düşün, bütün bu geniş alan içinde, iki kişinin yalnız kalabileceği yegâne yer, bu eski kulübe..."

"Bu havada epeyce soğuk olmalı."

"Tabii, soğuk! Yarın yine ateşi çıkacak, iki hafta yatakta yatmak zorunda kalacak... Ama kimin umurunda? Ben de onun yerinde olsam aynı şeyi yapardım." Erna kolumu sıktı: "Gençken hayatımızı yaşamalıyız, öyle değil mi?"

"Elbette!"

Erna başını kaldırıp, çabucak yüzüme baktı; kocaman siyah gözleri, gözlerime kanca gibi takıldı; beni aşağı doğru çektiklerini hissediyordum.

"Ben aslında veremli değilim Christoph, biliyor musun?.. Öyle olduğumu düşünmüyordun, değil mi? Sırf burada olduğum için yani?"

"Hayır, Erna, öyle bir şey düşünmedim."

"Buradaki kızların çoğu veremli değil. Sadece biraz iyi bakılmaları gerekiyor, benim gibi... Doktor, kendime iyi bakarsam, eskisi kadar güçlü olacağımı söylüyor... Taburcu edildikten sonra ilk yapacağım şey ne, biliyor musun?"

"Ne?"

"İlk iş boşanacağım, sonra da bir koca bulacağım." Erna güldü; sesinde acı bir zafer edası vardı. "Uzun sürmez, inan bana!"

Çaydan sonra yukarıda, koğuşta oturduk. Frau Nowak dans edebilmemiz için ödünç bir gramofon getirmişti. Ben Erna ile dans ettim, Otto da Erika ile. Erika erkeksi ve hantaldı; ayağı takıldığında ya da Otto'nun ayağına bastığında yüksek sesle gü-

lüyordu. Otto kıs kıs gülüyor, Hallesches Tor'da moda olan şempanze stilinde, sırtını kamburlaştırarak onu ustaca yönetiyor, ileri geri sürüyordu. Yaşlı Anacık yatağına oturmuş, bizleri izliyordu. Erna'yı kollarımda tutarken tepeden tırnağa titrediğini hissettim. Hava neredeyse kararmıştı ama elektrikleri yakmayı öneren olmadı.

Bir süre sonra dans etmeyi bıraktık ve bir halka oluşturarak yataklara oturduk. Frau Nowak, Doğu Prusya'da bir çiftlikte annesi ve babasıyla otururken geçirdiği çocukluk günlerini anlatmaya başlamıştı. "Kendimize ait bir kereste fabrikamız vardı," dedi, "otuz da atımız. Babamın atları yörenin en iyileriydi, onlarla birçok ödül kazandı panayırda..." Koğuş tamamen karanlıktı artık. Pencereler karanlıkta soluk birer dikdörtgen gibiydi. Yatakta yanımda oturan Erna elimi aradı ve sıktı; sonra arkama doğru uzandı, kolumu çekerek vücuduna doladı. Tir tir titriyordu. "Christoph..." diye fısıldadı kulağıma.

"... Ve yazın da," diyordu Frau Nowak, "nehir kıyısındaki tahıl ambarına dans etmeye giderdik..."

Dudaklarım Erna'nın sıcak ve kuru dudaklarıyla birleşti. Bu temas bende özel bir heyecan uyandırmadı: Bütün bunlar gün boyunca gördüğüm, uzun ve pek tekin olmayan o sembolik düşün bir parçasıydı. "Öyle mutluyum ki bu gece..." diye fısıldadı Erna.

"Postacının oğlu keman çalardı," dedi Frau Nowak. "Öyle güzel çalardı ki... İnsanın ağlayacağı gelirdi..."

Erika ile Otto'nun oturduğu yataktan önce bir itiş kakış, sonra da bastırılmaya çalışılan bir kahkaha sesi geldi: "Otto, seni yaramaz çocuk seni... Beni şaşırtıyorsun! Annene söyleyeceğim!"

Beş dakika sonra bir hemşire geldi ve otobüsün kalkmaya hazır olduğunu söyledi.

Pardösülerimizi giyerken Otto kulağıma fısıldadı: "İnan bana Christoph, o kızla istediğim her şeyi yapabilirdim! Her tarafını elden geçirdim... Seninkiyle iyi vakit geçirdin mi bari? Biraz sıskaydı, değil mi? Ama çok ateşli görünüyordu!"

Diğer yolcularla birlikte otobüse binmeye başladık. Hastalar güle güle demek için çevremizi sardı. Bu battaniyelere sarınmış insanlar, pekâlâ bir orman kabilesinin üyeleri olabilirlerdi.

Frau Nowak, zorla gülmeye çalışmasına rağmen ağlamaya başlamıştı.

"Babana söyle, yakında döneceğim..."

"Tabii döneceksin, anne! Yakında iyileşeceksin. Yakında eve döneceksin."

"Evet, kısa bir zaman kaldı..." Frau Nowak hıçkırıyordu; o çirkin kurbağa gülüşünün üzerinden gözyaşları süzülüyordu. Birden öksürmeye başladı. Yayı kopmuş bir bebek gibi, vücudu ikiye katlandı. Ellerini göğsünün üzerinde kavuşturmuş, kısa, keskin, havlar gibi sesler çıkarıyordu; yaralı ve çaresiz bir hayvan gibiydi. Battaniye başından ve omuzlarından aşağı kaydı; topuzundan kurtulan bir demet saç gözlerine giriyordu – ondan kurtulmak için şiddetle başını salladı. İki hemşire, usulca onu uzaklaştırmak istediler ama Frau Nowak mücadeleye başladı. Onlarla gitmeyecekti.

"Gir içeri anne," diye yalvardı Otto. Neredeyse o da ağlayacaktı. "Lütfen, içeri gir. Burada donacaksın!"

"Ara sıra yazarsın, değil mi Christoph?" Erna, boğuluyormuş gibi elime asılıyordu. Utançtan uzak bir çaresizliğin dehşet verici yoğunluğuyla gözlerini bana dikmişti. "Bir kartpostal da olsa, zararı yok... İmzanı at yeter."

"Tabii yazarım..."

Soluyan otobüsten yayılan küçük ışık çemberinde, bir an için hepsi etrafımıza üşüştü; aydınlanmış yüzleri, çam ağaçlarının kara gövdelerinin oluşturduğu fona karşı korkunç hayaletlere benziyordu. Bu, rüyamın doruk noktasıydı; rüyanın karabasanla sonuçlanacağı nokta. Bir an bize saldıracaklarmış gibi saçma bir korkuya kapıldım –sarılıp sarmalanmış, yumuşak, ürkütücü siluetlerden oluşan bir sürü: Bizi, ölüm sessizliğinde, koltuklarımızdan söküp alıyor, hırsla aşağı çekip sürüklüyorlarmış. Ama o an geçti. Geriye, karanlığın içine çekildiler – eninde sonunda hayaletler kadar zararsızdılar. Otobüsümüz de bu arada, tekerleklerin sarsıntısıyla öne doğru atıldı; derin ve görünmez karın içinden kente doğru yollandı.

Landauerler

Seçimlerden yaklaşık bir ay sonra, Ekim 1930'da bir gece Leipzigerstrasse'de büyük bir kavga koptu. Nazi kabadayılarından oluşan çeteler, Yahudiler aleyhine gösteri yapmak için ortaya çıktılar. Siyah saçlı, büyük burunlu bazı yayaları tartakladılar ve bütün Yahudi dükkânlarının camlarını kırdılar. Olay kendi başına çok dikkat çekici değildi; ölen olmamış, çok az silah çekilmişti, iki düzineden fazla tutuklanan da olmamıştı. Ben sadece, Berlin politikasıyla ilk tanışıklığım olduğu için bu olayı anımsıyorum.

Frl. Mayr zevkten dörtköşe olmuştu tabii: "Oh olsun onlara!" dedi. "Bu kent Yahudi kaynıyor. Hangi taşı kaldırsanız, altından bir dizi Yahudi çıkıyor. İçtiğimiz suyu bile zehirliyorlar! Bizi boğuyorlar, soyuyorlar, kanımızı, canımızı emiyorlar. Büyük mağazalara şöyle bir bakın: Wertheim, K. D. W., Landauers'. Bunların sahipleri kim? Pis, soyguncu Yahudiler!"

Buz gibi bir sesle "Landauerler benim kişisel dostlarım," dedim ve Frl. Mayr uygun bir yanıt veremeden odayı terk ettim.

Bu, tam olarak doğru değildi. Aslında o güne dek Landauer ailesinin hiçbir ferdiyle tanışmamıştım. Ama İngiltere'den ayrılmadan önce, ortak bir arkadaşımız tarafından bana bir tavsiye mektubu verilmişti. Tavsiye mektuplarına pek güvenmem, ve eğer Frl. Mayr böyle dememiş olsaydı, ben bu mektubu herhalde hiç kullanmayacaktım. Şimdi, ona inat olsun diye, Frau Landauer'e hemen yazmaya karar verdim.

Natalia Landauer, bundan üç gün sonra onu ilk kez gördü-

ğümde, on sekiz yaşlarında bir okul öğrencisiydi. Koyu renk, kabarık saçlıydı. Çok gür olan saçları, parlak gözlü yüzünü fazla uzun ve fazla dar gösteriyordu. Bana genç bir tilkiyi anımsattı. Modern öğrenci usulüne uygun olarak, kolunu omuzdan itibaren sallayarak el sıkışıyordu. "Buraya, lütfen." Buyurucu ve sert bir ses tonu vardı.

Oturma odası büyük ve iç açıcıydı. Savaş-öncesi zevkine göre döşenmiş, biraz fazla eşya ile doldurulmuştu. Natalia hemen, müthiş bir canlılık ve bozuk bir İngilizceyle konuşmaya başladı; bana gramofon plakları, resimler ve kitaplar gösteriyordu. Ama hiçbir şeye bir dakikadan fazla bakmama izin yoktu.

"Mozart'ı seviyorsunuz? Evet? Ah, ben de! Çook ama!.. Bunlar resimler Kronprinz Palast'tan. Siz görmediniz? Size bir gün gösteriyorum, tamam?.. Siz seviyorsunuz Heine'yi? Doğru söyleyiniz, lütfen." Kitaplıktan, gülümseyerek ama bir öğretmen ciddiyetiyle başını kaldırdı: "Okuyunuz. Çok güzel, ben buluyorum."

Daha eve geleli bir çeyrek saat olmuştu ki Natalia, giderken yanıma almam için dört tane kitap ayırmıştı bana – *Tonio Kröger*, Jacobsen'in öyküleri, Stefan George'un bir cildi, Goethe'nin mektupları. "Bana söyleyeceksiniz gerçek fikirlerinizi," diye uyardı beni.

Birden, bir hizmetçi kız odanın öbür ucundaki sürmeli cam kapıları araladı; biz de kendimizi, iri yarı, solgun benizli, sol yanağında bir ben olan ve dümdüz saçları arkada bir topuzla toplanmış Frau Landauer'in huzurunda bulduk; yemek masasının başına oturmuş, sakin bir tavırla bir semaverden bardaklara çay dolduruyordu. Masada tabaklar dolusu jambon, dilimlenmiş soğuk salam ve bir kâse dolusu, çatalla deldiğinizde üstünüze başınıza sıcak su püskürten o ince, ıslak ve kaygan sosislerden vardı; ayrıca peynir, turp, çavdar ekmeği ve bira. "Siz bira içeceksiniz," diye buyurdu Natalia, çay bardaklarından birini annesine iade ederek.

Çevreme baktığımda, resimlerle dolapların arasmdaki az sayıda duvar boşluklarının, renkli kâğıttan kesilmiş ve raptiyelerle tutturulmuş, insan boyunda eksantrik figürler, saçları uçuşan genç kızlar ya da eğik bakışlı ceylanlarla süslü olduğu dikkatimi çekti. Maun mobilyaların burjuva sağlamlığına karşı, komik ve etkisiz

bir protesto gösterisiydi bu. Bana bir şey söylenmediği halde, bunların Natalia tarafından yapıldığını biliyordum. Evet, o yapmıştı ve bir parti münasebetiyle duvara asmıştı; şimdi onları indirmek istiyordu ama annesi izin vermiyordu. Bu konuda aralarında küçük bir tartışma oldu. Bu da evdeki gelenek ve göreneğin bir parçasıydı anlaşılan. "Ama ben onlar çook feci buluyorum!" diye bağırdı Natalia, İngilizce. "Ben çok güzel buluyorum," diye yanıtladı Frau Landauer, durgun bir sesle, Almanca. Bunu, gözlerini tabağından kaldırmadan, ağzı çavdar ekmeği ve turpla doluyken söylemişti.

Akşam yemeğini bitirir bitirmez Natalia bana, Frau Landauer'e iyi geceler dilemem gerektiğini belirtti. Sonra oturma odasına döndük. Beni sorgulamaya başladı. Odam neredeydi? Kaç para ödüyordum? Anlattığım zaman, bana hemen, tümüyle yanlış bir bölge seçtiğimi, Wilmersdorf'un bundan çok daha iyi olduğunu, kısacası dolandırıldığımı söyledi. Aynı koşullarda bir odayı, üstelik su ve merkezî ısıtma da dâhil, aynı fiyata o semtte bulabilirmişim. "Bana sormalıydınız," diye ekledi; o akşam ilk kez görüştüğümüzü unutmuştu anlaşılan. "Ben size kendim bulurdum," dedi.

"Arkadaşınız, bize sizin bir yazar olduğunuzu söylüyor?" diye birden atağa geçti Natalia.

"Gerçek bir yazar değilim," diye itiraz ettim.

"Ama bir kitap yazdınız? Evet?"

Evet, bir kitap yazmıştım.

Natalia zafer kazanmış bir tavırla: "Siz bir kitap yazdınız ve diyorsunuz, yazar değilim. Siz delisiniz, sanıyorum."

Bunun üzerine, *All the Conspirators*'ın* tüm konusunu, neden bu başlığı taşıdığını, neyle ilgili olduğunu, ne zaman yayımlandığını filan anlatmak zorunda kaldım.

"Bana bir kopya getireceksiniz, lütfen."

"Bende yok," dedim ona, memnuniyetle, "bütün baskıları da tükendi."

Bu sözlerim bir an için Natalia'nın hızını kesti ama biraz sonra burnu yeni bir koku aldı: "Ama şimdi Berlin'de yazacağınız bu şey? Anlatın bana, lütfen."

Onu memnun etmek için, yıllar önce Cambridge'deki bir ko-

* Isherwood'un yayımlanan ilk romanı. (ed. n.)

lej dergisine yazdığım bir öykünün öyküsünü anlattım. Konuyu doğaçlama olarak anlatırken elimden geldiğince geliştirdim. Bu öyküyü yeniden anlatmak beni iyice heyecanlandırdı, hatta o kadar ki ana fikrin hiç de fena olmadığı duygusuna kapıldım ve belki gerçekten yeniden yazabilirim, diye düşündüm. Her tümcenin sonunda, Natalia dudaklarını sımsıkı birleştiriyor, başını da öylesine şiddetle sallıyordu ki saçları yüzünü kamçılayıp duruyordu.

"Evet, evet," deyip duruyordu. "Evet, evet."

Ancak birkaç dakika sonraydı ki söylediklerimi hiç algılamadığını anladım. İngilizcemi anlamadığı açıktı çünkü şimdi çok daha hızlı konuşuyor ve sözcüklerimi seçmeye özen göstermiyordum. Onun yoğunlaşmak için gösterdiği müthiş çabaya karşın, dikkatinin saçlarımın ayrımı ve düğümü aşınmış olan kravatımm üzerinde toplandığını fark ettim. Hatta bir ara pabuçlarıma bile kaçamak bir göz attı. Bense bütün bunların farkmda değilmiş gibi davrandım. Sözümü yarım bırakmak kabalık olurdu; iki yabancı olduğumuz halde, beni gerçekten ilgilendiren bir şey hakkında böylesine içtenlikle konuşmamın Natalia'ya verdiği zevki bozmak çok kırıcı olacaktı.

Bitirdiğimde hemen sordu: "Ve hazır olacak – ne kadar sonra?" Çünkü Natalia öyküye el koymuştu bile, bütün diğer işlerime el koyduğu gibi. Bilmiyorum, diye yanıtladım. Ben tembeldim.

"Tembelsiniz?" Natalia alaycı gözlerle baktı yüzüme. "Öyle mi? O zaman üzgünüm, size yardım edemem."

Bir süre sonra gitmem gerektiğini söyledim. Benimle kapıya kadar geldi: "Ve bu öyküyü getireceksiniz bana yakında," diye diretti.

"Evet."

"Ne kadar yakında?"

"Gelecek hafta," diye söz verdim, zayıf bir sesle.

Landauerlere yeniden gidene kadar aradan iki hafta geçti. Akşam yemeğinden sonra, Frau Landauer odadan çıktığında, Natalia bana birlikte sinemaya gideceğimizi bildirdi: "Annemin konuklarıyız." Gitmek üzere ayağa kalktığımızda, birden büfenin üzerinden iki elmayla bir portakal kaptı ve ceplerime tıkış-

tırdı. Benim besin yetersizliği çektiğime karar vermişti anlaşılan. Zayıf bir tavırla itiraz ettim.

"Bir söz daha söylüyorsunuz, ben kızıyorum," diye uyardı beni.

"Onu getirdiniz?" diye sordu, evden çıkarken.

Öyküyü kastettiğini çok iyi bildiğim halde, elimden geldiği kadar masum bir sesle "Neyi getirdim mi?" diye sordum.

"Biliyorsunuz. Söz verdiğinizi."

"Hiçbir söz verdiğimi anımsamıyorum."

"*Anımsamıyorsunuz?*" Natalia küçümseyerek güldü. "Öyleyse üzgünüm, size yardım edemem."

Ama sinemaya varana dek beni bağışlamıştı. Sinemada bir Pat ve Patachon filmi gösteriliyordu. Natalia sert bir tavırla sordu: "Bu tür filmleri siz sevmiyorsunuz sanırım? Sizin için yeterince akıllı bir film değil?"

Ben sadece 'akıllı' filmlerden hoşlandığımı inkâr ettim ama Natalia kuşkucuydu. "İyi. Göreceğiz."

Tüm film boyunca gülüp gülmediğimi anlamak için bana bakıp durdu. Önceleri abartılı bir şekilde güldüm. Sonra bundan yorularak gülmeyi hepten kestim. Natalia'nın bana karşı sabrı giderek taşıyordu. Filmin sonuna doğru, gülmem gereken yerlerde beni dürtüklemeye bile başladı. Işıklar yanar yanmaz atıldı:

"Gördünüz. Ben haklıydım. Siz bu filmi sevmediniz, değil mi?"

"Aslında çok sevdim."

"A, evet, ben de inandım! Şimdi söyleyin doğruyu."

"Söyledim. Filmi sevdim."

"Ama gülmediniz. Hep oturuyorsunuz, yüzünüz böyle..." Natalia beni taklit etmeye çalıştı, "ve bir kez gülmüyorsunuz."

"Ben eğlendiğim zaman hiç gülmem," dedim.

"A, evet, belki! Bu sizin İngiliz âdetlerinizden, gülmemek?"

"Hiçbir İngiliz eğlenirken gülmez."

"Buna inanmamı istiyorsunuz? Öyleyse size söyleyeyim: Sizin İngilizler deli."

"Bu söz fazla orijinal sayılmaz."

"Peki, sözlerim her zaman çok orijinal mi olmalı beyefendi?"

"Benimle olduğun zamanlar, evet."

"Budala!"

Hayvanat Bahçesi İstasyonu'nun yanındaki bir kafede bir süre oturduk ve dondurma yedik. Dondurmalar yamrı yumru ve hafifçe patates tadındaydı. Natalia, birden annesi ve babasıyla ilgili konuşmaya başladı:

"Bu modern kitapları ben anlamıyorum, ne zaman diyorlar, anne ve baba her zaman kavga etmeli çocuklarla. Biliyor musunuz, anne ve babamla kavga etmek olanaksız benim için. Olanaksız."

Natalia inanıp inanmadığımı görmek için büyük bir dikkatle bana baktı. Evet anlamında başımı salladım.

"Tümüyle olanaksız," diye tekrarladı, ciddi bir tavırla. "Çünkü ben biliyorum, annemle babam beni seviyorlar. Ve bunun için her zaman kendilerini değil, benim için neyin en iyisi olduğunu düşünüyorlar. Annem, biliyor musunuz, çok güçlü değil. Bazen, çok korkunç baş ağrıları oluyor. O zaman, tabii, onu yalnız bırakamam. Çok zaman, ben istiyorum bir sinemaya ya da tiyatroya ya da konsere gitmek ve annem söylemiyor hiçbir şey ama ben ona bakıyorum ve görüyorum, o iyi değil, o zaman ben diyorum, hayır, ben fikir değiştirdi, ben gitmiyor. Ama hiçbir zaman o söylemiyor bir tek söz, çektiği acı için. Hiçbir zaman."

(Landauerlere bir daha gittiğimde, iki buçuk marka, Natalia'nın annesi için gül aldım. Buna değdi. Çünkü Natalia ile birlikte çıkmayı önerdiğim gecelerin hiçbirinde Frau Landauer'in baş ağrısı tutmadı.)

"Babam her zaman, her şeyin en iyisine sahip olmamı istiyor," diye devam etti Natalia. "Babam her zaman istiyor, ben söyleyeyim: Benim annem babam zengin, benim para için düşünmeme gerek yok." Sonra içini çekti: "Ama ben başka türlü düşünüyor. Ben hep en kötü şeyler olacak diye bekliyor. Bugün Almanya'da her şey nasıl, ben biliyorum ve birden babam her şeyi kaybediyor olabilir; biliyor musunuz, daha önce bu oldu? Savaştan önce, babamın Posen'de büyük bir fabrikası varmış. Savaş geliyor ve benim babamın gitmesi gerekiyor. Yarın, burada olabilir aynı şey. Ama benim babam öyle bir adam ki onun için fark etmiyor. Bir fenikle işe başlayabilir ve her şeyi geri alıncaya kadar çalışır.

"Ve bunun için," diye devam etti Natalia, "ben okulu bırakmak ve yararlı bir şey öğrenmek istiyor; ekmek parası kazanmak için. Benim annem babam ne kadar zaman para olacak, ben bilmiyorum. Babam benim lise bitirmemi ve üniversiteye gitmemi istiyor. Ama ben onunla konuşacak şimdi ve soracak ona, Paris'e gidip sanat okuyabilir miyim, diye. Eğer resim çizer ve yağlıboya tablo yaparsam, belki benim hayat kazanırım ve bir de yemek pişirmek öğrenmek istiyorum. Biliyor musunuz, ben yemek pişirmek bilmiyorum, en basit şeyi bile?"

"Ben de bilmem."

"Bir erkek için bu çok önemli değil bence. Ama bir kız her şey için hazır olmalı.

"Ben istersem," diye ekledi Natalia, ciddiyetle. "sevdiğim adamla gidip onunla yaşarım; eğer evlenmemiz olanaksızsa, zararı yok. Ama o zaman, benim her şeyi yapabilmem gerek, anlıyor musunuz? Yeterli değil söylemek: Ben lise bitirdim, üniversite bitirdim. O verecek yanıt: 'Benim yemek nerede, lütfen?'"

Bir sessizlik oldu.

"Şimdi benim söylediğim şeyler sizi şoke mi etti?" diye sordu birden. "Evlenmeden bir erkekle yaşayabilirim, demem yani?"

"Yok canım, niye şoke etsin?"

"Lütfen beni yanlış anlamayın. Boyuna, bir erkekten başka bir erkeğe giden kadınlara ben hayran olmuyorum – bu çok," Natalia, hoşnutsuzluğunu belirten bir jest yaptı, "çok dejenere bir şey, benim için."

"Kadınların fikir değiştirmesine izin verilmemeli mi sence?"

"Bilmiyorum. Böyle şeyleri anlamıyorum... Ama çok dejenere."

Onu eve kadar götürdüm. Natalia'nın sizi merdiven başına kadar götürdükten sonra inanılmaz bir hızla el sıkışıp eve dalma ve kapıyı suratınıza çarpma huyu vardı.

"Beni arıyorsunuz? Gelecek hafta? Tamam?" Sesini şimdi bile işitir gibi oluyorum. Sonra kapı çat diye kapanıyor ve Natalia, yanıt beklemeden, ortadan kayboluyor.

Natalia dolaylı ya da dolaysız tüm temaslardan kaçınırdı. Nasıl ki merdiven başında durup benimle sohbet etmekten kaçınıyorsa, otururken de aramızda her zaman bir masa bulunmasını yeğlerdi. Paltosunu giyerken ona yardım etmemden nefret ederdi: "Ben daha altmış yaş değilim, beyefendi!" derdi. Bir kafeden ya da restorandan çıkmak üzere ayağa kalktığımızda, paltosunun asılı olduğu çengele gözümün yöneldiğini fark edecek olursa, anında üstüne atlar ve paltosunu kapıp bir köşeye çekilirdi; yiyeceğini koruma altına alan bir hayvan gibi.

Bir akşam, bir kafeye gidip iki fincan kakao ısmarladık. Kakao geldiğinde, garson kızın Natalia'ya kaşık getirmeyi unuttuğunu gördük. Ben fincanımdan bir yudum almış ve yudumladıktan sonra da kaşığımla kakaomu karıştırmış bulunuyordum. Kaşığımı Natalia'ya vermek bana doğal göründü ama teklifimi biraz tiksintiyle reddetmesi beni şaşırttı ve biraz da canımı sıktı. Ağzımla dolaylı bir temastan bile kaçınmıştı.

Natalia bir Mozart konserine bilet almıştı. Ama konser akşamı başarısız geçti. Korinthos üslubundaki konser salonu buz gibiydi; elektrik lambalarının klasik parlaklığı gözlerimi kamaştırdı. Pırıl pırıl ahşap sandalyeler sert ve rahatsızdı. Dinleyiciler, konseri açıkça bir dinsel bir tören olarak kabul ediyorlardı. Bu gergin ibadet havasındaki korku ve saygıyla karışık coşku benim üzerimde baş ağrısı gibi baskı yapıyordu; çevremi saran bu gözü kapalı, yarı somurtkan dinleyici kafalarını bir an bile bilincimden çıkaramıyordum. Ve Mozart'a rağmen, geceyi böyle geçirmenin ne kadar sıkıcı bir şey olduğunu düşünmekten kendimi alamıyordum.

Eve dönerken, yorgun ve asık suratlıydım. Bu da Natalia ile ufak bir çekişmeye neden oldu. Hippi Bernstein'dan söz açıldı. Bernsteinlardaki işimi bana Natalia bulmuştu: Hippi ile birlikte aynı okula gidiyordu. Birkaç gün önce, Hippi'ye ilk İngilizce dersini vermiştim.

"Peki, ondan hoşlanıyor musunuz?" diye sordu Natalia.

"Evet, çok. Sen hoşlanmıyor musun?"

"Evet, ben de... Ama onun iki kötü kusuru var. Ben sanıyorum siz daha onların farkına varmadınız?"

Ben bu sözleri takmayınca, ciddi bir tavırla ekledi: "Biliyor

musunuz, ben istiyorum siz bana da söyleyin, *benim* kusurlarım nelerdir?"

Başka bir havada olsaydım bu sözleri eğlenceli, hatta dokunaklı bulurdum. Oysa o anda içimden sadece, "Ağzımı arıyor," diye düşündüm ve "'Kusur'dan ne kastettiğini bilmiyorum. Ben insanlara yarıyıl karneleri tarzmda not verip onları yargılamam. Öğretmenlerinden birine sorsan daha iyi edersin," diyerek tersledim.

Bu, bir an için, Natalia'nın çenesini kapamasını sağladı. Ama biraz sonra yine başladı. Bana ödünç verdiği kitaplardan birini okumuş muydum?

Okumamıştım, ama "Evet, Jacobsen'in *Frau Marie Grubbe*'sini okudum," dedim.

Peki, onun hakkında ne düşünüyordum?

"Çok iyi," diye kestirip attım, suçluluk duygusu içinde.

Natalia bana keskin bir bakışla baktı: "Siz hiç samimi değilsiniz, korkarım. Asıl ne demek istediğinizi söylemiyorsunuz."

Birden çocukça bir öfkeye kapıldım:

"Tabii söylemiyorum. Niye söyleyeyim? Tartışmalar beni sıkar. Senin karşı çıkacağını tahmin ettiğim hiçbir şeyi söylemek niyetinde değilim."

"Ama o zaman," Natalia gerçekten hayal kırıklığına uğramıştı, "ciddi hiçbir şey konuşmanın yararı yok."

"Tabii, yararı yok."

"Öyleyse biz hiç konuşmayalım?" diye sordu, zavallı Natalia.

"En iyisi," dedim, "çiftlik hayvanları gibi sesler çıkaralım. Senin ses tonundan hoşlanıyorum ama ne söylediğin beni zerre kadar ilgilendirmiyor. Onun için sadece *Hav Hav*, *Mee* ve *Miyav* desek, hepsinden iyi olacak."

Natalia kızardı. Şaşırmış ve derinden incinmişti. Sonunda, uzun bir sessizlikten sonra, "Evet. Anlıyorum," dedi.

Evine yaklaştıkça, hatamı tamir etmek ve olup bitenleri şakaya vurmak istedim ama Natalia tepki göstermedi. Ben de kendimden iyice utanarak eve döndüm.

Ne var ki, birkaç gün sonra Natalia kendiliğinden aradı ve beni öğle yemeğine çağırdı. Kapıyı kendisi açtı –bunu yapmayı beklediği belliydi– ve beni "Hav, hav! Mee! Miyav!" diye selamladı.

Bir an için kafayı üşüttüğünü sandım. Sonra kavgamızı hatırladım. Ama Natalia şakasını yaptıktan sonra yeniden arkadaş olmaya hazırdı.

Oturma odasına geçtik, Natalia çiçek vazolarının içine aspirin tabletleri koymaya başladı – onları canlandırmak için, diyordu. Son birkaç gündür ne yaptığını sordum.

"Bütün bu hafta," dedi Natalia, "ben okula gitmiyorum. Ben rahatsızdım. Üç gün önce, orada piyanonun orada ben duruyorum ve birden yere düşüyorum, işte böyle. Nasıl diyorsunuz – *ohnmächtig*?"*

"Yani bayıldım mı demek istiyorsun?"

Natalia kuvvetle başını salladı: "Evet, doğru. Ben *ohnmächtig* oldum."

"Öyleyse şimdi yatakta olman gerek." Birden kendimi koruyucu bir erkek rolünde hissettim: "Kendini nasıl hissediyorsun?" diye sordum.

Natalia neşeyle güldü; gerçekten de onu hiç bu kadar iyi görmemiştim:

"Aman, o kadar önemli değil!

"Size söylemem gereken bir şey var daha," diye ekledi. "Sizin için güzel bir sürpriz olacak, sanıyorum – bugün geliyor benim babam ve kuzenim Bernhard."

"Aa, ne güzel."

"Evet! Değil mi? Babam bize çok sevinç veriyor geldiği zaman çünkü şimdi çok zaman seyahatte. Onun çok işleri var. Paris'te, Viyana'da ve Prag'da. Her zaman trende gitmesi lazım. Onu seveceksiniz, sanıyorum."

"Seveceğimden eminim."

Gerçekten de, cam kapılar ayrıldığında, Herr Landauer'i beni kabul etmek için karşımda hazır bekliyor buldum. Natalia'nın kuzeni Bernhard Landauer, benden birkaç yaş büyük, solgun yüzlü, koyu renk giysili, uzun boylu bir genç, onun yanında duruyordu. "Sizinle tanıştığıma çok sevindim," dedi Bernhard, el sıkışırken. İngilizce'yi en ufak bir yabancı aksanı olmaksızın konuşuyordu.

Herr Landauer ufak tefek, canlı bir adamdı; eski, iyi cilalan-

* Baygın. (ç. n.)

mış bir çizmeyi andıran esmer, kayış gibi sert ve kırışık bir cildi vardı. Çizme düğmeleri gibi parlak, kahverengi gözleri, ucuz bir komedi aktörününkine benzer kaşları öylesine kalın ve siyahtı ki yanık mantarla karartılmış hissini veriyordu. Ailesine taptığı belliydi. Frau Landauer'e kapıyı öyle bir açış tarzı vardı ki insanda çok güzel bir genç kızı buyur ediyormuş izlenimini bırakıyordu. İyiliksever, memnun mesut gülüşü, çevresindeki herkesi kucaklıyordu – babasının dönüşüyle sevinçten ışıl ışıl Natalia'yı, hafifçe kızarmış yüzüyle Frau Landauer'i, sakin, solgun ve gizemli Bernhard'ı, hatta beni bile. Gerçekten de Herr Landauer neredeyse tüm konuşmasını bana hitaben yaptı, kendimi aile sofrasında yabancı hissetmemem için aile işlerine temas etmekten özenle kaçındı.

"Otuz beş yıl önce İngiltere'deydim," dedi bana; kuvvetli bir aksanla konuşuyordu. "Londra'nın Doğu Yakası'ndaki Yahudi işçilerin yaşam koşullarına ilişkin doktora tezimi yazmak üzere başkentinize geldim. İngiliz yetkililerinizin görmemi istemediği pek çok şeyi gördüm. O sıralar çok gençtim, sizin bugünkü yaşınızdan daha küçüktüm, herhalde. Liman işçileriyle, fahişelerle ve sizin Public House dediğiniz han, otel, birahane, meyhane sahipleriyle son derece ilginç konuşmalar yaptım. Çok ilginç..." Herr Landauer, anılarına dalarak gülümsedi: "Ve benim bu önemsiz küçük tezim pek çok tartışmaya neden oldu. En aşağı beş dile çevrildi."

"Beş dile!" diye tekrarladı Natalia, Almanca olarak, bana hitaben. "Görüyorsunuz ya, benim babam da bir yazar!"

"Aa, o otuz beş yıl önceydi! Sen doğmadan yıllar önce, yavrum!" Herr Landauer kendini küçümseyerek başını salladı. Çizme düğmesi büyüklüğündeki gözleri iyilikseverlikle parlıyordu: "Şimdi böyle çalışmalar yapmaya vaktim yok." Sonra yine bana döndü: "Şu sıralarda, sizin büyük ozanınız Lord Byron'la ilgili Fransızca bir kitap okudum. Çok ilginç bir kitap. Şimdi, bir yazar olarak, şu önemli meseleye ilişkin düşüncenizi öğrenmeyi çok isterim: Lord Byron, ensest suçu işledi mi, işlemedi mi? Siz ne düşünüyorsunuz Mr. Isherwood?"

Yüzümün kızarmaya başladığını hissettim. Nedense, Natalia'nın varlığı değil de sakin sakin lokmalarını çiğneyen

Frau Landauer'in varlığı beni o anda tedirgin etti. Bernhard, gözlerini tabağından ayırmadan, hafifçe gülümsüyordu. "Doğrusu," diye başladım, "bu biraz zor..."

Herr Landauer, "Bu çok ilginç bir mesele," diyerek sözümü kesti. Hepimizi iyiliksever bakışlarla süzüyor, bir yandan da büyük bir memnuniyetle lokmalarını çiğnemeyi sürdürüyordu. "Bir dâhinin kural dışı bir insan olduğunu ve kural dışı şeyler yapmakta özgür olduğunu kabul edelim mi, yoksa, şöyle mi diyelim: Hayır, güzel bir şiir ya da güzel bir resim yapabilirsiniz ama günlük yaşamınızda sıradan bir insan gibi davranmak zorundasınız ve sıradan insanlar için yaptığımız yasalara uymak zorundasınız. *Olağan dışı* olmanıza izin vermeyiz." Herr Landauer, ağzı dolu, zafer kazanmış biri gibi hepimizi ayrı ayrı gözden geçirdi. Birden gözleri parlayarak benim üzerimde odaklandı: "Oyun yazarınız Oscar Wilde... Bu da ayrı bir mesele. Bu meseleyi sizin önünüze getiriyorum, Mr. Isherwoood. Bu konudaki görüşünüzü öğrenmeyi çok isterim. Sizin İngiliz mahkemeleri, Oscar Wilde'ı cezalandırmakta haklı mıydı, haksız mıydı? Ne düşündüğünüzü lütfen söyleyin bana."

Herr Landauer, çatalının ucunda bir parça eti ağzına götürmek üzere, zevkten dörtköşe bana bakıyordu. Arka planda, usulca gülümseyen Bernhard'ı fark ettim.

"Doğrusu..." diye başladım; kulaklarım kıpkırmızı olmuştu. Ama bu kez, beklenmedik bir şekilde, Frau Landauer beni kurtardı. Natalia'ya sebzelerle ilgili Almanca bir şey söyledi. Ufak bir tartışma çıktı; o arada Herr Landauer de bana sorduğu soruyu tümüyle unuttu. Memnun mesut yemeye devam etti. Gelgelelim, bu kez de Natalia söze karıştı:

"Lütfen babama kitabınızın adı söyleyin. Anımsayamıyorum. Çok tuhaf bir ad."

Diğerlerine fark ettirmeden, Natalia'ya bakarak yüzümü asmaya ve kaşlarımı çatmaya çalıştım, sonra *All the Conspirators*, dedim soğuk bir sesle.

"*All the Conspirators*... ha, evet, tabii!"

"Ha, siz polisiye roman yazıyorsunuz, öyle mi Mr. Isherwood?" Herr Landauer onaylayarak yüzüme baktı.

"Üzgünüm ama bu kitabın canilerle hiçbir ilgisi yok," dedim

nezaketle. Herr Landauer şaşırmış ve hayal kırıklığına uğramış görünüyordu: "Canilerle ilgisi yok mu?"

"Ona açıklayacaksınız, lütfen," diye buyurdu Natalia.

Derin bir nefes aldım: "Adı aslında sembolik bir anlam taşıyor... Shakespeare'in *Julius Caesar* oyunundan alındı..."

Herr Landauer'in keyfi hemen yerine geldi: "Aa, Shakespeare! Harika! Çok ilginç..."

"Almancada," dedim ve kendi kurnazlığıma güldüm; Herr Landauer'i başka tarafa çekmeye çalışıyordum, "Shakespeare'in kimbilir ne harika çevirileri vardır, değil mi?"

"Gerçekten öyle! Bu çeviriler, bizim dilimizde yazılmış en mükemmel eserlerden sayılır. Onlar sayesinde, sizin Shakespeare'iniz nerdeyse bir Alman şairi olup çıktı..."

"Ama siz söylemiyorsunuz," diye üsteledi, Natalia, âdeta şeytanca bir hınzırlıkla, "sizin kitap ne hakkında."

Dişlerimi sıktım: "İki gençle ilgili. Biri sanatçı, diğeri de tıp öğrencisi."

"Bunlar kitabınızdaki yegâne insanlar mı?" diye sordu Natalia.

"Tabii ki hayır... Ama hafızanın böylesine kötü olmasına şaşıyorum. Sana kısa bir süre önce bütün konuyu anlattım."

"Budala! Ben sormuyorum kendim için. Tabii, anımsıyorum tüm bana anlattıklarını. Ama babam daha dinlemedi. Onun için siz lütfen anlatıyorsunuz... Peki, ne oldu sonra?"

"Sanatçının bir annesi ve bir kız kardeşi var. Hepsi de çok mutsuz."

"Ama neden mutsuzlar? Babam, annem ve ben, biz mutsuz değiliz."

Yer yarılsa da içine düşse, diye diledim içimden. "Herkes bir değildir," dedim dikkatle, Herr Landauer'in bakışından kaçınarak.

"İyi," dedi Natalia. "Mutsuzlar... Peki, sonra?"

"Sanatçı evden kaçıyor, kız kardeşi de çok sevimsiz bir gençle evleniyor."

Natalia bu sorgulamaya daha fazla dayanamayacağımı anlamıştı herhalde. Son bir iğnelemede bulundu: "Peki, kaç nüsha sattın?"

"Beş."

"Beş! Ama bu çok az, değil mi?"

"Gerçekten çok az."

Öğle yemeğinden sonra, Bernhard'ın amcası ve yengesi ile aile sorunlarını tartışacağı üstü kapalı olarak ima edildi. "İster misiniz," diye sordu bana Natalia, "biz biraz yürüyüş yapalım?"

Herr Landauer, bir tören havası içinde bana veda etti: "Mr. Isherwood, evimin kapıları size her zaman açık. İstediğiniz zaman gelebilirsiniz." İkimiz de karşılıklı, gösterişli birer selam verdik. "Belki," dedi Bernhard, bana kartını uzatarak, "bir akşam bana uğrar ve bir süre için yalnızlığımı giderirsiniz." Ona teşekkür ettim ve bundan büyük zevk alacağımı söyledim.

Evden çıkar çıkmaz, Natalia "Babam hakkında ne düşünüyorsunuz?" diye sordu.

"Şimdiye kadar tanıdığım babaların en tatlısı."

"Gerçekten mi?" Natalia çok sevinmişti.

"Evet, gerçekten."

"Ve şimdi bana itiraf ediniz, babam Lord Byron'dan söz ediyorken sizi şoke etti, öyle değil mi? Yanaklarınız ıstakoz gibi kızardı."

Güldüm: "Babanın yanında kendimi çağ dışı hissediyorum. Konuşması öyle modern ki."

Natalia zafer kazanmış gibi güldü:

"Gördünüz mü, ben haklıydım! Şoke oldunuz. Ah, ne kadar memnunum! Bakın, ben babama dedim: Çok akıllı bir genç geliyor buraya bizi görmeye – o da size modern olduğunu ve bu konular üzerine konuşabileceğini göstermek istiyor. Siz benim babamı aptal bir ihtiyar sanıyordunuz? Doğru söyleyin, lütfen!"

"Hayır," diye itiraz ettim. "Hiç öyle düşünmedim."

"Eh, gördünüz, aptal değil... O çok akıllı. Yalnız okumak için çok zamanı yok çünkü her zaman çalışması gerek. Bazen günde on sekiz veya on dokuz saat; çok kötü... Ve o dünyanın en iyi babası!"

"Kuzenin Bernhard, babanın ortağı, değil mi?"

Natalia evet anlamında başını salladı: "Burada, Berlin'deki mağazayı o yönetiyor. O da çok akıllı."

"Herhalde onu sık sık görüyorsunuz."

"Hayır... Bizim eve öyle sık gelmez... O tuhaf bir adam, biliyor musunuz? Bence yalnız kalmak çok seviyor. Ben şaştım, size, onu ziyarete gelmenizi söylediğinde... Dikkatli olmalısınız."

"Dikkatli mi? Neden dikkatli olacakmışım?"

"O çok alaycıdır, tamam mı; belki sizle alay eder."

"Bu çok kötü bir şey değil, öyle değil mi? Birçok insan benimle alay eder... Sen de zaman zaman bunu yapıyorsun..."

"Haa, ben mi? O başka şey." Natalia ciddi bir tavırla başını salladı: Belli ki kendi tatsız deneyimlerinden yola çıkarak konuşuyordu. "Ben güldüğüm zaman, eğlence olsun diye gülerim, ama Bernhard güldüğü zaman, eğlenceli olmuyor..."

Bernhard'ın Tiergarten'dan pek uzak olmayan, sessiz bir sokakta bir apartman dairesi vardı. Dış kapının zilini çaldığımda bodrum dairesindeki minicik bir delikten cüceye benzer bir yaratık beni dikizledi, kimi görmek istediğimi sordu ve sonunda, büyük bir güvensizlikle beni dakikalarca inceledikten sonra, dış kapının kilidini açan bir düğmeye bastı. Kapı o kadar ağırdı ki iki elimle birden itmek zorunda kaldım; arkamdan top sesine benzer boğuk bir gürültüyle kapandı. Sonra avluya açılan iki kapı, arkadan bahçe kulübesinin kapısı, onun arkasından beş kat merdiven, sonra daire kapısı. Bernhard'ı dış dünyadan korumak için dört ayrı kapı.

Bu akşam Bernhard kent giysilerinin üzerine nefis işlemelerle süslü bir kimono giymişti. İlk buluşmamızdan anımsadığım gibi değildi bu kez: O zaman bana hiç de oryantal görünüşlü gelmemişti. Kimono, ona bu görünümü kazandırmıştı herhalde. Aşırı uygar, resmî ve düzenli tavrı, ince hatları, gaga burunlu profili, ona Çin işlemelerindeki bir kuş havası veriyordu. Yumuşak, olumsuz, yine de tuhaf bir şekilde güçlü bir insan, diye düşündüm. Bir tapınağın içinde, fil dişinden oyulmuş bir heykelin durağan gücü gibi. Nefis İngilizcesi yeniden dikkatimi çekti. Yatağının ayak ucunda, Khmer'den gelen, kumtaşından yapılmış bir Buda kafasını gösterdi bana: "Uykularıma bekçilik ediyor," dedi, küçümseyen el hareketleriyle. Bernhard'ın seyahatlerinden evine getirdiği, Yunan, Siyam ve Çinhindi heykelcikleri ve kumtaşından kafalar alçak, beyaz kitap rafına dizilmişti. Sanat tari-

hi ciltleri, röprodüksiyonlar, heykelcilik ve antika eşya üzerine monografilerin arasmda, Vachell'in *Tepe* ve Lenin'in *Ne Yapmalı?* adlı kitapları gözüme çarptı. Bernhard'ın dairesi, kırsal bölgenin en ücra yerinde de olabilirdi pekâlâ. Dışarıdan en ufak bir ses gelmiyordu. Önlüklü, ağırbaşlı bir kâhya kadın akşam yemeği servisi yaptı. Ben çorba, balık ve soslu pirzola yedim. Bernhard süt içti ve sadece domatesle peksimet yedi.

Hiç gitmediği Londra'dan ve bir heykeltıraşın atölyesinde bir süre çalıştığı Paris'ten söz ettik. Gençliğinde heykeltıraş olmak istemişti. Bernhard içini çekti ve tatlı bir gülüşle "Ama," dedi, "Tanrı başka türlü istedi."

Onunla Landauer şirketi ile ilgili konuşmayı istiyordum ama yakışık almaz diye yapmadım. Ancak kendisi, lafın gelişi buna değindi: "Bir gün bizi ziyaret etmelisiniz, ilginizi çeker – çünkü salt çağdaş bir ekonomik fenomen olarak da olsa, ilgi çekici olduğunu sanıyorum." Gülümsedi ve yüzü bitkinlikle maskelendi birden: Acaba ölümcül bir hastalığı mı var, düşüncesi geçti aklımdan.

Yemekten sonra daha keyifli göründü. Bana yaptığı yolculuklardan söz etti. Birkaç yıl önce bütün dünyayı çepeçevre dolaşmıştı – tatlı bir merak ve hafif bir alaycılıkla, o narin yapılı gaga burnunu her şeyin içine sokmuştu: Filistin'deki Yahudi köy toplulukları, Karadeniz'deki Yahudi yerleşim merkezleri, Hindistan'daki devrimci komiteler, Meksika'daki isyancı orduları. Duraksayarak ve sözcüklerini özenle seçerek, sal işleten bir Çinliyle yaptığı ifritlerle ilgili bir konuşmayı ve New York polisinin gaddarlığını kanıtlayan inanılması zor bir hikâyeyi anlattı.

Gece süresince telefon dört beş kez çaldı. Her seferinde, anladığım kadarıyla birileri Bernhard'dan yardım ve öğüt istiyordu. "Yarın gel, beni gör," diyordu o yorgun ve rahatlatıcı sesiyle. "Evet, eminim bir çare bulacağız... Şimdi artık kendini üzme. Yat, uyu. İki ya da üç aspirin öneririm..." Yumuşak ve alaycı bir tavırla gülümsedi. Kendisine başvuranların her birine borç para verecekti anlaşılan.

"Lütfen, bana söyleyin," dedi tam ben ayrılmak üzereyken, "eğer bunu küstahlık saymazsanız – Berlin'e gelip kalmanızın nedeni nedir?"

"Almanca öğrenmek için," dedim. Natalia'nın uyarısından sonra Bernhard'a yaşam öykümü anlatacak değildim.

"Peki, burada mutlu musunuz?"

"Çok mutluyum."

"Bu harika bir şey, bence... Gerçekten harika..." Bernhard o tatlı ve alaycı gülüşüyle güldü. "Berlin'de bile mutlu olabilecek böylesi dirence sahip bir ruh! Bana sırrınızı açıklamalısınız, dostum. Ayaklarınızın dibine oturup sizden irfan alabilir miyim?"

Birden yüzü kasıldı, gülüşü kayboldu. Ölümcül bir bitkinliğin gölgesi yeniden vurdu tuhaf bir şekilde genç görünen yüzüne. "Umarım," dedi, "yapacak daha iyi bir işiniz olmadığı zaman beni ararsınız."

Bundan kısa bir süre sonra Bernhard'ın iş yerine gittim.

Landauers', Potsdamer Platz yakınlarında, çelik ve camdan oluşan muazzam bir yapıydı. İç çamaşırı, giysiler, elektrikli araçlar, spor malzemeleri ve sofra takımları departmanlarının arasından geçip toptan satışların yapıldığı, gezgin satıcıların toplandığı odaları ve Bernhard'ın bürolardan oluşan özel dairesini kapsayan, sahne arkasındaki özel dünyaya varmam bir çeyrek saatimi aldı. Bir kapıcı beni duvarları cilalanmış, çizgili ahşapla kaplı, tabanı mavi renkli, kaliteli bir halıyla döşenmiş küçük bir bekleme odasına aldı. Duvarda tek bir resim vardı; 1803'teki Berlin'i gösteren bir gravür. Birkaç dakika sonra Bernhard geldi. Bu sabah daha genç, daha şık görünüyordu. Üzerinde açık gri bir takım elbise ve papyon vardı. "Umarım odayı beğenmişsinizdir," dedi. "Burada bu kadar çok insanı beklettiğime göre, onların sabırsızlığını yatıştırmak için sıcak bir atmosfer yaratmak gerek, diye düşünüyorum."

"Çok hoş," dedim ve konuşma fırsatı yaratmak için –çünkü kendimi biraz tedirgin hissediyordum– "Bu ne tür bir ahşap?" diye sordum.

"Kafkasya Cevizi." Bernhard bu sözcükleri kendine özgü bir ciddiyet ve belirginlikle telaffuz ediyordu. Birden gülümsedi. Bugün çok daha iyi bir ruh hali içersinde, diye düşündüm. "Gelin de dükkânı görün."

Madenî eşya departmanında, tulum giymiş bir satıcı kadın

yeni moda bir kahve süzgecinin üstün niteliklerini sergiliyordu. Bernhard durup ona satışların nasıl gittiğini sordu, o da bize kahve ikram etti. Ben kahvemi yudumlarken, Bernhard, benim Londra'dan gelen ünlü bir kahve tüccarı olduğumu ve bu konuda fikrimin alınması gerektiğini söyledi. Kadın önce yarı yarıya inandı ama ikimiz de o kadar çok güldük ki sonunda kuşkulandı. Sonra Bernhard kahve fincanını düşürdü ve kırdı. Çok üzüldü ve bol bol özür diledi. "Zararı yok," diyerek onu yatıştırmaya çalışıyordu satıcı kadın. Sanki Bernhard küçük bir görevliymiş ve sakarlığından dolayı kovulabilirmiş gibi, "İki tane daha fincanım var," diyordu.

Daha sonra oyuncakların önüne geldik. Bernhard bana, kendisinin ve amcasının Landauers'te oyuncak askerlerin ve oyuncak silahların satılmasına izin vermediklerini söyledi. Geçenlerde, bir yönetim kurulu toplantısında oyuncak tanklar üzerine hararetli bir tartışma olmuş ve Bernhard, kendi isteğini dayatmayı başarmıştı. "Ama, bu daha mücadelenin ilk adımı," dedi üzüntüyle; sonra tekerlekleri çelik kuşakla işleyen oyuncak bir traktörü eline alıp inceledi.

Daha sonra bana, anneleri alışveriş yaparken çocukların oynayabileceği bir oda gösterdi. Üniformalı bir hemşire, iki küçük erkek çocuğunun tuğlalarla bir şato inşa etmelerine yardım ediyordu. "Gördüğünüz gibi," dedi Bernhard, "insan sevgisi burada reklamla birlikte yürütülüyor. Bu odanın karşı tarafında, ucuz ve cazip kadın şapkaları sergiliyoruz. Çocuklarını buraya getiren anneler hemen bu şapkaların cazibesine kendilerini kaptırıyorlar... Korkarım bizi fazla materyalist bulacaksınız..."

Neden bir kitap departmanımn bulunmadığını sordum.

"Çünkü buna cesaret edemiyoruz. Amcam bütün gün oradan çıkmayacağımı bilir."

Mağazaların her tarafında kırmızı, yeşil, mavi ve sarı renklerde, duvara monte edilmiş lambalar vardı. Bernhard'a bunların ne işe yaradığını sordum, o da, bu ışıkların, firma yöneticilerinden her birinin sinyali olduğunu anlattı: "Örneğin mavi ışık benim. Bu, bir bakıma, belki de sembolik sayılır." Ne demek istediğini sormama vakit kalmadan, bakmakta olduğumuz mavi lamba ışık vermeye başladı. Bernhard en yakın telefona gitti; ofi-

sinde bekleyen birisinin kendisiyle konuşmak istediğini söylediler. Biz de vedalaştık. Mağazadan çıkarken bir çift çorap aldım.

O kışın ilk yarısında Bernhard'ı sık sık gördüm. Birlikte geçirdiğimiz akşamlar sayesinde onu daha iyi tanıdığımı söyleyemem. Garip bir şekilde aramıza mesafe koymuştu – abajurdan süzülen ışığın altında yüzü yorgunluktan cansız görünüyor, yumuşak bir ses tonuyla, birbiri arkasına eğlenceli anekdotlar anlatıyordu. Örneğin, sofu Yahudi arkadaşlarıyla yediği bir öğle yemeğinden söz etti. Bernhard, sohbeti koyultmak için, "Yaa, bugün öğle yemeğini dışarıda yiyoruz demek, ne güzel!" demiş. "Hava da hâlâ ne kadar sıcak gidiyor, değil mi? Bahçeniz de ne güzel," diye devam etmiş. Sonra ev sahiplerinin kendisine ters ters baktığını fark etmiş ve dehşet içinde, o günün Çardaklar Bayramı* olduğunu anımsamış.

Güldüm. Anekdot hoşuma gitmişti. Bernhard çok güzel öykü anlatırdı. Ama her an, bir sabırsızlık duygusu içinde olduğumu hissediyordum. Neden bana çocukmuşum gibi davranıyor, diye düşündüm. Amcasına, yengesine, Natalia'ya ve bana, hepimize karşı çocukmuşuz gibi davranıyor, bize öyküler anlatıyor. Anlayışlı ve sevimli. Ama jestleri, bana bir kadeh şarap ya da bir sigara ikram ediş tarzı hep küstah bir havayı, Doğu'nun küstahça alçakgönüllülüğünü yansıtıyor. Gerçekte ne düşündüğünü ve ne hissettiğini bana söylemiyor ve ben bilmediğim için de beni küçük görüyor. Bana hiçbir zaman kendisine ilişkin bir şey söylemeyecek ya da kendisi için en önemli olan şeyleri anlatmayacak. Ve ben onun gibi olmadığım için, onun tam tersi olduğum için ve okumayı istedikleri takdirde, düşüncelerimi ve duygularımı kırk milyon kişiyle seve seve paylaşmaya hazır olduğum için, Bernhard'a hem hayranlık duyuyorum hem de ondan hoşlanmıyorum.

Almanya'nın politik durumundan pek seyrek söz ediyorduk ama bir akşam Bernhard bana iç savaş günleriyle ilgili bir öykü anlattı. İç savaşa katılan bir öğrenci arkadaşı onu görmeye gelmiş. Öğrenci çok sinirliymiş ve oturmayı reddetmiş. Bir

* Yahudilerin çölde dolaşarak cemaat çadırını taşıdıkları günün anısına çardaklar altında kutlanan bayram. (ç. n.)

süre sonra, polisin kuşatma altında tuttuğu bir gazete idarehanesine bir mesaj götürmekle görevlendirildiğini itiraf etmiş; bu binaya varabilmek için makinalı tüfek ateşine açık damlara tırmanıp damdan dama sürünerek geçmek gerekiyormuş. Öğrenci harekete geçmeye pek hevesli değilmiş tabii. Üzerinde olağanüstü kalın bir pardösü varmış. Oda çok sıcakmış, öğrencinin de yüzünden terler boşanıyormuş; Bernhard, pardesüyü çıkarması için onu zorlamış, o da sonunda uzun süre direndikten sonra, pardösüyü çıkarmış; Bernhard, dehşet içinde astarının iç ceplerinin el bombalarıyla dolu olduğunu görmüş. "İşin en kötü yanı," dedi Bernhard, "arkadaşım artık daha fazla riske girmek istemiyordu ve pardösüyü bana bırakmaya karar vermişti. Onu banyo küvetine koyup soğuk su musluğunu açmayı ve banyoyu doldurmayı düşünüyordu. En sonunda, gece karanlıkta çıkınca, pardösüyü kanala atmasının çok daha iyi olacağı konusunda onu ikna ettim – bunu yapmayı başardı... Şimdi kendisi bir taşra üniversitesinin en seçkin profesörlerinden biri. Eminim, biraz utanç verici bu gençlik çılgınlığını çoktan unutmuştur..."

"Peki, sen hiç komünist oldun mu?" diye sordum.

Hemen –bunu yüzünden okudum– savunmaya geçti. Bir dakika sonra, yavaşça:

"Hayır, Christopher. Korkarım, yapım gereği, hiçbir zaman istenen coşkunun doruğuna varmaya gücüm yetmedi," dedi.

Birden sabrım tükendi, öfkelendim, hatta; "Hiçbir şeye inanmaya gücün yetmiyor, demek?" dedim.

Bernhard gösterdiğim şiddet karşısında hafifçe gülümsedi. Beni böyle kışkırtmak belki de onu eğlendiriyordu.

"Belki..." Sonra kendi kendine konuşur gibi ekledi: "Hayır... Bu tam doğru değil..."

"Peki, öyleyse neye inanıyorsun?" diye meydan okudum.

Bernhard birkaç dakika sustu, düşündü – narin gaga burunlu profili hareketsiz, gözleri yarı kapalı. Sonra: "Galiba," dedi, "ben disipline inanıyorum."

"Disiplin mi?"

"Bunu anlamıyor musun, Christopher? Bırak da açıklamaya çalışayım... Ben kendim için disipline inanıyorum. Başkaları

için mutlaka gerekir demiyorum. Başkaları için karar veremem. Sadece, uymam gereken belirli standartlarım olması gerektiğini biliyorum. Onlarsız mahvolurum. Kulağa çok mu kötü geliyor?"

"Hayır," dedim ve düşündüm: Natalia gibi.

"Beni çok sert yargılamamalısın, Christopher." Alaycı gülüşü bütün yüzüne yayılıyordu. "Benim bir melez olduğumu unutma. Belki de, sonuç olarak, bir damla saf Prusya kanı vardır damarlarımdaki kirli kanda. Belki şu küçük parmak," parmağını ışığa doğru tuttu, "Prusyalı bir talim çavuşunun parmağıdır... Christopher, sen arkanda yüzyılların Anglo-Sakson özgürlüğü ve kalbine kazınmış Magna Carta'n ile, biz zavallı barbarların, dik durabilmemiz için bir üniformanın sertliğine gereksinmemiz olduğunu anlayamazsın."

"Neden hep benimle alay ediyorsun Bernhard?"

"Seninle alay etmak mi, sevgili Christopher, buna cesaret edemem!"

Yine de bu kez, galiba bana istediğinden biraz daha fazla açılmıştı.

Çoktan beri Natalia'yı Sally Bowles ile tanıştırmak istiyordum. Bu buluşmanın sonucunun ne olacağını önceden kestirebiliyordum sanırım. Ama yine de Fritz Wendel'i çağırmamayı akıl edebilmiştim.

Kurfürstendamm'da şık bir kafede buluşacaktık. İlk gelen Natalia oldu. Bir çeyrek saat gecikmişti – herhalde, son gelen olmak avantajına sahip olmak istiyordu. Ama Sally'yi hesaba katmamıştı: Natalia'da gerçek manada geç kalma cesareti yoktu. Zavallı Natalia! Yaşından büyük, yetişkin bir kadın gibi görünme çabasına girişmişti. Sonuç, gülünç ve oldukça kılıksız bir görünümdü. Uzun etekli şehir giysisi ona hiç yakışmamıştı. Başının yan tarafına küçük bir şapka iliştirmişti – Sally'nin asansörcü çocuk kepinin bilinçsiz bir taklidi. Ama Natalia'nın saçı fazla kabarık olduğundan şapka, fırtınalı bir denizde dalgaya tutulmuş yarı batık bir tekneye benziyordu.

"Nasıl görünüyorum?" diye sordu hemen; karşıma oturmuş, telaşla bana bakıyordu.

"Gayet hoş görünüyorsun."

"Doğru söyle lütfen, hakkımda ne düşünecek acaba?"

"Seni çok sevecek."

"Bunu nasıl söyleyebilirsin?" Natalia öfkeliydi. "Bilmiyorsun ki!"

"Önce bana fikrimi soruyorsun, sonra da bilmediğimi söylüyorsun."

"Aptal! Ben kompliman istemiyorum!"

"Kusura bakma ama ne istediğini anlamıyorum."

"Ya, öyle mi?" diye bağırdı Natalia, küçümseyerek. "Öyleyse üzgünüm, sana yardım edemem!"

Tam o sırada Sally geldi.

"Mer'aba, sevgilim," dedi, en nazlı ses tonuyla, "Geç kaldığım için *son derece* üzgünüm, beni bağışlayabilir misin?" Lavanta kokuları saçarak, zarif bir jestle oturdu, ağır ağır eldivenlerini sıyırdı: "Moruk bir Yahudi prodüktörle seviştim. Benimle bir kontrat yapacağını umuyorum. Ama bugüne kadar iş çıkmadı..."

Masanın altından Sally'yi telaşla tekmeledim, o da yüzünde gülünç bir dehşet ifadesiyle sözünü kesti, ama tabii, iş işten geçmişti. Natalia, gözümüzün önünde donakaldı. Sally'nin davranışlarını önceden bağışlatmak için Natalia'ya yapmış olduğum imaların hepsi bir anda boşa gitti. Buz gibi bir aradan sonra, Natalia bana *Paris Damlarının Altında*'yı görüp görmediğimi sordu. Almanca konuşuyordu. Sally'ye, İngilizcesiyle alay etme şansını vermeye niyetli değildi.

Ama Sally hiç umursamadan söze karıştı. Filmi görmüştü ve harika bulmuştu; Prejéan harika değil miydi, dövüşmeye başlarlarken, arka planda geçen bir trenin görüntülendiği sahneyi anımsıyor muyduk? Sally'nin Almancası her zamankinden de berbat olduğundan, yoksa Natalia'yla alay etmiş olmak için kasten abartıyor mu, diye düşündüm.

Görüşmenin geri kalan bölümünde cehennem azabı içinde kıvrandım. Natalia hemen hemen hiç konuşmuyordu. Sally, o insanı kahreden Almancasıyla çene çalmayı sürdürüyor, aklı sıra havadan sudan konuşuyor, özellikle de İngiliz film endüstrisinden dem vuruyordu. Ancak her anekdotla, filancanın falancanın metresi, filan kişinin alkolik falan kişinin hapçı olduğunu açıklamasının havayı yumuşattığı söylenemezdi. Her ikisine de gi-

derek daha çok sinirlendiğimi fark ettim: Sally'ye bitip tükenmeyen saçma sapan pornografik muhabbetinden ötürü; Natalia'ya da böylesine namus budalası olduğu için. Sonunda, ebediyet kadar uzun gelen ama aslında yaklaşık yirmi dakika süren sohbetimizden sonra Natalia gitme zamanının geldiğini söyledi.

"Aman Tanrım, benim de gitmem gerek!" diye bağırdı Sally, İngilizce olarak. "Chris, sevgilim, beni Eden'e kadar götürürsün, değil mi?"

Korka korka, çaresizliğimi göstermeye çalışarak Natalia'ya baktım. Sadakatim davranışımla smavdan geçirilecekti, bunu fazlasıyla biliyordum. Ama sınavı geçememiştim. Natalia'nın yüzünde hiçbir acıma ifadesi yoktu. Yüzü asılmıştı. Son derece öfkeliydi.

"Seni ne zaman göreceğim?" diye sormaya cesaret ettim.

"Bilmiyorum," dedi Natalia – ve asker adımlarıyla Kurfürstendamm'dan aşağı doğru yürümeye başladı. İkimizi de bir daha ömür boyu görmek istemiyormuş gibiydi.

Birkaç yüz metre öteye gideceğimiz halde, Sally taksiye binmemizde ısrar etti. Eden'e yaya gitmek asla yakışık almazdı.

Yola koyulduğumuzda, "Kız benden pek hoşlanmadı, değil mi?" diye sordu.

"Evet, Sally, pek hoşlanmadı."

"Neden olduğunu anlayamıyorum doğrusu... Ona hoş görünmek için elimden geleni yaptım."

"Eğer hoş görünmek dediğin buysa!.." Kızgınlığıma rağmen gülmeye başladım.

"Peki, ne yapmam gerekiyordu?"

"Bu daha çok, ne *yapmaman* gerekirdi meselesi... Zinadan başka laf bilmez misin sen?"

"İnsanlar beni olduğum gibi kabul etmek zorunda," diye yanıtladı Sally, hava atarak.

"Tırnaklarınla ve her şeyinle, öyle mi?" Natalia'nın, dehşet içinde, büyülenmiş gibi gözlerini onlardan ayıramadığını fark etmiştim. Sally güldü: "Oysa, bugün ayak tırnaklarımı boyamaktan özenle kaçınmıştım."

"Saçmalama, Sally! Onları da mı boyuyorsun?"

"Tabii, boyuyorum."

"Peki ama bunun ne anlamı var? Yani hiç kimse" –sözümü düzelttim– "çok az kişi onları görebiliyor..."

Sally bana en çılgın gülüşüyle karşılık verdi: "Biliyorum, sevgilim... Ama ayak tırnaklarımı boyadığımda kendimi öyle şehvetli hissediyorum ki..."

Natalia ile olan ilişkimin çöküş dönemi bu buluşmadan itibaren başladı. Aramızda ne açıktan açığa bir kavga ne de kesin bir kopukluk oldu. Hatta, birkaç gün sonra yeniden buluştuk ama arkadaşlığımızın derecesindeki değişikliği hemen fark ettim. Her zamanki gibi, sanat, müzik ve kitaplardan söz ettik; kişisel konulardan özenle kaçındık. Tiergarten'da, yaklaşık bir saatten beri yürüyorduk ki Natalia birden sordu:

"Miss Bowles'dan çok hoşlanıyorsun?" Yapraklarla örtülü yola dikili gözlerinde kötü niyetli bir parıltı vardı.

"Tabii, hoşlanıyorum... Yakında evleneceğiz."

"Aptal!"

Birkaç dakika, sessizlik içinde yürüdük.

"Biliyorsun," dedi Natalia birden, şaşırtıcı bir keşifte bulunmuş gibi: "Senin bu Miss Bowles'dan hiç hoşlanmıyorum."

"Biliyorum."

Ses tonum onu kızdırıyordu – benim istediğim de buydu zaten: "Ben ne düşünüyorum, önemli değil?"

"Zerre kadar önemli değil," diye takıldım, gülerek.

"Yalnız senin Miss Bowles, o önemli?"

"O çok önemli."

Natalia kızardı ve dudağını ısırdı. Kızmaya başlamıştı: "Bir gün göreceksin, ben haklıyım."

"Ondan eminim."

Natalia'nın evine kadar tüm yolu, tek söz etmeden yürüdük. Ama merdiven basamağında, her zamanki gibi sordu: "Belki beni ararsın, bir gün..." Sonra duraksadı ve son atağını yaptı: "Senin Miss Bowles izin verirse eğer?"

Güldüm: "İzin versin ya da vermesin, seni çok yakında ararım." Neredeyse sözümü bitirmeden, Natalia kapıyı yüzüme çarpmıştı.

Bununla birlikte, sözümü tutmadım. Ancak bir ay sonra

Natalia'nın numarasını çevirdim. Kaç kez, yarı gönülle aramaya niyetlendim ama her seferinde isteksizliğim, onu yeniden görme arzumdan baskın çıktı. Ve en sonunda buluştuğumuzda, aramızdaki sıcaklık birkaç derece daha azalmıştı; iki tanıdık gibiydik sadece. Natalia, öyle sanıyorum ki, Sally'nin benim metresim olduğundan emindi; ben de bu hatasını düzeltmek için bir neden görmüyordum – bunu yapmak için, karşı karşıya, uzun ve açık kalpli bir görüşme gerekecekti ki ben o ruh hali içinde değildim. Ayrıca, tüm açıklamaların sonunda Natalia muhtemelen şimdi olduğu kadar dehşet içinde kalacak, bir o kadar da kıskançlık duyacaktı. Natalia'nın beni bir sevgili olarak istediği düşüncesine kapılıp kendimle övünmüyordum ama bana karşı otoriter bir abla gibi davranmaya başladığı kesindi. İşte bu rolü –aptalca da olsa– Sally ondan çalmıştı. Gerçi yazık olmuştu ama genel olarak durumun böyle kalmasının daha iyi olacağına karar verdim. Böylece, Natalia'nm dolaylı sorularına, imalarına yardımcı oldum; hatta aile saadetimi çağrıştıran bazı imalarda bulundum: "Sally ile ben bu sabah kahvaltı ederken..." ya da "Bu kravatı nasıl buluyorsun? Sally seçti..." gibi. Zavallı Natalia asık suratlı bir sessizlik içinde bunları dinliyordu; ben de, eskiden birçok kez olduğu gibi, kendimi suçlu ve acımasız hissediyordum. Sonra, şubat sonlarına doğru evini aradım; yurt dışına gittiğini söylediler.

Bernhard'ı da uzun süredir görmemiştim. Bir sabah onun sesini telefonda işitmek benim için sürpriz oldu. O akşam "kırsal bölge"ye onunla birlikte gidip geceyi orada geçirmemi önerdi. Kulağa oldukça gizemli geliyordu. Nereye ve ne maksatla gideceğimizi öğrenmeye çalıştığımda, Bernhard sadece gülmekle yetindi.

Bir şoförün kullandığı kocaman, kapalı bir arabayla, saat sekizde beni almaya geldi. Araba, Bernhard'ın açıklamasına göre, şirkete aitti. Kendisi ve amcası kullanıyordu. Ataerkil bir sadelik içinde yaşayan Landauer ailesinin karakteristik özelliklerinin tipik bir örneğiydi bu bence. Özel arabaları yoktu. Bernhard da bu arabanın varlığından ötürü, benden âdeta özür dileme eğilimindeydi. Onlarınki karmaşık bir sadelikti, olumsuz bir şeyi onaylamamak anlamında. Bu zihniyetin kökenleri mal mülk sahibi

olmanın verdiği suçluluk duygusunun karmaşık derinliklerinde yatıyordu. Hey Yarabbim, dedim kendi kendime içimi çekerek, bu insanların zihniyetinin köküne inebilecek miyim, onları bir gün anlayabilecek miyim? Landauerlerin ruhsal yapısını düşünmek bile her zamanki gibi, bana mutlak bir yenilginin yorgunluğunu duyumsatıyordu.

"Yorgun musun?" diye sordu Bernhard, kaygılı.

"Yoo hayır..." Silkindim. "Hiç yorgun değilim."

"Önce bir arkadaşımın evine uğrarsak kusura bakmazsın, değil mi? Birisi daha katılacak bize... Umarım itiraz etmezsin."

"Hayır, ne münasebet," dedim nezaketle.

"Çok sessiz biri. Eski bir aile dostumuz." Bernhard, nedense, pek hoşnut görünüyordu. Hafifçe kendi kendine gülüyordu.

Araba Fasanenstrasse'deki bir villanın önünde durdu. Bernhard zili çaldı ve içeri alındı: Birkaç dakika sonra göründü; kollarının arasında ufak bir av köpeği vardı. Güldüm.

"Çok nazik davrandın," dedi Bernhard, gülümseyerek. "Yine de biraz tedirgin olduğunu fark ettim... Doğru mu?"

"Belki..."

"Acaba kimi bekliyordun? Son derece can sıkıcı yaşlı bir beyefendiyi belki de." Bernhard av köpeğini okşadı. "Korkarım, şu anda bunu bana itiraf edemeyecek kadar terbiyelisin."

Araba yavaşladı ve Avus otoyolunun geçiş veznesi önünde durdu.

"Nereye gidiyoruz?" diye sordum. "Söylersen sevinirim!"

Bernhard, o yumuşak, tatlı, Doğulu gülüşüyle cevap verdi: "Çok esrarengizim, değil mi?"

"Çok."

"Gecenin karanlığı içinde, nereye gittiğini bilmeden meçhul bir istikamete doğru yol almak senin için harika bir deneyim olmalı. Sana Paris'e, Madrid'e ya da Moskova'ya gittiğimizi söylesem hiçbir gizemi kalmaz, sen de zevkinin yarısını kaybedersin... Biliyor musun, Christopher, nereye gittiğimizi bilmediğin için sana gıpta ediyorum."

"Bu da bir bakış açısı tabii... Ama her halükârda Moskova'ya gitmediğimizi şimdiden biliyorum. Çünkü aksi istikamete doğru yol alıyoruz."

Bernhard güldü: "Bazen çok İngiliz oluyorsun, Christopher. Bunun farkında mısın acaba?"

"Sen benim İngiliz yanımı açığa çıkarıyorsun, sanıyorum," diye cevap verdim ve biraz tedirgin olmaya başladım, sanki onur kırıcı bir şey söylemiştim. Bernhard, düşüncemin farkındaymış gibi görünüyordu.

"Bunu bir kompliman olarak mı yoksa bir sitem olarak mı alayım?"

"Kompliman olarak tabii."

Araba simsiyah Avus otoyolunda, kırsal bölgenin uçsuz bucaksız karanlığına doğru hızla ilerliyordu. Dev işaret levhaları farların ışığında bir an için parlıyor, kibrit çöpleri gibi yanıp sönüyordu. Berlin şimdiden arkamızdaki gökyüzünde, bir çam ormanının gerisinde hızla küçülen bir kızıllıktan ibaret kalmıştı. Funkturm kulesindeki projektörün küçük ışık demeti geceyi delip geçiyordu. Dümdüz uzanan siyah otoyol, kendi yıkımına doğru ilerlemiş gibi, karşıdan, gürültüyle bizi karşılamaya geliyordu. Arabanın karanlığı içinde, Bernhard, dizlerindeki huzursuz köpeği okşuyordu.

"Pekâlâ, söyleyeceğim... Wannsee kıyılarında, vaktiyle babama ait olan bir yere gidiyoruz. Sizin İngiltere'de küçük kır evi dediğiniz evlerden birine."

"Kır evi mi? Ne güzel..."

Ses tonum Bernhard'ı eğlendirdi. Konuşmasından gülümsediğini anladım:

"Umarım evi rahatsız bulmazsın."

"Seveceğimden eminim."

"Belki önce sana biraz ilkel gelecek..." Bernhard kendi kendine sessizce güldü: "Ama eğlenceli bir yer..."

"Öyle olmalı..."

Ben bir otel, ışıklar, müzik ve çok güzel yemekler hayal etmiştim. Ancak zengin, yozlaşmış, aşırı uygar bir kentsoylu, kışın ortasında rutubet içinde, bunaltıcı bir kır evinde gece konaklamayı 'eğlenceli' olarak tanımlar, diye düşündüm acı acı. Beni öyle bir mezbeleye, böyle lüks bir arabayla götürmesi de ona özgü bir davranıştı. Şoför nerede yatacaktı? Herhalde, Potsdam'ın en iyi otelinde... Avus otoyolunun öbür ucundaki geçiş veznesinin

lambalarının önünden geçerken, Bernhard'ın hâlâ kendi kendine gülümsediğini gördüm.

Araba sağa saptı, yokuş aşağı, siluet halindeki ağaçların arasından geçen bir yolda ilerlemeye başladı. Solumuzdaki ormanın arkasında yatan, göze görünmeyen, kocaman gölün yakınlığı hissediliyordu. Yolun, özel bir giriş yeri ve araba yolu ile bittiğini az daha gözden kaçırıyordum: Araba büyük bir villanın önünde durdu.

Bernhard'a "Burası neresi?" diye sordum; buradan alınacak başka bir şey, belki başka bir köpek var, diye düşündüm. Bernhard neşeyle güldü:

"Gideceğimiz yere vardık, sevgili Christopher! Haydi fırla bakalım," dedi.

Çizgili ceketli bir uşak kapıyı açtı. Köpek dışarı fırladı, Bernhard'la ben de onu izledik. Bernhard elini omuzuma atarak beni holden geçirdi, merdivenlerden yukarı çıkardı. Kaliteli bir hah ve çerçeveli gravürler gözüme çarptı. Üzerine ipek kapitone süslü bir yorgan serili bir yatağın bulunduğu, pembe-beyaz renkli lüks bir yatak odasının kapısını açtı. Arkada, banyo dairesindeki parlatılmış gümüş tuvalet takımları ve kar gibi yumuşak beyaz havlular göz alıcıydı.

Bernhard alaycı, gülümsedi:

"Zavallı Christopher! Korkarım bizim kır evi seni hayal kırıklığına uğrattı. Burası senin için çok mu büyük? Çok mu gösterişli? Oysa sen yerde, hamam böceklerinin arasında uyumaya hevesleniyordun, değil mi?"

Yemek süresince de bu alaylı atmosfer bizi kuşatmaya devam etti. Uşak gümüş tepsi içinde her yemek getirdiğinde Bernhard bana bir göz atıyor ve alaycı bir tebessümle gülümsüyordu. Yemek odası barok stilinde, şık ve renksizdi. Villanın ne zaman yapıldığını sordum.

"Babam bu evi 1904'te yaptırdı. Burasının mümkün olduğu kadar İngiliz tarzı bir aile evi olmasını istiyordu – annemin hatırı için..."

Yemekten sonra rüzgârlı bahçede, karanlıkta aşağı doğru yürüdük. Gölün üzerinden gelen şiddetli bir rüzgâr ağaçların arasından esiyordu. Bernhard'ı izliyordum. Bacaklarımın arasın-

da dolanan köpek yüzünden tökezleyerek taş merdivenlerden indim, sonunda göl kıyısındaki bir iskeleye vardım. Karanlık gölün yüzeyi dalgalıydı; ta ötelerde, Potsdam doğrultusunda, devinen ışıklardan oluşan bir serpinti, siyah sularda kuyruklu yıldızlara dönüşüyordu. Korkuluğun üzerinde, yerinden sökülmüş bir gaz lambası rüzgârda takırdayıp duruyordu; altımızda dalgalar, uğursuz bir sesle göze görünmeyen taşları dövüyordu.

"Çocukken, kış geceleri, bu merdivenlerden iner ve burada saatlerce dururdum..." Bernhard konuşmaya başlamıştı. O kadar kısık sesle konuşuyordu ki işitmekte zorluk çekiyordum; başını benden öteye çevirmiş, karanlıkta gölü seyrediyordu. Rüzgâr daha kuvvetli estiği zaman, sözlerini tane tane işitebiliyordum – sanki rüzgârın kendisi konuşuyormuş gibi: "Savaş sırasındaydı. Ağabeyim cephede vurulmuştu, savaşın en başında... Sonradan, babamın iş dünyasındaki rakipleri, karısı İngiliz olduğu için babam aleyhinde propaganda yapmaya başladılar; bizim casus olduğumuz söylentileri yayılmaya başladı. Sonunda, yerel esnaf bile evimizin kapısını çalmaz oldu... Bütün bunlar gülünç ama aynı zamanda dehşet vericiydi; kötülüğün insanları böylesine yönlendirmesi..."

Ben sulara bakarak titremeye başladım. Hava bayağı soğuktu. Bernhard'ın yumuşak ve sözcükleri özenle seçen sesi kulaklarımda çınlıyordu:

"O uzun kış geceleri burada durur ve dünyada kalmış tek canlı olduğumu hayal ederdim... Garip bir çocuktum herhalde... Diğer çocuklarla hiçbir zaman anlaşamazdım, popüler olmayı ve arkadaş edinmeyi çok arzuladığım halde. Belki de hatam buydu – arkadaş olmaya fazla hevesliydim. Çocuklar bunu görür ve bana karşı acımasız davranırlardı. Objektif bir bakışla bunu anlayabiliyorum... Koşullar başka türlü olsaydı, belki ben bile acımasız olabilirdim. Bunu kestirmek zor... Ama benim yapımdaki bir çocuk için okul Çin işkencesinden farksızdı... Bu yüzden neden geceleri göl kıyısına gelip yapayalnız olmaktan hoşlandığımı anlayabilirsin. Savaş da sürüp gidiyordu... O günlerde, savaşın on, on beş, belki de yirmi yıl daha süreceğine inanıyordum. Benim de yakında askere çağrılabileceğimi biliyordum. İşin garip tarafı, hiç korktuğumu anımsamıyorum. Her şeyi olduğu

gibi kabul ediyordum. Hepimizin er geç öleceği gerçeği çok doğal geliyordu bana. Savaş zamanı, genel zihniyet buydu sanırım. Ama benim durumum farklı, diye düşünüyorum. Davranışımın tipik Semitik bir yanı vardı. Bu gibi şeylerden tümüyle tarafsız olarak söz etmek çok zor. İnsan, kimi zaman kendine belli itiraflarda bulunmak istemez çünkü bu itiraflar insanın öz saygısını zedeler..."

Yavaşça döndük ve göl kıyısındaki bahçenin yokuşunu tırmanmaya başladık. Ara sıra, karanlıkta avlanan köpeğin hızla soluduğunu işitiyordum. Bernhard'ın sesi duraksayarak, sözcüklerini seçerek devam ediyordu:

"Ağabeyim savaşta öldükten sonra, annem bu evden ve çevresinden ayrılmaz oldu. Sanıyorum, Almanya diye bir ülkenin var olduğunu unutmaya çalışıyordu. İbranice öğrenmeye başladı ve tüm aklını, kadim Musevi tarihi ve edebiyatı üzerinde yoğunlaştırmaya verdi. Bu, Yahudi gelişmesinin modern evresinin gerçek bir belirtisi herhalde – yani Avrupa kültüründen ve geleneklerinden uzaklaşma. Bunu kendimde de fark ediyorum zaman zaman... Annemin, evin içinde uyurgezer gibi dolaştığını anımsıyorum. Çalışmaları dışında geçirdiği her dakikayı başkalarından esirger oldu; bu çok korkunç ve acıklı bir şeydi çünkü bu süre içinde kanserden ölmek üzereydi... Hastalığını öğrenir öğrenmez, doktora görünmeyi reddetti. Ameliyattan korkuyordu... Sonunda, ağrıları dayanılmaz hale geldiğinde intihar etti..."

Eve varmıştık, Bernhard bir cam kapıyı açtı, küçük bir seradan geçerek büyük bir salona girdik; önü açık bir İngiliz şöminesinde yanan ateşin oluşturduğu oynak gölgeler duvarlara vuruyordu. Bernhard bir sürü lamba yaktı, oda göz kamaştırıcı bir aydınlığa büründü.

"Bu kadar aydınlık gerekli mi?" diye sordum. "Şömine ateşi çok daha güzel."

"Öyle mi dersin?" Bernhard hafifçe gülümsedi. "Bence de öyle... Ama nedense, senin lamba ışığını yeğleyeceğini düşündüm."

"Neden öyle olsun?" Birden ses tonundan kuşkulandım.

"Bilmiyorum. Bu sadece senin karakterini algılayış biçimimin bir parçası. Ne kadar akılsızım!"

Bernhard'ın sesi alaycıydı. Cevap vermedim. Kalktı, tüm lambaları söndürdü, salt yanı başımdaki masanın üzerindeki küçük lambayı açık bıraktı. Uzun bir sessizlik oldu.

"Radyo dinlemek ister misin?"

Bu kez ses tonu beni güldürdü. "Bak, beni eğlendirmek zorunda değilsin! Burada ateşin yanında oturmak beni yeterince mutlu ediyor."

"Mutluysan, sevinirim... Akılsızlık ettim – ters bir izlenim edinmişim."

"Ne demek istiyorsun?"

"Canının sıkılmasından korkuyordum belki."

"Ne münasebet! Ne kadar saçma!"

"Çok terbiyelisin, Christopher. Her zaman çok terbiyelisin. Ama ben senin ne düşündüğünü açıkça okuyabiliyorum..." Bernhard'ın sesi daha önce hiç böyle gelmemişti kulağıma; gerçekten düşmanca bir sesti bu: "Seni bu eve neden getirdiğime şaşıyorsun. Her şeyden çok, biraz önce anlattıklarımı neden anlattığıma şaşıyorsundur."

"Anlattığına memnunum."

"Hayır, Christopher. Bu doğru değil. Biraz kafan karıştı. İnsan böyle şeylerden söz etmez, diye düşünüyorsun. Aldığın İngiliz eğitimiyle bu Yahudi duygusallığını biraz tiksinti verici buluyorsun. Bir dünya adamı olmakla övünüyorsun ve ne tür bir zaaf olursa olsun, beni tiksindirmez diyorsun ama aldığın eğitim baskın çıkıyor. İnsanlar birbirleriyle böyle konuşmamalı, bu yakışık almaz, diye düşünüyorsun."

"Bernhard, bu söylediklerin hayal ürünü."

"Öyle mi? Belki... Ama ben öyle düşünmüyorum. Neyse... Bilmek istediğine göre, seni buraya neye getirdiğimi anlatmaya çalışacağım. Bir deney yapmak istiyordum."

"Deney mi? Benim üzerimde mi, demek istiyorsun?

"Hayır. Kendi üzerimde bir deney. Yani... On yıldan beri hiç kimseyle, bu gece seninle konuştuğum gibi içten konuşmadım; tek bir Allah'ın kuluyla bile... Acaba kendini benim yerime koyabilir, bunun ne demek olduğunu hayal edebilir misin? Ve bu akşam... Belki de bunu açıklamak olanaksız... Başka türlü söyleyeyim: Seni buraya, sende hiçbir çağrışım yapmayan bu eve

getiriyorum. Geçmişin senin üzerinde baskı yapması için hiçbir nedenin yok. Sonra sana yaşam öykümü anlatıyorum... Bu yolla, insan hayaletlerden kurtulabilir belki... Kendimi çok kötü ifade ediyorum. Kendimi açıklama tarzım çok mu saçma?"

"Hayır. Hiç de değil... Ama bu deneyin için neden beni seçtin?"

"Bunu söylerken ses tonun çok sertti, Christopher. Beni küçük gördüğünü düşünüyorsun."

"Hayır, Bernhard. Asıl *senin* beni küçük gördüğünü düşünüyorum... Bazen benimle ne işin olabilir, diye şaşıyorum. Kimi zaman, benden aslında hiç hoşlanmadığını ve bunu sözlerinle ve davranışlarınla gösterdiğini düşünüyorum – yine de bir bakıma öyle olmadığını da sanıyorum, yoksa beni çağırmaya devam etmez, gelip seni görmemi istemezdin... Her neyse, bu deney diye adlandırdığın şeylerden biraz sıkılmaya başladım. Bu gece hiç de ilk değildi. Deneylerin başarısız olunca bana kızıyorsun. Bunun büyük bir haksızlık olduğunu söylemeliyim... Ama benim dayanamadığım şey, küskünlüğünü böyle yapmacık alçakgönüllü bir tavırla göstermen.. Aslında, sen şimdiye kadar tanıdığım en az alçakgönüllü adamsın."

Bernhard sessizdi. Bir sigara yakmış, dumanını yavaşça burun deliklerinden üflüyordu. Sonunda:

"Belki de haklısın..." dedi. "Tam tamına değil ama kısmen... Evet, sende beni çeken ve çok gıpta ettiğim bir meziyet var ama işte bu aynı meziyet bende aynı zamanda bir düşmanlık duygusu uyandırıyor... Bu, belki benim de kısmen İngiliz olmamdan kaynaklanıyor; sen kendi karakterimin bir yüzünü temsil ediyorsun benim için... Hayır, bu da doğru değil... Keşke her şey bu kadar basit olsaydı..." Bernhard, yorgun ama şakacı bir hareketle elini alnının ve gözlerinin üzerinde gezdirdi; "Korkarım," dedi, "ben gereksiz yere karmaşık bir mekanizmayım."

Bir an sessizlik oldu. Sonra devam etti:

"Ama bütün bunlar aptalca ve bencilce konuşmalar. Beni bağışlamalısın. Seninle böyle konuşmaya hakkım yok."

Ayağa kalktı, yumuşak adımlarla odanın öbür ucuna giderek radyoyu açtı. Doğrulurken, elini bir an omzumda dinlendirdi. Müziğin ilk notalarıyla birlikte, gülümseyerek şömi-

nenin önündeki koltuğuna oturdu. Gülüşü yumuşak ama yine de düşmancaydı. Uzak geçmişi anımsatan bir düşmanlık havası. Berlin'deki evinde gördüğüm Doğulu heykelciklerden birini anımsadım.

"Bu akşam," dedi, yumuşak bir gülüşle, *Usta Şarkıcılar*'ın son perdesini yayınlıyorlar."

"Çok ilginç," dedim.

Yarım saat sonra, Bernhard beni yatak odamın kapısına kadar götürdü. Eli omzumdaydı ve hâlâ gülümsüyordu. Ertesi sabah kahvaltıda yorgun görünmekle birlikte neşeli ve şakacıydı. Akşamki konuşmalarımıza hiç değinmedi.

Berlin'e doğru yollandık; beni Nollendorfplatz'ın köşesinde bıraktı.

"Arayı fazla açmadan beni ara," dedim.

"Tabii. Gelecek haftanın başında."

"Çok teşekkürler."

"Geldiğin için ben teşekkür ederim, sevgili Christopher."

Onu ancak yaklaşık altı ay sonra yeniden gördüm.

Ağustos başlarında bir pazar günü, Brüning hükümetinin kaderini tayin etmek üzere bir referandum yapılmıştı. Ben yine Frl. Schroeder'in evinde kalıyordum. Bu güzelim sıcak havada yatakta yatıyor, ayağımın baş parmağına lanetler yağdırıyordum: Ruegen Adası'nda son kez denize girdiğimde, bir teneke parçası parmağımı kesmişti. Şimdi yara iltihaplanmış, zehirle dolmuştu. Bernhard beklenmedik bir zamanda telefon edince çok sevindim.

"Wannsee kıyılarında küçük bir kır evi hatırlıyor musun? Bugün öğleden sonra orada birkaç saat geçirmek ister miydin?.. Evet, ev sahibesi başına gelen talihsiz kazayı bana anlattı. Çok üzüldüm... Sana arabayı yollarım. Bir süre bu kentten kaçıp kurtulman iyi olur bence. Orada istediğini yapabilirsin – sessiz sedasız yatar, dinlenirsin. Kimse sana karışmaz."

Öğle yemeğinden biraz sonra araba tam zamanında beni almak üzere geldi. Şahane bir gündü; yol boyunca Bernhard'a bu iyiliğinden dolayı dua ettim. Ama villaya vardığımızda kötü bir sürprizle karşılaştım; çimenlerin üsünde bir yığın insan vardı.

Gerçekten kızmıştım. Bu bana yapılan kötü bir oyun, diye düşündüm. Üstümde en eski giysilerim, ayağım sargılı, elimde baston, maskara gibi bu bahçe partisinin içine çekilmiştim. Bernhard ise ayağında flanel pantalon, üstünde genç işi bir kazak, şaşılacak derecede genç görünüyordu. Beni karşılamak için koşarak alçak çitin üzerinden atladı:

"Christopher! Nihayet gelebildin! Gel rahatına bak!"

İtirazlarıma karşın, zorla paltomu ve şapkamı çıkardı. Aksilik, o gün askılı pantolon giymiştim. Diğer davetlilerin çoğu gayet şık flanel giysiler içindeydi. Yüzümde aksi bir gülüş, böyle durumlarda beni koruyan, somurtkan tuhaflık zırhımı içgüdüsel olarak kuşanarak topallaya topallaya ilerledim ve konukların arasına girdim. Birkaç çift, portatif bir gramofondan yükselen müziğe uyarak dans ediyorlardı; iki genç minderlerle yastık dövüşü yapıyor, eşleri de onları destekliyordu; birçoğu da çimenlerin üzerine serdikleri kilimlere uzanmış sohbet ediyordu. Her şey resmiyetten uzaktı; uşaklar ve şoförler ağırbaşlılıkla bir kenara çekilmiş duruyor, soylu aile çocuklarının dadıları gibi, patronlarının maskaralıklarını izliyorlardı.

Burada ne yapıyorlardı? Bernhard onları neden çağırmıştı? Bu, hayaletleri defetmek için daha incelikli bir çaba mıydı? Hayır, diye karar verdim; bu, büyük bir olasılıkla yılda bir, tüm akrabalar, arkadaşlar ve personel için verilen bir nezaket partisiydi. Ev sahibi bunu bir görev olarak algılıyordu. Benim adım da, listenin en sonlarına doğru zikredilen adlardan herhangi biriydi herhalde. Ama nankörlük etmek aptallık olurdu. Mademki buradaydım, keyfini çıkarmalıydım.

Sonra, birden Natalia'yı gördüm; benim için büyük bir sürpriz oldu. Açık sarı renkte, ince bir kumaştan, karpuz kollu bir giysi vardı üzerinde. Elinde kocaman bir hasır şapka tutuyordu. O kadar güzel görünüyordu ki az daha onu tanıyamayacaktım. Neşe içinde beni karşıladı:

"Aa, Christopher! Biliyorsun, ben çok sevindim!"

"Bunca zaman neredeydin?"

"Paris'te. Sen bilmiyordun? Gerçekten? Ben hep bekledim bir mektup senden – ve hiçbir şey yok!"

"Ama Natalia, bana hiçbir zaman adresini yollamadın ki."

"Yook, yolladım."

"Eh, o zaman, o mektup elime geçmedi... Ben de burada değildim, biliyor musun?"

"Öyle mi? Sen burada yoktun? Öyleyse, üzgünüm... Sana yardım edemem!"

İkimiz de güldük. Natalia'nın her şeyi gibi gülüşü de değişmişti. Bana Jacobsen'i, Goethe'yi okumamı buyuran o sert öğrenci kız gülüşü değildi artık. Hülyalı, sevinçli bir gülümseme vardı yüzünde – sanki her an canlı ve hoş bir müzik dinliyormuş gibi, diye düşündüm. Beni görmekten duyduğu içten sevince rağmen konuşmamız onu sanki ilgilendirmiyordu.

"Peki, Paris'te ne yapıyorsun? İstediğin gibi, güzel sanatlar mı okuyorsun?"

"Ama tabii!"

"Peki, seviyor musun?"

"Müthiş!" Natalia kuvvetle başını salladı. Gözleri parlıyordu. Ama sözcük sanki başka bir şeyi betimlemek üzere kullanılmıştı.

"Annen seninle birlikte mi?"

"Evet, evet..."

"Birlikte bir daire mi tuttunuz?"

"Evet..." Yine başını salladı. "Bir daire... Ah, harika!"

"Yakında oraya dönecek misin?"

"Aa, evet... Elbette! Yarın!" Bu soruyu sormama şaşırmış görünüyordu – bütün dünyanın bunu nasıl olup da bilmediğine şaşıyordu... Bu duyguyu ne kadar iyi bilirdim! Artık emindim: Natalia âşıktı.

Birkaç dakika daha konuştuk – Natalia hep gülümsüyor, hülyalı bakışlarla dinliyordu ama dinlediği ben değildim. Sonra, birden telaşa kapıldı. Geç kaldığını söyledi. Bavulunu hazırlaması gerekiyordu. Hemen gitmeliydi. Elimi sıktı, neşeyle çimenlerin üzerinde koşarak kendisini bekleyen bir arabaya doğru koşmasını izledim. Bana yazmamı söylemeyi, adresini vermeyi bile unutmuştu. Ona elimi sallarken iltihaplı ayak parmağım kıskançlıkla zonkladı.

Daha sonra partinin genç üyeleri göle girdiler, taş merdivenlerin dibindeki kirli suda çırpınıp yüzdüler. Bernhard da göle gir-

di. Bir bebeğinkine benzer, bembeyaz, masum bir vücudu vardı. Karnı da bir bebeğinki gibi yuvarlak ve hafifçe şişkindi. Herkesten daha çok çırpınıyor ve bağırıyordu. Benimle göz göze geldiğinde her zamankinden daha çok bağırıyordu – bu bir meydan okuma mıydı? O da benim gibi, altı ay önce aynı yerde durarak bana anlattıklarını mı düşünüyordu? "Sen de gir Christopher!" diye bağırdı. "Ayağına iyi gelir!" Nihayet, hepsi sudan çıkıp kendilerini kurulamaya başladıkları zaman, Bernhard ve birkaç genç, bahçenin ağaçları arasında gülerek birbirlerini kovalamaya başladılar.

Ama Bernhard'ın bütün neşe gösterilerine karşın, parti aslında yürümüyordu. Davetliler gruplara ve kliklere ayrıldı. Eğlence doruk noktasına vardığı zaman bile konukların bir bölümü ciddi ve alçak seslerle politikadan söz ediyorlardı. Gerçekten de bazılarının Bernhard'ın evine salt birbirleriyle buluşmak ve kendi özel sorunlarını tartışmak için geldikleri belliydi. Sosyal etkinliklere katılmak zahmetine bile girişmiyorlardı. Pekâlâ kendi bürolarında ya da evlerinde oturuyor olabilirlerdi.

Hava kararınca bir kız şarkı söylemeye başladı. Rusça söylüyordu ve bu da her zamanki gibi insana hüzün veriyordu. Uşaklar bahçeye bardaklar ve kocaman bir kâse kırmızı şarap getirdiler. Hava soğumaya başlamıştı. Gökyüzünde milyonlarca yıldız vardı. Ta ötelerde, büyük ve durgun gölün üzerinde hayalet yelkenliler, hafif ve kararsız gece rüzgârıyla birlikte yön değiştiriyor, oraya buraya seğirtiyorlardı. Gramofon çalıyordu. Ben yastıkların üzerine uzanmış, Fransa'nın Almanya'yı anlayamayacağını iddia eden bir Yahudi cerrahı dinliyordum. Ona göre bunun nedeni Fransızların, Almanların savaş sonrası bunalımıyla kıyaslanabilecek bir bunalım geçirmemiş olmalarıydı. Bir grup gencin arasından, birden bir genç kızın cırlak kahkahası işitildi. Ta ötelerde, kentin içinde, oylar sayılıyordu şu anda. Natalia'yı düşündüm: Belki de tam zamanında kurtulmuştu. Karar kaç kez ertelenirse ertelensin, tüm bu insanlar kötü bir sona mahkûmdu. Bu akşam, bir felaketin kostümlü provasıydı. Bir dönemin son gecesi gibiydi.

Saat on buçukta parti dağılmaya başladı. Birisi telefonla Berlin'i arayıp haberleri almaya çalışırken, bizler de holde ve dış kapının etrafında toplandık. Birkaç dakikalık sessiz bir bekle-

yişten sonra, telefonu dinleyen karanlık yüz, bir gülümseme ile rahatladı. Hükümetin kurtulduğunu söyledi bize. Konuklardan birkaçı, yarı alaycı ama rahatlamış olarak alkışladı. Bernhard'ı dirseğimin dibinde buldum: "Kapitalizm bir kez daha kurtuldu," dedi. Hafifçe gülümsüyordu.

Berlin'e dönen bir arabanın arka koltuğunda bana bir yer ayarlamıştı. Tauentzienstrasse'ye geldiğimizde, Büllowplatz'daki silahlı çatışmayı haber veren gazeteler satılıyordu. Göl kıyısındaki çimenlerin üzerinde yatan ve gramofon çalarken şarap içen bizim partinin üyelerini düşündüm; bir de, tabanca elinde, sinema basamaklarını tırmanmaya çalışan, ölümcül yara almış o polis memurunu; cesedi bir komedi filminin tanıtımını yapan kartondan bir figürün ayaklarının dibine yığılmıştı.

Bir başka ara – bu kez sekiz ay. Ve işte, Bernhard'ın evinin zilini çalıyordum. Evet, evdeydi. "Bu büyük bir şeref, Christopher. Ve maalesef bana çok ender verilen bir şeref."

"Evet, üzgünüm. Kaç kez gelip seni görmeye niyet ettim... Neden gelmedim, bilmiyorum..."

"Bütün bu süre içinde Berlin'de miydin? Biliyor musun, Frl. Schroeder'i iki kez aradım, yabancı bir ses cevap verdi ve senin İngiltere'ye gittiğini söyledi."

"Evet, Frl. Schroeder'e öyle söylemiştim. Benim hâlâ burada olduğumu bilmesini istemiyordum."

"Ya öyle mi? Kavga mı ettiniz?"

"Hayır, tam tersine. Ona İngiltere'ye gideceğimi söyledim, aksi halde bana yardım etmekte ısrar edecekti. Biraz maddi sıkıntım vardı da... Şimdi her şey yoluna girdi," diye ekledim, aceleyle; Bernhard'ın kaygılandığını yüzünden anlamıştım.

"Emin misin? Çok sevindim... Peki ama bütün bu süre içinde ne yapıyordun?"

"Hallesches Tor'da, beş kişilik bir aile ile iki odalı bir tavan arasında yaşıyordum."

Bernhard gülümsedi: "Vay canına, Christopher – ne kadar romantik bir yaşam sürüyorsun!"

"Böyle bir yaşantıya romantik demene memnun oldum doğrusu. Ben öyle diyemeyeceğim."

İkimiz de güldük.

"Her neyse," dedi Bernhard, "Sana yaramış anlaşılan. Aslan gibi görünüyorsun."

Ne yazık ki bu komplimana karşılık veremedim! Şimdiye dek, Bernhard'ın bu denli hasta göründüğüne tanık olmamıştım. Yüzü solgundu ve süzülmüştü; gülümsediği zaman bile yorgunluğu silinmiyordu. Gözlerinin altında derin, yarım ay biçiminde çizgiler vardı. Saçı da seyrelmişti sanki. On yıl yaşlanmış denebilirdi.

"Peki sen neler yaptın?" diye sordum.

"Benim yaşantım, seninkine kıyasla acıklı bir şekilde can sıkıcı ve yavan, maalesef... Yine de bazı trajikomik şeyler oluyor."

"Ne gibi şeyler?"

"Örneğin, bu–" Bernhard yazı masasına doğru gitti, bir kâğıt aldı ve bana verdi: "Bu sabah postadan çıktı."

Daktiloyla yazılmış şu satırları okudum:

> "Bernhard Landauer, ayağını denk al. Senin, amcanın ve diğer tüm pis Yahudilerin hesabını göreceğiz. Almanya'yı terk etmen için sana yirmi dört saat tanıyoruz. Aksi halde, kendini ölmüş bil."

Bernhard güldü: "Kana susamışlık, değil mi?"

"İnanılmaz bir şey... Kimin gönderdiğini tahmin ediyorsun?"

"İşinden çıkarılmış bir memur ya da işçi olabilir. Ya da eşek şakası yapan biri. Ya da bir deli. Ya da öfkesi burnunda bir Nazi okul öğrencisi."

"Ne yapmayı düşünüyorsun?"

"Hiçbir şey."

"Tabii, polise haber vereceksin?"

"Sevgili dostum, polis bu saçmalıkları dinlemekten pek yakında bıkar, usanır. Biz her hafta bu türden üç ya da dört mektup alıyoruz."

"Ne dersen de, bu seferki pekâlâ ciddi olabilir... Naziler, okul öğrencisi gibi yazılar yazabilir ama onlar her şeye muktedirdir. Zaten bu yüzden böylesine tehlikeli onlar. Herkes, son ana kadar onlara gülüp geçiyor..."

Bernhard, o yorgun gülüşüyle güldü: "Benim adıma böylesine kaygılanmanı çok takdir ediyorum. Ancak ben buna layık değilim... Benim varlığımın, ne kendim ne de başkaları için, güvenlik güçlerince korunma altına alınmama değecek kadar yaşamsal bir önemi var... Amcama gelince, o şu sırada Varşova'da..."

Konuyu değiştirmek istediğini anladım:

"Natalia ve Frau Landauer'den haber alıyor musun?"

"Aa, tabii! Natalia evlendi. Bilmiyor muydun? Genç bir Fransız doktorla... Çok mutlu olduklarını işitiyorum."

"Çok sevindim!"

"Evet... İnsanın, arkadaşlarının mutlu olduğunu bilmesi hoş bir şey, değil mi?" Bernhard çöp sepetine doğru gitti ve mektubu içine attı: "Özellikle başka bir ülkedeyseler..." Yumuşak ve acıklı bir gülümseme belirdi yüzünde.

"Peki, Almanya'da ne olacağını tahmin ediyorsun?" diye sordum. "Nazi darbesi mi, yoksa komünist ihtilali mi olacak?"

Bernhard güldü: "Görüyorum ki, coşku ve heyecanından hiçbir şey yitirmemişsin! Bu sorunun, senin için ne denli önemliyse benim için de o denli önemli olmasını dilerdim..."

"Yarın öbür gün yeterince önemli olacak," diyecektim az kalsın: Şimdi bunu demediğime memnunum. Onun yerine, "Neden bunu diliyorsun?" diye sordum.

"Çünkü, benim karakterimin daha sağlıklı bir belirtisi olurdu bu... Bu günlerde bu tür şeylerle ilgilenmek doğru tabii, bunu kabul ediyorum. Bu, akıllıca bir şey. Sağlıklı bir şey... Ama tüm bunlar, bana biraz gerçek dışı, biraz –lütfen alınma Christopher– saçma geldiğine göre, yaşamla ilişkimi yitirdiğimi anlıyorum. Bu kötü tabii... İnsanın çevreyle dengesini koruması gerek... Biliyor musun, öyle zamanlar oluyor ki akşamları şurada, bu kitapların ve heykelciklerin arasında yapayalnız otururken, öyle garip bir gerçek dışılık duygusuna kapılıyorum ki sanki tüm yaşamım bundan ibaretmiş gibi geliyor bana. Evet, bazen şirketimizin –tabandan tavana kadar tüm mallarımızın birikimiyle dolu olan o dev yapının– aslında var olmadığından kuşkulanıyor, onun salt benim hayal gücümde var olduğuna inanıyorum... Sonra nahoş bir duyguya –rüyalardaki gibi– kendimin de var olmadığı duygusuna kapılıyorum. Bu çok marazi, çok dengesiz bir

duygu kuşkusuz... Sana bir itirafta bulunacağım, Christopher... Bir gece, Landauers'in var olmadığı kuruntusu beni öylesine rahatsız etti ki telefona sarıldım ve mağazanın gece bekçilerinden biriyle uzun bir konuşmaya giriştim. Onu rahatsız ettiğim için aptalca bir bahane buldum tabii. Salt kendimi ikna etmek için, anlıyor musun? Acaba çıldırıyor muyum dersin?"

"Hiç böyle bir şey düşünmüyorum... Aşırı çalışan herhangi bir insanın başına gelebilir."

"Bir tatile çıkmamı önerir misin? İtalya'da bir ay, örneğin tam bahar başlarken? Evet... Bir ay boyunca İtalyan güneşinin tüm sorunlarımı kökünden halledebildiği günleri anımsıyorum. Ama şimdi, o ilaç etkisini yitirdi. Al sana bir çelişki! Landauers' bana artık gerçekmiş gibi gelmiyor ama ben her zamankinden daha çok onun kölesiyim! Pis bir materyalist yaşam sürmenin cezası bu işte. Elimi değirmen taşının altından çekseler, dünyanın en mutsuz adamı olurum... Ah, Christopher, benim akıbetimden ibret al! Bu sana bir uyarı olsun."

Gülümsüyor, şakalar yapıyor, işi alaya vuruyordu. Bu konuyu daha fazla kurcalamak istemedim.

"Biliyor musun," dedim, "bu kez gerçekten İngiltere'ye gidiyorum. Üç dört gün sonra hareket ediyorum."

"Bunu duyduğuma üzüldüm. Ne kadar kalmayı düşünüyorsun?"

"Herhalde tüm yaz süresince."

"Nihayet Berlin'den bıktın mı?"

"Yoo, hayır... Berlin benden bıktı gibime geliyor."

"Öyleyse döneceksin, değil mi?"

"Evet, öyle sanıyorum."

"Ben hep senin Berlin'e geri döneceğine inanıyorum, Christopher. Sen buraya aitmişsin gibi geliyor bana."

"Bir bakıma öyle galiba."

"İnsanlar nasıl bazı yerlere ait oluyorlar, ne tuhaf, hem de doğmadıkları yerlere... Ben ilk kez Çin'e gittiğim zaman, yaşamımda ilk kez kendimi evimde hissettim... Belki öldüğüm zaman ruhum Pekin'e gidecek."

"Bir trenin bedenini oraya bir an önce götürmesine izin versen daha iyi olur bence!"

Bernhard güldü: "Pekâlâ... Öğütlerine uyacağım! Ama iki koşulum var – birincisi, senin de benimle gelmen; ikincisi, Berlin'den bu akşam ayrılmamız."

"Ciddi misin?"

"Elbette."

"Ne yazık! Gelmeyi çok isterdim... Ama maalesef, dünyadaki tüm varlığım sadece yüz elli mark."

"Tabii, benim konuğum olacaksın."

"Ah, Bernhard, bu harika bir şey! Birkaç gün vizelerimizi almak için Varşova'da kalır, oradan Moskova'ya, Moskova'dan da Trans-Sibirya trenine atladığımız gibi..."

"Öyleyse geliyorsun?"

"Tabii!"

"Bu akşam?"

Düşünüyormuş gibi yaptım: "Üzgünüm ama bu akşam gelemem... Çamaşırhaneden çamaşırlarımı almam gerekiyor önce... Yarma ne dersin?"

"Yarın çok geç."

"Ne yazık!"

"Evet, değil mi?"

İkimiz de güldük. Özellikle Bernhard, yaptığı şakadan çok etkilenmiş görünüyordu. Gülüşü bana biraz abartılı geldi. Sanki şakanın, benim nüfuz edemediğim bir başka boyutu daha varmış gibi. Ben hoşça kal derken, ikimiz de hâlâ gülüyorduk.

Belki ben şakaları geç algılıyorum. Her neyse, bu şakanın özüne varmam ve bunun Bernhard'ın, ikimiz üzerinde yaptığı en son, en cesur ve en alaycı deney olduğunu algılamam yaklaşık on sekiz ayımı aldı. Çünkü şimdi bu önerisinin ciddi olduğuna eminim ve tam anlamıyla inanıyorum.

1932 sonbaharında Berlin'e döndüğümde hemen Bernhard'ı aradım; iş için Hamburg'a gittiğini söylediler. Şimdi daha fazla sebat etmediğim için kendimi suçluyorum – insan hep kendini sonradan suçlar. Ama yapacak o denli çok işim, öğrencilerim, görmem gereken öyle çok insan vardı ki haftalar aylara dönüştü. Noel geldi – Bernhard'a bir kart yolladım ama cevap alamadım: Herhalde gene uzaklardaydı. Sonra Yeni Yıl başladı.

Hitler geldi, Reichstag yangını oldu, sahte seçimler yapıldı. Bernhard'a ne olduğunu merak ediyordum. Onu üç kez telefon kabinlerinden aradım, Frl. Schroeder'in başını derde sokmak istemiyordum; hiçbir yanıt alamadım. Sonra, nisan başlarında bir akşam evine gittim. Kapıcı, her zamankinden daha kuşkulu, kafasını minik penceresinden uzattı: Önce Bernhard'ı hiç tanımıyormuş gibi davranmaya yeltendi, sonra "Herr Landauer gitti... temelli gitti," dedi hırlayarak.

"Yani buradan taşındı mı demek istiyorsun?" diye sordum. "Bana adresini verebilir misin?"

Kapıcı "Gitti buradan," diye yineledi ve pencereyi çat diye kapattı.

Bernhard'ın yurt dışında bir yerlerde güven içinde olduğu sonucuna vararak konuyu daha fazla kurcalamadım.

Yahudi boykotunun olduğu günün sabahı, Landauers' mağazasına bir göz atmak için o tarafa doğru yürüdüm. Dışarıdan her şey eskisi gibi görünüyordu. Mağazanın iki büyük giriş kapısının önünde üniformalı iki üç genç SA* nöbet tutuyordu. Alışveriş için gelen biri yaklaştığında, içlerinden biri, "Burasının bir Yahudi iş yeri olduğunu unutmayın!" diyordu. Gençler gayet terbiyeliydiler; sırıtıyorlar, kendi aralarında şakalaşıyorlardı. Yoldan geçenler olan biteni izlemek için toplanıyor, küçük kümeler oluşturuyorlardı. Kimi ilgileniyor kimi eğleniyor kimi de hiçbir tepki göstermiyordu; onaylamak ya da onaylamamak konusunda hâlâ kararsızdılar. Sonradan gazetelerden öğrendiğimiz, alıcıların alınlarına ve yanaklarına lastik mürekkep damgasıyla zorla damga vurulduğu ve aşağılandığı, küçük taşra kentlerindeki atmosfer burada yoktu henüz. Bir sürü insan mağazaya giriyordu. Ben de girdim, ilk gördüğüm şeyi satın aldım – bu, tesadüfen bir hindistan cevizi rendesiydi – sonra elimdeki küçük paketi sallayarak ağır ağır çıktım. Kapıda nöbet tutan çocuklardan biri göz kırptı ve arkadaşına bir şey söyledi. Onu, Nowaklarla birlikte oturduğum günlerde, Alexander Casino'da bir iki kez gördüğümü anımsadım.

* Sturmabteilung'un (Fırtına Bölüğü) kısaltması: Hitler'in iktidara yükselmesinde önemli rol oynayan paramiliter Nazi organizasyonu. (ed. n.)

Mayısta, Berlin'i son kez terk ettim. İlk durağım Prag oldu – orada bir akşam, bir içki mahzeninde yalnız başıma otururken, Landauer ailesine ilişkin son haberleri dolaylı olarak işittim.

Yanımdaki masada Almanca konuşan iki adam vardı. Biri kesinlikle Avusturyalıydı; diğerini çıkartamadım – şişman, kaypak tavırlı, kırk beş yaşlarında, Belgrad'dan Stockholm'e kadar herhangi bir Avrupa başkentinde ufak bir iş sahibi olabilecek bir adamdı. Her ikisi de kuşkusuz varlıklı, teknik açıdan Ari ırkından ve siyasal açıdan tarafsız kimselerdi. Şişman adam söze başlar başlamaz dikkatimi çekti:

"Landauerleri tanıyor musun? Berlinli Landauerleri."

Avusturyalı başıyla onayladı: "Tabii, tanıyorum... Bir zamanlar onlarla çok iş yapmıştım... Oradaki mağazaları çok güzel. Epey pahalıya patlamıştır herhalde..."

"Bu sabahki gazeteleri gördün mü?"

"Hayır. Vaktim olmadı... Yeni evimize taşınıyoruz da. Eşim de dönüyor."

"Dönüyor mu? Ne diyorsun? Viyana'daydı, değil mi?"

"Evet, öyle."

"İyi vakit geçirmiş mi?"

"Ona ne şüphe! Epey tuzluya mal oldu, ben onu bilirim."

"Viyana çok pahalı bugünlerde."

"Evet, öyle."

"Yemek pahalı."

"O her yerde pahalı."

"Galiba haklısın.." Şişman adam kürdanla dişlerini karıştırmaya başladı. "Ne diyordum?"

"Landauerlerden söz ediyordun."

"Evet, doğru... Bu sabahki gazeteleri okudun mu?"

"Hayır, okumadım."

"Bir yerinde Bernhard Landauer'e ilişkin bir haber vardı."

"Bernhard mı?" dedi Avusturyalı. "Dur bakayım – Landauerlerin oğlu, değil mi?"

"Bilemeyeceğim..." Şişman adam, kürdanının ucuyla minik bir et parçasını ağzından çıkarttı; ışığa tutarak, düşünceli bir tavırla inceledi.

"Sanıyorum oğulları," dedi Avusturyalı. "Ya da yeğenleri... Yok, yok, oğulları olacak."

"Her kimse." Şişman adam, et parçasını hoşnutsuzlukla tabağına silkeledi: "Ölmüş," dedi.

"Deme!"

"Kalp sektesi." Şişman adam, yüzünü buruşturdu, eliyle ağzını kapatarak geğirdi. Parmaklarında üç tane altın yüzük vardı: "Gazeteler öyle diyor."

"Kalp sektesi!" Avusturyalı, huzursuz bir tavırla sandalyesinde yerinden oynadı: "Ne diyorsun!"

"Almanya'da bugünlerde," dedi şişman adam, "pek çok kalp sektesi vakası oluyor."

Avusturyalı onayladı: "İnsan bütün işittiklerine inanmamalı. Bu bir gerçek."

"Bana sorarsan," dedi şişman adam, "kimin kalbi olsa durur, içine bir kurşun yerse."

Avusturyalı iyiden iyiye tedirgin olmuştu: "Bu Nazilerin..." diye başladı.

"Niyetleri kötü." Şişman adam, arkadaşının tüylerini ürpertmekten zevk alıyordu anlaşılan. "Sen benim sözüme kulak ver: Yahudilerin topunu birden Almanya'dan sürecekler, topunu birden."

Avusturyalı başını salladı: "Hiç hoşuma gitmiyor."

"Toplama kampları," dedi şişman adam, bir puro yakarak. "Onları oraya tıkıyorlar, birtakım şeyler imzalatıyorlar... Sonra adamlar kalp sektesine uğruyor..."

"Hiç hoşuma gitmiyor," dedi Avusturyalı. "Ticaret açısından çok kötü."

"Evet," diye onayladı şişman adam, "Ticaret açısından çok kötü."

"Çok güvensiz bir ortam yaratıyor."

"Haklısın. Kiminle iş yaptığını hiç bilemiyorsun." Şişman adam güldü. Karanlık bir mizah anlayışı vardı: "Bir ceset de olabilir."

Avusturyalı ürperdi biraz: "Peki yaşlı adam ne oldu, yaşlı Landauer? Onu da yakaladılar mı?"

"Yoo, o iyi. O açıkgözün teki. Paris'te şimdi."

"Ne diyorsun!"

"Naziler bütün işlerine el koyarlar bence. Şimdiden bunu yapmaya başladılar."

"Öyleyse yaşlı Landauer iflas edecek, değil mi?"

"O mu, yok canım!" Şişman adam, küçümseyici bir tavırla, purosunun külünü silkeledi. "Bir tarafa bir şeyler istif etmiştir. Görürsün. Yakında başka bir işe başlar. Açıkgözdür bu Yahudiler..."

"Doğru," dedi Avusturyalı. "Bir Yahudiyi alt edemezsin."

Bu düşünce onu biraz ferahlattı. Neşelendi: "Bu bana bir şey anımsattı," dedi. "Sana bir şey anlatmak istiyordum... Yahudi ile Yahudi olmayan tahta bacaklı kıza ilişkin öyküyü duydun mu?"

"Hayır." Şişman adam purosundan derin bir soluk aldı. Sindirim sistemi iyi çalışıyordu şimdi. Yemek sonrası, rahat bir ruh hali içindeydi. "Devam et..." dedi.

Berlin Günlüğü
(1932-33 Kışı)

Bu kış gecesi, ilk kez hava çok soğuk. Ölü soğuk kenti derin bir sessizlik içinde sarıyor, tıpkı yazları öğle üzeri sıcağının sessizliği gibi. Soğukta kent âdeta büzülüyor, muazzam Avrupa haritası üzerinde birbirinden tecrit edilmiş, seçilmesi zor, yüzlerce başka noktadan az daha büyük, küçük bir siyah noktaya dönüşüyor. Dışarıda, gecenin içinde, yeni yapılan son beton blokların ötesinde, sokakların, buzlanmış kooperatif arsalarında bittiği yerde Prusya ovaları başlıyor. Bu gece sizi çepeçevre sardıklarını hissediyorsunuz; arasına yapraksız çalılıklar, buzlu göller ve küçücük köyler serpiştirilmiş, muazzam, ıssız ve uğursuz bir okyanus gibi kente doğru sokuluyorlar. Köyler, ancak yarı unutulmuş savaşlardan arta kalan acayip adlarla anılıyor. Berlin, soğukta sızlayan bir iskelet: benim sızlayan iskeletim. Üstten geçen demiryolunun kirişlerinde, balkonların demir aksamında, köprülerde, tramvay yollarında, lamba direklerinde, lağımlarda gezinen ayazın sızısını kemiklerimde hissediyorum. Demir zonkluyor ve büzülüyor, taşlar, tuğlalar sızlıyor, alçı uyuşuyor.

Berlin iki merkezi olan bir kent – Anıt Kilise'nin çevresindeki pahalı oteller, barlar, sinemalar, dükkânlar kümesi parıltılı bir ışık nüvesi oluşturuyor, kentin süfli alacakaranlığında sahte bir elmas gibi parlıyor; ikinci merkez ise, Unter den Linden'in çevresindeki özenle düzenlenmiş uygar yapılar topluluğu. Gösterişli bir üslupta yapılmış, kopyaların kopyası bir meclis binası, birkaç

müze, bir Devlet Bankası, bir katedral, bir opera, bir düzine elçilik, bir zafer takı; bunlar bir başkente gerekli olan saygınlığı sağlıyor; hiçbir şey unutulmamış. Hepsi öylesine şatafatlı, öylesine düzgün ki – yalnız, katedral hariç. Onun mimari üslubu, her zaman Prusya yapılarının ciddi, gri renkli yüzeylerinin arkasında gizlenen isterinin parıltısını açığa vuruyor. O tuhaf kubbesinin gölgesinde kalan kilise, ilk bakışta öylesine komik görünüyor ki insan ona uygun, anlamsız bir ad arıyor – Immaculate Consumption* Kilisesi gibi.

Ama Berlin'in gerçek yüreği, küçük, nemli bir kara orman olan Tiergarten. Bu mevsimde soğuklar, köylü çocuklarını küçücük, korunmasız köylerinden çıkarıp, yiyecek ve iş aramak için kente doğru itiyor. Ama ovaların üzerinden öylesine ışıl ışıl ve davetkâr görünen gece semasıyla kent, aslında soğuk, acımasız ve ölü. Sıcaklığı bir yanılsama, kış çölünde bir seraptan ibaret. Bu çocukları kabul etmiyor. Onlara verecek bir şeyi yok. Soğuk onları kent sokaklarından kovuyor, kentin acımasız yüreği olan ormana doğru sürüyor; ve orada, bankların üzerinde sinerek açlıktan kıvranıyor, soğuktan donuyor ve uzaklarda kalan kulübelerindeki sobalarını hayal ediyorlar.

Frl. Schroeder soğuktan nefret ediyor. Kürk astarlı kadife ceketine sarılıp sarmalanmış, çoraplı ayakları sobaya dayalı, köşede oturuyor. Kimi zaman bir sigara içiyor kimi zaman bir bardak çay yudumluyor ama çoğunlukla sadece oturup kış uykusuna yatmış gibi boş bakışlarla sobanın çinilerini seyrediyor. Bugünlerde yalnız. Frl. Mayr, Hollanda'da bir kabare turnesinde. Bu yüzden, Frl. Schroeder'in, benimle Bobby'den başka konuşacak kimsesi yok.

Bobby iyice gözden düşmüş. İşsiz olması bir yana, üç aydan beri de kirasını ödememiş. Üstelik Frl. Schroeder, çantasından para çaldığından da kuşkulanıyor. "Biliyor musunuz, Herr Issyvoo," diyor bana, "Frl. Kost'un elli markını o yürüttüyse, hiç şaşmam... O domuzdan beklenir! Hakkında ne kadar aldanmışım meğerse! İnanın bana, Herr Issyvoo, ona hep kendi

* Yazar, Immaculate Conception (Meryem'in Günahsız Doğumu) olan asıl adı yerine Immaculate Consumption (Günahsız Tüketim) deyimini kullanmış. (ç. n.)

oğlummuş gibi davrandım – aldığım karşılık da bu işte! Lady Windermere'deki barmenlik işini alabilirse eğer, bana kuruşu kuruşuna ödeyecekmiş, öyle diyor... eğer, eğer..." Frl. Schroeder öfkeyle soluyor: "Hadi, canım sen de! *Eğer* büyük annemin tekerlekleri olsaydı, otobüs olurdu!"

Bobby eski odasından çıkarılmış ve "İsveç Pavyonu"na sürülmüş. Orası çok cereyanlı olmalı. Kimi zaman zavallı Bobby'nin yüzü gözü soğuktan mosmor oluyor. Bu son yıl içinde çok değişmiş – saçı incelmiş, giysileri yıpranmış, küstahlığı meydan okumaya dönüşmüş, acıklı bir hal almış. Bobby gibiler, işleriyle özdeşleşmiş insanlardır – işlerini ellerinden alın, âdeta varlıklarını yitirirler. Kimi zaman çaktırmadan oturma odasına geliyor, sakalı uzamış, eller cepte, huzursuzca meydan okuyarak, kendi kendine modası geçmiş melodileri ıslıkla çalarak aylak aylak dolaşıyor. Frl. Schroeder ara sıra ona bir laf atıyor, gönülsüzce önüne attığı bir ekmek parçası gibi; ama yüzüne bakmıyor ya da sobanın yanında ona yer ayırmıyor. Belki de Frl. Kost'la olan ilişkisini hiçbir zaman bağışlamadı. Gıdıklama ve poposuna şaplak atma günleri geçmişte kaldı.

Dün, Frl. Kost bizzat bizi ziyarete geldi. Ben dışarıdaydım o sırada: Döndüğümde, Frl. Schroeder'i heyecan içinde buldum: "Bir düşünsenize, Herr Issyvoo – neredeyse onu tanıyamadım! Tam bir hanımefendi olmuş! Japon arkadaşı ona bir kürk manto almış – sahici kürk, kimbilir kaça almış! Ya ayakkabıları – gerçek yılan derisi! Hepsini hak etmiştir, eminim! Bu günlerde hâlâ iyi giden yegâne iş bu... Ben de bu işe girsem, diye düşünüyorum!" Ama Frl. Schroeder'in, Frl. Kost hakkında ne denli alaycı konuşursa konuşsun, olumlu bir biçimde etkilendiğini görebiliyordum. Kürk manto ya da ayakkabılar değildi onu bu denli etkileyen: Frl. Kost daha önemli bir şeyi, Frl. Schroeder'in dünyasındaki saygınlık nişanesini kazanmış, özel bir klinikte ameliyat olmuştu. "Yok, yok, sizin düşündüğünüz gibi değil, Herr Issyvoo! Boğazıyla ilgili bir şey. Dostu onun da parasını ödemiş tabii... Bir düşünsenize – doktorlar burnunun arkasındaki bir şeyi kesip çıkarmışlar; şimdi ağzını suyla doldurup burun deliklerinden suyu püskürtebiliyor, tıpkı şırınga gibi! Önce inanmadım ama

bana gösterdi nasıl yaptığını! İnan olsun, Herr Issyvoo, mutfağın öte ucuna kadar püskürtebiliyor! Burada oturduğu günlerden bu yana çok gelişmiş, bu inkâr edilemez... Bu günlerde bir banka müdürüyle evlenecek olsa, hiç şaşmam. Siz benim söylediğime kulak verin, bu kızın geleceği parlak..."

Öğrencilerimden biri, genç bir mühendis olan Herr Krampf, savaş ve enflasyon günlerindeki çocukluk anılarını anlatıyor. Savaşın son yıllarında, tren vagonlarındaki pencere kayışları ortadan kayboluyormuş: İnsanlar onları kesip derileri satıyorlarmış. Kompartıman döşemelerinden kesilip yapılan giysilerle dolaşan erkekler ve kadınlar bile görülüyormuş. Krampf'm okul arkadaşlarından bir grup, bir gece bir fabrikaya girip tüm çarkların kayışlarını çalmışlar. Herkes çalıp çırpıyormuş. Herkes satabilecek nesi varsa satıyormuş – kendisi de dâhil. Krampf'm sınıfından, on dört yaşlarında bir çocuk, okul saatleri arasında, sokaklarda kokain satıcılığı yapıyormuş.

Çiftçiler ve kasaplar en güçlü sayılan kişilermiş. Sebze ya da et istediğiniz takdirde onların en küçük kapris'lerini bile yerine getirmeniz, her türlü arzularına boyun eğmeniz gerekiyormuş. Krampf ailesi, Berlin dışında küçük bir köyde, her zaman satacak eti bulunan bir kasap tanıyormuş. Ama kasabın özel bir cinsel saplantısı varmış. En büyük erotik zevki, duyarlı, iyi yetişmiş, soylu bir kızın ya da kadının yanaklarını çimdikleyip mıncıklamakmış. Frau Krampf gibi bir hanımefendiyi böyle aşağılamak ve utandırmak olasılığı, kasaba müthiş heyecan verirmiş; bu fantezisine izin verilmediği takdirde iş yapmayı kesinlikle reddedermiş. Bu yüzden her pazar Krampf'm annesi, çocuklarıyla birlikte köye yollanır, yanaklarının mıncıklanmasına ve tokatlanmasına sabırla boyun eğer, karşılığında birkaç pirzola ya da bir biftek alırmış.

Potsdammerstrasse'nin en sonunda, içinde atlıkarıncalar, salıncaklar ve gözetleme deliğinden izlenen resimlerin olduğu bir panayır yeri var. Burada başlıca eğlencelerden biri, bir çadırda yapılan boks ve güreş yarışmaları. Paranızı verip içeri giriyorsunuz, güreşçiler üç ya da dört raunt dövüşüyor, sonra hakem

daha fazlasını görmek istiyorsanız ekstra on fenik daha vermeniz gerektiğini bildiriyor. Güreşçilerden biri, kabak kafalı, kocaman karınlı bir adam: Üstünde yelken bezinden bir pantolon, kürek çekmeye gidiyormuş gibi paçaları kıvrılmış. Rakibinde siyah taytlar ve deriden yapılmış dizlikler var. Güreşçiler mümkün olduğu kadar birbirlerini yerden yere fırlatıyor, seyircileri eğlendirmek için havada takla atıyorlar. Güreşte kaybeden rolünü oynayan şişman adam, yenildiği zaman çok öfkelenmiş gibi yapıyor ve hakemi dövme tehdidinde bulunuyor.

Boksörlerden biri zenci. O sürekli kazanıyor. Boksörler birbirlerine açık eldivenle vuruyor, muazzam gürültü yapıyorlar. Zenciden yaklaşık yirmi yaş daha genç ve ondan çok daha güçlü olduğu besbelli boylu poslu diğer boksör, gülünç bir rahatlıkla nakavt oluyor. Büyük acılar içinde yerde kıvranıyor, onuncu sayıda neredeyse sendeleyerek ayaklarının üstünde durmayı başarıyor, sonra inleyerek yeniden yere yıkılıyor. Bu maçtan sonra, hakem on fenik daha topluyor ve seyircilerden, şampiyona meydan okuyacak kimse olup olmadığını soruyor. Gerçek bir rakibe daha fırsat tanımadan güreşçilerle açık açık çene çalan, şakalaşan bir başka genç acele ringe atlıyor ve soyunmaya başlıyor; zaten ayağında şort ve boksör çizmesi olduğu bir anda ortaya çıkıyor. Hakem beş marklık bir maç ilan ediyor; bu kez zenci nakavt oluyor.

Seyirci, bu maçları ölesiye bir ciddiyetle izliyordu; güreşçilere cesaret vermek için bağırıp çağırıyorlar, hatta kendi aralarında sonuçlar üzerinde kavga ediyor, bahse giriyorlardı. Oysa hemen hepsi bu çadırda benim kaldığım kadar kalmış, ben ayrıldıktan sonra da kalmaya devam etmişlerdi. Siyasal atmosferin can sıkıcı bir durumda olduğu kesin; bu insanları herhangi bir kişiye ya da herhangi bir şeye inandırmak işten bile değil.

Bu akşam Kleistgrasse boyunca yürürken özel bir arabanın çevresinde toplanmış küçük bir kalabalık gördüm. Arabanın içinde iki kız vardı: Kaldırımda iki Yahudi genci, bir hayli sarhoş olduğu belli, iri yarı sarışın bir adamla şiddetli bir tartışmaya girişmişlerdi. Yahudiler anlaşılan, sokak kızlarının peşinde, arabayı yavaş yavaş sürüyorlarmış ve bu kızları gezdirme önerisinde

bulunmuşlar. Kızlar kabul etmiş ve arabaya binmişler. Ama tam o sırada sarışın adam araya girmiş. Bize, Nazi olduğunu ve bu sıfatla, tüm Alman kadınlarının onurunu bu iğrenç anti Nordik tehlikeye karşı savunma misyonuyla yükümlü bulunduğunu söyledi. İki Yahudi'nin hiç de gözleri korkmuşa benzemiyordu. Nazi'ye enerjik bir tavırla, onların işlerine burnunu sokmamasını söylediler. O arada kavgayı fırsat bilen kızlar arabadan sıvışıp sokaktan aşağı koşmaya başladılar. Nazi, Yahudilerden birini sürükleyip polise götürmeye çalıştı. Kolunu yakaladığı Yahudi onu bir aparkatla sırtüstü yere serdi. Nazi ayağa kalkmadan önce, her iki genç arabalarına atlamış ve hızla oradan uzaklaşmışlardı. Kalabalık, kendi aralarında tartışarak yavaşça dağıldı. Aralarından pek azı, açıkça Nazi'den yana çıkıyordu. Kimileri Yahudileri tutuyordu ama çoğunluk, başlarını kararsızlık içinde sallayarak "Allerhand!"* diye mırıldanıyordu.

Üç saat sonra aynı yerden geçtiğimde, Nazi hâlâ bir aşağı bir yukarı devriye geziyor, kurtaracak başka Alman kadınlarını kolluyordu.

Bugün Frl. Mayr'dan bir mektup aldık: Frl. Schroeder, mektubu bana okumak için beni oturma odasına çağırdı. Frl. Mayr Hollanda'dan hoşlanmamış. Üçüncü sınıf kentlerde, bir sürü ikinci sınıf kafede şarkı söylemek zorunda kalmış; yatak odası da iyi ısıtılmıyormuş. Hollandalıların kültürü yok, diye yazıyor; ancak bir tek gerçekten kültürlü, üstün erdemleri olan bir centilmenle tanışmış. Dul bir beyefendi. Bu beyefendi ona tam anlamıyla bir kadın olduğunu, öyle delişmen kızlardan filan hoşlanmadığını söylüyormuş. Sanatına duyduğu hayranlığı, kendisine komple bir takım iç çamaşırı armağan etmek suretiyle göstermiş.

Frl. Mayr'ın, meslektaşlarıyla da başı derde girmiş. Kasabanın birinde, Frl. Mayr'ın ses becerisini kıskanan bir rakip aktris, şapka iğnesiyle onun gözünü oymaya kalkışmış. Bu aktrisin cesaretine hayran olmaktan kendimi alamadım doğrusu. Frl. Mayr onun işini bitirdiğinde öylesine kötü yaralanmış ki bir hafta boyunca sahneye çıkamamış.

* Vay canına! (ç. n.)

Geçen akşam Fritz Wendel, Berlin batakhanelerini sırayla dolaşmamızı önerdi. Bu bir veda ziyareti olacaktı çünkü polis bu gibi yerlere büyük bir ilgi göstermeye başlamış. Buralara sık sık baskınlar düzenleniyor ve müşterilerin adları yazılıyor. Berlin genelinde bir temizlik yapılacağı söylentisi bile var.

Salomé'yi görmekte diretince Fritz bana kızdı. Orayı hiç görmemiştim. Ama gece hayatı uzmanı olan Fritz dudak büktü. Salomé gerçek bir batakhane bile değil, dedi. Müdüriyet, orayı sırf taşradan gelen turistlerin hayrına çalıştırıyordu.

Salomé, son derece pahalı ve tahminimden daha can sıkıcı çıktı. Birkaç sahne lezbiyeni ve kaşları yolunmuş birkaç delikanlı barda yayılıp oturmuşlar, arada bir boğuk sesle kahkahalar atıyorlar ya da baykuş gibi tiz sesler çıkarıyorlardı. Bu sesler, lanetlilerin gülüşünü simgeliyordu anlaşılan. Bütün duvarlar yaldızlı ve cehennem kırmızısı rengindeydi. Her yer, fes rengi kalın, uzun tüylü pelüşlerle döşenmişti. Duvarlarda yaldızlı, dev aynalar vardı. İçerisi iyice kalabalıktı. Müşteriler çoğunlukla saygın, orta yaşlı tüccarlarla ailelerinden oluşuyordu; güleryüzlü bir şaşkınlık içinde: "Bu gerçek mi?", "Hay Allah, hiç böyle şey görmedim," diye sesleniyorlardı birbirlerine. Pullarla süslü, tel çemberli bir etek ve yalancı taşlarla bezeli bir sütyen giymiş olan bir delikanlının güçlükle ama başarılı bir biçimde bacak oynatarak sürdürdüğü kabare şovunun yarısında çıktık.

Girişte, iyice sarhoş bir grup Amerikalı gençle karşılaştık. İçeri girip girmemekte kararsızdılar. Kelebek gözlüklü, kısa boylu, tıknaz, çenesi çıkık liderleri, Fritz'e "Hey, baksana," dedi. "Burada neler oluyor?"

"Kadın kılığında erkekler oynuyor," diye yanıtladı Fritz, sırıtarak.

Küçük Amerikalı kulaklarına inanamıyordu. "*Kadın* kılığında erkekler mi? *Kadın* kılığında, ha? Yani onlar *tuhaf** mı demek istiyorsun?"

"Aslında hepimiz bir tuhafız," dedi Fritz, acıklı bir ses tonuyla ve ağzını yaya yaya. Genç adam bizi tepeden tırnağa süzdü.

* Bu soruyu takip eden konuşmada, İngilizcede hem "tuhaf" anlamına gelen hem de 1980'lere dek eşcinseller için kullanılan bir hakaret olan "queer" sözcüğü her iki anlama da gelecek şekilde kullanılıyor. (ed. n.)

Koşarak geldiği için hâlâ soluk soluğaydı. Diğerleri tedirgin bir hava içinde, onun arkasında kümelendiler. Her şeyi göğüslemeye hazırdılar – ancak, lambanın yeşilimtrak ışığında, ağızları bir karış açık, tüyü bitmemiş suratlarında biraz korku seziliyordu.

Küçük Amerikalı, "Hey, sen de mi bir tuhafsın?" diye sordu, birden bana dönerek.

"Evet," dedim, "hem de çok tuhafım."

Orada, soluk soluğa, çenesi ileri doğru çıkmış, önümde duruyordu. Suratıma bir yumruk atıp atmamakta kararsızdı anlaşılan. Sonra döndü, kolejlilere özgü bir çeşit savaş narası atarak paldır küldür barın içine daldı. Diğerleri de onu izlediler.

Salomé'den uzaklaşırken Fritz bana, "Hayvanat bahçesinin yanındaki o komünist barınağına hiç gittin mi?" diye sordu. "Son olarak oraya bir göz atalım... Altı aya varmaz, belki hepimiz kırmızı gömlek giyiyor olacağız..."

Kabul ettim. Fritz'in, bir 'komünist barınağından' ne kastettiğini merak ediyordum.

Burası aslında beyaz badanalı bir mahzendi. Büyük, çıplak masaların çevresindeki uzun tahta sıralara oturuluyordu; bir düzine insan, hepsi bir arada – bir okulun yemek salonu gibi. Duvarlarda aralarında gerçek gazete kupürleri de bulunan dışavurumcu resimler, gerçek oyun kâğıtları, çivilerle tutturulmuş bira bardağı altlıkları, kibrit kutuları, sigara kartonları ve fotoğraflardan kesilip çıkartılmış kafalar asılıydı. Kafe öğrencilerle dolup taşıyordu. Çoğunluk, saldırgan, asi bir siyasi tavır ve görünüm sergiliyorlardı. Erkekler gemici kazakları, lekeli, çuval gibi pantolonlar, kızlar üstlerinden dökülen süveterler, görünür biçimde çengellerle tutturulmuş etekler ve gelişigüzel düğümlenmiş, rengârenk çingene eşarplarıyla dolaşıyorlardı. Mal sahibi kadın bir puro tüttürüyordu. Garsonluk görevini üstlenen çocuk, dudaklarının arasında bir sigarayla ortalıkta dolanıyor, siparişlerini alırken müşterilerin sırtlarına vuruyordu.

Her şey düzmece ama neşeli bir atmosfer içinde geçiyordu. İnsan evindeymiş gibi rahat etmekten kendini alamıyordu. Fritz, her zamanki gibi, bir sürü arkadaşını bulmakta gecikmedi. Üçünü benimle tanıştırdı – Martin adında bir adam, Werner adın-

da bir güzel sanatlar öğrencisi ve kız arkadaşı Inge. Inge yapılı, canlı bir kızdı – kafasındaki tüylü şapkayla, komik bir biçimde VIII. Henry'ye benziyordu. Werner'le Inge çene çalarken, Martin sessiz sedasız oturuyordu: Zayıf, esmer, dar ve sivri yüzlüydü; bilinçli bir devrimcinin küçümseyici ve üstün gülümseyişi vardı yüzünde. Gecenin ilerleyen saatlerinde, Fritz, Werner ve Inge masanın öbür ucundaki başka bir gruba katıldıklarında, Martin yaklaşmakta olan iç savaştan söz etmeye başladı. Savaş patlak verdiğinde, diyordu Martin, ellerinde çok az makineli tüfek bulunan komünistler evlerin damlarında yuva kuracaklar, sonra polisi el bombalarıyla oyalayacaklardı. Üç gün dayanmak yeterli olacaktı çünkü Sovyet Donanması, derhal Swinemünde'ye yollanarak, askerî çıkarma yapmaya başlayacaktı. "Şimdi zamanımın çoğunu bomba yapmakla geçiriyorum," diye ekledi Martin. Ben başımı salladım ve sırıttım, çok tedirgin olmuştum – benimle alay mı ediyordu, yoksa kasıtlı olarak korkunç bir boşboğazlık mı ediyordu, karar veremiyordum. Sarhoş olmadığı kesindi. Deli gibi de görünmüyordu bana.

Bir süre sonra, on altı on yedi yaşlarında, son derece yakışıklı bir genç kafeye geldi. Adı Rudi'ydi. Üstünde bir Rus gömleği, ayağmda bir deri şort ve haberci çizmeleri vardı. Çok tehlikeli bir misyondan başarıyla dönen bir habercinin kahramanca tavrıyla masamıza doğru uzun adımlarla ilerledi. Ancak, verilecek hiçbir türden mesajı yoktu. Kasırga gibi girişinden ve bir dizi kısa, sert, askerce el sıkışmadan sonra, sessizce bizim yanımıza oturdu ve bir bardak çay ısmarladı.

Bu akşam yeniden komünist barınağına uğradım. Burası küçük ve çekici bir entrika ve karşıt entrika dünyası. Bu dünyanın Napoléon'u, meşum bombacı Martin; Werner Danton'u; Rudi ise Jeanne d'Arc'ı. Herkes herkesten kuşkulanıyor. Martin beni şimdiden Werner'e karşı uyardı: Siyasal açıdan güvenilir değilmiş – geçen yaz bir komünist gençlik örgütünün tüm parasını çalmış. Werner de beni Martin'e karşı uyardı: O ya bir Nazi ajanı ya polis casusu ya da Fransız hükümeti hesabına çalışıyor. Üstüne üstlük, gerek Martin gerekse Werner, Rudi ile asla temas kurmamamı ciddi bir biçimde öğütlediler. Nedenini kesinlikle açıklamıyorlar.

Ama Rudi ile temas kurmama olanağı yoktu. Gelir gelmez yanıma çöküyor ve derhal konuşmaya başlıyordu – tam bir coşku kasırgası. En sevdiği sözcük 'knorke': *'Harika!'* O bir kâşifti. İngiltere'deki erkek izcilerin ne tür kişiler olduğunu öğrenmek istiyordu. Serüven ruhu var mıydı onlarda? "Tüm Alman çocukları serüvencidir. Serüven harika bir şey. Bizim oymak başımız harika bir adam. Geçen yıl Lapland'a gitti ve bir kulübede bütün yaz boyunca tek başına yaşadı... Siz komünist misiniz?"

"Hayır. Ya sen?"

Rudi alındı.

"Tabii, komünistim. Burada hepimiz komünistiz... Size birkaç kitap ödünç verebilirim isterseniz... Gelip bizim kulübümüzü görmelisiniz. Harika... Kızıl Bayrak marşını ve diğer tüm yasak şarkıları hep bir ağızdan söylüyoruz... Bana İngilizce öğretir misiniz? Ben tüm dilleri öğrenmek istiyorum."

Bu kâşif grubunda kızların da olup olmadığını sordum. Rudi, müstehcen bir şey söylemişim gibi sarsıldı.

"Kadınlar işe yaramaz," dedi acı bir sesle. "Onlar her şeyi bozarlar. Onlarda serüven ruhu yoktur. Erkekler, yalnız oldukları zaman birbirleriyle çok daha iyi anlaşırlar. Peter Amca (bizim oymak başımız) kadınların evde oturup çorap yamamaları gerektiğini söyler. Onlar sadece o işe yararlar!"

"Peter Amca da komünist mi?"

"Elbette!" Rudi bana kuşkuyla baktı. "Neden soruyorsunuz?"

"Canım, özel bir nedeni yok," dedim aceleyle. "Galiba onu bir başkasıyla karıştırdım..."

Bugün öğleden sonra, suçlu çocuklara öğretmenlik yapan öğrencilerimden birini, Herr Brink'i görmek amacıyla çocuk ıslahevine gittim. Herr Brink ufak tefek, geniş omuzlu, Alman vejetaryen entelektüelinin tipik simgesi olan cansız sarı saçlı, yumuşak bakışlı, kocaman yuvarlak alınlı bir adam. Sandalet ve açık yakalı gömlek giyer. Onu jimnastik salonunda, zihin özürlü çocuklara beden eğitimi dersi verirken buldum; ıslahevi, yalnız suçlu çocukları değil, aynı zamanda zihin özürlü çocukları da barındırıyor. Melankolik bir gururla, bana çeşitli hastaları gösterdi; kalıtımsal frengi yüzünden aşırı derecede şaşı, küçük bir

erkek çocuk, bir de yaşlı ve sarhoş bir ana babanın, sürekli gülmekten kendini alamayan çocuğu. Hepsi maymun gibi barfikslere tırmanıyor, gülüyor ve anlamsız bir şekilde çene çalıyorlardı; görünürde çok mutluydular.

Sonra atölyeye çıktık. Orada, mavi tulumlar içinde, hüküm giymiş suçlulardan oluşan daha büyük yaştaki gençler çizme imal ediyorlardı. Brink içeri girdiğinde, çocukların çoğu başını kaldırıp gülümsedi ancak birkaç tanesi surat astı. Ama ben onların gözünün içine bakamıyordum. Kendimi son derece suçlu hissediyor ve utanıyordum: O anda, onların zindancıları, Kapitalist toplumun yegâne temsilcisi benmişim gibi geldi bana. İçlerinden biri Alexander Casino'da tutuklananlardan mıydı ve eğer öyleyse beni tamdı mı acaba, diye içimden geçirdim.

Öğle yemeğini ıslahevinin başhemşiresinin odasında yedik. Herr Brink, çocukların yediği yemeğin aynısını yedirdiği için benden özür diledi: Patates çorbası, yanında iki sosis, elma ve bir de erik kompostosu. Ben itiraz ettim –zaten itiraz etmem bekleniyordu, kuşkusuz– ve yemeğin çok güzel olduğunu söyledim. Ama çocukların bunu ya da bu binada herhangi bir yemeği yemek zorunda olmaları düşüncesi, lokmaların boğazımdan geçmesini engelliyordu. Kurum yemeklerinin tarif edilemez bir tadı vardır, belki de bütünüyle hayalî bir tat. (Kendi okul yaşamımın en canlı ve tiksinti verici anılarından biri, alelade beyaz ekmeğin kokusudur.)

"Burada parmaklıklar ya da kilitli kapılar yok," dedim. "Bütün ıslahevlerinde vardır sanıyordum... Peki, çocuklar ara sıra kaçmıyorlar mı?"

"Kaçtıkları pek ender," dedi Brink; bu itiraf, onu mutsuz etmiş görünüyordu. "Nereye kaçacaklar ki? Burası kötü gerçi, ama evdeki yaşamları bundan beter. Çoğunluk bunun bilincinde."

"Ama özgürlük doğal bir içgüdü değil midir?"

"Evet, haklısınız. Ama çocuklar kısa sürede bu içgüdüyü yitirirler. Buradaki sistem bu duyguyu yitirmelerine yardımcı olur. Sanıyorum, Almanlarda bu içgüdü hiçbir zaman çok güçlü olmadı."

"Öyleyse, burada fazla bir sorun çıkmıyor?"

"Aa, evet. Kimi zaman... Bundan üç ay önce, korkunç bir şey

oldu. Çocuklardan biri, bir başkasının paltosunu çaldı. Sonra kente gitmek için izin istedi –buna izin veriliyor– herhalde paltoyu satmak niyetindeydi. Ama paltonun sahibi onu izlemiş, ikisi kavgaya tutuşmuşlar. Palto sahibi kocaman bir taş alıp ötekinin kafasına fırlatmış; yaralanan çocuk, yarasını azdırmak ve böylece cezadan kurtulmak içinkasten kafasına çamur sürmüş. Yara gerçekten azdı. Çocuk üç günde kan zehirlenmesinden öldü. Diğer çocuk bunu duyunca vicdan azabından mutfak bıçağı ile kendini öldürdü..." Brink derin derin içini çekti: "Bazen umutsuzluğa kapılıyorum," dedi. "Bugünlerde bir çeşit kötülük, bir hastalık dünyaya bulaşıyor gibi geliyor bana."

"Ama siz bu çocuklar için ne yapabilirsiniz?" diye sordum.

"Maalesef çok az şey. Onlara zanaat öğretiyoruz. Sonra da iş bulmaya çalışıyoruz – ki bu hemen hemen olanaksız. Bu çevrede bir iş bulunabilirse, geceleri burada yatmayı sürdürebilirler... Müdür, Hıristiyan dininin öğretileri sayesinde yaşamlarının değiştirilebileceğine inanıyor. Maalesef ben bu kanıda değilim. Sorun bu denli basit değil. Korkarım, bu gençlerin çoğu, iş bulamadıkları takdirde suç işleyecekler. İnsanlara aç yaşamalarını emredemezsiniz ki."

"Başka bir alternatif yok mu?"

Brink ayağa kalktı ve beni pencereye götürdü.

"Şu iki yapıyı görüyor musunuz? Bir tanesi inşaat işçileri kurumu, diğeri ise cezaevi. Bu yörenin gençleri için iki alternatif vardı eskiden... Ama şimdi kurum iflas etti. Gelecek hafta kapanıyor."

Bu sabah, Rudi'nin üye olduğu kulübe gittim. Burası aynı zamanda bir izci dergisinin bürosu. Yayın yönetmeni ve izci başkanı Peter Amca, yorgun yüzlü, sarı benizli, gözleri çukura kaçmış, gençten bir adam. Üstünde pamuklu kadifeden bir ceket ve şort var. Rudi ona tapıyor besbelli; sadece Peter Amca bir şey söyleyeceği zaman konuşmasını kesiyor. Bana çocukların bir düzine fotoğrafını gösterdiler. Hepsi, kamera arkaya doğru eğikken ve alttan alınmış. Fondaki muazzam bulutlara karşı profilden çekilmiş bu resimlerde çocuklar destansı devlere benziyorlar. Dergide avcılık, iz sürücülük ve açık havada yemek hazırlama üzerine

yazılmış makaleler yer alıyor – hepsi de aşırı coşkulu bir üslupla yazılmış; âdeta bir isteri havası içinde. Betimlenen eylemler, sanki dinsel ya da erotik bir törenin ayrıntılarıymış gibi. Odada, bizimle birlikte yarım düzine çocuk vardı: Hepsi de yarı çıplak kahramanlar görünümündeydi. Havanın oldukça soğuk olmasına karşın, üzerlerinde aşırı kısa şortlar ve aşırı ince atletler vardı.

Fotoğrafların hepsine baktıktan sonra, Rudi beni kulübün toplantı salonuna götürdü. Duvarlardan, üzerlerine harfler ve gizemli totem resimleri işlenmiş renkli, uzun bayraklar sarkıyordu. Odanın bir ucunda, koyu kırmızı renkli bir kumaşla örtülü alçak bir masa vardı – bir çeşit mihrap. Masanın üzerindeki pirinç şamdanların içinde mumlar vardı.

"Bunları perşembeleri yakıyoruz," diye açıkladı Rudi, "kamp ateşi çevresinde gevezelik yaptığımız zaman. Halka şeklinde yerde oturuyoruz, şarkı söylüyoruz ve öyküler anlatıyoruz."

Masanın karşısındaki duvarda, dünya ötesi güzellikte bir kâşifin elle çizilmiş çerçeveli bir resmi asılıydı – bir çeşit ikona. Resimdeki genç, elinde bir bayrak, sert bir tavırla enginlere bakıyordu. Tüm bu ortam beni son derece tedirgin etti. Özür diledim ve mümkün olduğu kadar çabuk oradan ayrıldım.

Bir kafede işittiklerim: Genç bir Nazi, kız arkadaşıyla oturuyor; Parti'nin geleceğini tartışıyorlar. Nazi sarhoş.

"Aa, evet, kazanacağımızı biliyorum, tamam," diyor sabırsızlıkla, "ama bu yeterli değil!" Yumruğunu masaya indiriyor; "Kan dökülmeli! Kan!"

Kız, onu yatıştırmaya çalışarak, kolunu okşuyor. Onu eve götürmeye uğraşıyor. "Elbette dökülecek, sevgilim," diye cıvıldıyor, tatlı bir sesle. "Liderimiz, programımızda bize söz verdi..."

Bugün 'Gümüş Pazar.' Sokaklar alışveriş yapanlarla dolu. Tauentzienstrasse boyunca erkekler, kadınlar ve çocuklardan oluşan seyyar satıcılar kartpostal, çiçek, şarkı kitabı, saç yağı ve bilezik satıyorlar. Tramvay hatlarının arasındaki ana yolda, satılık Noel ağaçları yığılmış duruyor. Üniformalı SA'lar bağış kutularını şıngırdatıp duruyorlar. Ara sokaklarda kamyonlar dolusu po-

lis pusuda bekliyor çünkü bugünlerde, herhangi bir kalabalık, her an politik bir gösteriye dönüşebiliyor. Salvation Army, Wittenbergplatz'ta, ampullerle aydınlatılmış kocaman bir Noel ağacı dikmiş. Tepesinde mavi ışık saçan bir yıldız var. Bir grup öğrenci, çevresinde durmuş, alaycı sözler söylüyordu. Onların arasında, 'komünist kafe'den tanıdığım Werner'i gördüm.
"Gelecek yıl, bu zamanlarda," dedi Werner, "bu yıldız renk değiştirmiş olacak!" Şiddetli bir kahkaha attı. Heyecanlı ve biraz da isterik bir ruh hali içindeydi. Dün, başından büyük bir serüven geçtiğini söyledi bana: "Üç arkadaşımla birlikte Neukölln'deki İşçi Bulma Kurumu'nda bir gösteri yapmayı kararlaştırdık. Ben konuşacaktım, diğerleri de konuşmamın kesilmemesini sağlayacaklardı. Saat on buçuk sularında, büronun en kalabalık olduğu sıralarda oraya gittik. Tabii, hepsini önceden planlamıştık – yoldaşlardan her biri kapılardan birini koşlayacak, ofisteki kâtiplerin dışarı çıkmasını engelleyecekti. Hepsi, kapana kısılmış tavşanlar gibi içeride bekleşiyorlardı... Tabii, polise telefon etmelerini engelleyemezdik, bunu biliyorduk. Yaklaşık altı yedi dakikamız olduğunu hesaplamıştık... Kapılar güven altına alınır alınmaz, ben bir masanın üzerine fırladım. O anda aklıma ne geldiyse, avaz avaz bağırarak söyledim – ne söylediğimi bilmiyorum. Ama dinleyicilerim sözlerimden hoşlandılar... Yarım dakika içinde öylesine coştular ki bayağı korktum. Ofise dalıp birilerini linç etmelerinden korktum. Kıyak bir gösteri oldu! Ama tam ortalık iyice ısınmışken, aşağıdaki yoldaşlardan biri çıkageldi ve polislerin geldiğini, arabalarından çıkmak üzere olduklarını söyledi. Hemen fırlamamız gerekiyordu... Bizi yakalarlardı, bundan eminim ama kalabalık bizden yanaydı ve biz arka kapıdan sokağa çıkmadan önce onları içeri sokmadılar..." Werner soluk soluğa tamamladı. "Bak, beni dinle, Christopher," diye ekledi, "kapitalist sistem artık fazla dayanamaz. İşçiler harekete geçti."

Bu akşam, erken saatlerde Bülowstrasse'deydim. Sportpalast'ta büyük bir Nazi mitingi yapılmıştı. Yetişkin erkeklerden ve gençlerden oluşan gruplar, kahverengi ya da siyah üniformalarıyla kapıdan çıkmak üzereydiler. Kaldırımda, benim önümde üç tane SA görevlisi yürüyordu. Üçünün de omuzlarında tüfek gibi ta-

şıdıkları, sopalarının etrafına sımsıkı sarılmış Nazi bayrakları vardı. Bayrak sopaları, ok başı biçiminde sivri metal uçluydu.

Birden üç SA görevlisi, on yedi on sekiz yaşlarında, sivil giyinmiş, hızla aksi istikamete giden bir gençle yüz yüze geldiler. Nazilerden birinin "Bu o!" diye bağırdığını işittim. Sonra üçü birden gencin üzerine çullandı. Çocuk bir çığlık attı, kaçıp kurtulmak istedi ama onlar daha hızlı davrandılar. Bir dakikada, çocuğu bir ev girişinin gölgelik yerine doğru sürüklediler, üzerine abandılar, tekmelediler ve bayrak sopalarının sivri metal uçlarıyla onu şişlediler. Tüm bunlar öylesine inanılmaz bir hızla olmuştu ki gözlerime inanamadım – SA görevlileri, bir dakika sonra kurbanlarını bırakmış, şişine şişine kalabalığın içinden geçerek demiryolu istasyonuna çıkan merdivenlere doğru yürüyorlardı.

Yoldan geçen biri ve ben, gencin yattığı kapı girişine ilk varanlar olduk. Bir köşede, terk edilmiş bir çuval gibi kıvrılmış yatıyordu. Onu kaldırdıklarında, yüzünün görüntüsü midemi allak bullak etti – sol gözü yarı yarıya yuvasından çıkarılmıştı; yaradan oluk oluk kan akıyordu. Ölmemişti. Birisi taksi ile onu hastaneye götürmeyi önerdi.

Bu arada bir sürü insan olayı izliyordu. Şaşkındılar ama fazlasıyla şaşırmış görünmüyorlardı – bu tür şeyler bugünlerde pek sık oluyordu. *"Allerhand..."** diye mırıldandılar. Yirmi metre kadar ötede, Potsdamerstrasse'nin köşesinde, tepeden tırnağa silahlı bir grup polis duruyordu. Göğüslerini kabartmış, elleri tabanca kemerlerinin üstünde, ihtişamlı bir kaygısızlıkla tüm olayı görmezden geldiler.

Werner kahraman oldu. Birkaç gün önce, *Rote Fahne*'de** çıkan fotoğrafının üstünde şu başlık vardı: "Polisin kanlı eylemlerinin bir diğer kurbanı." Dün, Yeni Yıl'ın ilk gününde hastaneye, ziyaretine gittim.

Noel'den hemen sonra, Stettiner Tren İstasyonu yakınında bir sokak kavgası çıkmış. Werner kalabalığın kıyısındaymış, kavganın ne yüzden çıktığını da bilmiyormuş. Politik bir nedenle çıkmış olabileceğini düşünerek "Kızıl Cephe!" diye bağırmaya

* Vay canına. (ç. n.)
** *Kızıl Bayrak*. (ç. n.)

başlamış. Bir polis onu tutuklamaya kalkışmış. Werner polisin midesine bir tekme savurmuş. Polis de tabancasını çekerek Werner'i üç kez bacağından vurmuş. Sonra başka bir polisi çağırmış; birlikte Werner'i bir taksiye taşımışlar. Polis karakoluna giderken polisler Werner'in kafasına onu bayıltıncaya kadar sopalarıyla vurmuşlar. Yeterince iyileştiğinde, büyük bir olasılıkla aleyhinde dava açılacak.

Tüm bunları bana, yatağında oturmuş, büyük bir memnuniyetle anlattı; etrafı kendisine hayran arkadaşlarıyla çevriliydi. Aralarında Rudi ve VIII. Henry şapkasıyla Inge de vardı. Battaniyenin üzerinde gazete kupürleri duruyordu. Werner'in adının geçtiği satırların altı, birisi tarafından kırmızı kalemle özenle çizilmişti.

Bugün 22 Ocak, Naziler, Bülowplatz'ta, Karl Liebknecht House'un önünde bir gösteri düzenlediler. Komünistler bir haftadan beri bu gösterinin yasaklanması için uğraşıyorlar, bunun sadece provokasyon amacıyla düzenlendiğini söylüyorlardı – ki gerçekten de öyleydi. Ben, gazete muhabiri Frank'le gösteriyi izlemeye gittim.

Frank'in sonradan söylediği gibi, bu bir Nazi gösterisi değil, bir Polis gösterisiydi aslında – mevcut her Nazi'ye gözcülük eden en az iki polis vardı. Belki de General Schleicher, Berlin'in gerçek hâkimlerinin kimler olduğunu göstermek için bu yürüyüşe izin vermişti. Herkes, onun askerî bir diktatörlük ilan edeceğini söylüyor.

Ama Berlin'in gerçek hâkimleri, ne polis ne de ordu; hele Naziler hiç değil. Berlin'in efendileri işçiler – yapılan tüm propagandaya ve tüm okuduklarıma, izlediğim tüm gösterilere karşın, bunun böyle olduğunun ilk kez bugün farkına vardım. Bülowplatz çevresindeki sokaklarda toplanmış yüzlerce kişiden pek azı örgütlü komünistlerden oluşuyordu ancak içlerinden her birinin bu yürüyüşe karşı çıktığını hissedebiliyordunuz. Birisi 'Enternasyonal'i söylemeye başladı ve bir dakika içinde herkes marşa katıldı – bebekleriyle birlikte üst kat pencerelerinden izleyen kadınlar bile. Naziler çift sıra oluşturan korumalarının arasından asker adımlarıyla sinsi sinsi yürüyerek, ellerinden geldi-

ğince çabuk geçip gittiler. Çoğunluk gözlerini yerden ayırmıyor ya da donuk gözlerle ileri bakıyor, birkaçı da zoraki ve kaçamak bir tavırla sırıtıyordu. Alay geçtikten sonra, her nasılsa geride bırakılmış olan yaşlıca, şişman bir SA görevlisinin, yalnız kalmaktan fena halde korkmuş, soluk soluğa, hızla ötekilere yetişmeye çalıştığı görüldü. Tüm kalabalıktan gürültülü kahkahalar yükseldi.

Geçit töreni süresince, Bülowplatz'a kimsenin girmesine izin verilmedi. Bu yüzden kalabalık, tedirgin bir hava içinde, oradan oraya dalgalanmaya başladı. İşler kötüye gidiyordu. Polisler tüfeklerini havada savurarak geriye gitmemizi buyurdular; daha az deneyimli olanları sinirlenerek ateş edecekmiş gibi yaptılar. Birden zırhlı bir polis arabası göründü ve makineli tüfeğini yavaş yavaş bizim istikametimize doğru çevirdi. İnsanlar panik halinde evlerin girişlerine ve kafelere hücum ettiler ama zırhlı araba gider gitmez, herkes yine sokağa fırladı. Bağırıyor ve şarkı söylüyorlardı. Durum, yaramaz bir okul çocuğu oyununa fazlasıya benzediği için ciddi bir tehlike yokmuş gibi geliyordu insana. Frank çok eğleniyordu; gülmekten ağzı kulaklarına varıyor, kocaman paltosunun içinde, baykuş gözüne benzer kocaman gözlükleriyle, kanat çırpan garip bir kuş gibi oradan oraya zıplayıp duruyordu.

Yukarıdakileri yazalı ancak bir hafta oldu. Schleicher istifa etti. Hitler, Hugenberg'le birlikte hükümeti kurdu. Kimse, bahara kadar dayanabileceğini sanmıyor.

Gazeteler giderek bir okul dergisinin kopyalarına benzemeye başladı. İçlerinde yeni kurallar, yeni cezalar ve ev hapsinde tutulan insanların listesinden başka bir şey yok. Bu sabah Göring üç yeni ihanet çeşidi icat etti.

Her akşam, Anıt Kilise'nin yanındaki yarı-boş sanatçılar kafesinde oturuyorum. Orada, mermer masaların başında oturan Yahudiler ve solcu entelektüeller, kafa kafaya verip alçak perdeden ve korkulu bir ses tonuyla konuşuyorlar. Birçoğu kesinlikle tutuklanacaklarını biliyor – bugün değilse yarın ya da gelecek hafta. Bu yüzden birbirlerine karşı nazik ve yumuşak davranı-

yorlar, şapkalarını çıkarıp selam veriyor, meslektaşlarının aile durumlarıyla ilgileniyorlar. Yıllardır sürüp giden ünlü edebî dargınlıklar, kırgınlıklar unutuldu gitti.

Hemen her akşam SA görevlileri kafeye geliyor. Kimi zaman sadece para topluyorlar; herkes bir şey vermek zorunda. Kimi zaman da birini tutuklamaya geliyorlar. Bir akşam, orada bulunan bir Yahudi yazar, polise haber vermek üzere telefon kulübesine koştu. Naziler onu sürükleyerek oradan çıkardılar ve alıp gittiler. Kimsenin kılı kıpırdamadı. Onlar gidene dek yere iğne düşse duyulurdu.

Yabancı gazete muhabirleri her akşam aynı küçük İtalyan lokantasında, köşedeki büyük yuvarlak masada yemek yiyorlar. Lokantadaki herkes onları izliyor ve söylediklerine kulak misafiri olmaya çalışıyor. Onlara verilecek bir haberiniz –örneğin bir tutuklamanın ayrıntıları ya da akrabalarıyla röportaj yapılabilecek bir kurbanın adresi– varsa gazetecilerden biri masadan kalkıyor ve sokakta sizinle aşağı yukarı yürümeye başlıyor.

Benim tanıdığım genç bir komünist, SA görevlileri tarafından bir Nazi kışlasına götürüldü ve fena halde tartaklandı. Üç dört gün sonra salıverildi ve evine döndü. Ertesi sabah kapısı vurulmuş. Komünist topallaya topallaya, bir kolu askıda, kapıyı açmaya gitmiş – bir de bakmış, elinde bağış kutusu bir Nazi görevlisi. Onu görünce komünistin beyni atmış. "Beni dayaktan öldürdüğünüz yetmiyor mu?" diye bağırmış, "ne cüretle gelip bir de para istiyorsunuz?"

Ama Nazi sadece sırıtmış. "Bana bak, yoldaş! Siyasal tartışmaya girmeyelim! Üçüncü Reich'ta yaşıyoruz! Hepimiz kardeşiz! O saçma sapan siyasal nefreti yüreğinden silip atmalısın!" demiş.

Bu akşam, Kleiststrasse'deki Rus çay salonuna gittim ve orada D. ile karşılaştım. Bir an düş görüyorum sandım. Beni her zamanki gibi yüzünde geniş bir gülümseme ile selamladı.

"Aman Tanrım!" diye fısıldadım. "Sen ne halt etmeye buradasın?"

D. gülümsedi. "Yurt dışına mı çıktığımı sanıyordun?"

"E, tabii..."

"Ama bugünlerde durum öylesine ilginç ki..."

Güldüm. "Bu da bir bakış açısı tabii... Ama senin için son derece tehlikeli değil mi?"

D. sadece gülümsedi. Sonra birlikte oturduğu kıza döndü ve, "Bu, Mr. Isherwood..." dedi. "Onunla açık açık konuşabilirsin. O da Nazilerden bizim kadar nefret ediyor. Aa, evet! Mr. Isherwood sicilli bir anti-faşisttir!"

Candan bir kahkaha attı ve sırtıma vurdu. Yakınımızda oturan birkaç kişi söylediklerini işitti. Tepkileri ilginç oldu. Ya kulaklarına inanamadılar ya da öylesine korktular ki bir şey işitmemiş gibi davrandılar ve sağır bir dehşet içinde çaylarını yudumlamaya devam ettiler. Tüm yaşamımda böylesine tedirgin olduğumu pek az hissetmişimdir.

(D.'nin tekniği yine de hedefine ulaşmış sayılır. Hiçbir zaman tutuklanmadı. İki ay sonra da, sınırı aşmayı başararak Hollanda'ya gitti.)

Bu sabah, Bülowstrasse'den aşağı yürürken, Naziler küçük bir liberal pasifist yayıncının evini yağmalıyorlardı. Kapıya bir kamyon dayamışlar, yayıncının kitaplarını içine yığıyorlardı. Kamyon şoförü kitapların başlıklarını alaycı bir sesle kalabalığa okuyordu:

"Nie Wieder Krieg!", diye bağırıyor, kitaplardan birini kapağının ucundan, tiksintiyle, bir çeşit sürüngenmiş gibi tutuyordu. Herkes kahkahayla gülüyordu.

Şişman, iyi giyinmiş bir kadın, "'Daha Fazla Savaşa Hayır,'" diye yineledi, küçümseyici, vahşi bir kahkaha atarak. "Olacak şey mi!"

Şu sıralar devamlı öğrencilerimden biri olan Herr N., Weimar hükümetinde görevli bir başkomiser. Bana her gün geliyor. İngilizcesini tazelemek istiyor çünkü çok yakında ABD'de bir göreve başlamak üzere buradan ayrılacak. Bu derslerin ilginç yanı, biz Herr N.'nin büyük, kapalı arabasıyla sokaklarda dolaşırken veriliyor olması. Herr N. bizim eve girmez: Şoförünü, beni almak üzere yukarı gönderir, ben biner binmez araba derhal hareket eder. Kimi zaman Tiergarten'in kıyısında birkaç dakika duru-

ruz, patikalarda aşağı yukarı dolaşırız. Şoför de saygılı bir mesafeden bizi izler.

Herr N., bana en çok ailesinden söz ediyor. Sağlığı çok nazik olan oğlu için endişe ediyor; bir ameliyat geçireceği için onu arkada bırakmak zorunda. Karısı da narin yapılı. Yolculuğun onu yormayacağını umut ediyor. Hastalığının belirtilerini ve ne çeşit ilaçlar aldığını söylüyor. Oğlunun küçüklüğüne ilişkin öyküler anlatıyor. İncelikli, anlayışlı, fazla samimi olmayan bir tarzda birbirimizle yakınlaştık. Herr N. her zaman sevimli ve nazik; ciddiyet ve dikkatle benim gramerle ilgili açıklamalarımı dinliyor. Söylediği her şeyin arkasında derin bir üzüntü seziyorum.

Politikadan hiç söz etmiyoruz ama ben Herr N.'nin bir Nazi düşmanı olduğundan eminim; her an tutuklanma tehlikesi içinde bile olabilir. Bir sabah, Unter den Linden boyunca yol alırken, birbirleriyle çene çalan ve tüm kaldırımı işgal eden, kendini beğenmiş bir grup SA görevlisinin yanından geçtik. Yoldan geçenler, su oluğunun içinden yürümek zorunda kalıyorlardı. Herr N. hafifçe gülümsedi ve üzüntüyle: "Bugünlerde bazı acayip görünümlere tanık oluyor insan," dedi. Yegâne yorumu bu oldu.

Kimi zaman öne doğru eğiliyor ve pencereden, bir yapıya ya da bir meydana hüzünlü bir bakışla gözlerini dikiyor, imgesini belleğine nakşetmek ve veda etmek ister gibi.

Yarın İngiltere'ye gidiyorum. Birkaç hafta sonra döneceğim ama sırf eşyalarımı almak için, Berlin'i temelli terk etmeden önce.

Zavallı Frl. Schroeder'i avutmak olanaksız: "Sizin gibi bir beyefendiyi bir daha nereden bulacağım, Herr Issyvoo, kirasını günü gününe ödeyen?.. Berlin'i böyle birdenbire bırakmak istemenizi bir türlü anlayamıyorum..."

Ona açıklama yapmanın ya da politikadan söz etmenin bir yararı yok. Kendisini şimdiden ayarlıyor; her yeni yönetime uyum sağlayacağı kesin. Bu sabah kapıcının karısına 'Der Führer'den saygıyla söz ederken işittim onu. Eğer birisi ona, geçen kasımda komünistlere oy verdiğini anımsatacak olsa herhalde hararetle inkâr ederdi, üstelik bunu iyi niyetle yapardı. Frl. Schroeder, salt doğa yasası gereği kendini adapte ediyor, tıpkı kışın tüy değiştiren bir hayvan gibi. Onun gibi binlerce insan yeni

ortama uyma çabasında. Ne de olsa, hangi hükümet iktidarda olursa olsun, bu kentte yaşamaya mahkûm onlar.

Bugün güneş parlak ışıklar saçıyor; hava ılık ve yumuşak. Son sabah yürüyüşüne çıkıyorum, üzerimde ne palto ne de şapka var. Güneş parlıyor ve Hitler kente hâkim. Güneş parlıyor ve düzinelerle arkadaşım –İşçi Okulu'ndaki öğrencilerim, I. A. H.'den tanıdığım erkekler ve kadınlar– cezaevinde, belki de öldüler. Ama ben onları düşünmüyorum – kafası aydınlık, amacı belli, gerçek kahramanları düşünmüyorum; onlar bilinçliydi ve riskleri göze almışlardı. Ben o uyduruk Rus gömleğiyle zavallı Rudi'yi düşünüyorum. Rudi'nin o uydurma, masal-kitabı oyunu ciddiyet kazandı, oyunu Nazilerle oynayacak. Ama Naziler ona gülmeyecek; Rudi'yi görünmek istediği gibi görecekler, onu ciddiye alacaklar. Belki de şu anda Rudi'ye ölesiye işkence yapıyorlardır.

Bir dükkânın aynasında kendi yüzüm gözüme çarpıyor ve gülümsediğimi fark ederek dehşete kapılıyorum. Böylesine güzel bir havada gülümsemekten kendini alamıyor insan. Tramvaylar, Kleiststrasse'de yine eskisi gibi inip çıkıyor. Onlar, kaldırımdaki insanlar ve Nollendorfplatz istasyonunun çaydanlık biçimindeki kubbesi bana çok güzel bir fotoğrafı çağrıştırıyor ve garip bir şekilde aşina geliyor; insanın geçmişten normal ve hoş olarak anımsadığı bir şeyle bu manzara arasında çarpıcı bir benzerlik var.

Hayır. Şimdi bile, bütün bu olup bitenlerin gerçekten yaşandığına tam anlamıyla inanamıyorum...

Christopher Isherwood, *Hoşça Kal Berlin*'de okuyucuları, kendisinin de yıllarca yaşadığı ama Hitler'in iktidara yükselmesiyle terk etmek zorunda kaldığı, 1930'ların ilk yarısındaki kozmopolit Berlin'e, yok olup gitmiş bir dünyaya götürüyor.

Romanın yazarla aynı adı taşıyan ve olayların dışında durarak, olan biteni "bir fotoğraf makinesi gibi" kaydetmeyi tercih eden anlatıcısı aracılığıyla eski Berlin'in renkli gece hayatına tanık oluyor, Yahudilerden göçmenlere, eşcinsel çiftlerden oyuncu olma hayali kuran genç kızlara, Nazi sempatizanlarından komünistlere onlarca ilginç ve unutulmaz kişiyle tanışıyoruz. Isherwood, bizi bu insanlar galerisinde dolaştırırken arka planda da yavaş yavaş dağılan bir toplumun fotoğrafı beliriyor.

Hava kararınca bir kız şarkı söylemeye başladı. Rusça söylüyordu ve bu da her zamanki gibi insana hüzün veriyordu. Uşaklar bahçeye bardaklar ve kocaman bir kâse kırmızı şarap getirdiler. Hava soğumaya başlamıştı. Gökyüzünde milyonlarca yıldız vardı. Ta ötelerde, büyük ve durgun gölün üzerinde hayalet yelkenliler, hafif ve kararsız gece rüzgârıyla birlikte yön değiştiriyor, oraya buraya seğirtiyorlardı. Gramofon çalıyordu. Ta ötelerde, kentin içinde, oylar sayılıyordu şu anda. Natalia'yı düşündüm: Belki de tam zamanında kurtulmuştu. Karar kaç kez ertelenirse ertelensin, tüm bu insanlar kötü bir sona mahkûmdu. Bu akşam, bir felaketin kostümlü provasıydı. Bir dönemin son gecesi gibiydi.

THG
D103187
DAG

ISBN 978-975-08-2210-0
14 TL
9 789750 822100